

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

В І С Н И К

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВІННИЦЬКОГО ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕДЖУ**

ВИПУСК № 3 (44)

Вінниця – 2023

ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

РІШЕННЯ

Національної ради України
з питань телебачення та радіомовлення
щодо реєстрації суб'єкта друкованих медіа
№ 967 від 28 вересня 2023 року

Журнал

Журнал присвячений висвітленню широкого спектру теоретичних та прикладних проблем педагогіки, психології, окремих методик та філології, підтримує традиції інтеграції вишівської науки з практикою, сприяє поширенню досвіду наукової, науково-педагогічної та виробничої діяльності, становленню кадрів вищої кваліфікації; розрахований на спеціальну категорію читачів, зокрема педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів вищої, середньої та дошкільної освіти, здобувачів освіти та молодих науковців.

Вісник заснований у січні 2012 року, виходить 3 рази на рік

Мова видання: українська, англійська

Тематичні напрями Вісника:

- ❖ Інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку
- ❖ Педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання
- ❖ Германістика та славістика у сучасному науковому просторі
- ❖ Психолого-педагогічні умови формування та розвитку особистості вихованця
- ❖ Лабораторія педагогічної майстерності та професійного саморозвитку педагога
- ❖ Дисемінація передового педагогічного досвіду
- ❖ Challenges in Education
- ❖ Відомі імена року
- ❖ Проби пера
- ❖ Конкурси
- ❖ Рецензії

Номер затверджено на засіданні Вченої ради
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Протокол № 5 від 21 грудня 2023 року

Головний редактор: директор КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Войцехівський К.Ф.;
відповідальний редактор: методист коледжу, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Руда Т.В., **медіа-редактор:** к.пед.н., доц. Марценюк О.Г.

Редакційна колегія: д.пед.н., проф. Мисліцька Н.А., д.філ.н. Войцехівська Н.К., к.філ.н., доц. Січкара С.А. (Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Когутюк О.В.

*Відповідальність за зміст статей несуть автори
Матеріали видаються в авторській редакції*

В 53 Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу : Випуск 3(44) /за заг. ред. К.Ф. Войцехівського. Вінниця : Твори, 2023. 162с.

ЗМІСТ

КАШОЇД АНАСТАСІЯ, Особливості застосування редакційних засад при висвітленні воєнних конфліктів.....	5
БУГА ОКСАНА, Як уберегтися від лабетів фабрик наукових публікацій.....	7

ЛАБОРАТОРІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТА КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ВОЙЦЕХІВСЬКИЙ КОСТЯНТИН, МИСЛІЦЬКА НАТАЛІЯ, Використання можливостей сучасного освітнього інформаційного простору для підвищення мотивації до навчання фізики здобувачів освіти педагогічних коледжів	12
БУРАЧЕВСЬКА ЛЮБОВ, Креативність як основний компонент творчої особистості викладача мистецьких дисциплін	17
МЕЛЬНИК АЛІНА, Хорове мистецтво як ефективний засіб формування духовно-естетичної культури молоді.....	22
СВЕРЛОВИЧ ВАЛЕНТИНА, НАДКЕРНИЧНА ЛЮБОВ, Актуальні питання сучасної педагогічної освіти: професійна діяльність в інклюзивному середовищі закладів освіти (з досвіду роботи)	25
ФЕДЧИШИНА ТЕТЯНА, Траєкторія вдосконалення професійних компетентностей здобувачів фахової передвищої освіти в умовах сьогодення.....	31

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

ВОЛИНЕЦЬ ТЕТЯНА, Сучасні аспекти валеологічного виховання молоді.....	36
ЖУПАНОВА ОЛЕНА, МИХАЛЬЧУК ОЛЕСЯ, Використання автентичних відеоресурсів ted talks для удосконалення іншомовної комунікативної компетентності студентів-філологів.....	38
ІСКРА СВІТЛАНА, Організація дистанційного навчання на заняттях з постановки голосу: особливості, проблеми, шляхи вдосконалення.....	44
КАЗЬМИРИШЕНА-ФАЙДЕНКО ОЛЕСЯ, Тренінгові технології як умова формування комунікативних компетентностей майбутніх педагогів	49
МАШТАЛЯР ЙОСИП, Дистанційне навчання як один із засобів вокально-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.....	52
ХАРЖЕВСЬКА Т. М., Використання творчості Мирослава Скорика у національно-патріотичному вихованні школярів	57
НІКУЛІНА А. О., Web-технології як інструмент ефективного засобу навчання на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти	60
ОБОДЯНСЬКА НІНА, Поєднання навчального та виховного компонентів на уроках англійської мови	64
ЛУЦИНКЕВИЧ ЛЮДМИЛА, Формування професійних компетентностей майбутніх вчителів початкової школи на засадах діяльнісного підходу	66
МАЙДАНЮК НАДІЯ, Національно-патріотичне виховання здобувачів середньої освіти як основа формування полікультурної компетентності	71
ДОВГАЛЮК СВІТЛАНА, Особливості формування національної ідентичності здобувачів освіти в умовах сьогодення	75
ЛЕЛЯК ЛЮДМИЛА, ТЕТЕРИН КОСТЯНТИН, Пріоритетні напрямки підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання.....	79

ДИСЕМІНАЦІЯ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

ГАВРИЛЮК ОКСАНА, ТВЕРДОХЛІБ НАТАЛІЯ, Хоровий спів як засіб музично-естетичного-виховання молоді: досвід художньо-творчої діяльності народної хорової капели «Mіx Voices»	83
МЕЛЬНИК ГАЛИНА, Формування диригентської техніки студентів в процесі фахової підготовки	87
МАРЦЕНЮК ОЛЕНА, РУДА ТЕТЯНА, Майстерність укладання робочих зошитів з української мови та літератури (вивчення досвіду викладачів кафедри української філології КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» Лесі Ненчинської та Юлії Романухи)	96
ТОКАР ЛЮБОВ, СОРОЧАН МАРИНА, Підготовка майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти	101
МАЗУРКЕВИЧ ВІРА, Якісна підготовка до НМТ/ЗНО – запорука успішного вступу до закладу вищої освіти (вивчення досвіду викладача суспільних дисциплін Стасенко Анни КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»)	106

ВІДОМІ ІМЕНА

ВАЦАК КРИСТІНА, Образ видатного філософа й письменника Григорія Сковороди в українській прозі	108
КІСЕЛЬОВ ДМИТРО, Бернард Шоу: «Кандида» і «Пігмаліон». Проблематика і художній зміст	113
КОНІЧЕК ТЕТЯНА, НЕНЧИНСЬКА ЛЕСЯ, РОМАНУХА ЮЛІЯ, «Він був сином мужика – і став володарем у царстві духа» : до 210 річниці від дня народження Т. Г. Шевченка. Усний журнал на допомогу вчителю-словеснику	118
ЯКОВЕНКО ТЕТЯНА, МАЙДАНЮК НАДІЯ, Співвідношення історичної та художньої правди в повісті Юрія Мушкетика «Семен Палій»	123
ЧЕРЕВКО ВІКТОР, А.Ф.Завальнюк. Музей подільського Баха	128

ЛАБОРАТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПІА ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

ТУРЛЮК СВІТЛАНА, РОМАНУХА ЮЛІЯ, Сценарій ВСЕУКРАЇНСЬКОГО УРОКУ 2023-2024 н. Р. #максимально_коледжний	130
МИХАЛЬОВА ЛАРИСА, До питання про підготовку до зовнішнього незалежного оцінювання з біології	135
ДИМІНСЬКА ВАЛЕНТИНА, ПЕКУРАРУ ЛЮДМИЛА, У світі джазу	136
РУБАН ВАЛЕРІЙ, Захисти себе сам!	142
КЛИМЕНКО ОЛЬГА, Організація проектної діяльності у закладі дошкільної освіти	149
ФЕДОРЕНКО ОЛЬГА, Методично-дидактичні принципи у викладанні німецької мови	152

ПРОБИ ПЕРА

ОБЕРТИНСЬКА ДАР'Я, Поезія	156
ХАБУДА КАРІНА, Марійкина весна	157
ВИМОГИ до підготовки науково-методичних статей Збірника «ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу»	162

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ РЕДАКЦІЙНИХ ЗАСАД ПРИ ВИСВІТЛЕНІ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

УДК 070:355.01(477-651.2:470-651.1)

КАШОЇД АНАСТАСІЯ

магістрантка факультету філології та журналістики

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Abstract. In the context of Russia's military aggression against Ukraine, the issue of objectivity in the media becomes crucial. Reporters are expected to adhere to journalistic standards to provide unbiased and accurate information about real events. This article examines how journalists at the PJSC "National Public Television and Radio Company of Ukraine" follow editorial principles during armed conflict. The aim of the research is to identify the editorial principles that guide journalists in wartime.

Постановка проблеми. В умовах воєнної агресії Росії проти України важливим є питання об'єктивності під час висвітлення реальних подій. Працівникам засобів масової інформації варто чітко дотримуватися стандартів журналістики. Такий підхід є ключовим для неупередженого роз'яснювання подій та інформації. Актуальність нашого дослідження полягає у виокремленні стандартів, які впливають на якість та спроможність матеріалів доносити реальний образ України, цивільного населення та подій в зонах активних бойових дій та прифронтових регіонах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботу журналістів у кризових ситуаціях вивчали К. Толокольнікова [5], М. Семенченко, Є. Лукацький [2], Д. Мак, С. Еберляйн [1]. Їх наукові доробки містять матеріали щодо вивчення травматичного досвіду цивільних та військовослужбовців, які брали участь у бойових діях. Зокрема, досліджено роботу журналістів при висвітленні таких подій та інтерв'ювання жертв і потерпілих. В нашому дослідженні ми спробуємо проаналізувати практичну реалізацію редакційних стандартів під час висвітлення військових конфліктів працівниками ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України».

Мета дослідження: виокремити редакційні засади українського інформаційного мовлення, якими керуються працівники ЗМІ у зоні ведення бойових дій чи при висвітленні подій та фактів, пов'язаних із російсько-українською

війною на прикладі ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України».

Відповідно до зазначеної мети виконуються наступні **завдання:**

1. Визначити особливості роботи журналіста під час воєнного стану.
2. Навести приклади застосування редакційних засад при висвітленні збройного конфлікту.
3. Проаналізувати, як підготуватися до виконання редакційного завдання у регіонах з підвищеною небезпекою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Працівники ЗМІ відіграють важливу роль у формуванні громадської думки та наданні суспільної важливості інформації про безпекову ситуацію, наслідки обстрілів, стан на фронті тощо. Журналісти нерідко їздять на передову, щоб задокументувати та повідомити про реальні події. Це можуть бути репортажі з місця подій, інтерв'ю з солдатами, політиками та цивільними, щоб отримати краще розуміння ситуації. Репортери є носіями унікальної інформації, яку використовують ЗМІ, щоб донести громадськості факти про конфлікт та розкрити будь-які приховані або неповідомлені дані про війну.

Працюючи в зоні конфлікту, репортер/репортерка або знімальна група повинні особливо уважно ставитися до редакційних цінностей ЗМІ, до якого вони належать, насамперед – надійності та неупередженості. Розглянемо основні

редакційні засади працівників Суспільного при висвітленні воєнних конфліктів.

Особливості застосування стандарту оперативності подачі інформації [3, с. 42]. З точки зору стандарту оперативності, інформація має оприлюднюватися тоді, коли про неї стає відомо. Однак, коли у репортерів немає змоги вийти на зв'язок одразу, є припустимим розповісти про події минулих днів, але з уточненням часу або часового відрізка, у який ця подія сталася. Обов'язково при цьому зауважити, що подія сталася не нині, та посилатися на слова самих учасників події або очевидців.

Особливості застосування стандартів точності та достовірності подачі інформації [3, с. 42]. В умовах, коли самі події в зоні бойових дій є недоступними для журналістів новин, інформацію про події слід шукати в безпосередніх учасників чи очевидців. При цьому варто розширити кількість респондентів. Чим більше людей підтверджують певний факт, тим вищою є достовірність цього факту. Водночас не слід ігнорувати свідчення людей, які суперечать всім іншим свідченням. Варто подавати різні версії одного й того ж факту з посиланням на інформатора. Ще одним джерелом підтвердження чи спростування інформації можуть бути офіційні структури.

Інформація про загиблих, поранених, зниклих безвісти, заручників [3, с. 43]. Інформацію про загибель чи поранення, зникнення чи потрапляння в полон конкретних людей слід перевіряти із компетентних джерел. До таких належать учасники події, які були з цією людиною в момент події, бачили на власні очі. Також можна покладатися на урядові установи, які озвучують офіційну інформацію про таку подію. Варто враховувати, що озвучення ім'я та прізвища має відбуватися за умови достовірності інформації, або за умови, що озвучення цих даних не заподіє людині шкоди. Якщо така інформація була оприлюднена офіційно компетентними органами (РНБО, МВС, СБУ, Міноборони чи Кабміном тощо), у цьому випадку слід

покладатися на їх відповідальність і компетентність [3, с. 45].

Особливості застосування стандарту збалансованості подачі інформації та неупередженості [3, с. 45]. У матеріалах новин представникам чи ватажкам терористичної організацій, сепаратистів чи окупантів, а також їхніх симпатиків **не може** надаватися слово для поширення та агітації їх ідей та суджень. Доцільність такого інтерв'ю визначає виключно керівництво редакції, яке керується українським законодавством, а також зважає мету: подібні інтерв'ю можуть мати суспільну вагу для озвучення фактичних позицій, підтвердження чи заперечення участі у військових злочинах або подробиць злочинів, інформації про загиблих або полонених тощо.

Особливості мови, термінологія при висвітленні сепаратизму, бойових дій, окупації та терористичних актів [3, с. 46]. Суспільне користується власною мовою, уникає жаргонізмів на кшталт: «зачистка», «страчувати» чи «військовий трибунал». Суспільне надає перевагу словам та виразам, які дають змогу залишатися об'єктивними і конкретно описують учасників подій, а не оцінюють їх: «нападник», «бойовик», «учасник збройного формування», «викрадач», «засуджений», «підозрюваний», «заручник» тощо.

Варто уникати надто емоційних слів, як-то: «різня», емоційних прикметників: «звірське», «жорстоке», «варварське», «брутальне», «мужня» тощо.

Для позначення військових вживають: «військові», «військовослужбовці», «бійці», «збройні сили» тощо. У новинах варто уникати емоційних термінів «визволителі», «герої», «наші», якщо це не цитата.

У висвітленні подій на сході України журналісти послуговуються українським та міжнародним правом, яким визнано факт російської агресії, тимчасової окупації Криму та окремих регіонів.

Для позначення тимчасово окупованих, непідконтрольних Україні територій та окупаційної влади вживають: «невизнані»,

«самоназвані», «незаконні», «самопроголошені», «так звані».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізовані стандарти - це лише частина редакційних засад, якими послуговуються працівники Суспільного при висвітленні бойових дій на території України. Під час такої роботи важливо тримати баланс між суспільно важливою інформацією, редакційною незалежністю ЗМІ та етичними засадами, ключовою з яких є «не нашкодь». Пам'ятати про ризики висвітлення тієї чи іншої

інформації та (за необхідності) отримати дозвіл на публікацію чи зйомку. Важливо: робота у зонах бойових дій ведеться спеціально підготовленими репортерами та знімальними групами.

Подальші дослідження та аналіз прикладів втілення журналістських стандартів у роботі українських ЗМІ при висвітленні збройних конфліктів дають змогу побудувати загальну специфіку роботи воєнного кореспондента, та допомагають висвітлити реальну картину російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Джоанна Мак, Сьюзан Еберляйн. Журналістика і травма. Табу подолане? URL: <https://ua.ejo-online.eu/3413/etyka-ta-yakist/3413>
2. Інтерв'ювання жертв та потерпілих. Rory Peck Trust URL: <https://rorypecktrust.org/freel.../ukr-interviewing-victims/>
3. Редакційні засади інформаційного мовлення ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України». URL: https://corp.suspilne.media/media/documents/protokoli-pravlinnya/redaktsiini_zasady_informatsiinoho_movlennia_PAT_%C2%ABNSTU%C2%BB.pdf
4. Семенченко М. Психологія інтерв'ю: як розмовляти з людьми, що пережили травму [с.89-95] // Як викладати журналістику конфлікту. Посібник для викладачів факультетів журналістики/Заг. ред. Дуцик Д.Р. К.: ГО «Український інститут медіа та комунікації», 2019 URL: <https://www.slideshare.net/.../conflict-journalism-a4l-small>
5. Толокольников К. Журналіст і травма: як діяти. Поради виконавчого директора Дартівського центру журналістики і травми Брюса Шапіро URL: <https://ms.detector.media/.../2014-12-10-zhurnalist-i.../>

Стаття надійшла до редакції
19 жовтня 2023

ЯК УБЕРЕГТИСЯ ВІД ЛАБЕТІВ ФАБРИК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

УДК 001.891-027.45

БУГА ОКСАНА

кандидат педагогічних наук, викладач

факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Abstract. The article discusses the problems of the publishing business and open access to research results, how to find a real factory of scientific publications.

Key words: factories of scientific publications, scientific research, identifier ORCID, scientometric indicators.

Постановка проблеми. Зростання кількості наукових досліджень, а відповідно, й фінансових ресурсів, що виділяються на їх проведення, перетворило наукове видавництво на неймовірно вигідний бізнес із мільярдними прибутками. Левова частка цих прибутків

отримується шляхом експлуатації волонтерської праці науковців. Учені безоплатно передають видавцеві свої рукописи для поширення результатів досліджень, на проведення яких вони отримали кошти від університету чи грантодавця. Також учені на волонтерських засадах рецензують рукописи інших учених. А згодом вони повинні заплатити видавцеві великі гроші за можливість прочитати ці статті. При цьому вартість передплати наукових колекцій постійно зростає.

Як реакція на таку поведінку видавців у світі набула популярності ініціатива Відкритого доступу — забезпечення безоплатного доступу до наукових публікацій через мережу Інтернет без будь-яких технічних обмежень [8]. Проте, не бажаючи зменшення своїх прибутків, великі академічні видавці розробили так звану «гібридну модель» фінансування публікацій, спотворивши при цьому ідею Відкритого доступу. Відтепер видавці пропонують авторам вибір: безкоштовно опублікувати статтю, повний текст якої буде доступний читачам за передплату, або сплатити кошти за обробку статті й відкрити всім доступ до повного тексту.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Сьогодні в науковому світі поширюються ініціативи (наприклад, Plan S), відповідно до яких публікації, що є результатом досліджень, профінансованих коштом платників податків, повинні публікуватися виключно у відкритих журналах. Відтак між установами та видавцями нині укладаються нові типи

угод, які дозволяють працівникам цих установ читати статті та публікувати власні результати у відкритих журналах за єдину плату. Тому сьогодні для наукової спільноти проблема вже не стільки у вільному доступі до знань, скільки в недопущенні посилення дискримінації, коли публікувати результати своїх досліджень через фінансові бар'єри зможуть тільки дослідники з розвинених країн.

ФАБРИКИ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ, «ПАПЕРОВІ ФАБРИКИ» – (англ. research paper mills) — це підприємці, що надають послуги з

написання фальшивих наукових рукописів або (частіше) пропонують викладачам і дослідникам купити співавторство у вже готовому рукописі. Також ці фабрики часто надають додаткові шахрайські послуги, зокрема продають у своїх рукописах покликання на інші статті (цитування) для штучного збільшення наукометричних показників автора, журналу чи установи. Інша цільова аудиторія цього «бізнесу» — здобувачі освіти, яким пропонується підготовка різних видів студентських та аспірантських робіт на замовлення.

Щоб знайти фабрику наукових публікацій в Україні, достатньо набрати в пошуковикі «купити наукову статтю» або натрапити на одне з численних рекламних оголошень у соціальних мережах. Послуги цих фабрик стали настільки популярними в Україні, що сьогодні чимало працівників освіти і науки переконані, що опублікувати результати досліджень у науковому виданні, яке представлено в реферативних базах Scopus або Web of Science, можливо тільки за гроші. Тоді як насправді публікація у наукових журналах переважно безоплатна, і лише журнали відкритого доступу стягують з авторів кошти за обробку статті (англ. Article processing charge, APC).

Як працюють паперові фабрики? Фабрики наукових публікацій використовують різні форми шахрайства, щоб опублікувати фальшиве дослідження. Найчастіше підготовлений працівниками фабрики рукопис надсилається на розгляд відразу до кількох наукових журналів, і щойно якийсь із журналів погодиться його розглянути, на сайті паперової фабрики відразу з'являється пропозиція придбати співавторство у цьому рукописі.

Усе листування з редакцією здійснює працівник фабрики публікацій. Авторам зазвичай створюються вигадані неакадемічні адреси електронної пошти й порожні ідентифікатори ORCID, які засмічують реєстр, ускладнюють пошук та уніфікації наукової інформації. Як правило, щойно редакція погоджується опублікувати рукопис, фабрика публікацій надсилає туди ще сотні схожих

робіт, тому часто одні видання потерпають від діяльності фабрик значно сильніше за інших.

Між редакцією видання та фабрикою публікацій також може існувати попередня змова щодо опублікування великої кількості робіт незалежно від їхньої наукової цінності. Для такого шахрайства зазвичай створюють спеціальні тематичні випуски під керівництвом гостьового редактора або в окремому випуску публікують матеріали фейкової конференції.

Ціна таких фабричних публікацій залежить від різних чинників: від баз даних, де індексується журнал, наукометричних показників видання, позиції автора в переліку співавторів тощо.

Чому шахраям усе це сходить з рук? Працівники фабрик публікацій — це достатньо компетентні особи, котрі з якихось причин не змогли себе реалізувати в науці й тепер використовують свої знання для руйнування наукової комунікації. Крім того, їхній професійний рівень постійно зростає, адже щоб одурити редакції та рецензентів і скомпіювати рукопис, який буде схожий на реальне дослідження, потрібно знати актуальні публікації, наукові методи, інструменти, володіти іноземними мовами тощо.

Водночас клієнти фабрик (а це викладачі, наукові працівники, аспіранти, посадовці тощо), навпаки, деградують у науковому плані, адже не проводять власних досліджень, а купують уже готові роботи.

Якщо фальшиве дослідження від фабрики публікацій вдалося виявити в процесі рецензування, його просто не опублікують. Однак якщо рукопис уже опубліковано, то його не можна просто так видалити з журналу: спочатку редакція повинна висловити занепокоєння щодо публікації (англ. *expression of concern*), і тільки після місяців ретельного розслідування цю публікацію буде відкликано (ретракція). Відповідну політику слід приймати та впроваджувати й редакціям українських наукових видань.

Інформацію про відкликання статті окремо публікують у журналі, де редакція вказує причину й дату ретракції. Отримати докладну

інформацію про ретракції наукових статей можна в базі Retraction Watch [6] (у фільтрах серед причин слід обрати «paper mill»).

Важливо пам'ятати, що відкликані публікації не видаляються з архівів видання, а лише отримують позначку «Retracted». Таку саму позначку ця публікація повинна отримати у всіх реферативних базах, де її проіндексовано, проте в багатьох базах підхід до позначення ретракцій часто непослідовний.

Зазвичай впливові журнали, які дбають про свою репутацію, зацікавлені у проведенні подібних розслідувань, хоча редакціям неприємно визнавати, що їх обдурили. Проте є й журнали, що свідомо співпрацюють з фабриками публікацій, і очевидно, що їхні редакції не поспішають відкликати статті. Наприклад, Scopus регулярно припиняє індексувати цілі журнали, зокрема й через підозри у співпраці з паперовими фабриками (перегляньте перелік джерел, виключених зі Scopus [5]). Втім, вже проіндексовані публікації з таких видань, як правило, назавжди залишаються у Scopus.

ЧИМ «ЗРУЧНІ» УКРАЇНСЬКІ ВИМОГИ?

На жаль, недосконалість української системи оцінювання наукових результатів лише грає на руку шахраям. В Україні критеріями оцінювання наукової продуктивності активно слугують кількісні показники без огляду на те, які саме публікації стоять за цими цифрами. Тому, наприклад, відкликані статті або публікації та цитування у виданнях, індексацію нових номерів яких припинено в базах даних через грубі порушення видавничої етики, в українській системі оцінювання винагороджуються подібно до публікацій у найпрестижніших наукових виданнях [3]. Навіть якщо всі статті автора чи установи буде відкликано і вони змінять статус на «Retracted», то це не вплине на оцінку: українське оцінювання не звертає увагу на статус публікації.

Таким чином, фабрикам публікацій доволі просто задовольняти потреби українських клієнтів, адже для більшості з них достатньо отримати лише певні кількісні показники у

потрібній базі даних, і їм байдуже до змісту роботи, її статусу та видання, в якому її опубліковано.

Хто є клієнтом публікаційних фабрик? Кількість фальшивих рукописів, які пов'язують із діяльністю фабрик наукових публікацій, стрімко зростає в усьому світі [2].

Вчені постійно відчувають певний психологічний тиск щодо того, що вони повинні опублікувати роботу (принцип «publish or perish» — «публікуйся або помри»). У деяких випадках наукові працівники, викладачі університетів, аспіранти не можуть досягти кар'єрного зростання без наявності відповідних публікацій.

При цьому багато українських вчених скаржаться на відсутність сильної наукової школи, скромні можливості для вивчення англійської мови, брак доступу до актуальної наукової літератури, а відтак їм складно самостійно провести наукове дослідження, результати якого зацікавлять редактора впливового журналу. Тому вони вдаються до послуг фабрик публікацій.

Деякі недосвідчені автори взагалі вважають, що співпраця з фабрикою публікацій — це ціна кар'єрного зростання, і навіть не соромляться їй не приховують факту своєї співпраці.

Для того щоб опублікувати статтю в читаному та цитованому виданні, зазвичай потрібно витратити багато часу, а сам процес якісного рецензування рукопису є доволі складним і тривалим. Особи, що відповідають за організацію наукової роботи установи, нерідко вимагають від авторів швидких результатів — якнайбільшої кількості публікацій та їх цитувань, чим підштовхують своїх працівників до співпраці з фабриками публікацій.

Часто керівники установ не зацікавлені у працівниках, що публікують протягом року одну-дві впливові роботи у відомих журналах. Такі горе-керівники прагнуть, щоб працівники, навпаки, публікували щороку десятки робіт без огляду на їхню наукову цінність, а легко досягти таких показників можна саме за допомогою фабрик публікацій. Відповідно, в

останні роки в Україні стрімко зросла кількість публікацій насамперед у журналах із низькими наукометричними показниками [1].

Користуючись купівлею публікацій та цитувань у шахраїв, безчесні автори намагаються штучно завищити наукометричні показники у своїх персональних академічних профілях, щоб підвищити власні шанси на перемогу в національних конкурсах наукових проектів та для отримання інших державних матеріальних і кар'єрних винагород за свої наукові здобутки.

Подібним чином керівники українських університетів регулярно звітують про кількісні показники наукової роботи своїх установ і прагнуть представити у своїх звітах якнайвищі результати. При цьому вони також конкурують між собою за місця в різноманітних рейтингах, методології яких враховують кількість публікацій та цитувань наукових робіт установи.

Деякі редакції наукових журналів купують фальшиві цитування, щоб покращити наукометричні показники своїх видань. Також редакції, які тільки прагнуть індексуватися у популярних реферативних базах, намагаються штучно збільшити науковий вплив, щоб обманути експертів, які відбирають контент для цих баз.

Які наслідки все це має? Купівля авторства — це свідоме порушення норм наукової етики, що руйнує фундаментальні принципи наукової комунікації, знецінює працю викладачів та науковців, підриває довіру суспільства до науки та дослідників.

Фабрики публікацій не продають справжніх результатів наукових досліджень. Тому ці тексти не тільки крадуть час читачів, засмічуючи науковий інформаційний простір, але й можуть нашкодити своїми фальшивими висновками, наприклад, життю та здоров'ю людей.

Частина коштів платників податків, що виділяються з державного бюджету на українську освіту і науку, осідає в кишенях власників фабрик публікацій. Крім того, існує серйозний ризик, що державне фінансування на

проведення досліджень отримують клієнти цих фабрик. Водночас невмотивовані вчені або будуть змушені емігрувати, або припинять займатись науковими дослідженнями.

Показники публікаційної активності вчених використовуються керівниками на всіх рівнях для оцінки стану та розробки планів розвитку наукової роботи. Діяльність фабрик публікацій призводить до того, що в цих аналізах враховують фальшиві результати, фіктивну співпрацю між вченими та установами, вигаданий науковий вплив результатів досліджень, що робить усі ці прогнози вкрай неточними та неефективними.

ДЛЯ БОРОТЬБИ З ФАБРИКАМИ ПУБЛІКАЦІЙ Комітет з етики наукових публікацій (Committee on Publication Ethics, COPE) радить установам та грантодавцям спільно працювати над переглядом стимулів для дослідників, щоб мотивувати їх до написання справжніх статей, а не до використання послуг, які забезпечують швидку, проте фальшиву публікацію [4].

Безумовно, шахраї, які купили авторство чи покликання у фальшивих наукових роботах, повинні нести за це відповідальність. Проте карати самих лише авторів недостатньо — розв'язати цю проблему можна тільки комплексними зусиллями. Авторам потрібно дати шанс добровільно визнати порушення та відкликати свої фальшиві публікації, керівникам установ слід надати права для швидкого розірвання трудового договору, якщо доведено факт співпраці працівника з фабрикою публікацій, грантодавці не повинні допускати таких авторів до участі в наукових конкурсах, а Міністерству освіти і науки України варто позбавляти ліцензій університети, керівники яких систематично

ігнорують співпрацю своїх працівників з фабриками публікацій.

Однак керівники установ, грантодавці, посадовці, що відповідають за науку в країні, повинні насамперед покращити критерії оцінювання, щоб дослідники більше не відчували потреби користуватися послугами фабрик публікацій: необхідно відмовитися від поверхневого використання кількісних показників оцінки наукової продуктивності на національному, інституційному та індивідуальному рівнях.

Завдяки поєднанню досвіду, доказів та ідей понад 350 європейських дослідницьких організацій у липні 2022 року було представлено Угоду про реформування оцінки наукових досліджень, що містить принципи, зобов'язання та часові рамки реформування систем оцінювання наукової роботи установ та дослідників [7].

Підписанти цієї Угоди повинні взяти на себе зобов'язання покладатися насамперед на експертну оцінку, припинити невідповідно використовувати наукометричні показники, відзначати різні форми представлення результатів наукових досліджень, винагороджувати дослідників за підготовку наукових кадрів та активне впровадження відкритих наукових практик, таких як обмін вихідними даними та відкрите рецензування.

Висновок. Отже, українським науковим стейкхолдерам не потрібно вигадувати велосипед — достатньо приєднатися до цієї відкритої коаліції організацій, щоб працювати разом з європейськими партнерами над впровадженням позитивних змін у національну практику оцінювання та покласти край руйнівній діяльності публікаційних фабрик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гладченко М. Вплив вимог публікацій для наукової діяльності українських науковців у Scopus у 1999-2019 рр., *Дата й наукова інформація*, 7(3). – С. 71-93. DOI:10.2478/jdis-2022-0016.
2. Else, H., & Van Noorden, R. (2021). Боротьба з фейком-папером-фактом, які створюють фіктивну науку. *Природа*, 591 (7851), 516–519. DOI:10.1038/d41586-021-00733-5.
3. Назаровець С. Аналіз публікацій авторів українських інститутів у назвах, вилучених зі списку Scopus, 2022. – Learned Publishing. DOI:10.1002/leap.1464.

4. Паперові фабрики – дослідження, звіт від COPE and STM. DOI:10.24318/jtbG8IHL.
5. Список назв джерел (включаючи припинені джерела Scopus: список) URL: <https://cutt.ly/7XDgBwl>.
6. Угода про реформування оцінки досліджень. Наука Європи, 2022. URL: <https://cutt.ly/xXDTcOX>.
7. Харнад С. Опублікувати або загинути – самархівувати, щоб процвітати: зелений шлях до відкритого доступу. ERSIM News, 64. URL: <https://cutt.ly/RXDicWa>.

Стаття надійшла до редакції
03 вересня 2023

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ФІЗИКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

УДК 378.015.3:005.32]:53

ВОЙЦЕХІВСЬКИЙ КОСТЯНТИН,

*спеціаліст вищої категорії, викладач-методист,
директор КЗВО "Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж"*

МИСЛІЦЬКА НАТАЛІЯ

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри науково-природничих та математичних дисциплін
КЗВО "Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж"*

Abstract. *The article is devoted to one of the topical problems of the theory and methodology of teaching physics - increasing the motivation of students to study physics. Techniques for implementing a historical approach to familiarize students with the historical component of a physics course based on the use of the information educational environment are revealed. On the basis of educational-methodical literature, it is established that historical information should be logically consistent with the educational material, as well as adapted to the intellectual abilities of students and their level of readiness. Summarizing tables, which provide a list of relevant teaching aids, suggest the preparation of a teacher for the implementation of the historical approach. Methodical methods of implementation of the principle of historicism in the physics course are described: visualization of educational material in the form of multimedia support, which contains text-graphic information, videos and audio fragments with interesting facts about the life and activity of the scientist, information as immortalized memory of the scientist, etc. ; use of didactic game assignments to consolidate and test students' knowledge based on the LearningApps web application. The methodical expediency of using a crossword template for the development of game-type didactic tasks is described in detail. Examples of a manual that has a printed and electronic version in which hyperlinks are active (for additional information of historical content) are provided on the left side of the manual.*

Key words: *historical approach, historicism principle, increasing motivation, information educational environment, online learning game activity, LearningApps web application.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Реалізація положень основних нормативних документів в галузі освіти передбачає оновлення змісту шкільної фізичної освіти, органічне поєднання освіти з історією та культурою, виховання свідомих громадян нашої держави. Оновлення змісту фізичної освіти слід розглядати як процес формування освітньо-пізнавальних, патріотичних якостей учнів, виховання національної свідомості, поглиблення їхніх знань про свій народ, його наукові та культурні традиції. Історія фізики може відіграти в цьому процесі важливу роль. Тому залучення учнів до вивчення історії

народів, їх культури, традицій шляхом систематичного ознайомлення на уроках фізики з історією науки є важливим завданням під час навчання фізики та астрономії. Історія фізики – це історія відкриттів, кожне з яких покращує наше розуміння природи. За кожним відкриттям стоїть конкретна людина, а частіше – група людей, зусилля яких руйнують стіну невідомості й виводять науку на новий виток розвитку. Дослідження історії зародження і розвитку фізики, наукової спадщини видатних учених, їх особистісних якостей, способів мислення та здобування нового знання, а також розробка методичних засад використання її елементів під час навчання фізики в закладах середньої освіти є важливим науково-методичним завданням. З огляду на це можна розглядати використання елементів історії фізики як самостійну методичну проблему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Елементи історизму відіграють важливу роль у навчанні фізики. Д. К. Максвелу належить вислів: «Наука завжди засвоюється більш повно, коли вона розглядається зі стану зародження». Про необхідність введення елементів історії наук в шкільному викладанні говорив і Л. де Бройль. В статті «Користь і уроки історії наук» він зазначав: «... історія наук з точки зору педагогіки має подвійний інтерес: по-перше, тому, що її вивчення могло б бути не без користі включене в деякі навчальні програми, по-друге, тому що вона може нам надати цікаві вказівки про сам метод викладання наук. Введення історії наук в навчальні програми... було б дуже бажаним. Вона може дати учням уявлення про умови, в яких розвивалась наука, про її минуле та майбутнє; вона слугувала б корисним доповненням до наукової освіти у вузівському розумінні» [1].

У вітчизняній дидактиці фізики питанням використання відомостей з історії фізики під час навчання фізики приділяється увага у працях учених В.М.Андріанова, Л.Ю.Благодаренко, М.В.Головка, В.Ф.Заболотного, М.І.Садового, М.І. Шута та ін. Проблема осмислення історії розвитку

фізики як складової українського народу потребує ще глибшого розв'язання. Наразі відомо ряд наукових публікацій присвячених розвитку окремих галузей науки і освіти в Україні. Серед них відзначаємо монографію колективу авторів за редакцією доктора фізико-математичних наук Ю.О. Храмова «Природознавство в Україні до початку ХХ ст. в історичному, культурному та освітньому контекстах», навчальний посібник В.М.Андріанова «Нариси з історії розвитку фізики в Україні», у якому описується історія розвитку фізики, її зв'язок з розвитком техніки і виробництва, навчальний посібник «Історія фізики» за редакцією академіка М.І.Шута, де подано огляд історії становлення фізичних теорій, законів, явищ, закономірностей, відкриттів з окремих розділів фізики; систематизовано історично розрізнені факти з історії становлення фізики в Україні тощо; описано внесок українських учених у світову скарбницю науки [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

На сьогоднішній день важливою проблемою є підвищення мотивації здобувачів до вивчення природничих наук взагалі, і фізики зокрема. Одним із підходів до активізації інтересу учнів до вивчення фізики, особливо в класах не фізико-математичного спрямування, може бути історичний підхід. Однак, його реалізація також вимагає використання нових форм та прийомів, які базуються на використанні можливостей сучасного освітнього інформаційного простору. Прийоми використання хмарних сервісів під час навчання фізики взагалі нами описано в низці публікацій [2], [3], [5], [6].

Метою статті є опис реалізації історичного підходу для ознайомлення здобувачів освіти з історичним компонентом курсу фізики на основі використання можливостей інформаційного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу

Сучасне природознавство значною мірою базується на досягненнях фізики. Історія фізики виявляє і розглядає зв'язки з іншими науками і встановлює характерні закономірності. Історія

фізики та природознавства – це так би мовити місток, який з'єднує природознавство і гуманітарні знання, природознавство і культуру.

Історія науки за своєю природою і можливостями впливає не тільки на інтелектуальну, але й на соціальну сферу людини, виступає як фактор національно-патріотичного виховання. Вважається, що саме історії науки призначено виконати високу загальнокультурну і гуманістичну функцію – розкрити перед людиною дорожці цінність самовідданої творчої праці в ім'я розширення людських знань і збагачення духовного світу людини, пробудити у неї спрагу до плідної праці, розкрити її творчі сили, здібності і обдарування [6].

Елементи історії фізики є ефективним засобом розв'язання освітніх та виховних проблем в процесі викладання фізики, як у вищій так і в загальноосвітній школі. Ознайомлення студентів з історією розвитку фізики дає можливість глибше висвітлити зміст основних фізичних понять, законів, теорій, сприяє формуванню їх наукового світогляду. Методичні проблеми курсу фізики можуть бути краще засвоєні лише за умови використання історії фізики.

Реалізація історичного підходу у навчанні фізики з дидактичної точки зору означає реалізацію принципу історизму, який є одним з провідних принципів наукового пізнання. Під принципом історизму в навчанні фізики часто розуміють історико-методологічний підхід [1], який визначається спрямованістю навчання на формування методологічних знань в учнів в процесі пізнання, та виховання в учнів гуманістичного мислення, на розвиток у них пізнавального інтересу до предмету.

Часто вважають, що цей принцип полягає в тому, щоб під час пояснення будь-якого питання програми фізики згадувати прізвища вчених, які відкрили закони, наводити роки відкриття і подавати короткі історичні відомості про них. Насправді, принцип історизму полягає зовсім в іншому. Використовувати в процесі навчання принцип

історизму означає – знайти і вказати історичні потреби епохи, які призвели до виникнення відповідного розділу фізики; пояснити, що виникнення нового поняття або теорії у фізиці не випадкове, так як геній вченого невіддільний від загальнолюдської культури, економічних умов, запитів виробництва і технічних можливостей, які притаманні епосі, в якій живе вчений.

У процесі пояснення нового матеріалу вчителю необхідно розкрити динаміку розвитку певного поняття, закону або теорії, обґрунтувати необхідність їх теоретичного і практичного дослідження, сформулювати фізичний зміст, навести історичні відомості. Тому історична інформація має бути логічно узгоджена із навчальним матеріалом, а також адаптована до інтелектуальних можливостей здобувачів освіти та рівня їх підготовленості. За таких умов учні будуть спонукатись до активної діяльності, що забезпечить досягнення головних цілей навчального процесу: розвиток інтересу до вивчення фізики, ефективне засвоєння необхідної інформації, формування наукового світогляду та виховання учнів. Разом із тим, не обов'язково підходити з історичної точки зору до всіх тем навчальної програми, вводити ті чи інші елементи історії розвитку фізики на кожному уроці. Головне, щоб фрагменти з історичного матеріалу або інші відомості історичного характеру були органічно поєднані з викладенням певної теми, роз'яснювали чи доповнювали навчальну інформацію [6].

Аналіз основних нормативних документів та навчальних підручників з фізики засвідчив, що одним із завдань вивчення фізики є ознайомлення студентів з досягненнями учених-фізиків, їх вкладом в науку, особливостями їх дослідницької і педагогічної діяльності. Нами проведено огляд підручників з фізики з позицій внесення в їх контент історичного матеріалу та подано оглядовий матеріал у вигляді узагальнюючої таблиці, фрагмент якої наведено нижче. Наступним завданням було доповнення даної таблиці, зокрема внесення URL-адрес або інших

вказівок, де можна знайти цікаву інформацію про вчених.

Узагальнююча таблиця висвітлення елементів історизму в 10-му класі (фрагмент)

Розділ 1. Фізика як природнича наука. Пізнання природи		
“Етапи пізнавальної діяльності. Спостереження. Досліди. Науковий експеримент”	Галілео Галілей, Ісаак Ньютон	Презентації: Фізика – 10 Мультимедійні додатки Відео https://www.youtube.com/watch?v=Q76t9nyGnbY https://www.youtube.com/watch?v=OEQI8bvPWom

Окрім електронних освітніх ресурсів нами вибрана цікава інформація про окремих вчених, яку учитель може використовувати на уроках фізики та природознавства й оформлена у вигляді навчального посібника «Нариси з історії фізики» [4]. Даний посібник має друкований та електронний варіант, в якому є активними гіперпосилання (на додаткову інформацію), розміщені у лівій частині посібника (рис.1).

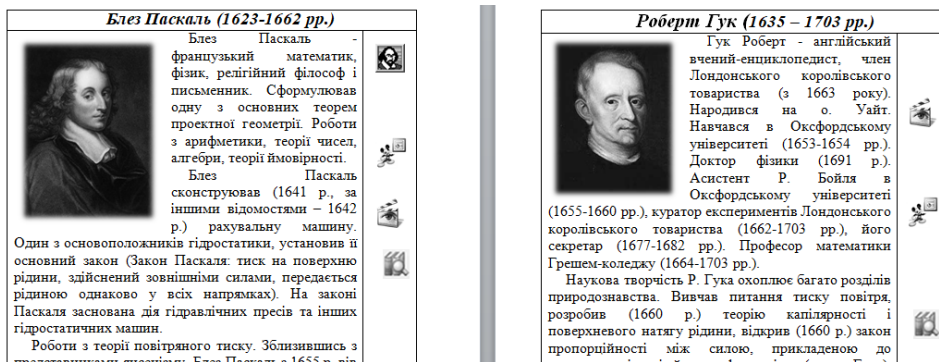

Рис.1. Сторінки посібника «Нариси з історії фізики»

Гіперпосилання містять інформацію різного формату: відео, аудіофрагменти, презентації, онлайн дидактичні ігри, тестові завдання.

Нижче наведено приклади такої інформації на прикладі історичних відомостей про Паскаля. Озвучуючи цікавий матеріал про вченого, учитель може одночасно демонструвати слайди з презентації.

Ще одним прийомом формування навчально-пізнавальних мотивів в учнів, який ми пропонуємо у своєму дослідженні – це залучення учнів до ігрової навчальної діяльності в он-лайн середовищі. Таку діяльність можна організувати на основі використання веб-додатку LearninigApps. Одним із прийомів, який розвиває такі якості мислення як глибина, широта, критичність, логічність та активність є створення і розгадування кросвордів. Сучасне інформаційне інтернет-середовище дає можливість створення кросворду з

використанням спеціальних програм, зокрема і LearninigApps: користувач повинен лише самостійно вводити запитання і правильну відповідь, а програма генерує кросворд. Існує два способи застосування кросвордів в освітніх цілях: розгадування готового кросворду і складання свого авторського кросворду. Кросворд може використовуватися на уроках різного типу, а також на різних етапах уроку. Ми апробували використання навчального кросворду на етапі повторення, перевірки домашнього завдання, актуалізації знань, узагальнення та систематизації навчального матеріалу. Форми перевірки можуть бути наступними:

- за наявності інтерактивної дошки чи сенсорної панелі – заповнення кросворду учнем, учитель та учні класу спостерігають;
- організація фронтальної перевірки з використанням власних девайсів учнів. Оцінку

отримують перші троє учнів, які швидше розгадали.

Для підтримки інтересу до цього виду діяльності необхідно урізноманітнити форми кросворду і способу загадування слів. При роботі з кросвордом учні переконуються, що розширення словникового запасу, термінології, вміння грамотно писати слова, вміння різними способами загадувати одне і те ж слово - необхідні умови для виконання завдання. Складання кросвордів самими учнями дає не менш важливий ефект. Окрім того, розгадування кросвордів виявилось ефективною формою домашнього завдання. Для підвищення мотивації нами запропоновано також використання шаблону «Знайти пару».

Зазначимо, що роботу учнів із завданнями в веб-додатку LearninigApps можна організувати з використанням їх девайсів в різних форматах: індивідуально та фронтально. Як свідчить досвід, включення такої форми діяльності учнів на окремих етапах уроку сприяє урізноманітненню форм роботи на уроці, а також зацікавленню учнів як змістом завдань, так і засобами її організації (девайси

учнів, підключені до Internet), оскільки це є однією з нових форм роботи на уроках.

Висновки. Враховуючи дидактичні можливості сучасного інформаційного простору, нами запропоновано методичні прийоми реалізації історичного підходу під час навчання фізики, зокрема прийоми візуалізації навчального матеріалу у вигляді мультимедійного супроводу, який містить текстово-графічну інформацію, відео та аудіо-фрагменти з цікавими фактами про життя та діяльність ученого, інформацію про те, як суспільство увіковічує пам'ять про діяльність вчених (створюються пам'ятники, випускаються марки, банкноти, монети з їх портретами, на честь вчених назви надаються університетам, вулицям, кратерам і горам на Місяці, астероїдам тощо); використання дидактичних ігрових завдань для закріплення та самоперевірки знань учнів, розроблених на основі веб-додатку LearningApps. Подальшого дослідження потребує проблема реалізації історичного підходу під час вивчення природничих наук.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Заболотний В.Ф., Мисліцька Н.А., Слободянюк І.Ю. Хмаро орієнтовані технології навчання: навч.-метод. посібн. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2020. 144 с.
2. Заболотний В.Ф., Слободянюк І.Ю., Мисліцька Н.А. Дидактичні можливості використання веб-орієнтованих технологій під час навчання фізики в класах гуманітарного профілю. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Том 65. №3. С. 53–65.
3. Мисліцька Н.А., Бутківська С.В. Нариси з історії фізики (з мультимедійною підтримкою): навчальний посібник. Вінниця, 2019. 80 с.
4. Мисліцька Н.А., Заболотний В.Ф., Слободянюк І.Ю. Електронний навчально-методичний комплекс з фізики для учнів класів суспільно-гуманітарного напрямку. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2019, Том 74, №6. С. 43-55. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3164>
5. Слободянюк І.Ю., Заболотний В.Ф., Мисліцька Н.А. Технології та методи навчання у класах гуманітарного спрямування (на прикладах предметів освітньої галузі «Природознавство»): навч.-метод. посібн. Вінниця, 2018. Нілан-ЛТД. 148 с.
6. Шут М.І., Ільїн В.О., Заболотний В.Ф. Історія фізики: навчальний посібник. К.: Інститут обдарованої дитини, 2015. 250 с.

Стаття надійшла до редакції
21 жовтня 2023

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ КОМПОНЕНТ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 378: 37.011.3 – 051:7] – 026.15

БУРАЧЕВСЬКА ЛЮБОВ

*спеціаліст вищої категорії, старший викладач кафедри
шкільної педагогіки, психології та окремих методик
КЗВО "Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж"*

Abstract. *The article discusses the definition of the concept of creativity as a leading component in the structure of the personality of a future teacher of art disciplines. The proposed criteria and parameters for assessing the level of development of pedagogical creativity can be the basis for assessing by future teachers and teachers-practitioners of their creative active personality, which is able to generate unusual ideas and quickly solve them, deviating from traditional thinking schemes.*

Keywords: *intelligence, creativity, pedagogical creativity, divergent thinking, individuality*

Постановка проблеми. Проблема **креативності** вже тривалий час стоїть в центрі уваги зарубіжних і вітчизняних психологів. В англійській літературі, як правило, терміном «creativity» позначають все те, що має безпосередню причетність до створення чогось нового, незвичайного, в той же час: необхідного, зручного, продуктивного і красивого, яке створено свіжою креативною думкою.

У Психологічному словнику *креативність* розуміється з точки зору творчої продуктивності, як «...здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилитися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із пріоритетних напрямів реформування вищої освіти в Україні є гуманізація освітньої діяльності, спрямування навчально-виховного процесу на формування творчої особистості майбутнього фахівця, створення умов для розкриття талантів, духовно-емоційних та розумових здібностей учнів та студентів. Серед численних професійних якостей у структурі особистості викладача сучасні дослідники виділяють як одну з провідних у педагогічній діяльності, здатність до творчості (креативність).

Останніми роками, дослідженнями розвитку креативності майбутнього викладача

займаються: О. Є. Антонова (технологія розвитку педагогічної креативності майбутніх учителів у процесі вивчення педагогічних дисциплін), І. В. Гриненко (розвиток креативності вчителів гуманітарного профілю), О. М. Дунаєва (формування креативності майбутнього вчителя), І. В. Подорожна (розвиток креативності майбутнього вчителя природничого профілю), В. А. Фрицюк (формування креативності майбутніх учителів музики), І. Ю. Шахіна (формування креативності у майбутніх вчителів математики) та інші.

Мета статті – розкрити основні умови перетворення діяльності викладача мистецтва у творчу, креативну особистість.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика роботи сучасної школи свідчить, що вчитель повинен не тільки чітко і правильно відтворювати необхідну інформацію – він має вміння генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв'язування проблемних педагогічних ситуацій і задач, тобто володіти креативністю мислення. Дослідженню педагогічної творчості та особливостям підготовки до неї майбутніх учителів надається належна увага у дослідженнях В. А. Кан-Каліка, Н. В. Кічук, М. П. Лещенко, С. О. Сисоєвої, Л. О. Хомич та ін.

Так, зокрема, С. О. Сисоєвою виділяються такі ознаки педагогічної креативності: високий рівень соціальної і моральної свідомості;

пошуковоперетворюючий стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення; творча фантазія, розвинута уява; специфічні особистісні якості (любов до дітей; безкорисливість; сміливість; готовність до розумного ризику в професійній діяльності; цілеспрямованість; допитливість; самостійність; наполегливість; ентузіазм); специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я»; бажання бути визнаним; творчий інтерес; захопленість творчим процесом, своєю працею; прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах педагогічної праці); комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури [7, с. 98-99]. Розроблений дослідницею перелік ознак педагогічної креативності можна використовувати для проведення їх оцінювання і самооцінювання майбутніми вчителями і вчителями-практиками, а також для розробки на цій основі програми самовдосконалення.

* *Чинники креативності*: чіткість і гнучкість мислення; чутливість до проблем; оригінальність; винахідливість; конструктивність. Сучасний учитель модернізує змістовий компонент, застосовуючи групи методів продукування ідей. Також застосовує комплекс спеціальних методів розвитку креативності: методи проблематизації, методи продукування ідей, методи, спрямовані на розвиток аналітичних умінь.

* *Креативний вчитель* – це вчитель, який має власний стиль викладання, який формується під впливом як внутрішніх (попередніх знань, досвіду, професійних якостей), так і зовнішніх факторів (нормативних засад професійної діяльності, необхідності постійного підвищення кваліфікації).

* *Якості креативного вчителя*: сила, гнучкість, витривалість, координація розуму.

Сила розуму – здатність зосередитись на тому, що в першу чергу потрібно, і необхідно зробити. *Гнучкість*

розуму – здатність переключатись з одного ходу думок на іншу. Це саме і є вміння *нестандартно мислити*.

Витривалість розуму – здатність тривалий час підтримувати високий рівень активності, не відволікаючись і не втрачаючи координації.

Координація розуму – здатність оперувати одночасно кількома поняттями, зберігаючи рівновагу за будь-яких обставин.

Основними ознаками креативної особистості є: інтелект, знання та досвід; широта кругозору; самостійність і сміливість мислення; здатність до критичного оцінювання попереднього досвіду і навколишньої дійсності; діалектичний світогляд; індивідуальність, оригінальність і незалежність у прийнятті рішень; альтернативність; здатність фантазувати; широке використання наукового підходу в практичній діяльності.

Чим відрізняються креативні вчителі від не креативних?

По – перше, вони дуже незвичайні; мають широкі погляди; бачать те, чого інші не помічають; завжди мають ідеї; нестандартно мислять; займаються творчою діяльністю; веселі та дотепні; вільні та невимушені.

По – друге, вони наполегливі в досягненні своєї мрії, завжди ідуть вперед, не дивлячись ні на що. Якщо вчитель перестає тренуватися, (зупиняється на досягнутому, звужує коло своїх інтересів, припиняє шукати нові рішення), він втрачає креативну форму.

Складовими креативного викладання визначаються: подача сучасного матеріалу в широкому контексті з встановленням міжпредметних зв'язків, застосування інноваційних мультимедійних технологій, часта зміна видів діяльності, варіювання темпу викладання, демонстрація впевненості, здатність надихати й цінувати учнів, заохочення їх до активної, емоційної взаємодії.

На думку вчених (Д. Девіс, Н. Джексон, Т. Кремін, П. Мартін, Р. Моріс, А. Роджерс) креативне освітнє середовище – є багатоаспектним явищем і *поєднує наступні сфери:*

* *фізичну*, тобто матеріальні та умови, в яких відбувається навчальна й креативна діяльність;

* *психологічну*, яка визначається сукупністю індивідуальних характеристик учасників навчального процесу;

* *соціально-гуманну*, яка характеризується атмосферою взаємної пошани, дружелюбності, делікатності, створює комфорт і умови для творчої роботи, розкриває потенційні можливості кожного учня.

Засобом впливу є доброзичливість педагога до своїх вихованців, увага, різноманітні форми роботи як на уроках, так і в позаурочний час, мовні, мімічні засоби, інтер'єр класної кімнати тощо; віртуальну, що забезпечує взаємодію між учасниками за допомогою Інтернет-технологій; біологічну, яка розглядається в межах інклюзивної освіти. Прихильники теорії розвивального навчання виділяють декілька головних моментів, які сприятимуть створенню на уроці креативної атмосфери:

1. учитель повинен навчитися демонструвати дітям живе мислення. Він виступає не як носій певної готової інформації, а як людина, яка знає, як набути знання;

2. знання на уроках не повинні бути лише репродуктивними, вони формулюються шляхом колективних роздумів на основі наявних знань і фактів з минулого досвіду дітей;

3. основною метою уроку є не пошук і розв'язання певних кількісних навчальних завдань, а створення таких проблемних ситуацій, у яких повинна з'явитися думка, постійно працювати дитяча інтуїція, здогадка, творча уява тощо.

Джо Пол Гілфорд (1897-1987) – американський психолог, професор багатьох американських вишів виділив такі способи стимуляції активності школярів:

1. забезпечення сприятливої атмосфери в процесі навчання. Доброзичливість з боку вчителя, його відмова від гострої критики на адресу учня сприяє вільному прояву **дивергентного мислення** (розумовий процес або метод, який використовується для

створення творчих ідей шляхом вивчення багатьох можливих рішень);

2. збагачення навколишнього середовища найрізноманітнішими новими предметами і стимулами з метою розвитку допитливості учнів;

3. заохочення до пошуку оригінальних ідей;

4. забезпечення можливостей для практики. Широке використання питань дивергентного характеру стосовно найрізноманітніших навчальних та позанавчальних галузей;

5. використання особистого прикладу креативного підходу до розв'язання різноманітних проблем;

6. надання дітям можливості активно ставити питання.

Далі подаються рекомендації: **як навчитись креативності?**

1. знайти однодумців та надихнути їх;

2. головне джерело креативності – практика;

3. сформулювати мету;

4. створити творчу атмосферу;

5. бути не таким, як всі;

6. мислити оригінально, фантазувати;

7. на все дивись критично, постійно задавати питання;

8. шукати різні засоби для реалізації ідей;

9. іти на ризик, не боятися помилок.

Як відомо, стиль мислення закладається з дитинства, тому необхідно зі шкільної лави учити дітей мислити креативно й дуже важливо, щоб вони володіли технологіями креативності, а саме спеціальними прийомами «генерації ідей». Важливо, щоб за роки навчання в школі дитина навчилася вирішувати навчальні та життєві завдання креативно, «пізнала себе» – оцінила свої слабкі та сильні сторони для прийняття найголовнішого в житті – *ким та яким бути*.

Креативний учень є дзеркальним відображенням креативного вчителя. Головне, без чого не може обійтися педагог – це його активна позиція – творця, а не спостерігача. Не буде вогника у вчителя – він ніколи не зможе запалити його в учнях. Учитель не зможе розвивати креативність у своїх учнів, якщо він не є креативним. Таким чином, джерелом

педагогічної діяльності, що дозволяє розвиток креативності в учнів є той же вчитель і його професійна компетентність, в тому числі, насамперед, його креативне ставлення до навчального процесу.

Відомі вчені В. Кан-Калик, М. Нікандров виділяють *основні умови* перетворення діяльності вчителя у творчу, креативну: - усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі;

- усвідомлення сутності, значення і завдань власної педагогічної діяльності, її мети;

- сприймання виховання як особистості в педагогічному процесі (як об'єкт і суб'єкт виховання);

- усвідомлення власної креативної індивідуальності [7, с. 21-32].

Дослідниця цього питання Олена Євгенівна Антонова у своїй праці вказує на основні параметри, що дають характеристику педагогічній креативності. По – перше, це *здатність до здійснення творчого підходу у педагогічній діяльності* (креативність), що включає високий темп мислення, вміння швидко і без внутрішніх зусиль переключатися з однієї ідеї на іншу, а також здатність генерувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих, уміння доходити до парадоксальних, несподіваних рішень [1, с. 12].

Для викладача мистецьких дисциплін це означає пошук нових форм, методів, засобів навчальної та виховної діяльності. Також творчий викладач володіє гнучким образним мисленням, що може проявлятися у конструюванні нової оригінальної наочності, техніці виконання педагогічного малюнка.

Доведено, що педагогічний малюнок є важливою умовою професійного зростання студентів в малюванні, і не тільки, він також сприяє виявленню інтересів і задумів майбутніх учителів та впливає на розвиток їх креативності.

Велике значення в оволодінні педагогічним малюнком має організаційна сторона, особливо при роботі крейдою на класній дошці. Викладач повинен допомогти студенту організувати роботу, показати, як користуватися крейдою, як

її заточувати, щоб одержати в малюнку лінії різного характеру. Перші вправи повинні бути показані студенту самим педагогом, а потім він повинен перевірити, як студент користується цим матеріалом, чи може проявити свою креативність.

Розкриваючи специфіку педагогічного малюнка, потрібно підкреслити, що він є основою як творчого, так і педагогічного малюнка, а також фундаментом, на якому формується креативність особистості, майстерність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

По – друге, О. Є. Антонова наголошує на важливості *здатності постійно розвивати творчий педагогічний досвід та компетентність*: креативний педагог постійно підвищує професійну компетентність, отримує нові знання, розвиває вміння, навички педагогічної діяльності і отримує почуття задоволення від збагачення досвіду і, разом з тим, є невдоволеним рівнем досягнень, оскільки це умова подальшого зростання професійної компетентності [1, с.13]. По – третє, О. Є. Антонова підкреслює, креативний викладач *здатний формувати та реалізовувати творчу стратегію педагогічної діяльності*, тобто уміє створювати план професійної діяльності, мобілізувати власний досвід або швидко набувати додаткової компетентності з метою розв'язання важливої та складної педагогічної проблеми; почуття відповідальності при виконанні творчих професійних завдань [1, с.15].

Педагогічна діяльність – процес постійної творчості. Але, на відміну від творчості в інших сферах (наука, техніка, мистецтво) творчість вчителя немає на меті створення соціально оригінальних, нових цінностей, оскільки її продуктом завжди залишається розвиток *творчої особистості*. Найвищою метою кожного педагога є формування саме творчої особистості, розвиток в своїх учнях чи студентах потягу до всього нового, передового, інноваційного. Ключовою умовою такого підходу є, звичайно, креативність самого вчителя.

Творча особистість – це цілісна людська індивідуальність, яка виявляє розвинені творчі здібності, творчу мотивацію, творчі вміння, що забезпечують їй здатність породжувати якісно нові матеріали, технології та духовні цінності, що в більшій чи меншій мірі змінюють на краще життя людини [1, с.16].

Установлено, що на творчий розвиток педагогів також впливає *сприятливий психологічний мікроклімат у колективі*, адже робота у дружній команді, яка працює заради досягнення спільної мети, допомагає розкрити найкращі якості особистості. Крім того, варто вказати на важливість *чітко спланованої організаційної роботи закладу освіти*, що забезпечує рівномірний розподіл навантаження на викладача.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Підсумовуючи все вище описане, робимо висновок, що *креативність педагога* як полікомпонентне явище, що

включає інноваційність, критичність мислення, інтелігентність та ерудованість, впевненість у собі і т. д., вимагає сприятливих умов для реалізації усіх її можливостей. Серед цих умов головними є комплекс оптимальних умов праці та гідна мотивація.

Креативний педагог повинен уміти дивуватися, бути відкритим до нового, має приймати рішення в ситуаціях невизначеності, не лякатися власних помилок та висновків і доводити їх до кінця, ризикуючи особистим успіхом та репутацією. Дійсно, креативний педагог повинен відповідати ряду ознак та параметрів (соціальна і моральна свідомість, пошукове мислення, фантазія, творчий інтерес і т. д.), щоб стати ефективною ланкою освітнього процесу, адже саме через його діяльність реалізується державна політика, що спрямована на розвиток та зміцнення інтелектуального та духовного активу нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антонова О. Є. Педагогічна креативність у структурі педагогічної обдарованості вчителя. *Нові технології навчання* : Наук.-метод. зб. Ін-ту інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки : У 2-х ч. Київ-Вінниця, 2011. Вип. 69, ч. 2. С. 11–17.
2. Гриненко І. В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2008. 192 с.
3. Зінковський Ю., Мірських Г. Креативність – фрактал сучасної парадигми вищої технічної освіти. *Вища освіта України*. 2007. № 3. С. 14–20.
4. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи. *Збірник наукових праць полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*. Серія «Педагогічні науки». – випуск 3 (50). Полтава, 2006. С. 215-219
5. Павлюк Р. О. Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів. URL: http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22154.doc.htm
6. Про освіту: Закон України від 19 січ. 2019 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 17.06.2019).
7. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.
8. Терещук А. Креативність як невід’ємний компонент інтелектуального розвитку особистості. URL: <http://www.newacropolis.org.ua/ua/study/conference/?thesis=4254>.
9. Філософія: Підручник / Г. А. Заїченко, В. М. Сагатовський, І.І. Кальний та ін.; За ред. Г.А. Заїченко. Київ: Вища шк., 1995. 455 с.
10. Філософія та історія креативної освіти URL: http://yrok.at.ua/publ/filosofija_ta_istorija_kreativnoji_osviti/8-1-0-388.

Стаття надійшла до редакції
19 вересня 2023

ХОРОВЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ

УДК 78.087.68:[378.015.31:17

МЕЛЬНИК АЛІНА

викладач факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Abstract. *The article analyzes the significance and role of choral art as an effective means of forming the spiritual and aesthetic culture of youth; the main factors contributing to the intellectual and creative development of students in choral conducting classes are highlighted.*

Key words: *choral art, conductor, choral work, spirituality, aesthetic culture, musical activity.*

Постановка проблеми (актуальність).

Сьогодні сучасна освіта знаходиться на новому етапі, що передбачає пошук якісно нових концептуальних підходів, які сприятимуть розвитку як інтелектуального так і духовно-естетичного зростання здобувачів освіти. Особливу роль у цьому відіграє музичне мистецтво, в процесі якого відбувається формування емоційно-ціннісного і духовно-морального компонента особистості. Тому підготовка кадрів для цієї галузі має забезпечити оптимальні передумови для естетичного розвитку і самореалізації особистості, розкриття її творчого потенціалу та професійного самовдосконалення.

Отже, найперше завдання полягає у тому, щоб підібрати такі форми та методи роботи, що і були б доступні і зрозумілі в музичному навчанні і які б сприяли естетичному розвитку і духовному наповненню студента.

Однією з таких форм роботи є хорове мистецтво, яке займає чільне місце у системі музично-естетичного виховання сучасної молоді. Завдяки творчому пошуку в процесі інтерпретації того чи іншого хорового твору студент розкриває не тільки творчі грані власної особистості, а й формує естетичний смак, зростає духовно.

Аналіз наукових досліджень. На високі виховні можливості хорового мистецтва як джерела духовності звертали увагу провідні митці української хорової справи, педагоги і композитори, теоретики і музикознавці: А. Авдієвський, Г. Верьовка, П. Муравський, О. Ростовський, Л. Хлебнікова.

Питання теорії та методики виконання духовного хорового співу було висвітлено у працях: В. Барвінського, Д. Болгарського, І. Кошміна, І. Сахно, А. Лашенка.

Саме на важливості хору в процесі розвитку музичної культури людини наголошували: Б. Асаф'єв, Д. Кабалевський, Е. Печерська Г. Струве, Б. Яворський та інші відомі дослідники. Подібних поглядів стосовно музичного виховання підлітків дотримуються і сучасні науковці, музиканти та педагоги. Також вагомими у теоретичному та практичному аспекті є праці: М. Грінченка, О. Дем'янчука, Л. Корній, М. Степаненка, Б. Фільц та інших.

Мета статті заключається в теоретичному аналізі хорового мистецтва як потужного засобу духовно-естетичного виховання молоді; розкритті його навчально-виховного потенціалу як такого, що сприяє всесторонньому розвитку особистості здатної до творчої самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Формування духовного світу сучасної молоді – складне завдання, що стоїть у центрі уваги усіх педагогів. Величезну роль у формуванні внутрішньої культури молоді повинна відігравати їх духовно-естетична орієнтація. Необхідно виховати в підростаючого покоління систему цінностей, в яких пріоритет надається духовно-естетичному компоненту. Саме музичне мистецтво має у своєму арсеналі потужні засоби впливу на духовно-естетичну складову особистості підлітка. Одним із таких дієвих засобів є хорове мистецтво.

Хорове мистецтво – багатотомова скарбниця української нації. Безліч її зразків увійшли до

золотого фонду культурних надбань нашого народу, а ряд композицій здобули світове визнання.

Саме хорове виконавство найдієвіше збагачує естетичний досвід студента, ознайомлює його з кращими зразками світової хорової спадщини, з творчістю видатних диригентів, композиторів та виконавців.

Зміст хорової музики розкривається через поетичний текст і музичну мелодію та інтонацію. Враховуючи це, емоційне наповнення музики стає більш вагомим.

З точки зору художньої цінності, цьому сприяє і правильно підібраний репертуар, що активно впливає на формування естетичного смаку студентської молоді. Як справедливо зауважив К. Пігров, «Тільки ті твори, які подобаються, з більшою охотою і скоріше вивчаються» [5, с. 134]. Значення емоцій у творчій діяльності диригента має вагоме значення, адже емоційний компонент є своєрідним способом «комунікації» як з хористами, так і з слухачами. Чуттєва сфера диригента дозволяє йому у виконанні з хором яскраво і переконливо розкрити своєрідність фактурних засобів, багату палітру нюансів, виразність тембрових барв хорових партитур.

За словами О. Єгорова: «Диригент хору, який прагне у всій своїй роботі домогтися високих виконавських досягнень, повинен вкласти в неї свою душу, а в своє диригування - серце і волю» [3].

Диригент має бути своєрідним «провідником емоцій», бачити, чути і відчувати кожного хориста, тільки за таких умов досягається гармонія у виконанні, а успішні виступи хору сприймаються як спільні досягнення, де кожен відчуває свою значимість.

Впроваджуючи хорове мистецтво в практику формування духовно-естетичної культури молоді, необхідно враховувати інтереси та потреби студентів, мотивувати їх власним прикладом, щоб музика стала невід'ємною частиною їхнього життя. В першу чергу це стосується організації системи вокально-хорової роботи з студентами. Необхідно популяризувати студентські хорові колективи,

де молодь може не тільки розвивати власні спеціальні музичні здібності, а й реалізувати себе як творча самодостатня багатогранна особистість.

Такої ж думки дотримувався і педагог О. Свешніков, який був переконаний в тому, що: «Спів у хорі є народною загальнодоступною музичною школою, в якій музика пізнається не відірвано, без зв'язку з навколишнім життям, а іде поруч з ним, прикрашає, збагачує» [6, с. 216].

Формування духовного розвитку студентів здійснюється в процесі творчої виконавської діяльності на індивідуальних заняттях з хорового диригування (гри хорової партитури, співу хорових партій, диригуванні хорових творів.).

Слід зазначити, що успішна робота студента на занятті з хорового диригування передбачає наявність декількох чинників:

- по-перше, це система знань, що збагачує студента інтелектуально і духовно, надає можливість розвиватись у творчому плані;
- по-друге, це оволодіння спеціальними вміннями, знаннями, навичками, що в майбутньому сприятимуть професійному зростанню;
- по-третє, це безпосередньо хормейстерська діяльність, завдяки якій відбувається всесторонній розвиток особистості студента, наповнення його внутрішнього світу через призму музичного мистецтва [2].

Виступаючи в ролі керівника хору, викладач повинен не тільки відчувати драматургічний зміст твору, але й зуміти передати свій емоційний стан хористам. Емоційне виконання твору має великий виховний вплив на душу дитини, сприяє формуванню у неї високих людських якостей, наповнює духовну складову. Однак, цей вид діяльності залишається все ще найбільш складним для починаючого диригента і вимагає систематичної роботи над собою. Вивчення хорового матеріалу сприяє осмисленому ставленню до засобів музичної виразності, точному інтонуванню, вмінню передати художньо-естетичний зміст твору [7, с. 22].

Розуміння суті змісту твору, його емоційне проживання і передача засобами диригентської виразності – важливий етап професійно-виконавського зростання студента.

У практичній роботі з хоровим колективом здійснюється двохсторонній зворотній процес, який передбачає створення студентом власної інтерпретації хорового твору та його емоційно-ціннісне сприйняття слухачами. Емоційно-ціннісний компонент методичної складової сприяє формуванню наступних компетентностей:

- здатності передавати студентам своє ціннісне ставлення до хорових творів;
- уміння зацікавити студентів емоційно сприймати вокальні і хорові твори.

Для формування духовного потенціалу молоді особливо корисним є слухання духовних хорових творів. Під час сприйняття духовної музики здійснюється поєднання духовних і музичних аспектів, виникає відчуття внутрішньої гармонії, формується естетичний компонент [4].

Духовне збагачення здійснюється завдяки:

- умінню підбирати хорові твори, які мають ціннісно-емоційне і виховне значення;
- систематичному емоційно-ціннісному сприйняттю творів хорової музики;
- детальному аналізу хорових творів з усвідомленим розумінням музичного та змістового наповнення;

- глибокому осмисленню ідейного змісту, характеру творів та ролі використаних композитором засобів музичної виразності

- узагальненню і створенню власних імпровізацій та інтерпретацій хорових творів з використанням музичних і комп'ютерних технологій.

На заняттях з хорового диригування проводиться цілеспрямований процес, що включає не тільки накопичення знань, умінь, навичок, а й усвідомлення цінності хорового мистецтва як потужного засобу формування духовної та естетичної культури студента [1].

Висновки. Введення молоді до світу хорового мистецтва набуває особливого значення, адже через нього закладаються основи естетичного і культурного самовизначення. Осягнення хорового мистецтва є одним із можливих шляхів вивчення культури свого народу, з чого й починається формування всебічно розвинутої особистості з багатим внутрішнім світом та високою естетичною культурою.

Отже, сприйняття хорових творів допомагає молоді зрозуміти їх глибокий морально-естетичний і виховний зміст, сприяє розвитку вищих духовних цінностей особистості, формує естетичний смак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Горбенко С. С. Дитяче хорове виховання в Україні. Київ, 1999. 250 с.
2. Доронюк В. Методика викладання диригування. Івано-Франківськ, 2005. с. 32-42.
3. Єгоров А. А. Теорія і практика роботи з хором. Львів, 1994.
4. Костенко Л. Методика викладання хор. диригування. Ніжин, 2012. 98 с.
5. Пігров К. К. Керування хором. Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1996. 178 с.
6. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі: Навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2001. 216 с.
7. Сапожнік О. Музично-естетичне виховання: зміст і структурні компоненти. *Рідна школа*. 2002. № 12. С. 20-22.

*Стаття надійшла до редакції
26 вересня 2023*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ (з досвіду роботи)

УДК 37.043.2 – 056.2\3

СВЕРЛОВИЧ ВАЛЕНТИНА,

заступник директора з навчально-виробничої роботи,

НАДКЕРНИЧНА ЛЮБОВ,

завідувачка практикою

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Анотація. *Реформування системи освіти в Україні передбачає готовність педагогічних працівників до роботи в інклюзивному середовищі закладів освіти.*

Освітньо-професійні програми підготовки здобувачів освіти передбачають спеціальні курси або розділи освітніх компонентів (обов'язкових і вибіркових), де розглядається ця проблематика. Але професійні компетентності такої роботи формуються в процесі практичної підготовки і обміну досвідом.

Саме тому було обрано форму роботи Педагогічний міст, який дав можливість викладачам і здобувачам освіти обмінятися досвідом підготовки до роботи в інклюзивному середовищі, почувим поради освітян-практиків.

Ключові слова: *Інклюзивна освіта, професійна компетентність, психолого-педагогічні особливості, педагогіка партнерства, індивідуальна освітня траєкторія, здобувачі освіти.*

Актуальність. Професійна компетентність педагога потребує постійного розвитку і удосконалення. Особливо актуальним це питання є у підготовці здобувачів, пов'язаної з професійною діяльністю в інклюзивному середовищі закладів освіти.

Аналіз наукових досліджень. Наукові дослідження А. Колупаєвої, зокрема монографія «Інклюзивна освіта: реалії та перспективи» [8], узагальнюють з історико-педагогічної точки зору науково-теоретичні підходи до процесу включення осіб з обмеженими можливостями здоров'я у загальноосвітній простір, розглядають генезис, тенденції і проблеми впровадження інклюзивної освіти в різних країнах, розкрито особливості інклюзивного навчання в системі національної освіти; представлено теоретико-експериментальну модель інклюзивної освіти в Україні. Наукова праця І. Кузави «Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія і методика» [9] присвячена обґрунтуванню теоретичних і методичних основ, розробці концептуальних засад інклюзивної освіти у довшілі на основі

толерантного ставлення до вихованців зазначеної категорії. Наукові праці Віт. Бондаря, В. Гладуша, М. Матвєєвої, С. Миронової, В. Панка, Т. Сак, В. Синьова, О. Таранченко, В. Тищенко, А. Шевцова та ін. висвітлюють окремі аспекти методології, організаційних форм та особливостей інклюзивної освіти. Але актуальними залишаються питання вивчення та узагальнення практичного досвіду організації освітнього процесу в інклюзивних закладах освіти, виявлення суттєвих проблем та окреслення перспективних шляхів його удосконалення.

Мета. Мета статті полягає в узагальненні досвіду організації інклюзивної освіти в Подільському та інших регіонах України.

Виклад основного матеріалу. Одним із пріоритетних завдань Нової української школи є формування інклюзивного освітнього середовища.

З метою ознайомлення здобувачів освіти освітньо-професійної програми «Початкова освіта» з практичним досвідом з цього питання, 24 жовтня 2023 року на базі Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» було організовано

проведення Педагогічного мосту «Актуальні проблеми готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності в інклюзивному середовищі закладів освіти».

У проведенні Педагогічного мосту взяли участь викладачі Комунальних закладів вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» і «Луцький педагогічний коледж, Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, Громадських організацій «Вінницька міська організація соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді «Паросток», захиисту та допомоги особам з інвалідністю «Спільний шлях», Комунальний заклад «Вінницька спеціальна школа», відділу освіти та культури Лука-Мелешківської сільської ради.

Викладач-методист КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» Луцинкевич Людмила Анатоліївна дослідила генезу Концепції інклюзивної освіти в Україні. Розглянувши питання становлення і розвитку інклюзивної освіти в Україні, викладач чітко окреслила ключові поняття, проаналізувала ретроспективу впровадження та розвитку вітчизняної інклюзивної освіти, підкреслила, що ефективність інклюзивної освіти в Україні суттєво залежить від тісної взаємодії систем загальної та спеціальної освіти, їх постійного удосконалення, ліквідації існуючих між ними меж; наголосила на важливості послідовної, виваженої державної політики, орієнтованої за збереження здобутків зазначених видів освіти, громадсько-соціального руху, в якому значне місце належить батькам дітей з обмеженими освітніми потребами, забезпеченні умов для їх підтримання, розвитку, що сприятиме якісній інклюзивній освіті.

З першими кроками назустріч інклюзії присутніх ознайомила Токар Любов Петрівна, доктор філософії, викладач дошкільних психолого-педагогічних дисциплін, в.о. завідувача кафедри теорії, фахових методик та технологій дошкільної освіти КЗВО

«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», адже саме викладачі цієї кафедри і циклової комісії вже декілька років поспіль вивчають це питання, підтримують зв'язки з громадськими організаціями, беруть участь у спільних проєктах.

Доповідач висвітлила основні засади змісту теоретичної та практичної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти в інклюзивному освітньому середовищі, розкрила програмно-методичний супровід змісту дошкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами, запропонувала нові підходи щодо використання інтерактивних методів під час навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Викладачі Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Мельничук Оксана Вікторівна (викладач сурдопедагогіки) і Ярошук Наталія Петрівна (практичний психолог, викладач психології) розповіли учасникам Педагогічного мосту про теоретико-практичну підготовку здобувачів освіти до роботи в умовах інклюзії.

У своєму виступі вони зазначили, що однією з новацій останніх десятиліть стала практика інклюзивного навчання, яка виросла з ідеї рівного доступу до освітніх послуг для всіх громадян, підкреслили, що сьогодні у системі професійної підготовки майбутнього вчителя потрібно створити умови не лише для того, щоб здобувачі вищої педагогічної освіти оволоділи педагогічними знаннями, але й сприяти розвитку творчої активності особистості, спроможної генерувати нові ідеї, розвивати гуманістичні цінності, в основі яких потреба діалогу з дитиною, розуміння її інтересів і прагнень, адже робота в умовах інклюзивної освіти значно розширює спектр функцій учителя. Для їх виконання учитель має володіти глибокими знаннями з фахових дисциплін, методики викладання, високим рівнем майстерності в галузі навчально-виховної та розвивальної роботи як зі здоровими учнями, так і з учнями, які мають особливості розвитку. Підготовка майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища

передбачає використання інтерактивних практико-орієнтованих форм навчання, моделювання різного роду педагогічних ситуацій (через ділові та рольові ігри, тренінги), спостереження за освітнім процесом в інклюзивному закладі освіти, активне включення в цей процес (виробнича практика). У коледжі працює лабораторія «Нова українська школа», яка має осередок «Корекційна педагогіка».

Доповідачі підкреслили, що загалом усі методи і прийоми практичної підготовки майбутнього вчителя до роботи в інклюзивних класах засновуються на принципах зв'язку теорії з практикою, міждисциплінарного підходу, свідомості і активності здобувачів освіти в освітньому процесі, особистісно-професійного саморозвитку. Практико-орієнтовані форми і методи роботи дозволяють моделювати ситуації кваліпрофесійної діяльності майбутнього педагога інклюзивного закладу освіти, мотивують студентів до самоосвіти і самовдосконалення в професії.

Особливості впровадження інклюзивної освіти розкрила Анастасія Ліщинська, заступник голови правління Громадської організації «Вінницька міська організація соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді «Паросток».

Доповідач інформувала слухачів про постійні програми, які реалізує громадська організація «Паросток»:

1) надання соціальної та юридичної допомоги особам з інвалідністю та членам їхніх родин для інтеграції у соціум та розвиток соціальних навичок;

2) надання консультації по репродуктивному здоров'ю для осіб з інвалідністю та членам їхніх родин;

3) сприяння в отриманні освіти та працевлаштуванні осіб з інвалідністю;

4) організація рекреаційних подорожей для осіб з інвалідністю та членів їхніх родин;

5) сприяння розвитку хоспісної допомоги на Вінниччині;

6) сприяння розвитку волонтерської допомоги на Вінниччині;

7) організація денної зайнятості осіб з порушеннями інтелектуального розвитку;

8) надання послуг соціального супроводу для осіб із важкими порушеннями фізичного та інтелектуального розвитку;

9) надання послуг пральні для осіб із важкими порушеннями фізичного та інтелектуального розвитку.

У виступі пані Ірина нагадала, що громадська організація «Паросток» за період своєї діяльності вже реалізувала понад 100 соціально значимих проєктів, підтриманих міжнародними донорськими фондами та місцевою владою, звернула увагу на те, як не розгубитися і говорити коректно про і до людей з інвалідністю, зупинилася на їх психологічних особливостях та соціальній комунікації.

Корисними були практичні рекомендації, яких слід дотримуватися у спілкуванні з такими людьми:

- негативні прояви у поведінці цієї людини зумовлені особливістю її життя та оточення;

- не варто проявляти ані жалості, ані осуду, намагайтеся працювати безсторонньо і безоцінно;

- не дозволяйте включити себе у трикутник «жертва – переслідувач – рятівник»;

- толерантність, ввічливість, вихованість, уміння бачити людину, а не інвалідність – цінні якості кожного з нас.

Доповідач звернула увагу на те, що люди з інвалідністю мають багато позитивних якостей, серед яких:

• емпатійність, чутливість до чужого болю та проблем;

• компенсаторні психічні процеси: високий розвиток інтелекту, творчих здібностей, концентрації уваги;

• стресостійкість та гнучкість;

• цілеспрямованість, готовність долати навіть дуже складні бар'єри;

• оптимізм;

• висока довіра і особливий стан «дорослої дитини»;

• емоційність.

Проблемам інклюзії та дистанційного навчання був присвячений виступ Наталі

Миколаївни Остратюк, декана соціально-економічного факультету, кандидата філологічних наук, доцента кафедри соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Наталя Миколаївна підкреслила, що інклюзивне навчання – це навчання для всіх дітей, про це потрібно пам'ятати. А також про те, що онлайн-уроки забезпечують дітям з особливими освітніми потребами контакти і спілкування з іншими дітьми, а отже, є тою соціалізацією, яка була закладена в інклюзивне навчання. Дистанційне навчання можна застосовувати для дітей з особливими освітніми потребами, спираючись на чотири головні принципи, а саме:

- принцип інтерактивності – усі діти мають навчатися разом, але з допомогою комп'ютерно-інформаційного середовища;
- принцип диференціації – дистанційне навчання передбачає навчання за можливостями кожного з учасників навчального процесу, тут застосовуються технології різнорівневого навчання;
- принцип індивідуального підходу – обов'язково треба враховувати форму порушення дитини з ООП і можливості її комунікації;
- принцип пластичності – навчання має відбуватися в необхідному темпі.

Доповідач відзначила особливості дистанційного навчання (перехід з прямої моделі навчання на тренерську, використання наочного матеріалу, дотримання правил безпеки дитини та збереження її здоров'я, налагодження партнерських стосунків з батьками, організація освітнього середовища і робочого місця школяра) і надала рекомендації вчителю:

- Зібрати всіх дітей на онлайн-заняття та залучити до спільної діяльності.
- Розробити уроки, з огляду на індивідуальні можливості кожної дитини.
- Створити презентацію для візуальної підтримки в засвоєнні матеріалу.
- Підібрати онлайн-інструменти для закріплення навчального матеріалу.

- Створити наочний матеріал для показу в онлайн-форматі.

- Запис відеозаняття для всіх дітей, або відеозаняття для окремої дитини, якій треба пояснити простіше чи дати певну інструкцію або алгоритм.

- Використовувати:

✓ комунікативні картки (особливо для дітей, які не розмовляють). Також є діти з порушеннями інтелекту, яким важливо мати якусь підтримку й допомогу та швидко дати відповідь. Цей інструмент дуже ефективний, тому що економить час;

✓ картки “так/ні”. Вчитель ставить закриті запитання, й учень дає відповідь, піднімаючи певну картку. Для дітей із порушення зору батьки виготовляють тактильні картки, де написано “так” (є, наприклад, тактильний зелений кружечок) або “ні” (тактильний червоний трикутник або квадрат);

✓ картки з певними словами-відповідями;

✓ піктограми;

✓ картки-картинки. Дітям із порушенням опорно-рухового апарату, які не можуть утримати картку, краще утримувати об'ємний предмет, можна взяти два кубики зеленого й червоного кольорів;

✓ кубики, браслети (червоний-зелений).

Червоний браслет на одній руці, зелений – на іншій. Дитина просто підіймає руку;

✓ картка зі знаком питання;

✓ картки візуальної підтримки навчання;

✓ картки з літерами та цифрами.

Наприклад, вербальний диктант, коли вчитель задає приклад, учні його розв'язують і цифрами показують на картці відповідь;

✓ сигнальні картки з емоціями, стікерами.

В умовах карантину вчителю необхідно просто говорити про емоції, емоційний стан кожної дитини і знати, що дитина відчуває в цей момент.

Педагогічному супроводу дітей з особливими освітніми потребами присвятила свій виступ Наталя Миколаївна Ставнічук, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель-дефектолог комунального закладу "Вінницька спеціальна школа"

Вінницької обласної Ради. Педагог з великим стажем роботи, вона багато років працює з дітьми з порушенням слуху.

Пані Наталія зазначила, що корекційно-розвивальна робота з дітьми з порушеннями слуху спрямована на розвиток слухового сприймання, мовлення, пізнавальної діяльності, психофізичний, соціально-комунікативний розвиток дітей з особливими потребами, формування в них навичок просторового, соціально-побутового орієнтування тощо. Допомогає в цьому взаємоузгоджена комплексна діяльність команди педагогів та батьків дитини. Вона спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

Важливим для педагогів школи є забезпечення розуміння завдань та залучення до навчальної діяльності всіх учнів. Для цього вчителі закладу ретельно добирають спосіб їх формулювання або використовують одночасно різні способи: усно, жестовою мовою, умовним позначенням, письмово, за допомогою схеми та ін.

Щоб допомогти учневі з порушенням слуху успішно засвоїти матеріал, вони можуть:

- спростити теоретичні викладки, використовувати доступні формулювання;
- використовувати різні комунікативні засоби, словесну, жестову мову, дактилювання;
- передбачити індивідуалізований темп засвоєння матеріалу;
- використовувати умовні позначення для пред'явлення завдання;
- надавати покрокові інструкції, алгоритми, зразки виконання завдань;
- зображати матеріал за допомогою схем;
- використовувати додаткові орієнтири (зразок виконання, початок виконання, опорні слова, малюнки тощо);
- забезпечувати достатню кількість повторень.

Для перевірки засвоєння матеріалу дітьми вчителі закладу використовують різні варіанти

презентації навчальних досягнень: письмову відповідь; відповідь жестовою мовою; ілюстрування; демонстрацію результату діяльності тощо.

У спеціальному закладі педагоги застосовують технології викладання, які дозволяють співпрацювати та розуміти матеріал жестовою мовою, а також забезпечують сприятливе звуко-мовленнєве середовище для оптимально слухопротезованих учнів, вправління у сприйманні і розумінні та продукуванні словесного мовлення для всіх дітей. Адаптуючи середовище до потреб дитини, колектив закладу завжди пам'ятає, що середовище не має бути штучним та кардинально відрізнятись від середовища реального функціонування. Визначаючи освітні цілі, добираючи стратегії та технології, колектив передбачає і планує, яким буде у майбутньому середовище реального функціонування дитини.

Емоційність, переконливість, небайдужість доповідача викликали щиру зацікавленість аудиторії, адже це була розповідь практика, яка високопрофесійно виконує свою роботу.

Роль творчих завдань для розвитку дитини описала Тетяна Анатоліївна Цюпенко, практикуючий психолог, голова громадської організації захисту та допомоги особам з інвалідністю «Спільний шлях»; викладач психологічних дисциплін Західноукраїнського національного університету, мама 19-річної Ангеліни з синдромом Дауна.

Пані Тетяна поділилась досвідом виховання та навчання своєї доньки. Вона зазначила, що синдром Дауна – не вирок. Є такий міф, що це хвороба, але це не так. Це генетичний збій. В 21-й парі хромосом з'являється третя додаткова. І вона впливає на фізичний і психологічний розвиток дитини. Це називається «синдром», тому що діти мають певні особливості у розвитку, і сукупність цих особливостей названі «синдромом». Такі діти інакше розвиваються фізично. Всі етапи фізіологічного розвитку відбуваються трохи пізніше. Але якщо працювати правильно, вчасно проводити корекційну роботу, надавати

допомогу, використовувати сучасні методи, то діти гарно розвиваються, мають гарні показники у розвитку, прогрес та успіхи.

Коли Ангеліна пішла до школи, наше суспільство не мало досвіду спілкування з такими дітьми. До неї ставились з упередженням. Не діти, а батьки, бо реагують, як правило, дорослі і це транлюють своїм дітям.

Ми розділяємо поняття соціальна інклюзія і шкільна інклюзія. Інклюзія в рамках освіти починається з дитячого садочка, коли в групу або в

клас вводиться дитина з інвалідністю або з особливими освітніми потребами. І є з боку спеціалістів розуміння, якими є ці потреби у навчанні, які є сильні сторони, як їх можна підсилити, які методики використати і компенсувати те, в чому слабка сторона таких дітей. На жаль, таких спеціалістів на той час в їхньому місті не було.

Тетяна Анатоліївна зрозуміла, що з цим треба працювати, не треба опускати руки. Вона не приховує, що хвилювалась за доньку, коли та пішла до школи. Але не бачила іншого шляху, адже хотіла, аби Ангеліна була соціалізованою, а без колективу, на її думку, це неможливо.

Діти з синдромом Дауна відрізняються добротою та щирістю, талановиті. Цим дітям дуже подобається знаходитися серед дітей. Якщо вона бачить це оточення, коли її

підтримують, їй не роблять ніякої шкоди – вона із задоволенням навчається та спілкується з однолітками.

«Ми з нею дуже багато працювали. Та й зараз працюємо, – каже Тетяна. – Ходимо на вокал, граємо на музичному інструменті. Постійно розвиваємося та вдосконалюємося. Процес «включення» Ангеліни у творчість дає їй можливість почувати себе такою, як усі. Дитина – це особистість, незалежно від того, з синдромом вона чи без. Люди вчаться сприймати таких дітей. Особливо молодь. Це дуже потрібно таким дітям, як Ангеліна. Вони не можуть бути ізольовані від суспільства. З плином часу суспільство стає толерантнішим, але багато над чим варто працювати».

Висновок. Отже, самим цінним у проведенні Педагогічного мосту був висновок, який зробили з почутого здобувачі освіти нашого закладу: спільне навчання з дітьми з особливими освітніми потребами важливе для всіх учасників освітнього процесу, адже коли люди вчаться розуміти, поважати один одного, зважати на потреби інших, світ стає добрішим.

Сьогодні інклюзивна освіта є не лише актуальним соціальним аспектом, але й одним із прогресивних напрямків розвитку сучасної української школи. Діти з особливими потребами завдяки інклюзії отримують можливість повноцінно розвиватися, реалізуватись як особистість і як професіонал, стати корисним членом суспільства.

Суспільство, для якого інклюзія — повсякденна та звична для кожного, є більш толерантним, гармонійним, здоровим і відповідальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Veronika Kusnirova. Podpora inkluzie vo vychove vo vol'nom case. – Ruzomberok: Vydavatel'stvo Katolickej univerzity v Ruzomberku, 2018. – 140 stran.
2. Головань Л. П. Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами. *Бористен*. Дніпро, 2012. №10. С. 14–17.
3. Гладуш В.А. Інклюзивний освітній процес і волонтерство: досвід співпраці. *Народна освіта. Електронне наукове фахове видання*. 2014. №4. URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=220

4. Гладуш В.А. До питання формування професійної компетентності педагога інклюзивного закладу. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2015. - № 1 (9), с. 71-78. (фахове видання, Index Copernicus)

5. Гладуш В.А. До питання професійної підготовки педагога системи інклюзивної освіти. *Науковий часопис НПУ ім.М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Вип. 32 Частина 1: зб. наук. Праць. М-во освіти і науки України, НПУ ім. М. П. Драгоманова Київ:2016. С. 44–48. (фахове видання)

6. Гладуш В.А. Кроки запровадження інклюзивної освіти в Україні. *Актуальні проблеми педагогіки: зб. наук. праць / ДНУ ім. Олеса Гончара, редкол.: В.А. Гладуш та ін. Дніпро, 2017. Вип. 4. С. 39–46.*

7. Гладуш В. А. Післядипломна педагогічна освіта дефектологів в Україні: теорія і практика: монографія. Дніпро: Пороги, 2012. 292 с.

8. Головань Л. П. Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами. *Бористен. Дніпро, 2012. №10. С. 14–17.*

9. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.

10. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія і практика: монографія. Луцьк, ПП Іванюк В. П., 2013. 292 с.

11. Панок В. Г. Інклюзивна освіта та завдання діяльності психологічної служби. Мультидисциплінарний підхід як методологічна основа інклюзивного навчання. Дніпро : «Свідлер А.Л», 2012. С. 14–23.

*Стаття надійшла до редакції
09 листопада 2023*

ТРАЕКТОРІЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

УДК 378:011.3 – 051:373.2] -047.22

ФЕДЧИШИНА ТЕТЯНА

*заступник декана факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

Постановка проблеми. Траєкторія вдосконалення професійних компетентностей здобувачів фахової передвищої освіти в умовах сьогодення буде відповідати схваленій Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки та Операційному плану її реалізації у 2022-2024 роках (Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р). [<https://mon.gov.ua/ua/news/fahova-peredvisha-i-visha-osvita-v-umovah-voennogo-stanu>].

Цей стратегічний документ визначає пріоритети системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, а також головні характеристики, що будуть сформовані до 2032 року. Цілі та завдання Стратегії є детальною дорожною картою для відбудови та продовження реформування

системи вищої освіти в післявоєнний період. Виконання завдань, визначених Стратегією, дозволить зменшити деструктивні наслідки, спричинені повномасштабним вторгненням російської федерації на територію незалежної України.[5]

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз попередніх досліджень, який здійснювався науковцями в галузі вдосконалення професійних компетентностей здобувачів фахової передвищої освіти в умовах сьогодення, їх відповідності міжнародним стандартам, формування культури якості як основи конкурентоспроможності випускників свідчить, що ця проблема завжди буде актуальною та постійно буде вдосконалюватися в зв'язку зі стрімким розвитком інформаційно-

комунікаційних технологій та стратегічним менеджментом.

Освітній простір фахової передвищої освіти став предметом досліджень вчених-педагогів, а саме: Р. С. Гуревича, В. Савченка, А. Каленського, Т. Губанової В., Радкевич, Т. Стойчик, Л. Моторної, У. Парпан. Засади організації та функціонування коледжів розглянуто у працях М. Легенького, В. Супруна та ін.

Мета статті аналіз змісту вдосконалення професійних компетентностей здобувачів фахової передвищої освіти в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. В умовах війни освітня траєкторія набула також нового значення - дедалі частіше заклади, особливо в регіонах, що постраждали від військових дій і звідки вимушено виїхала велика кількість дітей, застосовують індивідуальні освітні траєкторії для організації навчання студентів, які тимчасово проживають в іншій місцевості або за кордоном. Це дає змогу забезпечити достатню гнучкість освітнього процесу, не вносячи кардинальних змін до навантаження. Водночас стратегічно важливо забезпечити для всіх дітей доступ до освіти, налагодити якісний освітній процес. У такому контексті індивідуальні освітні траєкторії, які в умовах реформи розглядалися як один зі шляхів забезпечення рівного доступу до освіти, зараз набувають особливого значення.

Оцінювання результатів компетентнісних досягнень майбутніх фахівців. Варто звернути увагу на те, що нова освіта вимагає перебудови звичайної системи, удосконалення форм, методів, змісту, інструментів та процедур оцінювання результатів навчальних досягнень здобувачів освіти. Важливим видається дослідження питань контролю сформованості умінь і навичок у тих, хто оволодіває майбутньою професією. До основних правил сучасного оцінювання якості підготовки фахівців належить:

– чітке визначення очікуваних результатів навчання: заплановані для перевірки результати навчання мають бути конкретними, такими, які

можна перевірити; вони повинні відповідати освітнім цілям і завданням;

- освітні результати мають співвідноситися з достатнім терміном часу для їх опанування студентами;

- системність і систематичність оцінювання результатів навчання: оцінювання результатів навчальних досягнень студентів та їх аналіз мають відповідати структурним компонентам змісту освіти;

- індивідуальний підхід під час оцінювання результатів навчальних досягнень студентів – забезпечення таких дидактичних умов, за яких враховується рівень навченості та інтелектуальні можливості здобувачів, знімається психологічне напруження, створюється атмосфера доброзичливості, а справедлива оцінка стимулює кожного до систематичної навчально-пізнавальної діяльності, до ліквідації виявлених помилок і недоліків;

- дотримання балансу суб'єктів оцінювання. Формальне оцінювання (викладачем, педагогічною громадськістю) має поєднуватися з самооцінками студентами результатів власних навчальних досягнень та взаємооцінками.) [6].

Умови оцінювання якості професійної підготовки фахівців, до яких відносимо:

1. Цілеспрямоване застосування валідних, надійних, точних методів об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів.

2. Застосування декількох інструментів оцінювання (учені називають від 2 до 4) якості підготовки фахівців (тестування, спостереження, проект, практичне завдання, обговорення, презентація, інтерв'ю, рольові ігри та ін.), кожен з яких є найбільш адекватним для оцінки відповідного об'єкта, що діагностується (складника професійної компетентності – професійних знань, умінь, навичок, ставлень, особистісних якостей тощо).

3. Продукування висновків про якість підготовки кваліфікованих робітників, фахівців здійснюється на основі триангуляційного методу підвищення надійності – врахування інформації з різних джерел, включаючи

самооцінки студентів та взаємооцінки одногрупників.

4. Завчасне ознайомлення студентів з критеріями оцінювання якості їх підготовки у закладах професійної освіти.

Відзначимо, що рейтинг навчальних досягнень студентів науковці поділяють на різні види. Серед них:

- рейтинг з дисципліни, що враховує поточну роботу студента і його результати за проміжну атестацію (іспит /залік / підсумкова контрольна робота);

- сукупний семестровий рейтинг, що показує успішність студента з усіх дисциплін, які він вивчав в поточному семестрі;

- інтегральний підсумковий рейтинг, що відображає успішність студента в цілому за весь період навчання за освітньо-професійною програмою.

Отже, оцінювання результатів компетентнісних досягнень майбутніх фахівців як процедура зіставлення визначених результатів навчання студентів із задекларованими в освітніх стандартах (освітньо-професійних програмах) компетентностями має здійснюватися з дотриманням схарактеризованої методики. Ознайомлення педагогічної громадськості фахової передвищої освіти з результатами системного, задалегідь спланованого, об'єктивного оцінювання результатів навчання має бути запорукою суттєвого поліпшення компетентнісних досягнень студентів у коледжах. [Професійна педагогіка/1(22)'2021, ст. 169-184]

Оптимістична налаштованість. Освітняський менеджер має підходити до кожного члена свого колективу з оптимістичною налаштованістю, навіть, якщо ризикує помилитися. Завдання – «не загубити» жодного педагога, жодного вихованця, дати кожному можливість розкрити всі свої таланти і здібності, професійні вміння. Освітняський менеджер має постійно спонукати педагогів до професійного зростання. Справжня інтелігентність – високий рівень розвитку інтелекту, освіченість у галузі управлінської

діяльності, ерудиція, висока культура поведінки. Інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень. Правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість. Важливу роль відіграють особистісні якості освітянського менеджера, його чутливість до іншої людини, гуманність у помислах і діях. Важливою для керівника є позитивна емоційна налаштованість, яка виявляється в умінні залишати за дверима закладу освіти неприємні переживання, поганий настрій. Потреба у знаннях, у систематичній самоосвіті. Кожен завідувач має поповнювати, поглиблювати та вдосконалювати свої знання. Щоб успішно вирішувати завдання, які стоять перед керівником закладу освіти, щоб бути для колег завжди цікавою людиною, треба постійної мотивації самому. Здатність до міжособистісного спілкування, ведення діалогу, переговорів; наявність педагогічного такту, що визначає стиль поведінки менеджера. [3]

Міждисциплінарність. Процес переходу до цифрової економіки, що включає такі технології, як аналіз великих даних (Big Data), машинне навчання, промисловий Інтернет, віртуальна і доповнена реальність, тривимірне моделювання, безпілотний транспорт і робототехніка, величезний потенціал трансформації промисловості. В сучасних умовах цифровізації, робота буде все більше розбиватися на завдання, які використовують унікальні навички і знання людини. Звіт Accenture Technology Vision 2021 визначає ключові технологічні тенденції, які сформуєть нашу реальність у найближчі роки і визначає, що майже 79% керівників промислових підприємств вважають, що майбутня робоча сила буде структурована більшою мірою за проектами, ніж за функціями [3].

У цих умовах виникає висока потреба у висококваліфікованих фахових молодших бакалаврах, що вільно володіють своєю професією і орієнтуються в суміжних областях знань, здатних до ефективної роботи за фахом

на рівні світових стандартів і готових до діяльності в міждисциплінарних командах і проектах. Термін «міждисциплінарність» є одним з найчастіше обговорюваних в педагогічній літературі питань, зокрема, фраза «інтегроване навчання» часто використовується в якості узагальнюючого терміну для освітньої діяльності, яка об'єднує теорію і практику, і міждисциплінарний підхід розглядається як один з видів інтегрованого навчання.

На практиці міждисциплінарний підхід може реалізовуватися за двома основними форматами, сценаріями або підходами. За першого, найбільш поширеного, міждисциплінарність образно кажучи наводить «мости» між різними науками (дисциплінами), неформально об'єднує їх, пов'язує, об'єднує на методологічному та інструментальному рівні. За другого формату міждисциплінарність постає як реальний інструмент об'єднання наук, появи інтегрованих продуктів, проектів, міждисциплінарних об'єктів дослідження, подальше опанування яких є принципово важливим і для науки, і для освіти [3].

У прикладному аспекті. Найважливішою особливістю фахової передвищої і професійної освіти є незаперечна орієнтація на практичну діяльність в умовах сучасних виробництв і сфери послуг, на потреби ринку праці, відповідність компетентностей, яких набувають здобувачі освіти, сучасним вимогам роботодавців.

Мотивація як загальна функція менеджменту. На всіх стадіях розвитку суспільства питання управління його функціонуванням ставилися дуже гостро, проте намагання їх вирішити за несформованої теорії, на жаль, не мали успіху. Одне з головних завдань завідувачів відділеннями – створити для здобувачів освіти стимули, щоб вони прагнули навчатись і працювати, тим самим сприяючи досягненню управлінських цілей. Лише за умови визначення того, що спонукає людину до діяльності, які саме мотиви служать фундаментом її дій можна спробувати сформувати ефективну систему управління нею. Мотивації можна класифікувати з

урахуванням різних чинників. За стимулами їх можна поділити на матеріальну мотивацію та моральну. У свою чергу, моральні заохочення можна розділити на ідеологічні та політичні (заохочення, що діють у всьому суспільстві) і моральні заохочення, що призводять до певних стосунків у цій групі людей (через колективізм, дружбу, взаємодопомогу на роботі тощо) [3].

Педагогіка партнерства. В основі педагогіки партнерства – формальне і неформальне спілкування, взаємодія та співпраця між викладачами, здобувачами освіти, батьками та громадою, які об'єднані спільними цілями та прагненнями є добровільними і зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Мова йде про модель державного громадського управління, яка упроваджується практично в усіх країнах світу, де технологія управління коледжем побудована на реалізації чотирьох блоків: викладач, студент, батьки, громадянське середовище. Доведено, що робота з використанням цих ідей ефективна, адже в закладі освіти: створюється сприятливий психологічний клімат; формується високий рівень внутрішньої мотивації студентів до освітньої діяльності; викладачів – до підвищення педагогічної майстерності. Організація освітнього процесу потребує створення системи розвитку (з опорою на індивідуальні особливості), саморозвитку (при максимальній самостійності дитини) та самореалізації його учасників, упровадження дієвих стимулів самомотивації, використання технологій та засобів гуманізації, що можуть сприяти прискоренню процесу. При цьому педагог є провідним суб'єктом успішної педагогічної взаємодії, що покладає на нього відповідальність оперативно враховувати особистісні якості вихованців, які постійно змінюються під впливом зовнішніх обставин та індивідуального зростання. Отже, головне завдання колективу закладу освіти – організація ефективного спілкування, взаємодія та співпраця, об'єднані спільними цілями та прагненнями, налаштовані на успіх, постійний

рух уперед, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат, залученими до побудови освітньої траєкторії здобувача фахової передвищої освіти.

Концепція національно – патріотичного виховання. Виховання – важлива складова освітнього процесу. Тож наше завдання – не тільки дати студентам ґрунтовні знання за фахом, а й сформувані їх справжніми громадянами, патріотами України, фахівців з високими моральними якостями та дати знання й практичні навички, як виховувати підростаюче покоління у своїй майбутній професійній діяльності в умовах відбудови України після війни. Виконання завдань щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України якраз і сприяє цьому. Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання.

Проектування інформаційно – освітнього середовища коледжу. Важливим напрямком розвитку закладів фахової передвищої освіти є проектування інформаційно-освітнього середовища та забезпечення рівного доступу учасників до інформаційних, науково-

методичних, матеріально-технічних та інших видів ресурсів з метою ефективного досягнення ними більш якісних результатів, формування єдиного освітнього простору на основі мережових взаємозв'язків. Сьогодні під інформаційно-освітнім середовищем розуміють єдиний інформаційно-освітній простір, побудований за допомогою інтеграції інформації на традиційних та електронних носіях, комп'ютерно-телекомунікаційних технологій взаємодії, що містить віртуальні бібліотеки, розподілені бази даних, оптимально структурований навчально-методичний комплекс і розширений апарат дидактики, у якому діють принципи нової педагогічної системи.

Висновки. Отже, можна зробити такі висновки: сучасному суспільству потрібні освічені, відповідальні фахівці, які можуть приймати й ухвалювати рішення в ситуації сьогодення, прогнозувати їх можливі шляхи, здібні до новацій, відрізняються креативністю, конструктивністю, володіють розвиненим відчуттям відповідальності за долю України. Основна мета фахової передвищої освіти сьогодні - це підготовка конкурентоздатного фахівця на ринку праці, що вільно володіє своєю професією і орієнтованого в суміжних галузях діяльності, здібного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, соціальної і професійної мобільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Беззуб І. Закон України «Про фахову передвищу освіту»: зміст та очікування. URL: <https://bit.ly/3g4BUmw> (дата звернення: 02.04.2021). (Закон України «Про фахову передвищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#>)
2. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
3. Фахова передвища освіта: сучасні виклики та перспективи розвитку: збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 22 квітня 2021 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / ред. кол. : Каленський А.А., Кубіцький С.О., Пашенко Т.М. та ін. К. : ІІТО НАПН України, 2021. 106 с.
4. Ніколаєнко С.М. Керівник закладу освіти (організаційно-педагогічні та правові основи управлінської діяльності) : підручник. К. : НУБіП України, 2019. 408 с.

*Стаття надійшла до редакції
19 листопада 2023*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

УДК 378.016:613

ВОЛИНЕЦЬ ТЕТЯНА

викладач КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

*Щоб бути здоровим, потрібно власні зусилля,
постійні й значні. Замінити їх не можна нічим.*

(М. Амосов)

Бути здоровим – природне прагнення кожної людини, адже хвороба – забирає у людини багато радощів повсякденного життя, праці, кохання. Тому здоров'я завжди було основою людського існування, його найбільшою цінністю.

Сучасне життя, зі своїм прискореним темпом, постійними стресами, технологічними викликами, військовими конфліктами, ставить перед людиною складні завдання постійної адаптації до нових умов існування. Проблема збереження та зміцнення здоров'я молоді зараз є надзвичайно актуальною.

За статистичними даними, до 80% дітей мають одне або декілька захворювань, лише 15-20 % народжуються здоровими, кожна 3-тя дитина має функціональні відхилення, а у кожної 5-ї дитини відмічають нервові розлади... Не меншого значення набуває проблема надмірної або недостатньої маси тіла. Ожиріння можуть пояснюватися малорухливим способом життя, невротизацією та нераціональним харчуванням дитини. Згідно з даними ВООЗ поширеність надмірної ваги та ожиріння поступово збільшується й посідає 5-те місце у переліку захворювань, що є причинами смерті. Анорексія набула особливого розповсюдження в останні десятиліття і більш характерна для дівчаток підліткового віку[1].

Шкідливі звички, гіподинамія, порушення режиму харчування, недотримання режиму дня і відпочинку, несприятливі умови проживання в гуртожитку або орендованих квартирах, підвищене навчальне навантаження, психоемоційне напруження призводять до погіршення стану здоров'я наших студентів.[4]

За результатами досліджень ЮНІСЕФ, третина української молоді мають досвід

куріння цигарок, кожен дев'ятий підліток хоча б раз у житті вживав марихуану. За останні 4 роки чисельність учнів, котрі вживають алкоголь, залишається незмінною: кожен сьомий серед 11-річних і 78% серед 17-річних мають досвід вживання будь-якого спиртного напою. При цьому, кожен четвертий підліток віком від 13 до 17 років раз на місяць вживає міцні напої, а 20 % підлітків раз у житті напивалися (6% серед 10 річних !) [4]

Відсутність рухливої активності та десинхроноз, є причиною багатьох видів захворювань: ожиріння, проблеми з хребтом, серцем, дихальними шляхами, запаморочення, а також психічного характеру.

Спостереження за освітнім процесом в навчальних закладах дають підставу стверджувати, що помітно збільшується число студентів, які за станом здоров'я є спеціальною медичною групою, або взагалі звільнені від занять фізичною культурою. Розв'язання вказаної проблеми вчені О. Тимошенко.

Е. Вільчковський, Г. Григоренко багато в чому пов'язують з необхідністю підвищення ефективності системи фізичного і валеологічного виховання.

Завданням вищої освіти є не тільки підготовка компетентного професіонала, який може презентувати свою професійність на ринку праці, а і формування здорового громадянина. Тому актуальною стає проблема використання здоров'я збережувальних технологій в освітньому процесі вишів та пропаганда серед студентів здорового способу життя [2].

Особливо важливим є формування мотивації у студентів щодо збереження власного здоров'я і відповідального ставлення до нього. Майбутні фахівці мають усвідомлювати, що ніякі

ліки не спроможні зробити їх цілковито здоровими [2].

Ефективним шляхом виходу з кризового становища, як показав досвід багатьох країн світу, є валеологічне виховання та медико-педагогічна освіта студентів.

Валеологічне виховання як основа формування світогляду, морального обличчя людини, її взаємовідносин із навколишнім світом і суспільством має бути таким же важливим, як і національно-патріотичне, естетичне, екологічне.

Сьогодні головне завдання для освіти створити умови для здорового способу життя під час здобування нових знань, а не тільки формування фахових компетентностей. На жаль, Україна і до повномасштабного вторгнення Росії була лише на третину забезпечена спортивними майданчиками, на половину – спортивними залами та на 10 % басейнами. А зараз рівень залученості молоді до рухової активності ще зменшився до критичних показників. 46 % дітей не відвідували заняття фізкультури з початку військових дій в Україні, 67% - не мають змоги ходити в спортивні гуртки (до 24 лютого 2022 – 37%).

Не додає здоров'я нашим студентам і змішана форма навчання, коли порушується звичний ритм життя, вони часто залишаються сам на сам зі своїми проблемами.

Студенти не надають значення впливу харчування на стан здоров'я. Доведено, що споживання гарячої їжі тільки раз на день негативно впливає на систему травлення. Також не є корисним відсутність сніданків, економія на продуктах або заміна повноцінного харчування на снєкі.

Тривале обмеження рухової активності є незвичним станом для нормального розвитку людини тому, що завдяки її організм більш досконало та з меншими витратами пристосовується до навколишнього середовища. Перебування на свіжому повітрі знімає розумову втому, прискорює обмін речовин, нормалізує тиск в судинах та насичує киснем клітини організм. Плавання є корисним

для кровообігу, сприяє тренуванню всього тіла, зміцнюють м'язи, покращують гнучкість та рухливість суглобів.

Валеологія, як наука про формування, збереження, зміцнення і відновлення здоров'я людини – була введена з 1990 року в навчальні програми для закладання основ розуміння необхідності дотримання здорового способу життя.

Як наука вона має такі завдання:

- дослідження і кількісна оцінка стану здоров'я і резервів організму;
- формування валеологічної культури серед населення;
- надання суспільству знань про принципи здорового способу життя.

У словнику-довіднику з валеології Горохової О.І. дано таке визначення: «Валеологічна культура – соціально-психологічна діяльність індивідуума, спрямована на зміцнення і збереження здоров'я, освоєння норм, принципів, традицій здорового способу життя, перетворення їх у внутрішнє багатство особистості». Е. Вайнер розглядає валеологічну культуру, як частину загальнолюдської культури, яка передбачає знання людиною своїх генетичних, фізіологічних і психологічних можливостей, володіння методами і засобами контролю, збереження і розвитку свого здоров'я, а також уміння розповсюджувати валеологічні знання на оточуючих [3].

Поняття «спосіб життя» варто визначити, як стиль повсякденного життя, якого дотримується людина в силу соціальних, культурних, матеріальних і професійних обставин.

Воно складається з таких категорій, як:

- рівень життя (рівень національного доходу, прожитковий рівень, споживчий кошик та інше);
- уклад життя (міський, сільський, кочовий і т. д.);
- стиль життя (національні традиції, особливості мислення, сімейні цінності та інше);

- якість життя (ступінь соціального розвитку, особливості виховання, темпераменту людини, смаків тощо).

Структура здорового способу життя включає такі фактори: оптимальний руховий режим, загартовування, раціональне та повноцінне харчування; дотримання режиму праці та відпочинку, психофізіологічне розвантаження, культура статевої взаємодії, відсутність шкідливих звичок, дотримання правил безпеки та валеологічна самоосвіта.

Особиста та колективна користь від переходу до здорового способу життя проявляється:

- зниженні або усуненні «факторів ризику» захворювань, і як результат зменшення витрат на лікування;

- збільшення тривалості повноцінного життя;

- підтримання позитивних взаємовідносин в родині;

- висока працездатність організму, більша фізична витривалість, що забезпечує високий рівень заробітку.

Основа такого способу життя – у щоденному виборі корисного, в умінні відмовитися від того, що хочеться, в ім'я того, що потрібно твоєму здоров'ю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Карпінська Т.Г. Показники стану зоров'я сучасних підлітків, як одна із складових здоров'я населення держави. *Український медичний часопис*. URL: <https://umj.com.ua/uk/novyny>
2. Шупік І.І. Актуальні проблеми валеологічного виховання студентів в умовах змішаного навчання. *Молодь і ринок*. 2021. № 1. С.70-72
3. Валеологічна освіта та виховання: сучасні підходи, доступність і шляхи розвитку в Україні: Зб. наук. - практ. ст. / АПН України; Науково-методичний центр превентивного виховання / за ред. В.М. Оржеховська. Київ: Магістр, 1999. 118с.
4. Чернявська Л.І., Криницька І.Я., Мялюк О.П. Стан здоров'я студентів, проблеми та шляхи їх вирішення. *Медсестринство*. 2017. № 1 С. 24-27

*Стаття надійшла до редакції
05 листопада 2023*

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОРЕСУРСІВ TED TALKS ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

УДК 378.016:81'243]:004.77

ЖУПАНОВА ОЛЕНА,

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, голова циклової комісії викладачів іноземних мов КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

МИХАЛЬЧУК ОЛЕСЯ,

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист кафедри германської та слов'янської філології КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Abstract. *The article analyzes the advantages of using authentic materials in the process of foreign language acquisition, substantiates the efficiency of using authentic TED Talks video resources for the formation and improvement of foreign language communicative competence of philology students, and offers methodological developments regarding the practical implementation of the theoretical statements under consideration.*

Keywords: *foreign language communicative competence, authentic materials, Internet resources, TED Talks video resources.*

Постановка проблеми. Володіння англійською мовою, безперечно, є ключовою компетентністю в умовах сучасних глобалізаційних змін. У 2023 році було здійснено важливий крок для глобального розвитку вітчизняної освіти й науки і для європейської інтеграції України – до Верховної Ради було внесено проєкт закону «Про застосування англійської мови в Україні», в якому визначено статус англійської мови як мови міжнародного спілкування в Україні і задекларовано сприяння на державному рівні вивченню англійської мови громадянами України [1]. Посилення уваги до опанування англійської загострює проблему удосконалення існуючих та пошуку нових ефективних методів та засобів формування і розвитку іншомовної комунікативної компетентності. Особливо актуальною ця проблема стає в галузі професійної підготовки філологів, адже саме ці фахівці покликані в майбутньому докладати всіх зусиль для реалізації позитивних зрушень в іншомовній освіті. До перспективних напрямків оптимізації процесу формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів філологічної освіти належить більш активне використання в початковому процесі сучасних, актуальних автентичних матеріалів, зокрема відеоресурсів TED Talks.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми використання автентичних матеріалів у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності зверталися у своїх працях О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька, Г. Гудима, Ю. Слодиницька, О. Рейда, К. Івлева, Д. Гулієва та інші науковці. Окремі аспекти використання відеоресурсів TED Talks у процесі навчання англійської мови висвітлено в роботах таких дослідників, як І. Лобачова, І. Нестеренко, Н. Стеценко, К. Байша, Я. Стрельчук, Є. Найдіна та ін. Водночас в наявних працях із зазначеної проблематики бракує розробок стосовно практичної реалізації запропонованих теоретичних положень.

Виокремлення мети та основних завдань дослідження. Дослідження має на меті виокремлення переваг використання

автентичних матеріалів у процесі навчання іноземної мови, обґрунтування доцільності використання автентичних відеоресурсів TED Talks для формування і удосконалення іншомовної комунікативної компетентності студентів-філологів та розробку методичних матеріалів для практичної реалізації розглянутих теоретичних положень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна концепція іншомовної освіти ґрунтується на паралельному розвитку комунікативної компетентності і здатності здобувачів освіти до міжкультурної взаємодії. У сучасній методиці навчання іноземних мов особлива увага приділяється комунікативним потребам здобувача освіти, його здатності здійснювати іншомовне спілкування на міжкультурному рівні та адекватно взаємодіяти з представниками інших культур. Відповідно, іншомовна комунікативна компетентність визначається як здатність успішно вирішувати завдання взаємодії і взаєморозуміння з носіями мови, яка вивчається, у відповідності з нормами і культурними традиціями в умовах прямого й опосередкованого спілкування [2, с. 36].

До основних методичних принципів навчання іноземних мов і культур належить принцип автентичності навчальних матеріалів, який водночас є найважливішою характеристикою комунікативного методу навчання іноземних мов і культур [2, с. 120–123]. У сучасній методиці навчання іноземних мов і культур автентичні матеріали розглядаються як матеріали, які носії мови використовують у комунікації з носіями мови, на протипагу адаптованим матеріалам, спеціально створеним для використання у процесі вивчення мови як іноземної [3, с. 275]. Таким чином, автентичний матеріал є реальним продуктом мовленнєвої діяльності носіїв мови і не адаптований до потреб тих, хто вивчає мову, з урахуванням їхнього рівня володіння мовою.

Перевагою автентичних відеоматеріалів є те, що вони є зразками реальної комунікації з усіма властивими їй характеристиками, до яких зокрема належать паузи, повтори, виправлення, недомовки, емоційність, образність, менш чітка

організація синтаксису тощо. Автентичні матеріали знайомлять студентів-філологів із культурою англомовних країн, сприяють усвідомленню студентами зв'язку між конкретною навчальною діяльністю та довгостроковими комунікативними цілями, між вивченням мови в аудиторії та зовнішнім світом, що обумовлює значний мотиваційний вплив таких ресурсів [3, с. 461].

До потенційних проблем, які можуть виникнути в процесі роботи з автентичними матеріалами на заняттях з іноземної мови, науковці відносять наявність великої кількості різноманітного візуального, вербального та звукового матеріалу, який студент не може обробити під час аудиторного заняття, а також тематичну багатоплановість інформації, яка ускладнює узгодженість автентичних матеріалів з темою або мовним матеріалом, що вивчається у конкретний момент [4, с. 136]. З огляду на це, ефективність використання автентичних відеоматеріалів на заняттях з іноземної мови залежить від дотримання певних умов, до яких, на думку Г. Гудими та Ю. Слодиницької, належать наступні:

- зміст відеоматеріалу повинен відповідати тематиці навчальної програми з дисципліни, тематиці заняття, інтересам цільової аудиторії та рівню сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів;

- відеоматеріал слід використовувати у відповідний заздалегідь запланований момент заняття;

- відеоматеріал повинен надавати студентам можливість розвитку мовної, комунікативної, соціокультурної компетентностей;

- робота з таким матеріалом має будуватися за чіткою інструкцією викладача, спрямованою на вирішення певного навчального завдання, зрозумілого студентам і виправданого логікою заняття;

- відеоматеріал не повинен бути занадто тривалим [5, с. 109].

Значний соціокультурний, комунікативний, мовний і мовленнєвий потенціал автентичних відеоматеріалів робить їх незамінними засобами навчання іншомовного спілкування.

Розвиток глобальної інтернет-мережі значно спростила доступ до будь-якої актуальної автентичної інформації, однак загострив проблему відбору та ефективного використання матеріалів. Потужним засобом удосконалення іншомовної комунікативної компетентності студентів-філологів є медіа-контент платформи TED Talks, яку було започатковано у 1984 році як щорічну конференцію, доповіді якої були зосереджені на технологіях, розвагах та дизайні (звідси й назва «TED» – Technology, Entertainment and Design). Сьогодні відеозаписи більшості виступів розміщено на веб-сайті конференції та платформі YouTube; їхня тематика охоплює практично усі сфери життя: науку, мистецтво, політику, культуру, бізнес, технології та безліч інших, а спікери – це переважно відомі, цікаві та харизматичні особистості.

Використання відеоматеріалів TED Talks у процесі навчання мови має низку додаткових переваг. Насамперед слід зазначити, що спікери подекуди не є носіями англійської мови або розмовляють певним регіональним її варіантом, що є особливо цінним в контексті філологічної освіти, адже дозволяє студентам глибше усвідомити багатство і розмаїття мови і водночас удосконалює їхню здатність сприймати на слух і розуміти мовлення з певними відхиленнями від літературної мовної норми. До того ж, мовлення спікерів є «живим» – у ньому оперативно відображаються актуальні особливості функціонування мовної системи та зміни у ній на конкретному етапі розвитку мови.

Виступи, в яких сконцентровано сучасні погляди непересічних людей на нагальні проблеми, розширюють світогляд студентів, розвивають навички критичного мислення, вміння розмірковувати, узагальнювати, робити висновки, влучно і переконливо формулювати власні думки. Більшість спікерів, що презентують свої виступи, демонструють високий рівень ораторської майстерності, тож перегляд відео і аналіз окремих технік презентації допомагає студентам опанувати мистецтво публічного виступу.

Ресурс TED Talks пропонує власну добірку виступів, які варто використовувати у процесі вивчення мови:

“Can home cooking change the world?” by Gastón Acurio;

“Try something new for 30 days” by Matt Cutts;

“The enchanting music of sign language” by Christine Sun Kim;

“The world’s most boring television... and why it’s hilariously addictive” by Thomas Hellum;

“Street art with a message of hope and peace” by El Seed;

“The beauty of what we’ll never know” by Pico Iyer;

“Thoughts on humanity, fame and love” by Shah Rukh Khan;

“Why the only future worth building includes everyone” by His Holiness Pope Francis;

“5 ways to listen better” by Julian Treasure [6].

Втім, викладач може сам обрати з-поміж безлічі доступних відео ті, що відповідатимуть інтересам та уподобанням, а також наявному рівню сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів.

Слід зауважити, що для ефективного використання виступів TED Talks необхідно дотримуватися певної послідовності етапів роботи. Зазвичай виокремлюють три етапи: переддемонстраційний, демонстраційний та післядемонстраційний [7, с. 213]. На переддемонстраційному етапі варто ознайомити студентів із короткою інформацією про виступ і його автора, зацікавити студентів темою і налаштувати їх на свідоме сприйняття виступу, активізувати наявні знання і усунути прогнозовані мовні труднощі, що забезпечить розуміння матеріалу. Демонстраційний етап передбачає виконання певного комунікативного завдання. Викладач може запропонувати студентам низку питань, відповіді на які вони повинні знайти в процесі перегляду відео. Третій, заключний етап передбачає використання вихідного тексту в якості основи і опори для розвитку мовних і мовленнєвих компетентностей і виконання творчого завдання.

Відповідно до наведеного алгоритму авторами статті було укладено комплекс вправ і завдань для опрацювання виступу відомої письменниці Чімаманди Адічі «The danger of a single story», присвяченого проблемам національної ідентичності та стереотипів.

THE DANGER OF A SINGLE STORY by Chimamanda Ngozi Adichie

1. Pre-watching stage

1. You are going to watch a TED Talk by Chimamanda Ngozi Adichie called “The danger of a single story”. Read the text about the speaker and the talk. Then work in pairs and discuss the questions:

1. What are the key themes of Chimamanda Adichie’s literary works?

2. Can you predict from the title “The danger of a single story” what the talk is going to be about?

Chimamanda Ngozi Adichie is a prominent novelist and short story writer who illuminates the complexities of human experience. She is widely appreciated for her stark yet balanced depiction of events in the post-colonial era. Her novel “Half of a Yellow Sun” (2006) unflinchingly portrays the horror and destruction of the Nigerian civil war following the establishment of the Republic of Biafra. Her 2013 novel “Americanah”, a powerful reflection on race and identity in the form of a love story over time and across borders, was named one of the “New York Times” Top Ten Best Books of the Year. Her work has been translated into more than thirty languages. Inspired by Nigerian history and tragedies all but forgotten by recent generations of westerners, Chimamanda Ngozi Adichie’s novels and stories are jewels in the crown of diasporan literature. In her TED Talk “The danger of a single story”, Chimamanda Adichie tells the story of how she found her authentic cultural voice – and warns that if we hear only a single story about another person or country, we risk a critical misunderstanding.

2. Search the Internet to find out more about the situation in post-colonial Africa. You may find this link useful: <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2715977/view>.

3. Match the words with their definitions.
Consult a dictionary if necessary.

1) dignity; 2) sneak; 3) culprit; 4) fleece; 5) overwhelm; 6) vulnerable; 7) consent; 8) stir; 9) refurbish; 10) abject; 11) refugee; 12) resilience; 13) yam; 14) thrive

- a) a type of sweet potato;
- b) to go somewhere secretly, or to take someone or something somewhere secretly;
- c) the state of being extremely unhappy, poor, unsuccessful;
- d) permission or agreement;
- e) to take someone's money dishonestly, by charging too much money or by cheating them;
- f) to defeat someone or something by using a lot of force; to cause someone to feel sudden strong emotion;
- g) able to be easily physically or mentally hurt, influenced, or attacked;
- h) the ability to be happy, successful, etc. again after something difficult or bad has happened;
- i) someone who is responsible for doing something bad or illegal;
- j) calm, serious, and controlled behaviour that makes people respect you;
- k) to make someone have a strong feeling or reaction;
- l) to become very successful or very strong and healthy;
- m) a person who has escaped from their own country for political, religious, or economic reasons or because of a war;
- n) to make a building look new again by doing work such as painting, repairing, and cleaning.

4. Read the sentences and translate them into Ukrainian.

1. Police finally managed to catch the culprit. 2. The government must help the most vulnerable groups in our society. 3. Looking at the photographs stirred childhood memories of the long hot summers. 4. That restaurant really fleeced us! 5. Jan doesn't have a ticket but I thought we might sneak her in. 6. Harriet was overwhelmed by a feeling of homesickness. 7. The children were overwhelmed with excitement. 8. An overwhelming majority has voted in favour of the proposal. The proposal has been given

overwhelming support. 9. They live in abject poverty. 10. Thousands of refugees fled across the border. 11. He is a man of dignity and calm determination. 12. You can only come on the trip if your parents give their consent. 13. Their courage and resilience inspired us all. 14. Our natural food supermarkets are thriving. 15. The Grand Hotel has been completely refurbished.

2. While-watching stage

Watch the talk and answer the following questions. Make sure you can give full answers.

1. Where did Chimamanda grow up? What is her family background?
2. Why does she call herself an early reader and early writer?
3. What was special about her early stories and characters?
4. Chimamanda's college roommate had one idea of Africa. What was the single story that her roommate believed?
5. According to Chimamanda, what has been the "single story" about Africa? Do you think Western literature is to blame? Why or why not? Is there another culprit?
6. What was her "single story" about Mexico?
7. Chimamanda says, "stories... are defined by the principle of *nkali*." What is the definition of this word? How have you seen this idea manifest in society today?
8. Why does Chimamanda say that she did not have a "single story" of the United States?

9. Stereotypes are not wrong, but they are incomplete in the words of Chimamanda. What does this mean? Do you think this is accurate? Explain.

10. What consequences of the single story does Chimamanda mention?

11. Give two examples of how Chimamanda dispels (proves wrong) the single story of Nigeria.

3. Post-watching stage

1. Work in pairs. Discuss the following issues:

1. Think about the "single stories" that exist today. How can we help prove those dangerous myths wrong?

2. Have you ever been stereotyped on the basis of your sex, race and ethnicity, nationality, age, socioeconomic status, language, and so forth?

3. What stereotypes do you think foreigners associate with Ukraine?

2. Present your ideas as if they were part of a presentation “The risks of making assumptions”.

Апробація запропонованих матеріалів на заняттях з практичного курсу англійської мови зі студентами КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», що навчаються на четвертому курсі за спеціальністю 035 «Філологія (Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)», засвідчила високу ефективність такої навчальної діяльності та значне зацікавлення нею з боку здобувачів освіти.

Варто зауважити, що відеоресурси TED Talks є вкрай ефективним інструментом удосконалення іншомовної комунікативної компетентності студентів-філологів в умовах дистанційного навчання, а також організації самостійної роботи студентів. З цією метою можна запропонувати студентам самим обрати виступ за власними уподобаннями і представити його на занятті за таким орієнтовним планом:

TED Talks Presentation Plan

1. Who is the speaker?
2. What is the main topic of the talk?
3. Why did you chose this talk?
4. TED Talk speakers are generally known to be effective public speakers. What are some things you notice about this speaker that makes him/her a good public speaker or a “not so good” public speaker.
5. Summarize the talk including all the most important points.

6. Reflect on the talk. Which idea or statement stuck with you the most? How could you apply this to your life?

7. Speak on the following:

- something you knew on the topic before watching the talk;
- something you learned from the talk;
- something you would like to learn on the topic.

8. Who would you recommend this talk to?

9. TED’s slogan is “Ideas Worth Spreading”. What do you think is the idea worth spreading in this talk?

10. Pick out 5 important words/expressions you’ve learned from the talk and teach them to your fellow-students.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізовані переваги удосконалення іншомовної комунікативної компетентності студентів-філологів шляхом використання автентичних матеріалів загалом і відеоресурсів TED Talks зокрема свідчать про доцільність та ефективність їх залучення в навчальний процес. Розроблені методичні матеріали можуть використовуватись викладачами вищих навчальних закладів на заняттях з англійської мови та слугувати опорою для створення власних розробок. Перспективним напрямком подальших наукових розвідок може стати дослідження можливостей використання у процесі навчання англійської мови медіаконтенту платформи TED-Ed.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Проект Закону про застосування англійської мови в Україні № 9432 від 28.06.2023. *GOV.UA* : URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/-42201> (дата звернення: 25.10.2023).
2. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / ред. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Teaching English as a Second or Foreign Language / ed. M. Celce-Murcia. Boston : Heinle & Heinle Publishing, 2011. 552 p.
4. Рейда О., Івлева К., Гулієва Д. Використання автентичних матеріалів у процесі викладання англійської мови студентам-філологам. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип 23. Т. 3. С. 133–138.

5. Гудима Г. Б., Слодиницька Ю. Р. Використання автентичних матеріалів на заняттях з англійської мови у закладах вищої освіти. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Випуск 27. Т. 1. С. 106–110.

6. Great TED Talks for language practice. *TED* : веб-сайт. URL : https://www.ted.com/playlists/655/great_ted_talks_for_language_practice (дата звернення: 26.10.2023).

7. Нестеренко І. Б. Використання платформи TED Talks для підвищення комунікативної компетентності студентів при вивченні іноземних мов. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 64. С. 209–216.

Стаття надійшла до редакції
25 жовтня 2023

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
НА ЗАНЯТТЯХ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ:
ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ**

УДК 378.018.43:784

ІСКРА СВІТЛАНА

кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри теорії та методики музичного виховання КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

На основі аналізу масиву наукових праць і власного педагогічного досвіду автором статті проаналізовано особливості дистанційного навчання та викладено власні практичні рекомендації, сформульовані в результаті тривалого викладання дисципліни «Постановка голосу» в дистанційному режимі в КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж». Актуальність теми статті обумовлено необхідністю удосконалення вже існуючих форм роботи при дистанційному навчанні у ЗВО.

Ключові слова: *постановка голосу, дистанційне навчання, розвиток музичного і вокального слуху, дикція, артикуляція, дихання, вокальний апарат, онлайн-платформи.*

Постановка проблеми. Виклики 2020 року та 2022 року, а саме всесвітньої пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України, спрямували вектор уваги на проблему ефективного використання можливостей дистанційного навчання – нового досвіду роботи, який посів важливе місце в усіх освітніх установах.

У вітчизняній та зарубіжній педагогічній літературі дистанційне навчання розглядається як якісно нова форма навчання, заснована на принципах самостійності студента, реалізації сучасних педагогічних методів і технічних засобів передачі інформації, як особливий вид навчального процесу, що робить процес здобуття знань гнучким та варіативним, дає змогу навчатися за індивідуальною освітньою

траєкторією, відповідно до особистих потреб, інтересів і можливостей.

З одного боку, перевагами дистанційної форми навчання для студентів закладів вищої освіти є стрімке оновлення знань, що мінімізує залежність від місцезнаходження всіх учасників процесу навчання; забезпечує індивідуальні потреби здобувачів вищої освіти під час отримання ними музичної освіти, зокрема, дисципліни постановки голосу. Проте з іншого боку, дистанційна навчальна діяльність спричиняє ряд проблем, що стосуються змісту, методів, організаційних форм та засобів навчання. Електронні засоби дистанційного навчання мистецьких дисциплін потребують розроблення, доопрацювання, оскільки вони не відповідають потребам навчання спеціальних музичних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Досліджуючи погляди науковців, можна визначити, що дистанційне навчання – це нова, специфічна форма навчання, дещо відмінна від звичних форм очного або заочного навчання. Вона передбачає інші засоби, методи, організаційні форми навчання, іншу форму взаємодії викладача і здобувача, самих здобувачів між собою [1, с. 3]. Проблемам дистанційного навчання присвячені наукові праці багатьох науковців і педагогів, зокрема до спроби усвідомити його специфіку зверталися Р. Деллінг, М. Томпсон, А.Є. Петров, А.В. Хуторський, Т.А. Чернишева, С.С. Аксенова та ін.

Особливості дистанційного процесу професійної підготовки майбутніх педагогів мистецького фаху у загальних рисах окреслено у наукових викладах таких вчених, як Л. Гаврілова, Н. Гуральник, М. Лещенко, Л. Масол, В. Орлов, Г. Орловський, О. Отич, Л. Паньків, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Стукалова, С. Шаргородська, а власне майбутніх учителів музичного мистецтва – у працях Ю. Азарова, А. Болгарського, В. Гури, А. Зайцевої, Н. Овчаренко, Н. Провозіної, Є. Проворової, Т. Рейзенкінд, Р. Савченко, Л. Уколової, В. Федоришина, С. Філатова, О. Хоружої, В. Шульгіної та інших.

У результаті попереднього огляду опрацьованих літературних джерел можна зробити висновок, що у проведених дослідженнях недостатньо приділяється уваги дистанційній формі навчання, зокрема у професійній вокальній освіті.

Мета та основні завдання дослідження.

Метою статті є визначення особливостей дистанційного навчання у вокально-педагогічній діяльності, розкриття його переваг і недоліків та формулювання практичних і методичних порад щодо здійснення навчання дисципліни «Постановка голосу» в дистанційному режимі в КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», які можуть допомогти викладачам уникнути помилок у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

До обов'язкових компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва в ЗЗСО та музичного керівника ЗДО належить навчальна дисципліна – постановка голосу. Тут здобувають основні співацькі навички та отримують позитивні емоції. Адже вченими доведено, що під час співу в головному мозку виробляються ендорфіни («гормони щастя»), які впливають за позитивне сприйняття та настрої.

Формою навчання дисципліни «Постановка голосу» є індивідуальні заняття, учасниками якої «тріада» – здобувач, викладач та концертмейстер.

Дистанційна комунікація учасників освітнього процесу в Комунальному закладі вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» здійснюється через засоби комунікації, які вбудовані до системи управління навчанням (Google Workspace for Education), електронну пошту, месенджери (Viber, Telegram та ін.), відеоконференції (ZOOM, Google Meet, Skype та ін.), форуми, чати тощо.

Онлайн-заняття проводяться через платформу Google Workspace for Education та Zoom. Всі вище згадані платформи не забезпечують одночасного виконання кількох учасників відео-конференції (різниця в звуку до 30 секунд). Це великий мінус таких занять, адже комунікація «викладач-здобувач-концертмейстер» тут є неможливою. Навчання відбувається шляхом почергового співу «викладач-здобувач». Концертмейстер записує акомпанемент твору заздалегідь і надсилає студенту. Викладач демонструє ноти твору на екрані. Здобувач вмикає запис акомпанементу і виконує твір. Відео-запис домашнього завдання здобувач надсилає викладачу на різноманітні месенджери (Viber, Telegram та ін.).

Однак, під час процесу дистанційного навчання викладач може використовувати різні методи навчання, будувати індивідуальну траєкторію здобувача. Переваги навчання в асинхронному режимі роблять можливим для здобувача використати максимум додаткових

джерел, переглянути відеоматеріали, прослухати аудіозаписи. Викладач може сконструювати різні типи навчальних занять із використанням тих форм дистанційного навчання та застосуванням тих технологій, які будуть доречними на заняттях.

Поточний та семестровий контроль результатів навчання співу у здобувачів освіти (у т.ч. екзамен й заліки) здійснюються у дистанційній формі на платформі Google Meet та ZOOM. Викладачі завантажують відео співу студентів на google-диск, а комісія оцінює відео та виставляє бали.

Обсяг та зміст вимог до контрольних заходів з дисципліни «Постановка голосу», що вивчається і виноситься на поточний чи семестровий контроль, може бути скорочено (за рішенням кафедри). Допускається зміна форми складання семестрового контролю, а саме: виконання програми без концертмейстера (у разі, якщо неможливо забезпечити) чи під запис тощо.

Одним із недоліків навчання співу вдома є неконтрольованість сили співу та обмежена передача художнього образу виконуваного твору. Через слабе відтворення запису акомпанементу здобувач може «наспівувати», а при занадто гучному акомпанементі – форсувати звук. Проте ступінь нюансування (користування відтінками) залежить від розуміння, відчуття образу, від смаку й культури співака. Не можна співати мляво, безбарвно, але й не треба перебільшувати, «надриватися». Найкращий спів – простий, ритмічний, рівний, вдумливий і відповідний до змісту пісні.

Розучувати нові твори можна не на весь голос, а так званім «робочим звуком», напівголосно, проте на повному диханні. Крайні верхи зовсім не треба брати повним голосом, допоки співак не буде знати добре мелодію всієї пісні чи романсу. Можна радити при розучуванні твору спочатку сольфеджувати (називати всі ноти), додержуючи правил виразної вимови голосних і короткої, чіткої вимови приголосних, ясного й точного відзвучування резонаторів, пильнуючи, щоб

звук був на міцному диханні і на високій вокальній позиції.

Освоївши твір технічно, приступають до співу з текстом – правильно формуючи слова і додержуючи логічних наголосів.

Далі освоюють динамічні відтінки, тобто форте, піано, крещендо (посилення звука) і димінуендо (послаблення звука). Залежно від висловлених у творі почуттів (смислу слова й усієї фрази, логіки кожної попередньої і наступної фрази, від вимоги всього змісту) співак забарвлює його відповідними тембровими барвами, відтінками, нюансами, пам'ятаючи, що початок фрази і її кінець повинні відрізнятися від кульмінації фрази силою звука. Точно фіксуючи і запам'ятовуючи всі динамічні відтінки, виконавець реалізує авторський задум, створює художній образ.

Вивчення слів, уточнення правильної вимови, визначення логічних наголосів допомагають знайти ідейно-смыслову й музичну вершину твору (кульмінацію), його головні форте й піано, характер твору (сумний чи веселий), темброві барви, всі дрібні нюанси. Ця копітка праця вимагає використання музичних даних, вокально-технічних можливостей співака. Її успіх залежить і від його загального культурного рівня.

Насамперед потрібна співучість (легато), тобто додержання повної тривалості кожної ноти, без скорочення її. Коли співак не дотягує ноти до ноти, втрачається враження співучості (зникає кантилена).

У кожному творі є художній образ. На заняттях викладач допомагає здобувачу зрозуміти його. Для цього насамперед необхідно знати стиль твору, оточення героя образу, в якій тональності написано твір, в якому ладі – в мажорі чи в мінорі, який розмір, ритм, який темп – повільний, помірний, жвавий.

Знайшовши головну думку твору, його кульмінацію, розбивають його на частини (якщо це романс) або на куплети (якщо це пісня), виділяють головний куплет або частину і визначають місце кожного куплету чи кожної частини у структурі цілого. Далі варто віднайти

кульмінацію кожного куплету або частини романсу, розділити кожен куплет на фрази і знайти логічний наголос (головне слово фрази).

Творча уява – одне з головних знарядь митця. Уявити – значить побачити ясно й конкретно образ у цілому і в найменших дрібницях (позу, жест, вираз обличчя, колір очей). Проте, щоб правильно змалювати собі зовнішній вигляд людини, треба добре уявити і її нутро. Роль уяви у створенні сценічних образів велика й значна, вона надає митцеві можливість оволодіти образом і вільно творити на сцені.

Ще один важливий елемент творчості – жест. Навіть незначний порух очей, руки, брів повинен бути правдивим, бо його виразність – основа акторської гри. Не потрібно ілюструвати кожне слово якимись особливими, «театральними», непростими рухами.

У молодих співаків уявлення про жест обмежується уявленням про рух ніг або рук. Вони «махають» руками, притискають їх до грудей, «ламають», піднімають, опускають, відводять ліворуч, праворуч. Треба навчитися внутрішнього співу, мисленої роботи: спокійно сидючи або стоячи, уявляти собі образ і, подумки співаючи, бачити його у властивому йому одязі, стані, оточенні, побуті.

Вокалісти-початківці ще не вміють володіти голосом, але, набуваючи досвіду, починають аналізувати процес співу, потроху регулюють діяльність окремих м'язів, примушують їх працювати так, як краще й правильніше. Той чи інший звук вже може здатися співакові не таким, яким він, на його думку, повинен бути, і виконавець намагається поліпшити цей звук. Така техніка є свідомою.

Варто зазначити, співак не може думати водночас і про дихання, і про роботу резонаторів тощо. Думаючи про одну галузь звукоутворення, він не зможе свідомо регулювати всі інші складові частини звукоутворюючого апарата. Вони діятимуть самі, за звичкою, виробленою попередньою практикою.

Таким чином, через свідому техніку, з допомогою якої вироблено навички правильної роботи, співак переходить до творчого співу, тобто оволодіває технікою позасвідомою, яка набагато вища й досконаліша за свідому. Адже коли співак стежить за своєю технікою, за механічними діями свого апарата, художньо виконувати твір уже не може. І навпаки, коли співак не думає про техніку, він посправжньому живе тим, про що співає, і спів буде виразний, художній. Гармонічне поєднання позасвідомої роботи механізмів із свідомою творчою працею дає почуття творчої радості.

На онлайн-заняттях постановки голосу важливим завданням є виховувати естетичні почуття здобувача. Естетичне виховання дає правильне розуміння прекрасного в природі, в суспільстві, в мистецтві, викликає любов до прекрасного, навчає втілювати це прекрасне в творчій діяльності, побуті, житті.

У справі оволодіння майстерністю співу велике, а інколи і вирішальне значення мають психічний стан і режим співака.

Усі ми знаємо, що співається добре, коли є бажання співати. Та співати доводиться не тільки тоді, коли хочеться, а й коли треба, тому важливо уміти керувати своїм настроєм і станом. Адже всі технічні труднощі, високі ноти, філірування звука вимагають спокою і точної роботи м'язів, яка залежить насамперед від стану нервів. Також точність інтонації, погоджена робота м'язів гортані й дихання залежать від стану нервової системи.

Кожному співакові треба навчитися розбиратись у своєму голосовому механізмі, на слух розпізнавати, яка нота вірна і яка невірна, де і як вона звучить, уміти фіксувати звучання й виправляти погане.

Під час атаки звука, при форте й піано, беручи високі ноти, співак мусить вірити, що все буде саме так, як він того бажає. Під час співу не повинно бути ні сумнівів, ні вагань. Та не можна й самовдоволено заспокоюватися на досягнутому. Навпаки, справжній співак, добившись чогось, домагається більшого, прагне кращого. Труд – єдиний шлях, яким

йому треба йти, а енергія, воля й дисципліна – джерела, з яких митець черпає свою майстерність.

Незібраність, квапливість, хаотичне кидання то до однієї, то до другої пісні, недбайливе, неуважне ставлення до виконання завдань, метушня під час занять, невміння додержувати дисципліни – все це дезорганізує здобувача, гальмує розвиток його здібностей, псує його смак.

Вихованість є одним з елементів творчості. Та це не тільки зовнішній охайний вигляд людини, ввічлива її поведінка, але й внутрішня краса, бажання розширити коло своїх знань, нестримне поривання вперед.

Разом з тим співак повинен дбайливо зберігати свій голос. Необхідно нагадувати здобувачу, що він повинен мати нормальний уклад життя, тримати свій організм у здоровому стані, дотримуватися правил загальної гігієни, робити фізичні вправи, що зміцнюють здоров'я і підтримують бадьорий настрій.

Незважаючи на мінуси навчання постановки голосу онлайн, такі заняття мають певні переваги, а саме додають час на саму постановку голосу: аналіз власних відео здобувачів («робота над помилками»); вокальні вправи на розвиток дихання, відчуття опори,

правильного формування голосового апарату тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проаналізувавши досвід дистанційної форми навчання на заняттях «Постановки голосу» у КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» можемо виділити ряд переваг такої форми навчання: воно вимагає від усіх учасників володіння сучасними інформаційними технологіями; створює у здобувачів умови самоорганізації та самоконтролю; розвиває вміння «чути себе», «не ховатися» за голосом викладача; дає можливість більше часу приділити постановці голосового апарату шляхом вправлення. Слід сказати і про недоліки онлайн-занять постановки голосу, а ними є неможливість одночасного виконання кількох учасників відео-конференції (звучання акомпанементу та голосу); неконтрольованість сили співу студента, стримування сили звуку; відсутність доброго сигналу інтернет-з'єднання.

Однак, у світлі останніх подій дистанційне навчання – це новий досвід роботи, який посів важливе місце в освітньому процесі. Він є особливо актуальним, адже навіть за умови повноцінної роботи закладів освіти елементи дистанційного навчання будуть запроваджені в українську освітню систему назавжди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Адамова І., Головачук Т. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. № 10. С. 3–6.
2. Блощинський І.Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне поняття» в зарубіжній та вітчизняній літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 3 С. 59–64.
3. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 7. С. 319–325.
4. Красовська Л.О. Сучасний вокал: методи навчання в різних жанрах музичного мистецтва. *Культура України*. 2016. № 53. С. 100–106.
5. Лановенко-Мельник Н.В., Басовська С.Ю., Остапчук Л.О., Плакидюк О.Ю., Хохлан В.О. Особливості дистанційного навчання у вокально-педагогічній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 25. Т.1. С. 199-202.

Стаття надійшла до редакції
19 жовтня 2023

**ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

УДК 159.9.018: [37.091.12-051:005.336.2:316.77

КАЗЬМІРИШЕНА-ФАЙДЕНКО ОЛЕСЯ

викладач кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих методик

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Постановка проблеми. У сучасному світі розвинених технологій люди, на жаль, позбавлені значної частки особистого спілкування. Будь-які інформаційні потреби людини в наш час з успіхом задовольняються за допомогою масової інформації та засобів масової комунікації – телефонів, комп'ютерів. Начебто за такого швидкого ритму життя, який ми маємо сьогодні, і немає нагальної потреби в особистому спілкуванні віч-на-віч – на нього просто бракує часу.

Проте певні сучасні професії передбачають високий рівень володіння фахівцями саме мистецтвом особистого спілкування. Серед таких професій чи не найперше місце посідає професія педагога. Саме тому вагоме значення в наш час має комунікативна компетентність педагогів усіх рівнів і постійний розвиток та удосконалення цього вміння. Педагогічна діяльність вимагає від головних суб'єктів навчального процесу високого рівня комунікативних умінь, культури мовлення. Комунікативна компетентність педагогів є необхідною передумовою їх професійної діяльності.

Ефективним засобом підвищення комунікативної компетентності та культури мовлення педагогів є психологічний тренінг. Своєю ефективністю, конфіденційністю, внутрішньою відкритістю, психологічною атмосферою, індивідуальною й груповою рефлексією та іншими явищами тренінг приваблює всіх його учасників.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Вважається, що перші тренінгові групи, спрямовані на підвищення компетентності в спілкуванні, були організовані учнями К. Левіна. Поняття "психологічний тренінг", яке зараз широко

використовується в психологічній практиці, ввів М. Форверг. [3, с. 43]

Психологічний тренінг одержав широке розповсюдження й у вітчизняній практиці. В 1982 році вийшла перша фундаментальна наукова праця Л.А. Петровської, присвячена теоретичним і методичним аспектам психологічного тренінгу. [1, с. 110]

Вивченням, дослідженням, розробкою та удосконаленням психологічних тренінгів займалися такі спеціалісти в галузі психології: Т.С. Яценко, О.Н. Сидоренко, П.Ю. Хрящова, І.В. Вачков, С.І. Макшанов, А.П. Ситніков, Ю.М. Ємельянов та інші.

Метою статті є вивчення ефективності застосування тренінгових технологій в системі освіти та їх вплив на формування професійних компетентностей майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На якість педагогічної взаємодії позитивно впливають тренінгові технології. Вони сприяють інтенсивності навчання, результат якого досягається завдяки власній активній роботі його учасників. Знання під час тренінгу не подаються в готовому вигляді, а стають продуктом активної діяльності самих учасників. У центрі уваги - самостійне навчання учасників та інтенсивна їх взаємодія. Основною метою психологічного тренінгу є підвищення комунікативної компетентності його учасників.

Комунікативна компетентність – це здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, це система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікації в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії.

У тренінгу створюється невимушене спілкування, яке відкриває перед групою безліч варіантів розв'язання проблеми, сприяє

розвитку групової динаміки, міжособистісних взаємин у групі.

Тренінг сприяє формуванню навичок співпраці, відкриває нові перспективи, дає не лише специфічні знання та навички з окресленої проблематики, а й допомагає змінити неконструктивне ставлення до них людей на ефективну модель співробітництва.

Тренінгові технології ініціалізують весь потенціал людини: рівень та обсяг її видів компетентностей, які мають місце в професійній діяльності самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо.

Успішність занять залежить від того, наскільки послідовно у їх проведенні реалізуються такі специфічні принципи роботи групи:

1. Принцип активності учасників.
2. Принцип дослідницької, творчої позиції учасників.
3. Принцип об'єктивації поведінки.
4. Універсальним засобом об'єктивації поведінки є зворотний зв'язок.
5. Принцип оптимізації пізнавальних процесів в умовах спілкування.
6. Принцип партнерського спілкування. [2, с. 98]

Послідовна реалізація перерахованих принципів ведення групи тренінгу забезпечує якісну відмінність таких занять від занять із використанням традиційних методів навчання: лекції, семінари, опрацювання літератури.

До найважливіших тренінгових методів належать:

Групова дискусія - це спільне обговорення якогось суперечливого питання, що дає змогу прояснити (можливо, змінити) думку, позиції та установки учасників групи в процесі безпосереднього спілкування. У тренінгу групова дискусія може бути використана як із метою надання можливості учасникам побачити проблему з різних сторін (це уточнює взаємні позиції, зменшуючи опір новій інформації від ведучого та інших членів групи), так і в ролі засобу групової рефлексії через аналіз індивідуальних переживань (збільшуючи

згуртованість групи й одночасно полегшуючи саморозкриття учасників).

Ігрові методи містять ситуаційно-рольові, дидактичні, творчі, організаційно-діяльні, імітаційні, ділові ігри. Використання ігрових методів є дуже продуктивним. На першій стадії групової роботи ігри корисні як засіб подолання скутості та напруги учасників, як умова безболісного зняття «психологічного захисту». Дуже часто ігри стають інструментом діагностики та самодіагностики, яка дає змогу ненав'язливе, легко виявити наявність труднощів у спілкуванні, серйозних психологічних проблем. Завдяки грі інтенсифікується процес навчання, закріплюються нові навички поведінки; знаходяться такі способи оптимальної взаємодії з іншими людьми, які здавалися раніше недосяжними; тренуються й закріплюються вербальні та невербальні комунікативні вміння. Гра, мабуть, найефективніша для створення умов для саморозвитку, саморозкриття, виявлення творчих потенціалів людини, для прояву щирості й відкритості, тому що створює психологічний зв'язок людини з її дитинством.

Методи, що орієнтовані на розвиток соціальної перцепції. Учасники групи розвивають уміння сприймати, розуміти й оцінювати інших людей, самих себе, свою групу. Вони набувають навичок глибокої рефлексії, змістової та оцінкової інтерпретації об'єкта сприйняття.

Трохи відокремлено стоять методи тілесно-орієнтованої психотерапії. Останнім часом увагу практичних психологів тренінгових груп усе більше привертає цей вид терапії.

Досвід показує корисність і ефективність застосування в процесі групової роботи медитативних технік. Найчастіше ці техніки використовуються з метою фізичної та чуттєвої релаксації, аби звільнитися від зайвого психічного напруження, стресових станів.

Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції не перебільшують 10-15 хвилин, і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до багатьох людей

одночасно; розповісти, як виконувати певні дії, щоб їх згодом опановуватимуть самі учасники в ході практичних вправ; підсумувати результати роботи малих груп для всієї аудиторії. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку «бажано викладати повноформатною лекцією, аби не втомлювати аудиторію. Тоді інформація надається по черзі кількома окремими сегментами (міні-лекціями), між якими застосовуються інші форми й методи навчання: періоди запитань - відповідей, вправи на перевірку засвоєння матеріалу, рухавки, робота в складі малих груп тощо.

Презентації спрямовані на надання нових результатів, нової інформації з конкретного, досить вузького, практичного аспекту теми, яка є предметом навчання.

Мозковий штурм - цей метод тренінгового навчання застосовується як для обговорення всією групою учасників, так і для обговорення в малих групах. Його мета - сформулювати якомога більше ідей на задану тему. Мозковий штурм проводиться у два етапи: на першому етапі формулюють ідеї, на другому їх оцінюють.

Ситуаційна вправа - це реальна ситуація, представлена групі для аналізу. Вона може бути запозичена з досвіду тренера, колег, з літературних описів, свідчень очевидців. Тренер також може сам описати реальну історію, яка мала місце в житті. За допомогою цього методу можна проводити аналіз реальних ситуацій, визначати в них ключові проблемні питання, формулювати ідеї щодо можливого розв'язання таких ситуацій. Але слід пам'ятати, що застосування методу ситуаційних вправ потребуватиме від тренера значних витрат часу на підготовку, тим більших, чим складніше аналізована ситуація.

Аналіз критичних випадків - це метод докладного розгляду якоїсь однієї події з метою усвідомлення досвіду, формулювання висновків та планування дій, які можуть дати позитивні зміни на майбутнє. Для такого аналізу учасники повинні мати певні базові знання за темою обговорення, аби легко

наводити приклади і формулювати ідеї під час виконання вправи для обговорення може запропонувати тренер або сама група в процесі мозкового штурму.

Рольова гра - це ефективна навчальна методика, яка має бути добре продумана і організована, щоб забезпечити позитивний вплив. Вона належить до інтерактивних методів навчання. Інтерактивне навчання передбачає використання різних видів активності учасників тренінгу: фізичної, соціальної, змістовної стосовно тематики тренінгу.

Вправи як форма тренінгової роботи надзвичайно ефективно допомагають викладачеві вирішити основні завдання, що виникають у процесі групового навчання. Вони полегшують процедуру знайомства учасників тренінгу, дають можливість з'ясувати їхні очікування від тренінгу, сприяють досягненню згуртованості групи, полегшують міжособистісне спілкування, стимулюють взаємодію людей між собою, допомагають сформувати команду однодумців, дають можливість викладачеві правильно діагностувати стан групи в кожний період часу, своєчасно попередити можливі конфлікти між учасниками, загалом успішно розпочати, провести і завершити тренінг.

Кожен із перерахованих методів дає свої позитивні результати після його застосування, дозволяє учасникам, котрі ним скористалися, розкрити та зрозуміти себе і оточуючих.

Висновок.

Отже, психологічні тренінги, спрямовані на покращення комунікативної компетентності є ефективним методом підготовки молодих фахівців до професійної педагогічної діяльності. Вони сприяють розширенню можливостей встановлення контакту в різних ситуаціях спілкування, відпрацюванню навичок розуміння інших людей, себе, а також взаємин між учасниками спілкування, опануванню навичок ефективного слухання, активізації процесу самопізнання та само актуалізації майбутніх педагогів, розширенню діапазону їх творчих здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бірюкова Н.В. Інноваційні технології у професійному навчанні і вихованні молоді URL: <http://www.vspu.edu.ua>
2. Ткачук Л. Сучасні освітні технології в активізації пізнавальної діяльності студентів педагогічних університетів. *Вісник Львівського університету*. Серія Педагогічна. 2009. Вип. 25, Ч. 2. - С. 3-10.

*Стаття надійшла до редакції
12 вересня 2023*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

УДК 378:37.011.3 – 51 : 78]: 37.018.43

МАШТАЛЯР ЙОСИП

*викладач кафедри теорії та методики музичного виховання
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

Активний розвиток інформаційних технологій у XXI сторіччі спричинив необхідність модернізації всіх ланок системи освіти України. Одним із пріоритетних напрямів модернізації визнано дистанційне навчання, що відображено в Законі України «Про національну програму інформатизації» (1998 р.), Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні (2000 р.), Положенні про дистанційне навчання (2013 р.). З цією метою були створені Українська Система Дистанційного Навчання – UDL System та Український центр дистанційної освіти (УЦДО), центри й лабораторії на базі вищих навчальних закладів.

Професійна музична підготовка на сьогоднішній день залишається недостатньо розвинутою з двох причин: невідповідність традиційним методикам викладання музичних дисциплін, основою яких є безпосередній контакт викладача і учня, і, як наслідок, — складності виходу за межі багаторічного досвіду в напрямку застосування інформаційних технологій. Вакуум у цій сфері активно долається різноманітними онлайн-курсами, відео-уроками, відео-школами, розміщеними на відкритих персональних веб-ресурсах (каналах), на відміну від закритих, або таких, що вимагають реєстрації, персональних веб-ресурсів викладачів на офіційних сайтах навчальних закладів. Авторами таких відео-

уроків є професійні музиканти, музикознавці, молоді викладачі, студенти музичних навчальних закладів.

У зв'язку із ситуацією, що склалася у світі, зокрема і в Україні, а саме за умов пандемії коронавірусу, особливої уваги вимагає проблема ефективності дистанційного навчання. Дистанційне навчання – це новий досвід роботи, що зайняв вагоме місце в освітньому середовищі з огляду на останні події.

Питання дистанційної освіти сьогодні є особливо актуальним, оскільки елементи дистанційного навчання впроваджуватимуться в українську систему освіти на постійній основі, навіть якщо навчальні заклади запрацюють у повноцінному режимі.

Велика роль надається самоосвіті, дистанційним освітнім програмам. Важливе значення цієї проблеми зумовлене тим, що відкриваються нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Історія дистанційного навчання розпочинається ще з далекого 1840 р., коли англійський педагог-винахідник Ісаак Пітман навчав студентів, використовуючи поштові відправлення.

Проблематика дистанційного навчання є достатньо дослідженою вітчизняними й зарубіжними науковцями. Зокрема, теоретичні основи дистанційного навчання розроблені В.

Биковим, О. Довгялло, Ю. Дорошенко, М. Жалдаком. У роботах Г. Атанова, Р. Гуревича, П. Дмитренко, В. Дятлова, Г. Козлакової, К. Корсак, В. Олійника, Ю. Пасічника, Е. Скибицького, О. Собаєвої, П. Стефаненко, П. Таланчука, М. Танась, В. Шейко, Р. Паллоффа, К. Прет, Х. Шіа-Шульца, Дж. Фогері висвітлені організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти та перспективи дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України й за кордоном. Питання створення дистанційного курсу та використання мультимедіа при викладанні різних дисциплін розроблені П. Асоянц, Г. Баллом, М. Бухаркіною, О. Гон, В. Дейнекою, В. Кухаренком, Є. Парфьоновим, Є. Полат, В. Редько, О. Рибалко, В. Свиридюк, П. Сердюковим, Н. Сиротинко, О. Сорокою, Г. Чекаль та ін. Досліджуючи погляди учених, можна визначити, що дистанційне навчання – це нова, специфічна форма навчання, дещо відмінна від звичних форм очного навчання. Вона передбачає інші засоби, методи, організаційні форми навчання, іншу форму взаємодії викладача і студента, студентів між собою. З огляду опрацьованих літературних джерел можна зробити висновок, що у проведених дослідженнях недостатньо приділяється уваги дистанційній формі навчання, зокрема у професійній вокальній освіті.

Л. Антонова, сучасна дослідниця, наголошує на тому, що уроки, які пропонуються для молодих вокалістів, засновані на дистанційному принципі, мають чимало негативних аспектів, серед яких втрата комунікаційної ланки учень-концертмейстер-викладач. В тому числі відсутність гри у супроводі концертмейстера буде сприяти відсутності здатності виконувати твір живо. Спів під «мінусовку» і використання «програмного» (комп'ютерного) супроводу позбавляють співака «живого» акомпанементу, збіднюють професійне і емоційне насичення від «живого» спілкування з педагогом і концертмейстером, що в кінцевому підсумку

заважає повноцінному професійному розвитку молодого вокаліста» [1, с. 72]. Подібні уроки все ж таки мають певну доцільність, наприклад, коли мова йде про сучасні реалії обумовлені пандемією коронавірусу і те, щоб зацікавити широку аудиторію у навчанні вокалу. Крім цього дистанційні уроки, які пропонуються західними співаками та педагогами, сприятимуть можливості опанувати їх методику, порівняти з вітчизняною. Ймовірно після виникнення зацікавленості завдяки дистанційним курсам, майбутній співак відчув нагальну потребу у поглибленні рівня власної вокальної вправності, що сприятиме його зверненню до професійних викладачів.

Одним із провідних завдань, що стоять перед викладачами ВНЗ, є не тільки впровадження системи дистанційної освіти, а й забезпечення сприятливого впливу нових технологій на освітній процес, тобто необхідність розвитку сильних сторін і мінімізація негативних. Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів і студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [4, с. 320].

Дистанційне навчання – одержання освітніх послуг на відстані, без відвідування ВНЗ, за допомогою нових комп'ютерних і комунікаційних технологій, воно є універсальною, синтетичною, інтегральною, гуманістичною формою навчання, що створює умови для студентів та адаптована до базового рівня знань і контрольних цілей студентів [2, с. 62].

У ході проведеного дослідження можна виділити такі переваги та недоліки дистанційного навчання. Для того, щоб чітко зрозуміти можливі перспективи та наявні проблеми дистанційного навчання, використаємо метод аналізу сильних і слабких сторін у викладанні вокалу (табл. 1).

SWOT – аналіз дистанційного навчання у викладанні вокалу

<p style="text-align: center;"><u>Переваги</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Можливість отримання знань особами з особливими потребами. – Отримання знань у комфортних умовах для студентів. – Можливість бути учасником різних вебінарів і відео-конференцій за участю професійних викладачів. – Висока самоорганізація. 	<p style="text-align: center;"><u>Недоліки</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Недостатній контроль над засвоєнням студентами одержаних знань. – Недосконале відтворення звуку технічними засобами. – Проблема ідентифікації студентів при здачі теоретичного матеріалу. – Недостатній рівень самоорганізації.
<p style="text-align: center;"><u>Можливості</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Організація навчання за допомогою різних цифрових інструментів. – Зменшення часу на перевірку теоретичного матеріалу. – Ефективне поєднання дистанційного навчання із класичним. 	<p style="text-align: center;"><u>Загрози</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ризик закріпити «гортанні навички», вузли на зв'язках, незмикання. – Відсутність мережі інтернет у віддалених куточках. – Технічні перебої.

SWOT-аналіз дає можливість проаналізувати усі сильні та слабкі сторони дистанційного навчання у викладанні вокалу, врахувати можливості та загрози.

Водночас потрібно розуміти, що викладач і студент залишаються активними учасниками процесу дистанційного навчання, під час якого можна використовувати різні цифрові інструменти, зокрема: Платформа Zoom – дає можливість створювати відео-конференції зі студентами. За наявності гарного технічного забезпечення є можливість проведення якісних практичних занять із вокалу. Безкоштовна версія дає можливість охопити аудиторію до 100 чоловік. Є можливість займатися з кожним студентом індивідуально. Час, відведений у безкоштовній версії, становить до 45 хв. Google-форма – може збирати відповіді студентів і потім проводити автоматичне оцінювання тестування. Цей інструмент дистанційного навчання найбільш підходить для опрацювання і перевірки теоретичного матеріалу з вокалу. Для отримання зворотного зв'язку зі студентами викладач вокалу може використовувати стандартний сервіс інтернету – електронну пошту, що забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і у відео-файлах. Недоліком є те, що

студент не має можливості завантажити інформацію у великих об'ємах.

Соціальні мережі та месенджери дозволяють створювати закриті групи, чати, теми, що значно полегшують роботу викладача з вокалу. Для оцінювання індивідуальних досягнень студентів може бути використане портфоліо. Портфоліо – це накопичувальна система оцінювання досягнень студентів (накопичування різних видів робіт, які показують рух в індивідуальному розвитку). Розглянемо сприйняття дистанційного навчання студентами. Об'єктом дослідження були студенти кафедри, теорії та методики музичного виховання Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж». У дослідженні взяли участь 20 осіб.

У процесі дослідження з'ясували, що абсолютно неефективним дистанційне навчання вважають 5 студентів. Ще 5 студентів також говорять про неефективність дистанційного навчання. 8 респондентів, вважають дистанційне навчання ефективним, але в поєднанні із класичним навчанням. Кількість учасників, які повністю задоволені дистанційними технологіями, склала 2 студенти. Порівнюючи дистанційне навчання із класичним, можна однозначно сказати, що

дистанційна форма навчання студентів найкраще підходить до вивчення саме теорії музики, історії, аналізу творчості композиторів. Доцільність впровадження освітніх комунікаційних технологій в освітній процес є очевидною, зокрема таких, як проведення в онлайн-режимі групових та індивідуальних вебінарів, майстер-класів, дискусій на форумах, виконання тестових завдань тощо. Мультимедійні технології, подача матеріалу в багаторівневому просторі з використанням інтерактивних методів надають широкі можливості для навчального процесу дистанційного формату. Водночас впровадження цих технологій в індивідуальні практичні заняття вокалістів викликають певні заперечення. Проведення практичних занять у віддаленому режимі для вокалістів є недоліком дистанційної форми навчання, оскільки процес формування співочих навичок у студентів є дуже суперечливим і сумнівним, адже педагог несе велику відповідальність за забезпечення гігієни голосу під час процесу вокальної підготовки студентів. Його головною метою є слідкування за дотриманням студентом плавного, рівного звучання на диханні та в жодному разі не допускати форсування звуку під час співу, а це не завжди вдається простежити під час уроку в онлайн-режимі, оскільки майже в усіх інтернет платформах відсутня передача якісного звуку. Це можливо лише за наявності професійної звукової апаратури. Академічна постановка голосу є надійною основою для подальшої орієнтації та ствердження себе як вокаліста [5, с. 101].

Професійні програми, присвячені навчанню вокаліста, а саме індивідуально-практичної складової частини, зустріти досить важко, якщо не сказати, що вони зовсім відсутні. Відомо, що індивідуальні практичні заняття вимагають створення специфічних умов для їх проведення. Наприклад, особливого психологічного й емоційного контакту між викладачем і студентом. Відсутність цього контакту, безумовно, змінює характер дистанційної форми навчання. Сьогодні ще жодні мультимедійні технології не можуть цього

запропонувати, адже вміння встановлювати психологічний контакт вчителя зі студентами у процесі вокальної діяльності є одним із важливих комунікативних умінь [3, с. 58]. Крім того, навчання вокаліста передбачає формування цілого ряду умінь і навичок, набутих в умовах, наближених до реальної практичної діяльності. Це і акустика залу, відчуття особливої психологічної атмосфери й енергетики присутності слухача. Дистанційне навчання може широко застосовуватися як комбінований вид навчання, тобто зі збереженням класичних форм і методів навчання. Таким чином, з метою вдосконалення практичної складової частини виконавської діяльності можна говорити лише про часткове використання дистанційної форми навчання. За комбінованого навчання очні заняття чергуються з дистанційними. Подібні моделі викладання вже сьогодні можна зустріти у вищих навчальних закладах України. Якість дистанційних занять залежить не тільки від учасників процесу, а й від подальшого прогресу сучасних мультимедійних технологій, розвиток яких не стоїть на місці. Можливо, сучасні технології незабаром будуть здатні передавати емоції, темперамент, характер виконавського процесу. Зазвичай дистанційне навчання здійснюється із застосуванням традиційних освітніх технологій, де поряд з індивідуальними практичними заняттями відбувається відвідування майстер-класів видатних вокалістів, організація творчих зустрічей. Перенесення деяких із цих форм, зокрема практичної складової частини, в дистанційну площину вимагає часу та безліч зусиль. На підставі цього процес дистанційного навчання вимагає високого професійного рівня викладача, прагнення до співпраці з колегами та студентами на шляху досягнення якісних результатів освіти. Хочеться звернути увагу на те, що за стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій викладач вокалу повинен постійно розвиватися та самовдосконалюватися, а саме:

- систематично проходити курси підвищення кваліфікації;

- бути активним учасником вебінарів, майстер-класів із впровадження дистанційного навчання в освітній процес;
- освоювати новітні технології, нові платформи для впровадження дистанційного навчання в освітній процес;
- за можливості створювати лекції-візуалізації для студентів, відео-уроки;
- здійснювати обмін досвідом із іншими викладачами вищих навчальних закладів України і не тільки.
- організовувати інтерактивні семінари у формі дискусій;

Порівняльна характеристика дистанційного й очного навчання

Фактори	Очне навчання	Дистанційне навчання
Особливий психологічний контакт між викладачем і студентом.	+	-
Особлива енергетика присутності слухача.	+	-
Відчуття простору концертної зали й акустики.	+	–
Можливість бути учасником вебінарів, майстер-класів.	-	+
«Живий» інструмент.	+	-
Організація творчих онлайн-зустрічей із видатними вокалістами.	-	+
Наближення до реальної практичної атмосфери.	+	-
Можливість доступу до онлайн-ресурсів найкращих університетів	-	+

Проаналізувавши доцільність застосування дистанційної форми навчання у майбутніх вчителів музичного мистецтва, зокрема з фаху «вокал», можна виявити низку позитивних і негативних аспектів. Так, з одного боку, така форма навчання підвищує мотивацію у студентів до власного пошуку необхідних відчуттів у технічних прийомах і характері звуку, створює процес високої самоорганізації, що підвищує творчий та інтелектуальний потенціал. Активізує аналітичне мислення при записі та прослуховуванні власного відео-уроку, а також вдосконалює навички володіння комп'ютером і різними інтернет-платформами. Розвиток дистанційного навчання з «вокалу» є актуальною потребою української музичної освіти. Ефективність дистанційного музичного навчання в Україні зростатиме за наявності якісного змісту, інтерактивних можливостей, достатнього рівня відкритості й доступності офіційних сайтів музичних навчальних закладів та супутніх їм медіа-ресурсів; відповідності Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, наявності у відкритому доступі

відео-уроків українською мовою педагогів відповідної кваліфікації; можливості взаємодії учасників навчального процесу та вчасного зворотного зв'язку. Наявні на сьогоднішній день відкриті курси не завжди передбачають таку можливість. Тому вони можуть бути використані як додаток до аудиторних занять, або як допоміжний матеріал для самостійної роботи. Зі сторони педагогів така форма навчання вимагає універсальної підготовки та володіння сучасними інформаційними технологіями. Було виявлено, що студенти, які володіють яскраво вираженими вокальними здібностями, показали кращий результат у процесі дистанційного навчання порівняно з тими, хто має дуже посередні вокальні здібності. Тому відсутність безпосередньо живого контакту зі студентом, наявність технічних складнощів проведення онлайн-уроків, відсутність належного технічного забезпечення та інтернет-зв'язку ще раз підтверджує, що дистанційна форма навчання для мистецьких закладів освіти та для ВНЗ, які здійснюють підготовку вчителів музичного

мистецтва, не є ефективним, а може існувати підвищення результативності професійної тільки як допоміжний і частковий засіб фахової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Адамова І., Головачук Т. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. Витоки педагогічної майстерності. 2012. № 10. С. 3–6.
2. Блощинський І.Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне поняття» в зарубіжній та вітчизняній. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2015. Вип. 3 С. 59–64.
3. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 7. С. 319–325.
4. Закрасяна Ж.М. Сучасні вимоги до підготовки фахівців спеціальності «Академічний вокал». Молодий вчений. 2017. № 11. С. 552-555.
5. Красовська Л.О. Сучасний вокал: методи навчання в різних жанрах музичного мистецтва. Культура України. 2016. № 53. С. 100–106.

Стаття надійшла до редакції
15 жовтня 2023

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОСТІ МИРОСЛАВА СКОРИКА У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

УДК: 373.5.015.31:172.15:78.071.1.Скорик

ХАРЖЕВСЬКА Т. М.

студентка факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, **Гаврилюк О.А.**

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Abstract. *The article is devoted to the study of the formation of national self-awareness of schoolchildren, thanks to modern art in lessons in secondary education institutions. The achievements of modern art of the 20th-21st centuries were studied, their contribution to the development of national-patriotic education of students based on the work of the Ukrainian composer Myroslav Skoryk was analyzed, and the feasibility of using modern art in music lessons at school as a powerful means of education was substantiated.*

Key words: *modern art, integration of arts, patriotic education, national self-awareness, Myroslav Skoryk, secondary education institutions, schoolchildren.*

Постановка проблеми. Україна, як незалежна держава, завжди ставала перед викликом формування патріотизму серед своїх громадян. І тому сьогодні, в умовах російсько-української війни особливого значення набуває питання національно-патріотичного виховання серед дітей та молоді, стають пріоритетними проблеми формування національно свідомої особистості, збереження української ідентичності та виховання громадянина-патріота України.

У сучасному світі освіта відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності та

патріотизму серед молодого покоління. Однак, оскільки суспільство швидко розвивається і змінюється, освітні методи та засоби також повинні адаптуватися до нових викликів. Сучасне мистецтво є одним із найефективніших засобів виховання, оскільки воно включає в себе естетичні, культурні та ідентичні аспекти, необхідні для розвитку патріотизму.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Теоретико-методологічні засади національно-патріотичного виховання досліджувалися в роботах І. Бега, Г. Ващенко, О. Вишневського, Г. Гончарука, Б. Ступарика,

К. Чорної, П. Щербаня. Теоретико-прикладні аспекти формування патріотичних якостей у дітей шкільного віку розкрито в працях Т. Гавлітіної, К. Журби, В. Киричок, О. Коркішко, І. Місерв.

Творча індивідуальність та творчість Мирослава Скорика ґрунтовно досліджені Л. Кияновською, яка стверджує, що «до чого б він не звертався – до композиції, педагогіки, громадської діяльності, редагування, організації естрадних ансамблів чи керівництва камерним оркестром – у нього це вдається просто блискуче» [4, с. 17]. «Малознані сторінки діяльності М. Скорика – громадського діяча, секретаря Спілки композиторів, науковця і публіциста, використовуючи архівні матеріали Спілки, науково-публіцистичні праці межі 1960–1970 років минулого століття» розкрито М. Копицею у статті «Мирослав Скорик і Київ епохи шістдесятих. Митець і соціум» [5, с. 408].

Мета статті – дослідити і проаналізувати здобутки сучасного мистецтва на прикладі використання творчості Мирослава Скорика, а також показати важливість і доцільність її використання, як засобу національно-патріотичного виховання підростаючого покоління у закладах середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Любов до Батьківщини є однією з ключових якостей кожного справжнього громадянина та патріота своєї держави. Будучи якістю синтетичною, «патріотизм включає в себе емоційно-моральне і дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної природи, до своєї нації, до матеріальних та духовних надбань суспільства» [1, с. 52].

У сучасному світі основна увага патріотичному вихованню надається саме «як вихованню національному, тобто вихованню в душі ментальності українського народу, потягу до прекрасного і прагнення до гармонії» [1, с. 16].

Патріотичне виховання є пріоритетним напрямком виховання дітей та молоді в національній системі освіти. Серед характерних ознак патріотизму визначається:

- розуміння і сприйняття української ідеї;

- сприяння розбудові державної незалежності;

- засвоєння національних цінностей: української культури, мови, прищеплення шанобливого ставлення до історичної пам'яті;

- військово-патріотичне виховання тощо [2, с. 2].

В цілому, патріотичне виховання є складовою частиною загального виховного процесу та являє собою систематичну та цілеспрямовану діяльність родини, дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладів, органів державної влади і громадських організацій з формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Патріотичне виховання включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, володіє високим рівнем комплексності, тобто охоплює своїм впливом усі покоління, пронизує усі сторони життя: соціальну-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, спирається на освіту, культуру, історію, державу, право [3, с. 5].

На початку ХХІ століття українське суспільство охоплене надзвичайно різноманітним спектром культурних компонентів, які належать до тисячолітньої спадщини. Сучасні українські митці значно розширили свої можливості в галузі живопису, скульптури і графіки. Вони експериментують і використовують нові технології, такі як інсталяції, об'єкти та художні акції, та активно розвивають фотомистецтво. Митці народжують нові підходи до національних традицій, асимілюють світовий культурний досвід і шукають нові методи виразності в мистецтві. Нові галереї, виставки та приватні колекції надають художникам більше можливостей для реалізації їхніх творчих ідей. Сучасна українська популярна музика продовжує розвивати традиції народного мелосу та зарубіжної естради. Рок-музика, поп-музика, джаз, бардівська пісня і багато інших жанрів активно існують і розвиваються.

Сучасне мистецтво відіграє ключову роль у формуванні національної самосвідомості та патріотизму серед учнів закладів середньої освіти. В контексті глобалізації та зростаючої інтернаціоналізації суспільства, важливо забезпечити, щоб молоде покоління розуміло і пишалося своєю культурною спадщиною та національними цінностями. Сучасне мистецтво стає одним з інструментів для досягнення цієї мети.

Один з методів використання сучасного мистецтва в загальноосвітніх закладах – це інтеграція мистецтва в навчальну програму. Уроки мистецтва можуть бути доповнені роботами сучасних митців, які відображають сучасні проблеми та цінності. Також мистецтво може бути успішно поєднане з іншими дисциплінами для створення міждисциплінарних уроків. Наприклад, вивчення сучасної музики та її текстів може бути поєднано з вивченням історії, політики та літератури для кращого розуміння контексту та послань у музичних творах.

Використання сучасного мистецтва в загальноосвітніх закладах може значно збагатити навчальний процес та сприяти формуванню національної ідентичності та патріотичних цінностей серед учнів. Інтеграція мистецтва в навчальну програму та використання міждисциплінарних підходів підвищують інтерес учнів до навчання та розвивають їх креативні та аналітичні навички.

Мистецтво, в усіх своїх формах, може стати сильним інструментом для виховання глибокого розуміння та любові до власної культурної спадщини. Один з прикладів, що ілюструє важливість сучасного мистецтва для України, – творчість видатного композитора Мирослава Скорика, який народився у 1938 році у Львові. Його музика стала символом національної музичної школи та відображає духовність, традиції та історію України. Композиції пронизані глибоким патріотизмом та відображають багатогранну культурну спадщину нашої країни.

Музика Скорика – це мова, яка говорить українською душею. Вона допомагає учням

зрозуміти та відчувати красу, багатство та глибокий зміст української культури та мистецтва.

На прикладі композиції «Мелодія» Мирослава Скорика, учні можуть розглянути використання національних мотивів та традицій у музиці. Вони можуть дослідити історію створення цієї композиції та її вплив на українську музичну спадщину.

Як зазначала Л. Кияновська, «мало хто досягає таких значних успіхів буквально в кожній царині, як це вдається Скорика. Теоретичні праці, педагогічна школа, редакторська робота, організаторські та культурно-просвітницькі здобутки – кожна з цих ланок діяльності, навіть поза творчістю, зокрема, могла б забезпечити йому належне місце в історії української культури, в кожній з них він виступає як чільна постать. Адже в кожному із розмаїтих напрямків праці Скорик, переважно, виступає «на крок уперед» [4, с. 113–114].

Використання творчості Мирослава Скорика на уроках у закладах освіти має велику значимість, оскільки збагачує світогляд учнів, розвиває їхнє музичне сприйняття та стимулює творчість.

Творчість Мирослава Скорика підкреслює унікальність українського народу, відображає його історію, культуру та духовність. Композиції, такі як "Мелодія" та "Карпатська рапсодія", надихають і втілюють у собі різноманіття культурних аспектів, що є характерним для України. Вони переносять слухача в минулі часи, розповідаючи про традиції, звичаї та велике минуле нашої країни. Використання таких композицій на уроках у школі дає змогу учням більш глибоко зрозуміти історичні події, а також навчити їх цінувати культурне минуле України.

Висновки. Використання здобутків сучасного мистецтва в загальноосвітніх закладах може бути надзвичайно ефективним механізмом національного патріотичного виховання школярів. Воно допомагає формувати естетичну свідомість, креативність, міжкультурне розуміння та активну

громадянську позицію серед учнів. Інтеграція традиційних та сучасних елементів у мистецькі твори допомагає зберігати і підкреслювати національну ідентичність, а також розширює горизонти та сприяє міжкультурному розумінню.

Сучасне мистецтво стає незамінним інструментом у навчанні та вихованні нового покоління, сприяючи формуванню глибокого та тривалого патріотизму. Тому важливо продовжувати дослідження та розвиток цієї області освіти задля покращення цих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ : Либідь, 2006. 271 с.
2. Гнатюк В. Управління системою національного виховання учнів початкових класів. *Початкова школа*. Київ, 2000. №4. С. 1-3.
3. Дубина М., Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді. *Освіта України*. Акад. наук вищ. освіти України. – Київ, 2006. №8. С. 5.
4. Кияновська Л. Мирослав Скорик: людина і митець : монографія. Львів : Незалежний культурологічний журнал «І», 2008. 588 с.
5. Копиця М. Мирослав Скорик і Київ епохи шістдесятих. Митець і соціум. Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Київ : Ніжин, 2013. В. 86. С. 407–418.
6. Куля О. Патріотичне виховання молодших школярів на традиціях українського народу. *Виховна робота в школі*. Запоріжжя, 2017. №2. С. 7-11.
7. Пашенко Д. Патріотичне і національне виховання – складові становлення громадянина. *Шлях освіти*. Умань, 2002. № 1. С. 9-14.
8. Щириця Ю. Мирослав Скорик. Київ : Муз. Україна, 1979. 56 с.

*Стаття надійшла до редакції
19 листопада 2023*

WEB-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

УДК 373.5.016:7]:004.77

НІКУЛІНА А. О., студентка факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, **Гаврилюк О.А.**

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

В статті проаналізовано та визначено важливість використання WEB-технологій на уроках мистецтва. Наша країна стоїть на межі переходу від старих методів навчання до більш сучасних. Ми вчимося користуватися різними WEB-сайтами для роботи з учнями, адже сучасні діти вони більш «цифрові» ніж більша частина педагогів. В статті висвітлено різні інтернет-ресурси та сучасні методи використання WEB-технологій, зокрема, штучного інтелекту. Дослідивши ці ресурси, можна зробити висновок, що школярі будуть у захваті від сучасних уроків мистецтва, із захватом будуть очікувати чогось нового, незвичайного, що не характерне традиційному уроку.

Ключові слова: WEB-технології, штучний інтелект, уроки мистецтва, WEB-ресурси, WEB-сайти.

Постановка проблеми (актуальність). Сьогодні застосування цифрових технологій навчання набуває все більшої популярності та спроможне значно підвищувати ефективність видів діяльності. Це підкреслюється й концепцією «Нова українська школа», що є якісно новою цільовою програмою розвитку загальної середньої освіти та передбачає

трансформацію змісту, організації освітнього процесу, дидактико-методичного забезпечення, підходів до оцінювання освітніх результатів у напрямі посилення особистісної орієнтації освіти, її розвивального, компетентнісного, демократичного характеру.

Саме завдяки цифровій трансформації забезпечуються умови для освіти з використанням різноманітних цифрових технологій та відкривається безліч нових можливостей для її здійснення.

Web-технології в даному аспекті стають потужним засобом навчання. Їх використання привчає школяра жити в інформаційному середовищі. Web-технології як інструмент ефективного управління освітнім процесом сучасної школи здатний забезпечити мотивацію та успіх у навчанні.

Аналіз наукових джерел. У сучасних наукових дослідженнях звернено увагу на: використання ІКТ в дистанційному форматі (О. Овчаренко), використання веб-ресурсів у формуванні цифрових компетентностей (І. Ветров), інтерактивні вправи для організації дистанційного навчання в школі (Є. Ашортія), засоби і інструменти організації освітнього процесу (О. Сіманько), використання цифрових технологій в освітньому процесі (Н. Братковська, О. Кочерга, Л. Логвин, Т. Сендецька).

Аналіз наукових досліджень свідчить, що перед закладами загальної середньої освіти гостро постає питання підготовки майбутнього покоління відповідно вимогам часу та необхідність пошуку відповідного цифрового інструментарію для якісного проведення уроків.

А тому, **метою статті** є висвітлення Web-технологій як інструменту ефективного засобу навчання на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Web, або Всесвітня мережа (англ. World, Wide, Web) – глобальний інформаційний простір, заснований на фізичній інфраструктурі Інтернету і протоколі передачі даних HTTP.

Всесвітня мережа викликала справжню революцію в інформаційних технологіях і бум у розвитку Інтернету. Часто, кажучи про Інтернет, мають на увазі саме Всесвітню мережу. Для позначення Всесвітньої мережі також використовують слово веб (англ. web) і абревіатуру «WWW» [1].

Застосування WEB-технології не лише допомагає уникнути у процесі навчання буденності, допомагає унаочнити нові поняття, підтримує інтерес до навчання але й носить творчий характер як для вчителя так і для учнів.

Освітня версія інтегрується з основними інструментами: Canva, Schoology, D2L, Moodle, Blakboard, Google Classroom, Microsoft Teams, Canva, Pinterest, Learnigapps, WordArt, Trello, Padlet, Kahoot, Quizlet, Blooket, Quizziz, Vaamboozle, Wordwall, що легко підключаються до систем управління навчанням.

Сучасне покоління найкраще сприймає візуальну інформацію. Зробити навчальний матеріал яскравим і візуалізованим, осучаснити безліч педагогічних методик, оптимізувати використання часу допоможе платформа графічного дизайну «Canva. Освіта».

«Canva. Освіта» доступна для вчителів початкової та середньої ланки закладів ЗЗСО, їхніх учнів, а також шкіл і установ, що відповідають вимогами сайту повністю безкоштовно. Функція доступна у всіх країнах світу [3, с. 36-40].

Quizziz – сервіс, для створення вікторин та флеш-карток. Дуже зручний сервіс та простий у використанні, безкоштовний, учні можуть користуватись сервісом як в класі, так і вдома, не обов'язково їм заводити акаунт та реєструватись для того, щоб пройти вікторину. Крім, цього, вчителі можуть використовувати вікторини створені іншими та користуватись ними. Учні можуть грати разом, або окремо, обирають собі аватарки, які їм подобаються, у вікторині присутні меми, таблиця рейтингів [7].

Quizlet – чудовий безкоштовний онлайн сервіс для створення дидактичних флеш карток як для очного так і дистанційного навчання. У відповідні поля вводиться потрібна інформація (терміни, їх пояснення або пропущенні слова в

термінах, рівняння і їх розв'язки, вирази та їх значення тощо) і автоматично вчитель отримує крім самого набору карток, які виконують навчальну роль, ще й різні режими роботи з ними: тренувальний, навчальний, контролюючий та ігровий. Картки можна створювати для будь-якого предмету [8].

Для того, щоб розпочати гру вчитель проектує свій комп'ютер на екран для всього класу, заходить в сервіс, вибирає потрібний набір карток Quizlet, натискає на панелі праворуч кнопку «Live», виконує команду «Створити гру» (Create game). Сервіс згенерує код, за допомогою якого учні зможуть вступити в гру за посиланням. У міру приєднання до гри імена гравців відображення у вчителя на бічній панелі справа. Але учні самостійно без вчителя нею скористатися не зможуть [5].

Kahoot – це сервіс для створення онлайн-вікторин, запитань та тестів. Серед значних переваг ресурсу є те, що він простий у використанні, пропонує низку безкоштовних інструментів для роботи, доступний додаток для завантаження на телефон та результати ігор підраховується моментально [4].

Для того, щоб використовувати Kahoot вчителю потрібно зареєструватись, обравши серед запропонованих типів акаунт для вчителя, після чого програма пропонує обрати робочий простір: школа, університет або шкільна адміністрація.

Під час створення питання можна вказати ліміт часу від 20 секунд до 2 хвилин, за який учасники повинні дати відповідь. Створюючи тестування вчитель може кожного разу змінювати тип запитання: квіз, так або ні, письмова відповідь, слайдер тощо. До запитання можна прикріплювати зображення із бібліотеки, або ж завантажити із пристрою.

Pinterest – соціальний фото-сервіс. Завдання цієї програми «з'єднати весь світ речей для користі». За допомогою нього можна шукати, зберігати і колекціонувати ідеї, якими користуються під час пояснення теми чи виконання дітьми творчих завдань. Зображення в сервісі – це піни, а місце збереження – дошка. Можна навіть ділитися власними і надихатися

запропонованими ідеями для мистецьких проектів та досліджень [2, с. 40].

Найпопулярнішим сервісом з інтерактивними вправами є Learnigapps. Вчитель може користуватись, як готовими ресурсами, так і створювати власні. Вправи на сервісі розміщені зручно для візуального сприймання. Можна створювати, як схожі вправи, і вносити свої правки, та і абсолютно нові. Інтерактивні вправи можна застосувати при закріпленні вивченого матеріалу (історія композиторів, ноти, дизайн, кольори, музичні інструменти) [3, с. 41-43].

WordArt – онлайн-сервіс для створення хмари тегів (слів). Необхідність такого сервісу полягає в тому, що при створенні хмари слів діти систематизують, узагальнюють знання вивченої теми. Крім того, діти підбирають під тему необхідну форму. Вчитель допомагає розібратися в системі її створення та керує процесом, але всі ідеї та слова кажуть діти. У налаштуваннях вчитель може пропонувати дітям форму, за якою буде подаватися хмара слів, змінити колірну гаму, шрифт, а також орієнтацію слів у просторі і виставити розмір шрифту, щоб виділити ключове слово [3, с. 48-50].

Trello – це безкоштовний візуальний спосіб організації навчання з допомогою карток, знаходяться на віртуальних дошках. Вчитель створює для кожного тему нової дошки, яку необхідно заповнити ланцюжок карток, що зазначають певні етапи, дії, авторів, ресурси для впровадження тощо. Можна виконувати колективні проекти, розподіляти роботу для кожного учня та простежувати ефективність роботи. В сервісі можна ділитися оголошеннями, щоб залучити і батьків до спільної праці над різними проектами в межах дисципліни. Наприклад, фрагмент співу на уроці чи гра на дитячих інструментах [3, с. 50].

Padlet – схоже на традиційну металеву дошку, але з більшим функціоналом. Онлайн-дошка дозволяє не тільки прикріплювати замітки, картинки, фото, а й вміщає відео та аудіо файли, а також посилання. Ще одна особливість дошки полягає в тому, що на ній

можуть працювати декілька дітей. Діти легко зрозуміють її суть та матимуть велике бажання працювати. Padlet – унікальний засіб, який дозволяє організувати урок в незвичній для дітей колективній і індивідуальній роботі. Дошка також дає можливість здійснювати віртуальну виставку дитячих портретів, виконання музичних творів, які учні створюють за допомогою інших додатків. Також присутні приклади та шаблони, які можна використовувати для роботи в класі [3, с. 78-79].

Кожного разу, коли ми відкриваємо стрічку новин Instagram, робимо пошук у Google, отримуємо рекомендації щодо продукту від AlieExpress або замовляємо поїздки в Uber, – все це є складовою роботи штучного інтелекту (ШІ). Він проник в усі сфери нашого життя і галузь освіти не є виключенням.

За своїм визначенням, штучний інтелект (ШІ) – це здатність цифрового комп'ютера або робота, контролювати виконання роботи, яка традиційно вважається клопотом людини або її виконувати [4, с. 9-11].

Використання штучного інтелекту в освітньому процесі має свої переваги як для викладачів, так і для учнів. Розглянемо їх детальніше для кожної з категорій.

Робота вчителів досить складна та трудомістка, оскільки вони мають не лише пояснювати новий матеріал учням шкіл, але й перевіряти їхні домашні завдання. У цьому випадку, штучний інтелект може спростити їхню роботу.

Викладач витрачає величезну кількість часу, оцінюючи домашні завдання та тести. ШІ може втрутитися і швидко виконати ці завдання, одночасно пропонуючи рекомендації щодо усунення прогалин у навчанні.

Для учнів маємо навіть більше переваг. По-перше, це коригування навчання на основі конкретних потреб учня. ШІ дозволяє забезпечити такий рівень індивідуального підходу до кожної дитини, який неможливий для вчителів, яким доводиться керувати 30 учнями в кожному класі. Такі компанії як Content Technologies та Carnegie Learning

сьогодні розробляють інтелектуальний дизайн інструкцій та цифрові платформи, які використовують ШІ для забезпечення навчання, тестування та зворотного зв'язку з учнями, що надає змогу останнім зрозуміти до яких завдань вони готові, визначає їхні прогалини в певних темах та перенаправляє на нові, коли це доречно. У міру вдосконалення ШІ машина може прочитати вираз, що передається на обличчі учня, який вказує на те, що він намагається зрозуміти тему [4, с. 9-11].

По-друге, забезпечується універсальний доступ для всіх учнів. Засоби штучного інтелекту можуть допомогти зробити класи доступними для всіх, включаючи тих, хто говорить іншими мовами або має вади зору чи слуху. Це також відкриває можливості для учнів, які, можливо, не зможуть відвідувати школу через хворобу або які потребують навчання на іншому рівні або з певного предмету, який недоступний у їхній школі.

По-третє, доступ до навчання цілодобово та без вихідних. Завдяки онлайн-помічникам ШІ, учні завжди мають доступ до навчання. Вони можуть вільно планувати свій день, можуть навчатися в дорозі, у будь-якому місці, самостійно обирати час та мають змогу будувати свій графік, виходячи з найбільш продуктивних для себе годин роботи.

Головною перевагою ШІ є можливість навчити виконувати довгий перелік завдань, простішим та цікавішим способом. Але, незважаючи на значні переваги штучного інтелекту у сфері освіти, не можна вважати, що він зможе замінити вчителів. Так, ШІ може допомогти та полегшити їхню кропітку працю, але він ніколи не зможе стати їхнім заміником [4, с. 9-11].

Використання зазначених ресурсів на уроках мистецтва сприяє активізації їх діяльності у різних її видах, зокрема на таких як:

- слухання та аналіз музичних творів;
- написання музики;
- вивчення історії і теорії музичного матеріалу, який одночасно подається у вигляді тексту, аудіо звучанні, відеозображенні;
- складання ігрових музичних програм;

- робота в мережі Інтернет.

Використання цифрових технологій у музичній освіті сприяє підвищенню інтересу до навчання, його ефективності. Використання спеціальних платформ, сервісів, музичних програм дозволяють не лише слухати музику у високій якості запису, переглядати фрагменти творів відеозаписів, а й дають доступ до інформації, що пов'язана зі світом музики.

Висновок: Впровадження WEB-технологій у освітній процес Нової української школи надає можливість проводити уроки мистецтва в

цікавій та незвичній для дітей формі, щоб формувати в дітей постійний пізнавальний інтерес до витворів мистецтва, подій, митців та їх історії; уміння і навички фантазувати; розвиває музичні здібності, винахідливість і незалежність учнів у пошуках методів вирішення завдань. Однак, кількість створених програм, додатків, сервісів протягом років збільшується, тому потрібно постійно оновлювати їх «запас» для подальшого розвитку особистості учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ветров І. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2021 (Подолання викликів у період карантину, спричиненого COVID-19) : зб.матеріалів всеукр.наук.-практ.семінару (Київ, 2 березня 2021 р.) Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: 2021. 116 с.
2. Гущина Н.І. Нова українська школа: використання ікт у 3-4 класах ЗЗСО: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий світ «Освіта», 2020. С. 36-79.
3. Завальна І. Інформатизація освіти як чинник розвитку інформаційного суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. №865. С. 211-214
4. Л. Логвин Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції. Тернопіль, 2020. В.53
5. Куніц О. М. Діти в столітті цифрових технологій. Філософія для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку. Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції. Київ, 2021. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 108-115.
6. Сіманько О. Цифрові технології – це майбутнє людства. URL : <http://hi-news.pp.ua/kompyuteri/5035-cifrov-tehnologiyi-ce-maybutnye-lyudstva.html>
7. Plitnichenko L. 5 Main Roles Of Artificial Intelligence In Education. 2020. URL : <https://elearningindustry.com/5-mainroles-artificial-intelligence-in-education>

*Стаття надійшла до редакції
26 жовтня 2023*

ПОЄДНАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ТА ВИХОВНОГО КОМПОНЕНТІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УДК 378.016:811.111]:37 ОБОДЯНСЬКА НІНА

*викладач кафедри германської та слов'янської філології
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

Наша країна переживає трагічні події, і вкрай важливо не випустити з поля зору питання впливу на становлення молоді особистості. Поступова втрата повноцінності міжособистісного спілкування, зокрема у шкільній навчальній сфері, спонукає до

пошуків і застосування таких методів і прийомів у викладанні будь-яких дисциплін, які хоча б частково компенсували подібні недоліки. Крім того, розмивання духовних орієнтирів, моральних законів суспільства, призводить до руйнування продуктивних

комунікативних зв'язків і на інших рівнях: особистісному, освітньому, професійному, соціальному тощо. Показовим прикладом цього є факт активного застосування ненормативної лексики не лише у повсякденному спілкуванні людей різного віку, але й у ЗМІ, середній та вищій школі, органах влади. Певні слогани, активно введені у спілкування, зняли заборону на відкрите вживання найбрудніших лайливих висловів. Звісно, що лихослів'я (тобто вибухова неконтрольована емоція) переважає над інтелектуальною здібністю дитини. Нецензурна лексика – мова ненависті, яка актуалізує ницісні прагнення з найменшого віку і закриває креативні горизонти розвитку.

Ми, педагоги, не можемо стояти осторонь такого негативного процесу. Необхідно віднаходити засоби і форми впливу, які сприятимуть прищепленню морально-духовних цінностей в межах тієї чи іншої дисципліни. Я, зокрема, торкнуся предмету, який викладаю, – англійської мови. Втім, є виправданим звернення не лише до англійської мови, але й до англійської культури в цілому. Адже у сучасному світі вона, беззаперечно, домінує як у сфері політики, економіки, науки, так і у мистецтві та спілкуванні.

Особливий вплив англійської мови і літератури на сучасну особистість забезпечує наповнення цієї особистості певним ціннісним змістом і визначає вектор її розвитку на десятиліття. Досить згадати колосальний вплив на культуру 60-80х років ХХ століття ансамблю Бітлз. В літературі яскравим прикладом є «Гарі Поттер» Джоан Роулінг та «Володар пернів» Джона Толкіна. Лексика, образи, моделі поведінки, представлені у цих творах, піснях так захоплюють, що покоління молоді вибудовує своє життя в дусі певних персонажів, ідентифікуючи себе з ними.

Хотілося б наголосити, що фундаментальним першоджерелом моделей людської поведінки (індивідуальної, соціальної) є Священні тексти, зокрема, Біблія. Ми не випадково звертаємося до Біблії як вищого ціннісного авторитету. Адже в контексті образів, етичних установок і правил

формувався ментальність десятків поколінь українців, біблійні норми живуть сьогодні в кожному з нас (навіть якщо ми цього не усвідомлюємо). Упродовж тисячоліть Біблія надихала чималу кількість митців, в тому числі й англійських. Необхідно долучення наших дітей до кращих творів світової культури, які несуть в собі біблійне світло. Платформою добірки матеріалів з англійської літератури на уроках англійської мови може бути біблійна тематика. Розширення кола знань і культурного досвіду молоді варто розпочати з вивчення творів видатного англійського письменника, богослова, філолога, християнського проповідника, професора Оксфордського і Кембриджського університетів Клайва Стейплза Льюїса, зокрема, з найбільш відомих творів – «Хроніки Нарнії» та «Листи Баламута». Величезний інтерес до творів Льюїса зумовив їх широку театралізацію та екранізацію, що теж можна було б використати в навчальному процесі. Таким чином, вивчення англійської мови, крім суто технічного оволодіння фонетикою, лексикою, граматику тощо, набуває духовного наповнення.

Хотілося б ще раз підкреслити виховне значення образів К. Льюїса, просякнутих біблійним змістом: розповідається про створення світу і про те, як зло проникло в світ («Небіж чаклуна»), про Розп'яття і Воскресіння («Лев, Біла Відьма та шафа»), про відновлення істинної релігії на місці спотвореної («Принц Каспіан»), про навернення язичників («Кінь і його хлопчик»), про війну проти темних сил («Срібний трон»), пришествя антихриста, кінець світу і останній суд («Остання битва»).

Цікаво проаналізувати з учнями моральний зміст біблійних мотивів у їх заломленні в казкових сюжетах Льюїса. У якості свого основного джерела автор бере новозаповітні тексти, тема спокуси стає однією з головних. Так, герої «Хронік Нарнії» часто опиняються перед моральним вибором, і остаточне рішення завжди залишається тільки за ними. Проблема вибору надзвичайно важлива в житті молодої людини. Як приклад, герой однієї з новел, Едмунд, піддавшись спокусам, впадає спочатку

у гріх обжерливості, а потім – властолюбства, а пізніше – обману. Тобто Льюїс проводить думку, що один гріх породжує інший і, як наслідок, веде до повної зради. Порівнюючи Едмунда з Іудею, К. С. Льюїс все ж таки знаходить дитині виправдання: звертаючись до лева Аслана (уособлює образ Христа), Едмунд долає магичні чари.

К. Льюїс переводить на рівень дитячого розуміння найскладніші теми Євангелія, зокрема, смерті та Воскресіння Христа. Письменник малює сцену чудової появи Аслана, якій передують розповідь про страту і смерть Лева. Так само, як при смерті Христа завіса храму роздерлася навпіл, так і у Льюїса Кам'яний стіл, на якому було вбито Аслана, розколовся на дві частини. У Євангелії від Луки розповідається про те, як жінки, які йшли за Ісусом, приходять до Його гробниці. У «Хроніках» цю роль виконують дві дівчинки, Люсі та Сьюзен. Знявши намордник з Аслана, вони залишають Кам'яний стіл, а повернувшись вранці, бачать розколотий навпіл стіл і Аслана, що стоїть перед ними. Письменник проводить явну паралель: дівчатка – жони-мироносиці. Лейтмотивом «Хронік Нарнії» можна вважати слова Іоанна Богослова: «Це заповідаю вам, щоб ви любили один одного» (Ін. 15:17).

Оволодіння багатозначною образною мовою Льюїса допоможе студентам у вивченні предмета.

Отже, на наш погляд, викладання англійської мови в старших класах ліцею може включати наступні завдання:

- забезпечити технічне оволодіння мовою;
- ввести і занурити учнів у світ англійської культури, використовуючи при цьому кращі твори, які містять в собі біблійні мотиви;
- відібрати для навчального процесу літературний матеріал у вигляді цитат, який продуктивно впливатиме на розвиток в учнів почуття свободи, вдячності, добра, любові тощо;
- при перекладі англійських цитат акцентувати увагу на багатстві літературної української мови.

Поєднання навчального і виховного компонентів втілює ідею виховуючого навчання видатного німецького психолога і педагога Й. Ф. Гербарта.

Стаття надійшла до редакції
21 жовтня 2023

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

УДК 378: 37.011.3-051 : 373.3] : 37.091.313

ЛУЦИНКЕВИЧ ЛЮДМИЛА

викладач кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих методик
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Abstract. *The article analyzes the activity approach in the formation of professional competences of students of higher education in the conditions of a pedagogical college. The role of the primary school teacher in the educational process is substantiated, which should competently provide students with not only knowledge of educational fields, but also the ability to apply them in everyday life, think critically, communicate, interact in the course of teamwork, express one's own opinion, make meaningful decisions, etc. The need to transform stereotypes, value orientations regarding the formation of professional competencies of the future teacher, his readiness to ensure an activity approach in the educational process is justified.*

Ключові слова: діяльнісний підхід, здобувач вищої освіти, початкова школа, професійний стандарт, професійні компетентності, освітній процес.

Постановка проблеми. Реформа Нової української школи неможлива без якісної підготовки «умотивованого вчителя, який має свободу творчості й розвивається професійно» [2]. На сучасного вчителя покладено складні функції і завдання: раціонально планувати та організовувати освітній процес, щоб перейти від знанневої парадигми навчання до компетентної; створювати безпечне, комфортне, упорядковане освітнє середовище з урізноманітненням простору; впроваджувати інноваційні педагогічні методи, засоби та технології, що сприяють розвитку критичного і творчого мислення дітей, кращому розумінню матеріалу, формуванню ключових компетентностей й розвитку навичок, необхідних їм у житті; змінювати підходи до навчання зі збільшенням частки групової, ігрової, проєктної, дослідницької діяльності учнів тощо [5].

Ми виходимо з того, що розв'язанню окреслених завдань у процесі підготовки майбутніх вчителів початкової школи сприяє діяльнісний підхід, що забезпечує розвиток їхніх професійних компетентностей, наскрізних умінь особистості, передбачає застосування теоретичних знань на практиці, формує активність, творчі здібності, здатність до організації різних видів навчально-пізнавальної роботи учнів, готовність до інноваційної діяльності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз законодавчо-нормативного забезпечення освітньої галузі, науково-педагогічної літератури, в тому числі й педагогічних досліджень, засвідчив значний інтерес до проблеми формування професійних компетентностей вчителя початкової школи, зокрема й на засадах методологічних підходів. Актуальність проблеми обумовлена Законом України «Про освіту», Законом України «Про повну загальну середню освіту», Концептуальними засадами реформування середньої школи «Нова українська школа» (далі – НУШ), Державним стандартом початкової освіти, Професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної

середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» тощо.

Науковий доробок вітчизняних учених пов'язаний з теоретико-методологічними та педагогічними засадами підготовки майбутніх педагогів (В. Андрущенко, О. Антонова, І. Бех, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, М. Євтух, Н. Ничкало, О. Пехота, Н. Сидорчук, С. Сисоєва, О. Слюсаренко, В. Фрицюк та ін.); проблемами підготовки учителів початкової школи (В. Бондарь, Н. Бібік, Н. Кичук, Л. Коваль, Н. Казакова, О. Комар, О. Матвієнко, С. Мартиненко, О. Савченко, Л. Хомич, О. Цюняк, О. Шквир та ін.); формуванням професійної компетентності вчителя НУШ (В. Берека, Н. Бібік, А. Галас, М. Євтух, О. Ліннік, Л. Любчак, О. Овчарук, О. Пометун, О. Хвашевська та ін.).

Поряд із дослідженнями українських науковців діяльнісного підходу в освіті (С. Безбородих, І. Бех, Т. Горохівська, Т. Гура, І. Зязюн, Г. Костюк, О. Ляшенко, О. Слижук, Н. Мирончук, О. Пометун та ін.), предметом дослідження є питання впровадження діяльнісного підходу в початковій школі (І. Андрусенко, О. Бігич, Т. Гордієнко, П. Копосов, Т. Молнар, Т. Пушкарьова, О. Рома, Б. Сусь, О. Топузов, І. Шумілова та ін.).

Здійснений аналіз документів, наукової літератури, результатів педагогічних досліджень, власний досвід дає підстави стверджувати, що діяльнісний підхід забезпечує ефективність підготовки майбутніх вчителів в умовах педагогічного коледжу, а також відповідає сучасним вимогам і запитам Нової української школи на діяльнісний характер освітнього процесу.

Виокремлення мети та основних завдань дослідження. Мета статті – здійснити аналіз особливостей формування професійних компетентностей у майбутніх вчителів початкової школи на засадах діяльнісного підходу та визначити педагогічні чинники його ефективності у процесі навчання.

Основні завдання: вважаємо за необхідне з'ясувати сутність діяльнісного підходу в професійній підготовці майбутніх вчителів початкової школи; проаналізувати зміст його реалізації з метою формування професійних компетентностей майбутніх педагогів; визначити чинники, які забезпечують ефективність діяльнісного підходу в умовах педагогічного коледжу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Орієнтиром у визначенні професійних та загальних компетентностей вчителя початкової школи є Закон України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту» та Професійний стандарт за трьома професіями: «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» і «Вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Вони дозволяють закладам вищої освіти чітко визначити вимоги щодо професійних компетентностей майбутніх фахівців, на які є запит у суспільстві.

В сучасних дослідженнях, довідкових джерелах визначено різні підходи до розуміння сутності та структурування професійної компетентності, зокрема професійну компетентність розглядають як інтегративну характеристику ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності.

В. Купрієвич наголошує, що це базова характеристика діяльності спеціаліста, вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні істотні ознаки, а саме мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення [3, с. 20].

Професійна компетентність вчителя – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких у педагогічній діяльності дає оптимальний результат [7, с. 15].

В. Нагаєв і М. Портян запропонували модель професійної компетентності фахівця з вищою

освітою за критерієм сформованості професійно-творчого досвіду, яка містить такі компоненти професійної компетентності:

– емоційно-ціннісний компонент (мотиваційні потреби, інтереси, цілі та цінності творчої діяльності), який визначає функції діяльності, зокрема: мотиваційна спрямованість, цілепокладання, ціннісна та світоглядна орієнтація;

– когнітивний компонент (повнота, системність, гнучкість знань, їх науковий характер, творча спрямованість знань), передбачає відтворювальну діяльність, формування знань щодо змісту та способів діяльності;

– діяльнісний компонент (пізнавальна активність, творча управлінська діяльність, уміння і навички вирішувати творчі завдання, лідерські здібності, мистецтво управління), який пов'язаний з перетворювальною творчою діяльністю, творчою професійною діяльністю дослідницького рівня;

– особистісно-розвивальний компонент (здатність до саморозвитку, уміння, навички самоуправління і рефлексивної діяльності, гуманістична спрямованість особистості), містить функції регулювальної діяльності щодо саморозвитку особистості та рефлексивну в умовах самоуправління [4, с. 32].

В. Берека та А. Галас, посилаючись на доробки науковців-педагогів, визначили ключові складові професійної компетентності вчителя початкової школи, а саме: продуктивна (вміння працювати, отримуючи прибуток; здатність виробляти власний продукт, приймати рішення, нести відповідальність за них; готовність та потреба у творчості); автономізаційна (здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкуренто-спроможності; готовність і потреба навчатися протягом усього життя); інформаційна (володіння інформаційними технологіями, вміння добувати, опрацьовувати й використовувати різні види інформації з різноманітних джерел); предметна (ЗУН в області конкретного предмета, спеціальності; особистісні якості вчителя (доброзичливість,

урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія та ін.); комунікативна (вміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим; спілкування без обмежень усно, писемно, рідною й іноземними мовами); моральна (готовність, спроможність та потреба жити за традиційними моральними нормами); психологічна (здатність використовувати психологічні ЗУН в організації взаємодії в освітній діяльності); соціальна (вміння жити, працювати з оточуючими; вміння безконфліктно співіснувати); математична (вміння працювати з числовою інформацією, володіння математичними вміннями); полікультурна (оволодіння досягненнями культури; розуміння інших людей, їх індивідуальності і відмінностей за національними, культурними й ін. ознаками) [7, с. 33-34].

У свою чергу, Професійний стандарт визначає та описує систему загальних (громадянська, соціальна, культурна, лідерська, підприємницька) і професійних (мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічного партнерства, здоров'язбережувальна, інклюзивна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, здатність до навчання впродовж життя, рефлексивна) компетентностей вчителя початкової школи [8].

Формування означених професійних компетентностей майбутніх вчителів в умовах педагогічного коледжу має забезпечуватись на основі діяльнісного підходу. Ми підтримуємо думку вченої О. Пометун, що діяльнісний підхід – це один з методологічних підходів, на якому базується більшість сучасних технологій і систем навчання, а метою діяльнісного підходу у навчанні є розвиток особистості як суб'єкта життєдіяльності, що означає: ставити цілі, планувати їхнє досягнення, організовувати і контролювати процес розв'язання завдань, оцінювати результати й відповідати за них, рефлексувати [6, с. 250].

Даний підхід походить від уявлення про єдність особистості й діяльності, яка

проявляється в тому, що діяльність у її різноманітних формах безпосередньо та опосередковано забезпечує зміни у структурі особистості.

Вважаємо, що діяльнісний підхід слід розглядати як спрямованість навчання та професійної підготовки студентів на розвиток загальних і професійних компетентностей, наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування творчих здібностей, здатностей до якісної професійної самореалізації, навчання протягом життя, успішної взаємодії у педагогічній діяльності, продуктивності в усіх сферах життя.

Актуальність діяльнісного підходу полягає й в тому, що він, поряд з компетентнісним та особистісно орієнтованим підходами, визначається як сучасна методологія шкільної освіти у контексті впровадження Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти тощо.

Ефективність формування професійних компетентностей майбутніх вчителів на основі діяльнісного підходу обумовлена системою певних положень, якими має керуватись викладач, а саме, процес навчання має бути: 1) вмотивованим (забезпечити позитивне емоційно-ціннісне ставлення, мотивацію до діяльності: зацікавлення, стимулювання, емоційне занурення); 2) цілеспрямованим (ієрархічність цілей, їх розуміння, формування уміння самостійно ставити перед собою мету, знаходити ресурси її досягнення); 3) практико та професійно зорієнтованим (зв'язок з діяльністю, життям, формування предметно-практичних, методичних умінь і навичок); 4) соціально зорієнтованим (спільна колективна, групова, у тому ж числі парна навчальна діяльність, використання активних й інтерактивних методів, технологій навчання, способів командної взаємодії); 5) емоційним (породжувати позитивні емоції, відчуття успіху, отримання задоволення, радості від проєктування, самого процесу та результату навчання, співпраці, взаємодії з ін.); 6) активним (забезпечення різних видів та рівнів активності: інтелектуальної, емоційної,

соціальної тощо); 7) самоорганізованим (суб'єкт-суб'єктна модель навчання, формування здатності до рефлексії, умінь самореалізації, самоконтролю, самооцінки, самовдосконалення); 8) творчим (зорієнтованим на творчу діяльність, використання інноваційних підходів, методів, засобів навчання).

Діяльнісний підхід охоплює усі основні компоненти педагогічного процесу, зокрема його мету, завдання, мотиви, операції та дії, способи контролю, аналіз досягнутих результатів. Визначимо окремі шляхи та умови, які забезпечують ефективність формування професійних компетентностей майбутніх вчителів початкової школи в умовах педагогічного коледжу:

– процес навчання, який забезпечує засвоєння знань, шляхи цього засвоєння, зразки та способи мислення, дії, діяльності. Ініціативність, активність, самодіяльність студента, коли він програмує, проектує, обирає, конструює, виконує, оцінює різноманітну навчальну діяльність, ситуації, моделі майбутньої професійної діяльності, надає процесу навчання ціннісної та професійної спрямованості. Продуктивне проведення навчальних занять (лекційні, семінарські, практичні, лабораторні) з використанням активних й інтерактивних методів, технологій, форм навчання, які створюють умови для взаємодії всіх учасників освітнього процесу, діалогу, співпраці викладача та студентів, партнерства, командної роботи, взаємонавчання;

– професійно орієнтована підготовка майбутніх вчителів до організації освітнього процесу в НУШ: інтегрованого навчання учнів початкових класів, яке має формувати їхні ціннісні орієнтації, мотиви, цілісну картину світу. Його забезпечення через організацію інтегрованих і тематичних уроків, тематичних тижнів, використання освітніх проєктів, ігрових та діяльнісних методів навчання, кейсів, проведення круглих столів, дискусій, презентацій тощо, забезпечує гармонійний розвиток особистості молодшого школяра,

формування в нього цілісних уявлень про себе, про інших, про світ;

– застосування рефлексії на всіх етапах фахової підготовки здобувачів вищої освіти. Студенти набувають здатність усвідомлювати сенс власної діяльності, аналізувати, переосмислювати, оцінювати свої здібності, якості, властивості (гуманність, толерантність, емпатія, відкритість до різноманіття, до інновацій тощо), особисті досягнення, контролювати результати навчальних і професійних дій (предметно-методичних, прогностичних, діагностичних тощо);

– самостійна робота студентів, яка є обов'язковою складовою вивчення навчальних дисциплін та виконання самостійних індивідуальних, диференційованих завдань з різних видів педагогічної практики, що сприяє формуванню цінностей, професійної мотивації (аналіз типових, нестандартних і творчих ситуацій, розв'язання проблемних, пошукових, дослідницьких завдань, самостійне визначення способів навчально-пізнавальної діяльності, розробка освітніх проєктів, навчально-методичного забезпечення, конспектів тощо).

За таких умов якісна підготовка здобувачів вищої освіти забезпечується через інтеграцію особистісних показників, цінностей і професійних компетентностей майбутніх вчителів, реалізацію в освітньому процесі актуальної для сучасної системи освіти суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії, у якій студент опосередковано й безпосередньо здійснює вибір доцільних методів, видів, форм діяльності, задовольняє потреби особистісного розвитку.

Висновки. Отже, аналіз науково-педагогічної літератури та власний досвід роботи дозволив нам дійти висновку, що сучасна початкова школа потребує вчителя, який володіє професійними компетентностями і готовий до організації різноманітної творчої діяльності учнів в освітньому процесі.

Діяльнісний підхід нерозривно пов'язаний із компетентнісним і особистісно орієнтованим підходами, що відповідає вимогам Нової української школи щодо організація освітнього

процесу та, у свою чергу, підвищує ефективність професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Даний підхід у процесі навчання дозволяє якісно використати потенціал навчальних дисциплін (теоретично-змістовий, операційно-діяльнісний тощо), практичної підготовки студентів, їх самостійної та науково-дослідницької роботи, створити професійне, практико-орієнтоване середовище,

максимально наближене до майбутньої професійно-діяльнісної сфери, до життя.

Подальші напрями дослідження проблеми полягатимуть в пошуках нових практичних способів застосування діяльнісного підходу у викладанні педагогічних дисциплін, розробці навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Горохівська Т. М. Методологічні підходи до проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. Збірник наукових праць. Випуск 53. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2019. 248 с. С. 151-154.
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://nus.org.ua> (дата звернення: 28.10.2023).
3. Купрієвич В. О. Самоорганізація розвитку професійних компетентностей викладачів як елемент освіти впродовж життя. *Методичний вісник професійно-технічної освіти Чернівецьчини*, 2023. Випуск 1. С. 19-22.
4. Нагаєв В. М., Портян М. О. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. Харків : Стильна типографія, 2018. 289 с.
5. *Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik*. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
6. Пометун О. І. Діяльнісний підхід. *Енциклопедія освіти*, 2021. С. 250-251. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729012/>
7. Професійна компетентність вчителя початкових класів : навч.-метод. посіб. / Авт.-упор.: В. Є. Берега, А. В. Галас. Харків : Вид. «Ранок», 2018. 496 с.
8. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста) : Наказ Мін. розвитку економ., торг. та сільськ. господ. України від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf

Стаття надійшла до редакції
19 вересня 2023

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

УДК 373.5.016:811.161.2]:[37.015.31:39(=161.2)

МАЙДАНЮК НАДІЯ

студентка філологічного факультету

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник: викладач-методист Бабій А. П.

У статті досліджено розвиток національно-патріотичного виховання у процесі навчання української літератури. Зосереджено увагу на тому, що основа системи національно-патріотичного виховання – це ідея розбудови української державності як зміцнюючого чинника розвитку українського суспільства та нації. Закцентовано, що найбільш ефективною в сучасній

освітній галузі залишається системна робота, яка передбачає забезпечення рівномірного співвідношення різних напрямів виховання та розвитку молоді людини, інноваційних засобів, інтерактивних методів, нестандартних форм та технологій у організації вивчення вітчизняної літератури.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, патріотична свідомість, громадянський і конституційний обов'язок, національні інтереси, цінність національного громадянства, соціальна активність, правова культура особистості, педагогічні інновації.

Постановка проблеми. Виховання національно-патріотичної свідомості українського громадянина як окрема змістова освітня лінія була актуальною в усі часи. Про національно-патріотичне виховання індивіда згадується в державних документах, а саме: в Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції національного виховання тощо. Отже, необхідність продовжувати роботу над вихованням патріотичної свідомості та соціальної активності української молоді є нагальною проблемою сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні положення національного виховання започатковані вітчизняними філософами та громадськими діячами М. Грушевським, М. Драгомановим, Г. Сковородою тощо. Значний внесок у дослідження проблеми розвитку патріотизму, національної свідомості нового покоління зробили відомі українські педагоги та методисти. Зокрема, у наукових творах І. Бега «Патріотичне і громадянське виховання у власних межах», С. Русової «Нова школа», Б. Грінченка «Якої нам треба школи?», В. Сухомлинського «Як виховати справжню людину», «Духовний світ школяра», «Народження громадянина» питання національно-патріотичного становлення молоді людини є найактуальнішим. Способи реалізації принципів національного виховання в практичній діяльності педагогів висвітлено у працях В. Барабаша «Громадянське виховання молоді в контексті українського виховання», І. Швецова «Активізація взаємодії педагогів та сім'ї у залученні дітей до спільної патріотичної діяльності», І. Тімкіна «Національно-

патріотичне виховання сучасної молоді», Т. Ціпан «Військово-патріотичне виховання учнівської молоді в умовах воєнного стану», Г. Іванюк «Ідеї національно-патріотичного виховання дітей і молоді в умовах трансформації суспільства».

У методичній літературі про національно-патріотичне виховання містяться роздуми провідних дидактів про процеси та методи формування національної свідомості, патріотизму та ідентичності у суспільстві. Вивчення положень їхніх педагогічних здобутків сприяють розвитку ефективних стратегій патріотичного виховання та співвідношення національних цінностей із сучасними подіями.

Метою статті є дослідження сучасного стану забезпечення національно-патріотичного виховання на уроках української літератури у закладах загальної середньої освіти та визначення нових перспектив роботи у цьому напрямку; запровадження інноваційних форм і методів навчання з метою підвищення інтересу учнівської молоді до власної громадянської позиції та усвідомлення себе як громадянина своєї держави, причетного до її розбудови та розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді зазначається, що «національно-патріотичне виховання – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів із формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із

захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» [5].

Сім'я та загальноосвітні заклади є нерозривними партнерами у процесі виховання учнів. Ключовим аспектом взаємодії між батьками і педагогами є глибоке розуміння спільних завдань і методів виховання, а також забезпечення максимального розвитку дитини і відповідність виховних дій щодо задуманого кінцевого результату.

Напрямами роботи Нової української школи з національно-патріотичного виховання є:

- формування патріотизму, відповідальності за долю нації, держави;
- виховання розуміння високої цінності українського громадянства, внутрішньої потреби бути громадянином України;
- формування поваги до Конституції України, державної символіки;
- збереження і продовження українських культурно-історичних традицій;
- виховання шанобливого ставлення до рідних святинь, української мови, історії;
- формування національної свідомості, людської гідності, любові до рідної землі, родини, народу;
- формування соціальної активності;
- виховання правової культури особистості;
- формування й розвиток духовно-моральних і загальнолюдських цінностей;
- формування у здобувачів освіти потреби до праці як першої життєвої необхідності, високої цінності й головного способу досягнення життєвого успіху;
- сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я, задоволення естетичних та культурних потреб особистості;
- виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадській діяльності тощо [5].

Для вирішення розбіжностей між темпами розвитку суспільства та індивідуального соціально-культурного розвитку людини сучасні освітні установи повинні активно впроваджувати інновації в навчанні та

вихованні молоді. Практика показує, що успіх досягається тільки в тих навчальних закладах, у яких створено систему виховання, орієнтовану на сучасні вимоги держави, а до неї залучені всі учасники освітнього процесу.

Патріотичне виховання здобувачів середньої освіти здійснюється за такими напрямками:

- державний – базується на забезпеченні державою системи національно-патріотичного виховання;
- соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні, орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей та інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв, традицій українського народу;
- військовий – передбачає вивчення військової історії України, основних зразків техніки, озброєння Збройних Сил України, набуття початкових навичок користування ними, підвищення фізичної загартованості в інтересах підготовки до захисту Батьківщини;
- психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, урахуванні їх у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення передового досвіду героїко-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;
- правовий – передбачає формування глибоких правових знань, розвиток високої правової культури [3, с.11].

Національно-патріотичне виховання учнів сприяє їхньому розумінню довготривалої героїчної боротьби за свободу, культурних цінностей нації і відомостей про видатних особистостей українського народу.

Виконуючи завдання національно-патріотичного виховання, в школах проводяться різноманітні заходи, виховні години і бесіди. Їхні теми охоплюють святкування важливих історичних подій, вивчення історії рідного краю, ознайомлення з українськими звичаями та традиціями. Наприклад, традиціями стало святкування Дня Збройних Сил України, Дня Соборності та

«Козацькі забави», День пам'яті героїв Крут, Вечір-зустріч із воїнами-інтернаціоналістами, різноманітні зустрічі з військовими та фронтовиками, волонтерами та ін.

Зрозуміло, що одним з найсильніших засобів впливу на особистість є слово, тому переконані, що уроки української літератури відіграють особливу роль у реалізації національно-патріотичних цілей виховання. Проаналізувавши навчальну програму з української літератури для середньої та старшої школи, спостерігаємо, що змістовий матеріал подається таким чином, щоб учні не тільки мали знання про суспільство, в якому вони живуть, але й були здатні зробити свій внесок його розвитку.

Сучасний урок літератури має особливий вплив на формування багатьох рис особистості учня і на формування його ціннісного ставлення до соціального та природного оточення. Це підкреслює важливість акцентування уваги на виховному потенціалові уроку як джерела формування ціннісних орієнтацій учнів.

Приклади, що підносять патріотичний дух та виховують активну громадянську позицію учнів містить програмовий матеріал для від 5 до 11 класу. Наприклад, під час вивчення повісті Оксани Сенатович «Малий віз» у 5 класі доречно дати випереджувальне завдання, аби заздалегідь була підготовлена розповідь про особливу постать в історії України – Івана Сірка, а також дібрати легенди та перекази про легендарного козака. Учитель має наголосити на мужності, сміливості, розважливості, мудрості, демократичності, скромності кошового отамана. Глибоку повагу у дітей пробудить інформація про те, що він провів 50 битв за Україну, його навіть запрошували до Франції служити у її військах під час війни з Іспанією.

Образи кошового отамана та запорожців, змальовані письменницею, утвердять у свідомості дітей розуміння того, що рідний край треба вміти захищати від ворога, а для цього треба багато над собою працювати як фізично, так і духовно. Цікавим прийомом буде

на такому уроці також робота з картиною І. Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Застосування міжпредметних зв'язків дасть змогу продемонструвати школярам, що тема захисту рідної землі завжди хвилювала й хвилює людство.

У процесі роботи над текстом доцільним буде добір прислів'їв, приказок та народних пісень про добу козаччини. А наостанок, на підсумковому етапі вивчення твору, варто запропонувати написати листа у минуле, розповівши козакам про сучасну долю України [1, с. 99].

У старшій ланці школи своя специфіка роботи над художніми текстами, оскільки у юнацькому віці особливо гостро сприймають усі проблеми соціуму. Тому патріотичне виховання у 10-11 класах має дуже потужний вплив на розвиток особистості. Візьмімо до прикладу вірш-реквієм П. Тичини «Пам'яті тридцяти» – вірш, присвячений зовсім юним українцям, які полягли за вільну Україну у далекому 1918 році, виступивши проти більшовицької армії. На такий урок варто запросити учителя історії або членів шкільного історичного гуртка.

Провідним мотивом твору є утвердження патріотизму й гуманізму, засудження жорстокості, терору, ненависті. Саме цю ідею потрібно донести до одинадятикласників, щоб більше не повторилася ця страшна трагедія.

Для підсилення емоційного впливу рекомендуємо використати однойменну пісню «Пам'яті тридцяти» у виконанні Марії Бурмаки. Також доречним буде перегляд фрагментів сучасного фільму «Крути-1918». Варто провести паралелі із сучасністю, адже й зараз українці боронять рідну землю від російських окупантів [1, с. 100].

В. Заболотний пише, що «уроки літератури повинні закласти й розвинути основи для формування всіх моральних якостей, що стануть поглиблюватися в школяра відповідно до його спілкування з навколишнім світом. Ми переймаємося тим, що якийсь твір не ввійде до програми й учні не знатимуть імені його автора. Тому вони мають бути зорієнтовані на

використання ефективних педагогічних технологій, за допомогою яких не просто поповнювали б свої знання та вміння, а й розвивали б такі якості, як пізнавальна активність, самостійність, уміння здобувати знання, творчо виконувати завдання» [2, с. 18]. Варто проводити паралелі із життям, влаштовувати тематичні екскурсії, організовувати зустрічі з військовими та громадськими діячами нашої держави, прищеплювати любов до України, звичаїв, традицій, бо сучасна молодь, на жаль, не завжди цікавиться цим, а наша нація втрачає свою міць та силу, тому ми повинні залишити гідних нащадків, які прославлять нашу країну на весь світ.

Висновки. Отже, однією з головних цілей уроків української літератури є формування

національно-патріотичних цінностей сучасної молоді. Для цього потрібно побудувати ефективну та різнопланову систему педагогічної та методичної роботи. Дуже важливо використовувати міжпредметні зв'язки з історією України, культурологією, філософією, соціологією, що допоможе встановлювати паралелі між минулим і сучасністю, відкривати істини, як влаштований людський світ, як формується суспільство.

Патріотичне виховання учнів повинне базуватися на інноваційних підходах та індивідуалізації навчання, що забезпечить врахування вікових особливостей, можливостей та уподобань кожного учня, а також має бути прогнозованим і зорієнтованим на виконання основних завдань сучасної галузі освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вакуленко В. Виховання національно-патріотичних цінностей на уроках літератури. URL: https://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/6584/metod_poshur%20%e2%84 (дата звернення: 04.10.2023)
2. Заболотний В. В. Навчаймо дитину знаходити істину. *Дивослово*. 2006. № 9. С. 17
3. Керницька Т. В. Виховання національно-патріотичних цінностей – пріоритетне завдання виховної системи ПТНЗ. *Методичні рекомендації*. URL: https://4vpupo.org.ua/download/metod_prob/vikh_patriot_tsin.pdf (дата звернення: 04.10.2023)
4. Матяшук В. Сучасне патріотичне виховання в школах України. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 384 с.
5. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення: 04.10.2023)

*Стаття надійшла до редакції
18 жовтня 2023*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

УДК 378:37.015.31:172.15

ДОВГАЛЮК СВІТЛАНА

*вихователь гуртожитку Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

Постановка проблеми. З часів проголошення незалежності України питання національної ідентичності стало вагомим чинником соціальних, політичних та

культурних процесів. Дослідження феномену усвідомлення національної ідентичності набуває сьогодні особливої уваги. Адже війна ставить нашу країну все далі перед новими

викликами. Питання ідентичності українського народу гостро постало ще у 2014 році, а з початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України – 24 лютого 2022 року, набуло ще більш резонансного значення. Кожен з нас глибоко, твердо, щиро та ще більш переконливо не лише для себе, а й для всього світу усвідомив та показав приналежність себе до української нації, став ще з більшою гордістю відчувати себе українцем та носити величне звання «українець». Але попри все сьогодні українці не залежно від віку знову змушені відповідати на запитання, у чому суть української ідентичності. Або, інакше кажучи, за якими ознаками можна зрозуміти, що людина є українцем, україною? Чи це лише все-таки традиційні критерії – мова, символіка, певні звичаї та традиції? Чи достатньо цього зараз?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему ідентичності з давніх-давен досліджувало та вивчало чимало філософів, істориків, науковців, політиків. Дане питання почалось вивчатись ще за часів античності (Парменід, Арістотель, Платон, Плотін). Але варто зауважити, що «ідентичність», по суті, стає важливою філософською та науковою проблемою тільки в ХХ столітті. Для розгляду даної проблеми особливе значення мають роботи, присвячені дослідженню сучасного суспільства, таких вчених:

Є. Кислякова, В. Котигоренка, В. Соломіна, О. Удод, М. Юрій та інших. Особливості ментальних властивостей досліджені в працях О. Кривицької, С. Кульчицького, І. Поліщук, О. Шморгун, М. Шегута, О. Рудакевич, О. Грицай та інших. Психологічний компонент гібридної війни глибоко досліджений у працях Д. Волгогонова, С. Зелінського, О. Караяні, В. Крисько, В. Лепського, В. Лісічкіна, А. Морозова, В. Прокоф'єва.

Мета дослідження. Проаналізувати шляхи формування та становлення української національної ідентичності здобувачів освіти в умовах сьогодення. Визначити які зміни відбулись у світогляді молоді з початку російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання ідентичності, необхідно враховувати історичні особливості нашого народу та погляди сучасних науковців-філософів, що ґрунтують свої праці на дослідженні питання народного світогляду та української ідентичності.

Відомий сучасний політолог О. Доній стверджує, що ідентичність бере свій початок із слабкості людської натури. Людина не могла вижити одна в природі, тому вимушена була вести колективне життя. Таким чином, сформувалася перша колективна ідентичність. Згодом вже з'явилася своя мова та культура. Поки існує людство, ідентичність не є сформованою та завершеною. Вона перебуває в постійній зміні. Це безперервний процес трансформації ідеології. Ідентичність ніколи не є завершеною: поки існують люди, які її сповідують, вона перебуває в постійній зміні, додаванні або відчуженні окремих частин [1].

Поняття ідентичності стоїть поруч із поняттям світогляду у праці відомого філософа І. Мірчука «Світогляд українського народу», де він виділив ключові риси українського світосприйняття. Він розглядав Україну як культурне пограниччя між Заходом і Сходом, і вважав, що український світогляд має риси і західного, і східного світосприйняття. Тому у сприйнятті світу українцями філософ вбачав, окрім проявів національної вдачі, риси одночасно західного і східного світоглядів.

І. Мірчук вбачав українців як націю з індивідуалістичною настановою – *індивідуалізм*, де особиста свобода та самодостатність важливі. Ця риса виходить з європейської традиції та призводить до опору владі та обмеженню прав особи, навіть у громадських інтересах. *Зв'язок із землею*. Українці мають глибокий зв'язок із природою, землею та своєю місцевістю. Ця інтимна сполука з природою впливає на їхнє духовне життя та сприйняття світу. *Ідеалізм та емоційність*. В українців переважають суб'єктивні уявлення, почуття та воля над розумом. Це призводить до чутливості, емоційності, релігійності та схильності до

ідеалізації. Підозрілість до підпорядкування та колективізму. Українці не сприймають легко будь-яке підпорядкування особи чи обмеження її прав, навіть якщо це на користь громадських інтересів.[2]

І. Мірчук застерігає, що ці риси, хоча і привабливі, можуть мати негативний вплив на історію нації, особливо в умовах надмірного ідеалізму, відсутності авторитету, індивідуалізму, що відкидає традицію, та переваги чуттєвості над розумом.

Отже, світогляд українського народу, за словами філософа Івана Мірчука, відзначається індивідуалізмом, зв'язком із землею, ідеалізмом та підозрілістю до підпорядкування, і ці риси можуть мати значущий вплив на історичну долю українського народу.

Поняття «національна ідентичність» тісно пов'язане з трактуванням поняття «нація». Згідно з теорією політичної нації, національна єдність постає на основі усвідомлення громадянами своєї спільності не лише на основі етнічної, культурної, географічної спорідненості, а передусім у площині державотворення. За визначенням, яке пропонує «Енциклопедія Сучасної України», національна ідентичність – це усвідомлена приналежність до національної спільноти на основі стійкого емоційного зв'язку, що виникає в результаті сформованої системи уявлень щодо традицій, культури, мови, політики, а також прийняття групових норм і цінностей [3]. Національна ідентичність виникає на основі осмислення людиною своєї спорідненості зі спільнотою співвітчизників, які є колом однодумців, згуртованих у часах та просторах світової історії, набуття взаємозв'язків із ними, прийняття власної поведінки, інтересів нації та утвердження духовних та гуманістичних цінностей. Формування національної ідентичності починається на основі усвідомлення родинних зв'язків, а продовжується прийняттям власної причетності до споріднених по духу людей, які мають спільну історію та прагнуть пліч-о-пліч будувати майбутнє. Становлення національної ідентичності особистості неодмінно тісно

пов'язане із формуванням її політичної та громадянської свідомості. Важливим чинником формування національної ідентичності є соціалізація особистості в процесі здобуття освіти та формування базових знань про історію появи нації та суспільно-історичні умови, у яких вона розвивається нині.

Українська нація – це багатоскладова спільнота, безумовно, з етноукраїнським осердям. Людина належить до цієї спільноти саме як до нації не за ознакою етнічного походження чи місця народження, і навіть не за ознакою українського громадянства чи переважної мови спілкування. До української нації належать ті, для кого життєво важливими цінностями є державна незалежність України, патріотизм і почуття гордості за належність до спільноти українських громадян, повага до самобутньої української культури й української державної мови.

Українськість визначається, перш за все, тим, як людина сприймає Україну, як діє по відношенню до неї, до її громадян. Здається, що не один з нас запитував себе: чи я теперішній є тією самою людиною, яка була кілька років тому? Переконана, що кожен піймав себе на думці, що наш світогляд зазнав кардинальних змін у відношенні до нашої країни, до людей, які в ній живуть. З лютого 2022 року ми стали іншими. Ми – українці, але ми не ті, що були до початку війни.

Впродовж десятиліть нам нав'язували певне бачення самих себе, прищеплювали комплекс меншовартості, свідомо спотворювали нашу історію, загарбуючи наші території, знищували українську мову. Широку та багатогранну палітру культури України знищує та знебарвлює імперська машина і до тепер, перетворюючи її на «шароварщину», нав'язуючи нам російські наративи.

Століттями українці консолідувалися, крокуючи до незалежності та протистояли імперії. Від 1991 року ситуація поступово змінюється на краще, але, на жаль, у питанні національної ідентичності досі немає єдності.

Саме тому наша нація й у зоні ризику стороннього впливу та маніпуляцій,

мета яких – підриє суверенітету України. У зв'язку з цим нам потрібно зрозуміти, відчути нашу єдність у різноманітті, бажання навчитися чути іншого. Ми усі різні, та у цьому і є наша сила. Українці зі сходу, заходу, півночі, півдня – різні. І це нормально. Важливо сконцентруватися не на тому, що нас відрізняє, а на тому, що нас об'єднує. Перед усім нас згуртовує постійне прагнення свободи і незалежності, минуле, спільна історія, культурна спадщина, а головне – майбутнє, що залежить від наших сьогоднішніх рішень та дій. Усі ми маємо різні погляди, але Україна – єдина.

Не варто забувати і про те, що етнічний білорус, єврей чи поляк також може бути громадянським українцем. Українці різного етнічного походження захищають сьогодні нас на фронті, борються з ворогом і в тилу. На жаль, є чимало етнічних «українців», які стали колаборантами, навідниками ворожої артилерії... До української нації як громадянської спільноти, об'єднаної спільними цінностями, вони не мають жодного відношення.

Втім, сьогодні, саме молоді українці чинять чи не найбільший опір російському окупантові. Про це зазначає Мері Дракман у черговому Atlantic Council, наголошуючи на шокуючій та вражаючій світ стійкості української нації, яка утверджується, зміцнює свою ідентичність, зосереджену на принципах свободи та демократії. Покоління українців, народжене у вільній Україні, було чи не найактивнішим учасником Помаранчевої революції, Революції гідності. Саме студенти провідних українських університетів вийшли на Євромайдани услід за прокремлівським урядовим рішенням відмовитися від вступу до ЄС.

І тепер, коли росія прагне знищити Україну, наша молодь знову в епіцентрі боротьби за майбутнє своєї країни. Молоде покоління українців, народжене після розпаду СРСР, веде позитивні зміни на багатьох напрямках, включаючи Збройні сили України, добровольчий рух, волонтерство, будуючи відповідальне та усвідомлене громадянське

суспільство. Саме молоді українці відіграють вирішальну роль у консолідації громадян та зміцненні почуття національної ідентичності, активно заглиблюючись в питання історії та культури свого народу, відшуковуючи ті особливі риси, що відрізняють українців від інших націй. Наші захисники та захисниці щодня героїчно віддають своє життя за свободу та незалежність своєї держави, відстоюючи право на світле майбутнє в єдиній, вільній Україні.

Проведені нами діагностичні дослідження (анкетування, експрес-опитування, тестування), з метою визначення яких все-таки змін зазнав світогляд учасників освітнього процесу в умовах сьогодення. Як події, що відбуваються сьогодні вплинули на формування їх власної національної ідентичності.

У нашому навчальному закладі навчається молодь з різних куточків України. Багатьом з них довелося тікати від війни, залишаючи свої рідні домівки на окупованих територіях, дорогі серцю місця, своїх рідних. Деякі з них зізнаються, як вони сумують за рідною стороною, як боляче усвідомлювати те, що не зможуть повернутися додому більше ніколи, бо повертатись уже нікуди, будинки знищені. А тут, у нас, на Вінниччині, вони досі себе почувають не як удома, а в гостях.

Молодь зізнається, що до початку повномасштабного вторгнення рф в Україну, слухали російську музику, споживали переважно російський контент, слідували за російськими блогерами, писали пости та вірші, спілкувалися та переписувалися нерідко російською мовою. Адже у колі однолітків спілкуватися українською було дещо принизливо, не модно.

Після початку війни переважна більшість студентської молоді принципово та свідомо змінили свою думку щодо мовного питання. Перестали споживати російськомовний контент, розмовляти ворожою мовою чи слухати їх музику. Їм стало огидне все російське. Натомість, почалась популяризація та розквіт україномовного контенту в соціальних мережах, фільмах та серіалах,

музиці, книгах. Наразі споживач має широкий вибір контенту українською мовою і робить свій вибір свідомо, розуміючи необхідність підтримки наших авторів та контент-мейкерів. Це і є частиною визнання своєї української національної ідентичності, процес прийняття власної культури та примноження її новими традиціями.

Висновки. Отже, одним із головних завдань сучасного педагога є виховання патріотизму та інтернаціоналізму підростаючого покоління. Це не лише виховання любові до своєї батьківщини, відданості своєму народові, гордості за нього, прагнення продовжувати та збагачувати загальнолюдські і національні морально-духовні цінності, а й поважного ставлення і до інших народів, їх історії, культури, традицій, мови, прагнення до

взаємодопомоги. Це особливо актуально, коли український народ будує демократичну державу, громадянами якої є представники багатьох національностей.

Існування та процвітання України як держави, неможливе без загального усвідомлення нами своєї громадянської та національної ідентичності. Відчуття належності відбувається через мову, збереження звичаїв та традицій, історичних та духовних цінностей свого народу. Пошук та збереження власної ідентичності є актуальним не лише для України, а й для всіх націй і країн. Ідентичність – це не лише мова, якою ти розмовляєш, це те, з чим можна йти у краще майбутнє, шукаючи у світі всі можливості, які допомагатимуть Україні та українському народу стати величним у всьому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Доній О. Ідентичність: як зрозуміти, що я - українець? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-natsia/31951984.html>
2. Мірчук І. Світогляд українського народу. URL: http://aleph.ukma.kiev.ua/recs_publish/КМА01/87/98/20/00/КМА01.000228798.html
3. Стегній О. І. Національна ідентичність. Енциклопедія Сучасної України: URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=71062
4. Кириленко К. М. Формування української ідентичності в процесі викладання курсу «Філософія» в закладі вищої освіти за умов воєнного стану. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 3. С. 10–15.
5. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. Київ: НІСД, 2011. 336 с.
6. Стражний О. С. Український менталітет: Ілюзії. Міфи. Реальність. Київ: «Книга», 2008. 368 с.

Стаття надійшла до редакції
11 листопада 2023

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

УДК:378.011.3–051:796

ЛЕЛЯК ЛЮДМИЛА

голова циклової комісії викладачів фізичної культури та спортивних дисциплін,

ТЕТЕРИН КОСТЯНТИН

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Abstract. The work is devoted to the study of implementation of priority directions of future professional activity of students.

An important component of the training of physical education teachers is the formation of skills to cultivate children's interest and habit of systematic physical education, the need for physical

improvement, develop physical qualities, select means and forms of physical education in accordance with age and individual characteristics, build correct posture, prevent flat feet, etc.

Key words: *professional activity, means and forms, physical education, students.*

Актуальність проблеми. Подальша інтенсифікація і ускладнення процесу навчання вимагає від учнів великого психічного напруження та фізичних зусиль. Отже, підвищення рівня фізичної підготовленості і стану здоров'я дітей є одним з головних завдань сучасної школи. Реалізувати програму оздоровлення може вчитель професійно компетентний, який відчуває значущість своєї діяльності та відповідальність за здоров'я учнів.

Враховуючи те, що кількість здорових дітей в Україні щороку зменшується, знижується їх рівень фізичної працездатності, пошук нових форм і засобів фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи має відбуватись в оздоровчому напрямку [7]. Отже, пріоритетним напрямком майбутньої професійної діяльності студентів має бути оптимальний підбір засобів і форм фізичного виховання відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей. Основою навчальної роботи в школі вони повинні вважати здоровий спосіб життя учнів, виховання інтересу та звички до систематичних занять фізичними вправами, формування правильної постави, розвиток фізичних якостей, підготовка до роботи з батьками, застосування нових оздоровчих технологій.

Мета дослідження. Оскільки основною метою фізичного виховання дітей є формування, збереження та зміцнення здоров'я, і вся система фізичного виховання України базується на принципах пріоритету оздоровчої спрямованості, важливою складовою підготовки вчителів є формування умінь виховувати у дітей інтерес і звичку до систематичних занять фізичною культурою, потребу у фізичному вдосконаленні, розвивати фізичні якості, підбирати засоби і форми фізичного виховання відповідно до вікових та індивідуальних особливостей, будувати правильну поставу, проводити профілактику

плоскостопості, що і стало предметом нашого дослідження.

Результати дослідження. Найактуальнішими в загальноосвітній школі є проблеми оптимізації фізичної активності дітей, пошук підходів до забезпечення балансу фізичної і розумової діяльності учнів в структурі навчального дня, тижня, року. Для розв'язання оздоровчих завдань треба застосовувати різноманітні форми роботи.

У процесі формування професійної готовності майбутніх спеціалістів з фізичного виховання до ведення оздоровчої роботи слід спрямувати навчальну діяльність на розкриття конкретних педагогічних завдань. Так, на заняттях курсу «Теорія та методика фізичного виховання» за темою «Позакласні форми роботи», з метою формування умінь виховувати інтерес дітей до занять фізичною культурою, можна пропонувати такі завдання:

1. Проаналізувати проведення змагань учителями школи.
2. Скласти положення про змагання (з обраного виду спорту, рухливих ігор, державних тестів), причому всі студенти групи готують різні змагання.
3. Скласти заявку на участь в змаганнях.
4. Підготувати протоколи до змагань.
5. Скласти сценарій і програму змагань «Веселі старты».

Виконання таких завдань передбачає наявність бази знань з питань засобів і форм проведення позакласної роботи. Крім того, дотримуючись принципу демонстрації і закріплення у вправліннях, цим практичним завданням має передувати перегляд і аналіз спортивно-масових заходів в загальноосвітній школі. Студенти спостерігаючи проведення, наприклад, змагань «Веселі старты», які проводять досвідчені вчителі, можуть висловлювати свої думки щодо організації та мають можливість реалізувати свої теоретичні наробки у формі рольової гри.

Основним організаційно-педагогічним принципом фізичного виховання в загальноосвітній школі має стати диференційоване використання засобів фізичної культури на заняттях зі школярами різної статі, віку, стану здоров'я, рівня фізичного розвитку та підготовленості. З метою реалізації на практиці знань специфіки занять з учнями спеціальної, підготовчої медичних груп, формування умінь враховувати індивідуальні особливості дітей, стан їх здоров'я, пропонується на практичних заняттях курсу «Гімнастика з методикою викладання» та «Підвищення спортивної майстерності (гімнастика, легка атлетика)» виконання студентами завдань з підготовки комплексів вправ для заняття спеціальної медичної групи:

- а) для групи дітей із захворюваннями серцево-судинної системи;
- б) для дітей із захворюваннями системи дихання;
- в) для групи із захворюваннями шлунково-кишкового тракту і печінки;
- г) для учнів із захворюваннями нирок;
- д) для групи дітей із захворюваннями опорно-рухового апарату.

Причому група студентів розподіляється на п'ять підгруп, кожна готує одне з завдань самостійно, а на заняттях під час проведення різноманітних комплексів всі студенти отримують інформацію і аналізують особливості організації роботи з учнями з різними захворюваннями.

З огляду на те, що 90% школярів не потрапляють до групи «повністю здорових» [7], з метою запровадження і здійснення особистісно орієнтованого процесу навчання, в методичних завданнях (особливо пов'язаних з бігом, стрибками, силовими вправами) обов'язково слід обумовлювати контингент учнів. Наприклад: в класі 28 учнів, 2 - віднесені за станом здоров'я до підготовчої медичної групи, 4 - на заняттях після простудних захворювань, 1 - має дуже низький рівень фізичної підготовленості. З метою практичної реалізації набутих знань щодо диференційованого фізичного виховання дітей можна пропонувати такі завдання: скласти і обґрунтувати план спортивної години враховуючи індивідуальні особливості та інтереси дітей (в класі є учні, які цікавляться футболом, гімнастикою, плаванням; є діти не впевнені в своїх силах, а також учні після хвороби та віднесені до спеціальної медичної групи з захворюванням нирок).

Оскільки одним з важливих компонентів вирішення завдань збереження та зміцнення здоров'я дітей є розвиток фізичних якостей, з метою активізації пізнавальної активності студентів і формування в них навичок розвитку фізичних якостей у дітей, в курсі «Гімнастика з методикою викладання» та «Підвищення спортивної майстерності» можна рекомендувати такі завдання для самостійної роботи і методичних занять (табл. 1).

Таблиця 1

Завдання для формування умінь розвивати фізичні якості у дітей

Завдання для самостійної роботи	Методичні завдання на практичних заняттях
Для розвитку сили підготувати комплекс вправ, змагальні завдання	Провести з групою (запропонувати завдання з урахуванням статі та індивідуальних особливостей, рівня фізичної підготовленості: в класі рівна кількість хлопців та дівчат, двоє дівчат віднесені за станом здоров'я до підготовчої медичної групи, троє хлопців мають низький рівень фізичної підготовленості)
Для розвитку гнучкості підготувати комплекс вправ, змагальні завдання	Провести з групою, диференціюючи завдання для хлопців і дівчат
Для розвитку спритності підготувати вправи, рухливі ігри з предметами	Провести з групою (використати вправи для координації, рівноваги, імітаційні)

Аналогічні завдання можуть бути включені в практичні заняття курсів «Легка атлетика з методикою викладання», «Рухливі ігри» та інші.

Негативні тенденції зниження стану здоров'я дітей вимагають уважного ставлення до проблеми формування правильної постави. Адже порушення форми грудної клітки, викривлення хребта призводять не тільки до зміни форми тіла, погіршення ходи, плоскостопості, але й неправильного функціонування легенів, шлунку, серця[2].

Враховуючі те, що шкільний вік найнебезпечніший, а формування правильної постави вимагає постійної уваги, ми вважаємо доцільним, акцентуючи увагу на причинах виникнення викривлення хребта, практично реалізувати уміння формування правильної постави у розробці фрагментів серії занять: комплекси вправ з мішечками на голові, вправи на лаві, колоді (курс «Гімнастика з методикою викладання» та «Підвищення спортивної майстерності»).

Для реалізації оздоровчих завдань фізичного виховання у підготовці майбутніх спеціалістів слід націлювати їх на проведення роботи з профілактики плоскостопості (демонстрація викладачем найефективніших вправ, які підтримують склепіння стопи, сприяють натягуванню зв'язкового апарату, коригують хибну поставу стопи; завдання для самостійної

роботи: підготувати комплекс вправ для профілактики плоскостопості і на практичних заняттях провести з групою).

Оздоровча спрямованість професійної підготовки майбутніх учителів простежується і в завданнях, які акцентують увагу студентів на необхідності вчити дітей правильно дихати під час виконання фізичних вправ. Такі завдання пропонуються на практичних заняттях при проведенні загально-розвиваючих вправ, бігу. Ми вважаємо доцільним акцентувати під час практичних занять: дихання рівномірне, через ніс, вдих збігається з випрямленням корпусу, підняттям або розведенням рук; під час бігу на 4 кроки вдих, на 4 – видих.

Висновки. Виходячи з принципу пріоритету оздоровчої спрямованості системи фізичного виховання та враховуючи велике соціальне значення проблеми оздоровлення нації і ролі вчителя в його реалізації, запропоновано засоби, методи, які формують уміння виховувати у дітей інтерес та звичку до систематичних занять фізичними вправами шляхом застосування різноманітних форм фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи, диференційовано використовувати засоби і форми фізичного виховання відповідно до вікових, індивідуальних особливостей, розвивати фізичні якості, формувати правильну поставу, проводити роботу з батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арєф'єв В. Г. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту): навч. посіб. [для студ. вищих навч. закладів]. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2007. 248 с.
2. Голяка С.К. Фізіологічні основи фізичної культури та спорту: Навчально-методичний посібник для студентів. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2015. 230 с.
3. Глазирін І.Д. Основи диференційованого фізичного виховання. Черкаси: «Відлуння-Плюс», 2003. 352 с .
4. Єдинак Г.А., Фізична культура в школі. Київ: Абетка-Нова, 2002. 284 с.
6. Худолій О.М. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання: навч. посібник Харків: «ОВС», 2007. 406 с.
7. Фізичне виховання шкільної України. Аналітичний звіт про засідання круглого столу. *Фізичне виховання в школі*. 1999. № 1, С. 51— 55.
8. Фізична культура в школі: методичний посібник / за загальною редакцією С.М. Дятленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 176 с.

9. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2010. 272 с.

10. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 2. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2010. 272 с.

Стаття надійшла до редакції
13 листопада 2023

**ХОРОВИЙ СПІВ ЯК ЗАСІБ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО-ВИХОВАННЯ МОЛОДІ:
ДОСВІД ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНОЇ
ХОРОВОЇ КАПЕЛИ «MIX VOICES»**

УДК 78.087.68:[378.015.31:7]

ГАВРИЛЮК ОКСАНА

кандидат педагогічних наук,

ТВЕРДОХЛІБ НАТАЛІЯ

кандидат педагогічних наук,

старші викладачі факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

***Abstract.** The article describes the process of musical and aesthetic education of students by means of choral singing, which is one of the most favorite types of musical activity during college. The content of the formation of vocal and choral work of students, formation of their creative abilities, artistic taste in choral performance classes is justified. It has been proven that choral singing is a form of performing art and a system of vocal training of students, which contains the necessary amount of knowledge, skills, abilities and a universal way of developing the creative potential of an individual. It is emphasized that the choir chapel is a platform for the integration of the knowledge acquired by students, which contributes to the skills of independent research activity.*

***Key words:** choral singing, creative abilities, choral chapel, students, musical and aesthetic education.*

Постановка проблеми. Одним із головних завдань у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва у Комунальному закладі вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» є музично-естетичне виховання, зокрема, на заняттях з хорового виконавства, де формуються не лише творчі здібності, але й художній смак молоді.

Хоровий спів як практично значущий вид художньо-творчої діяльності сприяє набуттю професійних умінь і навичок ансамблевого співу, оволодінню дидактичними принципами і знаннями психофізіологічного процесу, що проходить в організмі людини у процесі виконавства, розвитку вокальних та інтонаційних навичок в специфічних умовах

хорового строю, емоційності, почуття колективізму.

Саме хоровий спів як один із найбільш масових і доступних видів музичної діяльності студентів, спрямований на збереження традицій народно-пісенної культури, її розвиток. Виконуючи різноманітні за тематикою твори, студенти через втілені в них образи пізнають навколишній світ, знайомляться з героїчним минулим нашого народу, відчувають велич і красу сьогодення своєї Батьківщини.

Важлива культурно-виховна роль в даному аспекті здійснюється Народною хоровою капелюю «Mix Voices», діяльність якої сприяє підвищенню рівня музичної культури майбутніх фахівців.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Розробкою даної проблеми займалися багато науковців, вона є орієнтиром у науковому пошуку представників різних галузей науки і мистецтва Г. Верьовки, Б. Гнидь, Н.Гребенюк, В. Доронюк, А. Козир, А. Лащенко, П. Муравського, О.Ростовського, Л. Хлебнікової. Різні методичні аспекти діяльності виконавських колективів висвітлюються у наукових доробках О. Єременко, С.Крамської. Окремі проблеми взаємодії керівника хору з хором колективом і стилю педагогічного керівництва розглядаються у працях відомих керівників виконавських колективів А. Авдієвського, К. Пігрова. Важливість хорового співу, як найбільш поширеного виду виконавської діяльності, що зумовлюється його загальнодоступністю, природністю, зрозумілістю, універсальністю відзначають у своїх дослідженнях С. Горбенко, І. Григорчук, І. Заболотний, Є. Карпенко, А. Кречківський, Л. Костенко, А. Мартинюк, О. Михайличенко. Питанням розробки шляхів, форм і методів формування творчої особистості на основі хорового співу присвячені праці А.Авдієвського, А. Болгарського, Є. Карпенка, П. Кічук, О. Олексюк, Г.Падалки.

Аналіз наукових джерел засвідчує важливість художньо-творчої діяльності хорових колективів як засобу музично-естетичного виховання молоді, що сприяє професійній підготовці фахівців та пропаганді хорового мистецтва.

А тому, метою статті є висвітлення досвіду художньо-творчої діяльності народної хорової капели «Mіx Voices» як осередку музично-естетичного виховання молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із важливих шаблів існування і розвитку хорового мистецтва є навчальний хор, на базі якого відбувається формування у студентів практичних навичок вокально-хорової роботи, підбору репертуару, розвиваються слухові здібності, художній смак, емоційність, проходить практика з диригування хором та хорового виконавства.

Хоровий спів – один з найулюбленіших видів музичної діяльності студентів, зокрема, учасників народної хорової капели «Mіx Voices».

Метою діяльності колективу є: виховання морально-естетичних цінностей, духовності, патріотизму молодого покоління; набуття необхідних професійних компетентностей; розвиток творчих здібностей, розкриття творчої індивідуальності кожного учасника колективу.

У складі хорового колективу – 37 студентів музичного напряму факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва, а також запрошені викладачі-солісти та ілюстратори.

Керівники народної хорової капели «Mіx Voices» – викладачі з багаторічним досвідом роботи з хоровими колективами: Гаврилюк Оксана Анатоліївна, художній керівник та Твердохліб Наталія Валеріївна, концертмейстер колективу.

До репертуару хорового колективу увійшли зразки класичних творів а`cappella та із супроводом різних жанрів та народів: українські народні пісні (жартівливі, стрілецькі, побутові, ліричні) в обробці М. Леонтовича, М. Лисенка, М. Ракова, А. Іванюри, Л. Ревуцького, І. Сльоти, Г. Харковини тощо;

твори професійних українських композиторів – С. Гулака-Артемівського, Г. Лисака, П. Батюка, В. Хлиста; твори зарубіжних композиторів – Дж. Керна (США), Г. Гіпліна (Італія), М. Вестона (Греція).

Хорова капела існує понад 20 років, її засновницею є високопрофесійний фахівець, майстер хорової справи нашого коледжу, викладач-методист з великим стажем роботи Мартинюк Раїса Анатоліївна. Працюючи з хоровим колективом та використовуючи

творчий підхід до організації занять, вона тонко відчувала загальний стан хору на кожному занятті, залежно від цього, підбирала матеріал, з яким слід попрацювати саме в цей час, завжди звертала увагу на правильне дихання, єдину манеру звукоутворення, чистоту інтонування звуків, створювала сприятливі умови для природного розвитку тембрових якостей кожного голосу, його майбутнього характеру.

Нині, фахівцями хорового колективу збережені всі ці закладені традиції, а також постійно оновлюються підходи для успішної реалізації поставлених завдань, зокрема, у збереженні цінностей української пісні, розвитку естетичного смаку та патріотизму.

Навчальний матеріал дається доступно та цікаво, підтримуючи позитивний настрій на занятті, студенти обов'язково залучаються до спілкування та обговорення репертуару колективу. Цілеспрямовано проводиться робота над розвитком вокальних здібностей, формуванням стійкого інтересу до хорової творчості, вихованням інтересу до хорового мистецтва.

Велика відповідальність в хоровому колективі лежить на концертмейстері, яка забезпечує високу ефективність та якість своєї роботи.

Аналізуючи зміст роботи концертмейстера в хорі, відзначимо, що окрім розучування тексту зі студентами, вона передбачає контроль за якістю виконання, знання специфіки диригентського жесту, причини виникнення труднощів та шлях до їх подолання. Таким чином, в діяльності концертмейстера поєднуються творчі, педагогічні та психологічні функції, які важко відокремити в навчально-виховному процесі чи публічному виступі. Підпорядкування акомпанементу згідно з художнім смаком виконавця є однією зі специфічних рис роботи концертмейстера, адже у відповідності з трактовкою диригента має звучати як шкала гучності фортепіанної партії, так і ритмічні та штрихові особливості твору.

Необхідною складовою роботи концертмейстера є наявність великого арсеналу професійних знань, умінь та навичок, що

дозволяє досягати творчої взаємодії з виконавцем. Концертмейстер та художній керівник є рівноправними партнерами у художньо-творчій діяльності колективу.

Від того, яким буде сучасний вчитель музичного мистецтва залежить рівень музично-естетичного виховання та духовності школярів. А тому у виконанні цього важливого завдання важлива роль відводиться розвитку вмій самостійної творчої роботи студентів хорової капели [1].

У вирішенні важливої проблеми музично-естетичного виховання молоді великого значення в діяльності капели надається активній роботі студентів-випускників над хоровими творами програми державного екзамену з диригування. Випереджує цей процес організація їх дослідницької діяльності студентів, а саме написання анотацій на хорові твори, які виконуються колективом. В таких роботах реалізуються різноманітні знання та навички, набуті студентами на інших дисциплінах: теорії музики, гармонії, аналізу музичних творів, історії музики. Студенти вивчають епоху, в якій творив композитор, музичні напрямки, стилістику композиторських шкіл, виконують глибокий вокально-хоровий аналіз. Аналітика хорової партитури сприяє глибокому розумінню змісту твору, знаходженню своїх особливостей виконавського трактування, виразних та технічних засобів для художнього втілення.

Таким чином, хорова капела є платформою для інтеграції здобутих студентами знань, що сприяє навичкам самостійної дослідницької діяльності.

У формуванні творчих здібностей майбутнього вчителя музичного мистецтва

завжди актуалізуються питання удосконалення методів навчання та пошук нових шляхів опанування матеріалу [3].

Основним творчим процесом колективу є репетиційна робота – двосторонній творчий процес, що охоплює творчість керівника та концертмейстера, з другого боку – хорового колективу. Методика репетиційної роботи є найменш з досліджених процесів, адже є багато різних питань, які суттєво впливають на вибір прийомів роботи з хоровою капелюю. Але в основі кожного заняття – розспівування, вступне слово керівника, художній показ нового твору разом з концертмейстером, робота з окремими партіями, виконання твору в цілому. Простежується принцип – від загального до часткового з поверненням до загального.

Студенти Вінницького педколеджу подарували вишиванку військовим

185 переглядів 2 дн. тому #віта_тб #віта_тб_новини ...більше

Телеканал VITA 36,5 тис.

Вибір доступного для виконання, цікавого для студентів та потенційних слухачів репертуару, який би мовною мірою забезпечував усі вищеперераховані завдання, що стоять у професійній підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва.

В даному аспекті, керівником та концертмейстером постійно здійснюється пошук високоякісного матеріалу для творчої роботи. Досвід такого виду діяльності представлений у збірці «Співає народна мішана хорова капела «Mix Voices»: збірник

хорових творів з методичними рекомендаціями» (2023), створений Гаврилюк О. А. та Твердохліб Н. В. [2].

У складанні даного посібника авторами зауважувалося, що одним із важливих питань в роботі керівників хорових колективів є проблема підбору високохудожнього, доступного для виконання, цікавого студентам та потенційним слухачам репертуару, який би повною мірою забезпечував усі вищеперераховані завдання, що стоять при підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Посібник складається з двох розділів: в першому – розглядається навчально-концертний репертуар, який пропонується для практичного використання і включає у себе зразки класичних творів а`cappella та із супроводом різних жанрів та народів: українські народні пісні (жартівливі, стрілецькі, побутові, ліричні) в обробках А. Авдієвськ

ого, М. Антропової, А. Дмитровича, А. Іванюри, М. Лисенка, Л. Ревуцького, Р. Скалецького, І. Сльоти, Г. Харковини, Л. Ятло; а також творах композиторів минулого та сучасності: С. Черкасенка, О. Гаврилюк, А. Пивоварова, що із задоволенням сприймаються як хористами, так і слухачами. У другому розділі дано короткі анотації та методичні рекомендації по роботі з усіма вище зазначеними творами.

Цінність пропонованих творів у тому, що вони дозволяють оволодіти усім переліком вокально-технічних навичок, виробити художній смак та культуру майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Важливою умовою для успішності та стимулу занять хором мистецтвом є участь хорового колективу у різноманітних заходах, конкурсах, фестивалях. Підвищення свого професійного рівня є важливим завданням хорового колективу. Особливо, в цей важкий для нашої країни час в розвитку колективу та отриманні позитивного результату завжди допомагають згуртованість, взаємодопомога та підтримка один одного, зокрема під час дистанційної роботи, поборюючи проблеми, пов'язані з військовим часом, відключенням світла, недоступністю або поганою якістю мережі. Та поборюючи ці труднощі колектив нині мав змогу взяти участь в заході «Вишиванка-фест» із твором «Ой, у лузі червона калина», укр. нар. пісня в обр. А. Авдієвського з висвітленням події телеканалом «ВІТА» (17.05.2023 р.), а також

здобути Першу Премію на міжнародному конкурсі мистецтв «Together» м. Київ (2023 р.) та одержати нагороду «Лауреат I ступеня» на міжнародному двотуровому конкурсі «Pražská Symfonie», Praha, Česká Republika – Ukraїna, (2023 р.)

Нашому хоровому колективу за досягнення в розвитку аматорської творчості, відродження й

примноження надбань національної культури та високий рівень виконавської майстерності вкотре Президією Федерації профспілок Вінницької області підтверджено звання «народного».

Для ознайомлення з хором колективом пропонуємо перейти за посиланням:

Висновки: Хоровий спів є одним із найважливіших засобів музично-естетичного виховання студентів коледжу, адже це і вид виконавського мистецтва і система вокального навчання студентів, що містить необхідну суму знань, навичок, умінь і універсальний спосіб розвитку творчого потенціалу особистості. В умовах систематичної роботи, насамперед, в очному режимі, така колективна форма співацького виконавства має величезні можливості: розвиває музичні здібності, формує позитивні моральні якості, благотворно позначається на фізичному стані співаків. Популяризація хорового мистецтва на кращих зразках української хорової спадщини дає можливість майбутньому вчителю музичного мистецтва нести глибші знання молодому поколінню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук П. Українське народно-хорове мистецтво як чинник самоідентифікації в контексті європейської інтеграції. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційно-культурний простір: європейський вибір України»*. Київ, 2008. Ч. 2. С. 88-90.
2. Гаврилюк О. А., Твердохліб Н. В. Співає народна мішана хорова капела «Mіx Voices» : збірник хорових творів з методичними рекомендаціями. Вінниця, 2023. 78 с.
3. Крамська С. Г., Аніщенко М. О. Особливості забезпечення творчої співпраці виконавців у хоровому колективі. *Мистецькі пошуки*. Суми: ФОП Цьома С.П., В.12. 2020. С. 58-62.

*Стаття надійшла до редакції
19 листопада 2023*

ФОРМУВАННЯ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ТЕХНІКИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК 378.016:78.071.2

МЕЛЬНИК ГАЛИНА

*(З досвіду роботи викладача музичних дисциплін Мельник Галини,
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічного коледжу»)*

Вступ. Формування особистості зв'язок з загальним процесом становлення майбутнього вчителя є багатоскладовим творчої особистості – спирається на процесом. Один з його важливих аспектів – загальновідому виключну роль музичного

мистецтва, яке концентрує в собі світ людських цінностей. В свою чергу заглиблення і вивчення світу цінностей змістовно пов'язується в людині з духом пошуку і затвердження істини – ознакою цілісності особистості, повноти суб'єктності. Таке пізнання є складним проявом внутрішнього життя людини, тому що потребує необхідність об'єктивного відношення до світу і до себе на всіх рівнях дійсності.

Питання диригентської педагогіки набувають актуального змісту в умовах відродження хорової культури, яка в історії національної культури є визначальною традицією. Диригентська діяльність учителя музичного мистецтва виступає складною системою, що обумовлює необхідність вивчення цілого комплексу диригентсько-хорових дисциплін. Його основу складають хорове диригування, хоровий клас, хорознавство та хорова практика в школі.

Заняття з хорового диригування – одна із центральних ланок у системі підготовки студентів до диригентської практики в школі. Індивідуальна форма навчання, яка є основною при вивченні предмету і обумовлена специфікою диригування як виконавського мистецтва, дає змогу ефективно вирішувати складні завдання даного курсу. Вона містить великі можливості для розвитку різноманітних сторін творчої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Важливими сторонами навчання хорового диригування є заняття в класі, самостійна робота студента, практична робота з хором колективом.

Предметом вивчення в курсі хорового диригування є теоретичне і практичне засвоєння цілого комплексу питань, що характеризують діяльність такого складного організму як хоровий колектив, оволодіння методикою репетиційного процесу, навичками психологічного впливу на колектив. Профіль майбутньої діяльності вчителя музичного мистецтва обумовлює пильну увагу до проблем специфіки вокально-хорової роботи в школі, зокрема, діагностики і розвитку дитячого

голосу в залежності від віку та індивідуальних особливостей учнів.

Під технікою диригування розуміють цілеспрямованість, раціональність та відточеність диригентських жестів, тобто таке володіння диригентським апаратом, коли диригент досягає максимальної точності виконання. Диригентські жести завжди повинні бути чіткими, економними, природними, пластичними та виразними. Від ступеню володіння технікою диригування залежить процес сприймання диригентських жестів хором колективом

Знання специфіки вокально-хорової роботи, які студент отримує під час навчання, допоможуть майбутньому вчителю осмислювати шляхи вдосконалення слухових навичок школярів, формувати навички чистого інтонування, (вокально-хорова робота зі школярами потребує від учителя музики вміння слідкувати за чистотою інтонації, хором строєм, ансамблем, дикцією, тембром, диханням), керувати темподинамікою у хорі, агогікою, штрихами, фразуванням. Учитель повинен знати закономірності й особливості хорової діяльності в школі, вокально-хоровий репертуар для різних вікових груп. Не викликає сумнівів, що в навчальному закладі майбутнього вчителя слід сформувати такі вміння — інтонування внутрішнім слухом хорової партитури твору, уміння здійснювати виконавський та вокально-хоровий аналіз творів, використовувати основні художньо-технічні засоби в роботі над хором творами та вміти управляти хором звучанням.

Мистецтво диригування, як і всі інші види музично-виконавського мистецтва, розвивається та вдосконалюється в процесі постійного спілкування виконавця з хором. Для цієї діяльності характерно те, що диригент не може працювати з колективом, якщо не отримав спеціальну диригентську підготовку. У навчальних закладах практикується така система навчання диригуванню, коли диригентська підготовка здійснюється за допомогою концертмейстерів, які виконують роль хору або оркестру. Саме такий вид роботи

дозволяє студенту оволодіти основами техніки диригування, ознайомитися з різноманітною музичною літературою. Предметом вивчення в класах диригування є музика, техніка диригування не може існувати та вивчатися сама по собі, вона є засобом розкриття музичного змісту, засобом впливу на виконавців, а творчі завдання визначаються музичним матеріалом. Як показує педагогічна та виконавська практика, яскраве уявлення студентом музичного образу твору сприяє подоланню технічних труднощів.

Отже, основним завданням диригентсько-хорової чи хормейстерської підготовки є розвиток загальної музичної культури студентів, їх музичних якостей та здібностей, формування художнього сприймання та розвитку музичного мислення, навчання диригентській техніці й практикуму роботи з хором, удосконалення комунікативних здібностей та майстерності організації творчої взаємодії з шкільним колективом.

I. Методи і прийоми формування диригентської техніки

Мистецтво диригування як музично-пластична діяльність представляє собою складний процес, що включає у себе інтелектуальний, емоційний, вольовий, слуховий та моторний компоненти, які тісно пов'язані між собою. Ясне внутрішнє відчуття хорової музики, доволі чітке звукообразне уявлення як в цілому, так і в деталях (характер звуковидобування, вокальна манера та ін.), є необхідною умовою формування тих, або інших диригентських виразних рухів, відчуття їх внутрішньої наповненості.

Художність виконання нерозривно пов'язана з майстерністю виконавця, тобто з досконалим і вільним володінням усіма прийомами та засобами техніки диригування. Найвищого технічного рівня виконання, найбільшої технічної свободи у володінні мануальною технікою диригент може досягти, лише повністю володіючи своїм апаратом в цілому та окремими його частинами, чого можна досягти лише при максимальній свободі м'язів усього апарату, при усуненню зайвих фізичних зусиль.

Для формування диригентської техніки майбутній фахівець повинен повністю оволодіти своїм диригентським апаратом, основною рушійною силою якого є м'язова система.

Робота над формуванням диригентської техніки здобувачів освіти нерозривно пов'язана з цілеспрямованими, систематичними заняттями з дисципліни «Хорове диригування».

Метою систематичних занять педагога зі студентом є підвищення та покращення диригентських навичок майбутнього диригента, виховання висококваліфікованого фахівця. У даному контексті важливим постає питання підбору ефективного методичного інструментарію для формування диригентської техніки студента.

Методи являють собою динамічний елемент загального інструментарію у формуванні диригентської техніки. Тобто методичний інструментарій формування диригентської техніки включає в себе сукупність прийомів, методів та засобів, які викладач застосовує безпосередньо під час фахової підготовки майбутніх диригентів.

У зв'язку з цим слід звернутися до засобів, які знаходяться в розпорядженні диригента, серед яких перше місце займають диригентський жест, техніка диригування (чим досконаліше техніка диригування, тим легше диригенту досягти поставленої мети – переконливої виконавської інтерпретації).

У диригуванні, як і в будь-якому іншому мистецтві, технічна і художня сторони тісно взаємопов'язані. Більше того, вони коригують один одного. Тому у них диференціювання можливе лише в теоретичному аспекті, щоб визначити диригентську техніку як засіб спілкування з виконавцям і, як сукупність дій для повідомлення інформації, а також як засіб контролю за виконанням.

Робота над технікою являє собою вивчення диригентської мови жестів і відбір найбільш дійових для вирішення певних виконавських завдань.

У процесі такої роботи необхідно також враховувати індивідуальні особливості конкретного студента, тому у навчанні майбутніх диригентів-хормейстерів питання постановки диригентського апарату вирішуються в безпосередньому зв'язку технічної і художньої складової. У зв'язку з цим слід говорити про наявність кількох етапів у розвитку диригентів-початківців.

На першому (репродуктивному) етапі студент не здатний адекватно, точно в жесті виразно передати звучання музичного твору. Здебільшого це відбувається через відсутність досвіду вираження в жесті свого розуміння музики, але найчастіше за причини слабого володіння своїм тілом, а саме: рукам і, мімікою і т. д. Тому так важливо на початковому етапі занять з постановки диригентського апарату студента виробити такі види рухів, які є природними і вільними у плані м'язової роботи.

Це стосується в цілому розташування в просторі корпусу, ніг, голови, рук. Виразне значення корпусу тіла полягає в тому, що диригент повинен випромінювати впевненість, а значить стояти прямо, підтягнуто, вільно розгорнувши плечі. Недопустима скутість, яка служить для виконавців сигналом напруги та затисненого звуку. Стійке положення корпусу забезпечують ноги, злегка розставлені на

ширину двох стоп. Положення голови безпосередньо пов'язане з мімікою особи і диригентським жестом. Неможливо домогтися виразного співу, якщо вираз обличчя і погляд диригента не будуть відповідати емоційної наповненості жесту. Особливо важливо це враховувати в роботі з дитячим колективом,

де вчителю доводиться вибудовувати емоційний ряд твору спільно з дітьми. Руки розташовуються у середній позиції, щоб

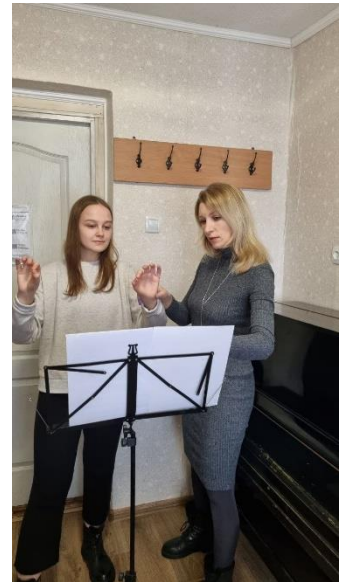
забезпечити вільний рух у будь-який бік (по вертикалі і по горизонталі). Сказане вище не зменшує пріоритету роботи над технікою диригентського жесту. Адже саме жестом хормейстер показує найтонші нюанси емоцій, переходить від одного стану до іншого у. Разом з тим вираз почуттів в виразних рухах неможливо точно описати, але основою для них, безсумнівно, є м'язова свобода і невимушеність рухів.

На даному, репродуктивному, етапі одними з основних методів роботи є наочний показ і словесне пояснення тих чи інших дій. Педагог демонструє студентові можливості диригентського жесту, звертаючи увагу на м'язову свободу, узгодженість рухів різних частин руки, відчуття її цілісності. Студент, як правило, намагається копіювати дії педагога. У цьому випадку краще працювати перед дзеркалом, тоді у студента з'являється можливість переконатися в правильності виконання вправи і контролювати себе з боку.

Не можна вимагати від диригента абсолютної м'язової свободи, необхідного пояснювати студенту, що свобода руху має на увазі раціональне напруження груп м'язів відповідно до умов необхідного руху. Неперервність і органічність жесту в диригуванні передбачає правильне і точне чергування напруження і розслаблення, що створює в м'язах вільний потік енергії. Саме ця енергія є відправною точкою у формуванні змістовності, емоційності диригентського жесту.

II. Вправи для розвитку технічних навиків у майбутніх вчителів музичного мистецтва

Необхідним засобом оволодіння технікою диригування майбутніми вчителями музичного мистецтва, керівниками-хормейстерами є

конкретні вправи, що спрямовані на засвоєння диригентського жесту, формування і розвитку диригентської техніки. Ціль вправ – досягнення розкутості диригентського апарату, розвиток метроритмічного почуття і налагодження координації. Залежно від реальної ситуації можна скорочувати або збільшувати кількість вправ, складати нові або ускладнювати ті, що вже є. По суті, запропонований набір повинен стати основою для розробки алгоритму освоєння диригентської техніки для кожного студента індивідуально.

Для формування навички диригентської постави ми використовуємо такі *вправи*:

- на усунення затиснення в м'язах,
- на звільнення плечового поясу від зайвої напруги,
- для правильної постановки рук,

та над постановкою диригентського апарату та удосконаленням мануальної техніки диригента неодмінно поєднана з виправленням деяких недоліків. Самий важкий та найбільш розповсюджений недолік – це затиснення плечового поясу (плечей, шиї та спини). Наступною складністю є затиснення або навпаки «розбовтаність» руки. Для того, щоб усунути затиснення плечового поясу ми пропонуємо студенту зробити декілька вправ задля того, щоб розслабити свій диригентський апарат та відчути повну м'язову свободу.

Ми вважаємо, що доцільним є виконання таких вправ, які допомагають набути м'язової свободи. Для початку необхідно сісти на стілець глибше, щоб спина опиралась на спинку, руки вільно опустити вниз, ноги, зігнуті в колінах, спираються на підлогу. Потрібно добре розслабити м'язи, відчути повний спокій, уявити собі, що сів просто

відпочити. Потім підняти руку вгору та кинути її на коліно. Якщо м'язи добре розслаблені, рука повинна мимовільно та м'яко впасти. З першого разу буває дуже складно досягнути того, щоб повністю розслабити м'язи та відчути вагу своєї руки. Обов'язково потрібно в даній вправі слідкувати за тим, щоб рух був рівномірним, рівним, плавним, лінивого характеру і рука щоб була повністю вільна, кисть опущена вниз, лікоть напівзігнутий.

Наступною вправою для розслаблення м'язового апарату слід виконати таке ж завдання, але стоячи. Необхідно вільно та рівно встати, повністю звільнившись від усієї напруги; ноги поставити поруч на невеликій відстані одну від одної, руки в цей час знаходяться по всій довжині тулуба; потім потрібно вільно підняти повністю витягнуті руки догори, вище голови та кинути їх вниз вільно, ніби вони чужі. З падінням рук слід також опускати і голову. Цю вправу потрібно виконувати спочатку однією рукою, потім іншою, а потім обома.

Дуже корисну вправу на звільнення м'язів рук пропонує професор М. Паверман. Вона

полягає в тому, щоб на витягнутих руках миттєво звільнити м'язи кистей, щоб вони мимовільно впали та повиснули. Після цього доречним буде перехід до вправи окремого звільнення м'язів усієї руки. Рука піднімається вертикально вгору, а потім окремо звільняється та падає кисть, потім передпліччя, і рука звисає у лікті, далі опускається плече; рука залишається з опущеним плечем, але піднятим передпліччям, останнім падає до кінця вниз передпліччя з кистю. Завдяки даній вправі виробляється повне звільнення м'язів, окремих зчленувань руки. Під час роботи над вправою слід спостерігати за станом ніг студента, час від

часу заставляючи його зігнути та розігнути ногу.

Для досягнення свободи плечового суглобу, відчуття ваги, свободи, вільного руху рук доцільним є застосування *вправи «Млин»* з обертальними рухами рук. Рука вільно опущена вниз, вздовж корпусу – вихідне положення, потім рука плавно піднімається прямо вгору вище голови, йде трохи назад та робить вільний кидок вниз, повертаючись у вихідне положення. Такі обертальні рухи слід повторювати рівномірно, перевіряючи, щоб рука не втомилась. Дана вправа виконується для початку однією рукою, потім іншою, далі – обома; спочатку в повільному темпі, потім темп прискорюється. Важливо при цій вправі слідкувати за диханням, домагатися його ритмічності та рівномірності.

Подані вище вправи допомагають розвинути рухливість усіх частин руки та набути свободу рухів плеча, передпліччя та кисті, що в подальшому вкрай необхідно для набуття свободи, точності та пластичності в диригентській техніці. Таким чином, виробляються уміння вільно перейти від гучної динаміки до тихої, у відповідності зі змістом твору.

Коли майбутній диригент уже достатньо добре розслаблює м'язи, руки у нього вільно рухаються, слід перейти до наступних вправ.

Один із найскладніших етапів роботи в оволодінні технікою диригування – це закріплення відчуття ваги руки, свободи усіх рухомих суглобів та м'язів руки при її русі в повітрі.

Неправильна постановка руки: лікті підняті вгору та розведені в сторони, кисті рук розвернуті в сторони: права в праву, ліва в ліву. При такому положенні руки суглоби плеча, зап'ястя, ліктьовий суглоб приведені в неприродне положення, м'язи рук затиснені, руки набувають незграбного вигляду. При неправильній постановці рук у диригента, так як іноді у скрипача або піаніста, можуть виникнути професійні захворювання.

Від природи людські руки дуже виразні. Тут доречним буде згадати, який вигляд мають руки

гімнастки, балерини, піаніста, художника. Під час виконання будь-якої діяльності людина ніколи не висуває незграбно лікті догори, не розвертає кисті рук в різні сторони, тому що таке положення буде неприродним. Руки диригента повинні бути вільні, сильні, гнучкі, кисті рук рухливі та м'які. Процес виправлення неправильної постановки рук – це дуже складна робота.

Корисними є такі вправи: сісти за стіл, руки покласти на стіл долонями вниз, потім взяти в пальці предмет (сірникову коробку, хустинку, маленький м'ячик чи олівець), на рахунок «і-і» плавно піднімати руки вгору, на рахунок «раз» опускати вниз, на стіл. Під час повільного підйому руки лікоть повинен бути напівзігнутий, кисть вільно опущена вниз, пальці без напруги тримають предмет. При цій вправі олівець слід тримати в горизонтальному положенні (1-й палець тримає олівець за один кінець, а інший кінець підтримується мізинцем, усі інші пальці м'яко спираються на олівець). Коли рука опускається на стіл, м'язи повністю розслаблюються, рука м'яко та мимовільно «падає» на стіл, а пальці спираються на предмет, який тримають. Під час цієї вправи необхідно слідкувати за тим, щоб руки піднімалися та опускалися тільки по вертикальній лінії вгору та вниз. З особистого досвіду зазначимо, що використання даної вправи є ефективним та корисним для звільнення рук диригента від зайв

ої напруги та затишення.

Також корисна для студентів досить розповсюджена серед диригентської практики є *вправа «Фарбування»*, що імітує рухи рук під час фарбування стін: встати прямо, спокійно опустити руки вниз (долоні повернуті назад) та плавним рухом підняти спочатку одну руку

вгору та плавно опустити вниз до певної межі, а потім іншу. Кисть повинна бути вільно опущена вниз, лікоть напівзігнутий. Потрібно намагатися вести руку рівно та безперервно вгору та вниз до певної межі. Після плавних рухів руками по вертикальній лінії можна точно такий же рух виконати по горизонтальній лінії. Руки поставити на рівні поясу, спочатку правою, потім лівою рукою вільними та плавними рухами намагатися провести пряму лінію на уявній площині точнісінько так, як ми можемо проводити масляною фарбою за допомогою малярної щітки. Хочемо додати, що для гарного засвоєння рухів цієї вправи можна запропонувати студенту взяти до рук справжню малярну щітку (або олівець) та виконати малювання певних ліній в повітрі. З власного досвіду зазначимо, що дана вправа сприяє розвитку рухливості та гнучкості кистей рук. Під час даної вправи працюють передпліччя та кисті руки, а основний рух здійснюється за допомогою променезап'ястного суглоба.

Одним з недоліків постановки диригентського апарату є неправильна позиція ніг, від якої залежить постановка корпусу диригента. Диригент погано стоїть під час диригування, у нього підіймається праве плече, він дуже виставляє праву ногу вперед, а ліве плече та ліва нога залишаються десь позаду, ліва нога повністю не спирається на підлогу, а ніби «висить» в повітрі на носочку, внаслідок цього у диригента немає гарної стійкості усього корпусу і весь диригентський апарат виглядає перекошено, некрасиво. При такій постановці корпусу у диригента погане відчуття опори в ногах, рухи сковані, ліва рука не виразна і виходить, що диригент диригує однією правою рукою.

В даній ситуації буде корисною *вправа «Відчуй опору»*: необхідно стати прямо, спокійно, спираючись на обидві ноги (п'ятки разом, носки в різні боки), ноги знаходяться на невеликій відстані одна від одної, розслабити м'язи плечового поясу, потім піднімати ліву ногу та ліву руку, потім праву ногу та праву руку. Потрібно виконати дану вправу декілька

разів, в результаті чого відчуті самостійність рухів лівої та правої руки та ноги. Приступаючи до диригування, диригент займає відповідне вихідне положення. Він повинен стояти прямо, але вільно, рівномірно опираючись на обидві ноги (злегка розставлені). Корпус під час тактування повинен легко відповідати жестам. Положення плечей має бути природним, без зайвої напруги. Руки та лікті – вільні, з розслабленими м'язами.

В тактуванні диригент використовує головним чином праву руку. Кисть руки треба тримати долонею до низу під час будь-якого жесту. Руки повинні займати таке положення, з якого буде зручно їх вести в будь-якому напрямленні (до себе, від себе, вгору, вниз). Роль кисті в диригуванні дуже важлива. Кисть повинна бути увесь час вільною та гнучкою.

Правильне положення диригентського апарату диригента – це вільно та не дуже високо підняті руки. Лікті повинні бути не дуже віддалені від корпусу.

На диригентське дихання великий вплив має положення корпусу диригента. М. Канерштейн зазначає, що «плечі і весь корпус повинні бути в такому положенні, щоб дихання не було стиснутим. Воно тісно пов'язане з диханням самої музики, фрази, а також з диханням вокалістів».

Для досягнення свободи координації рухів

доцільними є *вправи на формування диригентської постави*. Слід пояснити студентам, яким чином можна досягти правильної постави. Положення корпусу, плечей, голови, ніг, рук диригента повинно базуватись на природності та зручності. Під час кожного заняття слід нагадувати студентам, що корпус під час диригування має бути прямим, позбавленим напруження, але зібраним, з трохи піднятими грудьми та розвернутими плечима. Привчали студентів слідкувати за своїми плечима (бо вони не мають бути низько опущені під час диригування) та положенням голови (вона при диригуванні має бути трохи піднята). Що стосується ніг в диригентській поставі, то при диригуванні вони повинні забезпечувати тверду і стійку опору для корпусу. Руки повинні рухатись вільно, природньо та у відповідності з характером кожного моменту виконання. Послідовно переходячи від простих навчально-творчих завдань до складніших можна використати *вправу на оволодіння динамікою*. Під час диригування твору студенту пропонується вивчати та відпрацьовувати широку динамічну палітру – від *piano* до *forte*. Пояснюємо, що жест *piano* треба виконувати легко, без зайвих рухів та з маленькою амплітудою, але чітко. При диригуванні *forte* амплітуда рухів рук збільшується. Слідкуємо, щоб амплітуда не була занадто широка.

Задля закріплення навичок елементарної диференціації рухових функцій рук прикладом може бути *вправа на диференціацію рук*. Пропонуємо студенту потренуватися вступати на I долю, потім знімати на I і III долю тридольного такту правою рукою, в той час як ліва рука тримає заліговану ноту два такти. Далі студент виконує наступну

вправу, в якій ролі рук змінюються з точністю до навпаки, тобто права рука тримає лігу, а ліва – показує усі три долі і зняття. Під час виконання студентом цих вправ ми пояснюємо студенту, щоб не забував про те, що слід ставити або переводити витриманий звук за допомогою чітких та ясних ауфтактів.

Також для удосконалення навичок диференціації рухових функцій рук можна запропонувати студенту диригувати на 4/4, правою рукою показуючи кожен долю, а лівою лише I та III. Для цієї вправи спочатку слід продиригувати ритмічний малюнок кожною рукою окремо, а потім поєднали обидві руки. В цій вправі важливим є показ ауфтактів, а також чіткі покази сильних долей (I та III).

Для розвитку рухливості кисті корисні модифіковані вправи за І. Мусіним. *Вправа – рухи кисті в одній площині*. Для початку необхідно поставити руку в вихідне положення (тобто положення «разу»), потім треба трохи підняти кисть і, затримавши її на якусь мить, зробити рух, ніби рука падає та ударяє по певній площині. Після удару кисть, відштовхнувшись від уявної площини, повинна відскочити уверх, так, щоб бути готовою до наступного руху.

В момент удару кисть повинна знаходитись на рівні передпліччя, тобто паралельно до підлоги.

Рекомендовані рухи радимо студентам повторювати один за іншим з інтервалом приблизно в одну секунду. Важливо після кожних 8- 10 ударів обов'язково перевіряти стан м'язів

руки, усуваючи затиснення (які можуть з'явитися у процесі виконання вправи). Вправа може виконуватися з різною швидкістю, гостротою та амплітудою, з різними по тривалості інтервалами. Для уникнення виникаючих помилок під час виконання вправ рекомендується дотримання наступних правил.

Вправа кистьові удари в усіх площинах тактування. З вихідного положення рука поступово переміщується вправо, а потім – вліво. Переміщення проводиться з зупинками в окремих точках, при чому, в кожній робиться по декілька ударів кистю. В іншому варіанті потрібно переміщати руку вже без зупинок, супроводжуючи рухи ударами кисті. Протягом вправи потрібно уважно слідкувати за свободою руки, природністю її пересування та правильністю ударів кисті. Дана вправа має на меті: по-перше, вироблення однакових ударів кисті при різних положеннях руки; по-друге, вироблення вірного положення різних частин руки по відношенню до тієї чи іншої точки плоскості тактування. Вирішальну роль відіграють плече та лікоть. Під час руху руки вліво плече повинно наближатися до корпусу, а лікоть зігнутися; рух вліво потрібно робити аналогічно.

Для вироблення гнучкості та пластичності рухів рук можна застосувати *вправу кругові рухи рук*. В основному положенні руки потрібно робити повільні кругові рухи спочатку в один бік, потім в інший. Важливо слідкувати за тим, щоб рухи здійснювалися без поштовхів. Також потрібно спостерігати за тим, щоб кисть була повернута долонею вниз. Вправа виконується спочатку з розкритою долонею та злегка витягнутими пальцями без напруги, а потім «зібраною» кистю.

Висновки. Сьогодні в галузі освіти надзвичайно актуальною є проблема вдосконалення підготовки фахівців мистецького профілю, зокрема майбутніх вчителів музичного мистецтва та диригентів хору. Виховання високопрофесійного диригента – одна із складних проблем музичної педагогіки, яка зумовлена тим, що вимагає особливих засобів трансформації параметрів

музичних явищ. Одним із таких засобів є мануально-пластичний вираз музики, тобто диригентська техніка. Саме вона є базисом диригентського багатовимірного управління художньою стороною колективного виконавства, каналом передачі динамічних, артикуляційних, звукотворчих, інтонаційних та емоційних переймань безпосередньо під час хорового співу.

Диригентська техніка – це сукупність сформованих спеціальних навичок та умінь, що забезпечують мануальне моделювання образного змісту музичних творів та вольовий вплив на колектив виконавців. Виділяємо такі навички: диригентської постави, володіння системою показу аффтактів, тактування, диференціації рухів рук, показу штрихів та динаміки.

Особливості формування диригентської техніки майбутніх фахівців полягають у необхідності оволодіння знаннями щодо проблеми формування диригентської техніки; забезпеченні вмотивованості майбутніх вчителів музичного мистецтва під час оволодіння диригентською технікою; автоматизації певних операцій, тобто оволодінні відповідними навичками; створенні ситуацій, наближених до умов практичної репетиційної роботи з хором; урізноманітненні форм проведення занять з диригування; використанні різноманітного методичного інструментарію (методів, прийомів, вправ, диригентських етюдів, творчих завдань, апробації на виробничій педпрактиці).

Критеріями та показниками сформованості диригентської техніки майбутніх фахівців є сформованість певних навичок, а саме:

- здатності до високомайстерного рухово-пластичного відтворення художньо-образного змісту хорових зразків,
- диригентської постави,
- володіння системою показу аффтактів,
- тактування,
- диференціації рухів рук,
- показу штрихів та динаміки.

Доцільними методами та прийомами формування диригентської техніки є: метод

активного спостереження, словесні методи (розповідь, пояснення, роз'яснення, бесіди; установка, наведення), вправи на формування постави (на усунення затиснення в м'язах, на звільнення плечового поясу від зайвої напруги, для правильної постановки рук, на відчуття ваги рук) та ін.

Ефективним є використання комплексу методів (наочний, словесно-пояснювальний, емоційно-змінний контекст) для освоєння студентами елементів диригентської техніки, починаючи з першого етапу постановки апарату.

Вказаний комплекс спрямований на розвиток не тільки м'язової, але і емоційної розкутості студента. Так, головним завданням виконання рухових вправ є пошук найбільш природного,

зручного і правильного положення корпусу, голови, рук і ніг для вироблення відповідної постави і диригентської позиції. Диригентський показ і словесні пояснення педагога сприяють розвитку у студентів правильних відчуттів, що полегшує подальше її освоєння не тільки елементів жесту, але й компонентів музичної мови (штрихи, динаміка, ритм та ін.). Емоційно-сміслові занурення в текст твору спрямоване на розширення освітнього поля студента, зміцнення його професійного статусу як музиканта, а грамотне використання диригентського жесту служить запорукою успішної роботи вчителя з дитячим хором, допомагає освоювати в майбутньому складні твори і досягати високого виконавського рівня.

*Стаття надійшла до редакції
16 листопада 2023*

МАЙСТЕРНІСТЬ УКЛАДАННЯ РОБОЧИХ ЗОШИТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

(вивчення досвіду викладачів кафедри української філології КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» Лесі Ненчинської та Юлії Романухи)

УДК 37.091.4:(811.161.2+821.161.2)

МАРЦЕНЮК ОЛЕНА, кандидат педагогічних наук, доцент

РУДА ТЕТЯНА, методист коледжу

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Укладання навчальних посібників кропітка і титанічна праця, яка вимагає від автора глибоке володіння матеріалом з дисципліни, досвід у використанні різних методичних підходів і прийомів, які вже були апробовані як ефективні. Особливим жанром навчального посібника є Робочий зошит. Саме педагоги-практики зосереджують свою увагу на укладанні робочих зошитів з дисциплін. Проблеми укладання робочих зошитів як особливого виду навчального посібника вивчали такі науковці-теоретики: Єромолаєва

Л.М., Іонов М.І., Княжицький А.І., Троїцький Ю.Л. та інші. Дослідники висвітили окремі питання щодо ефективності освітнього процесу за допомогою використання у навчальному процесі робочих зошитів.

Використання робочих зошитів у ході викладання навчальної дисципліни ефективно вирішує кілька питань: вирішення проблеми диференціації та індивідуалізації процесу навчання, формування загально навчальних умінь, способів удосконалення самостійної роботи здобувачів освіти, розробка системи різнорівневих завдань, мотивація до вивчення предмету.

Практика використання та авторське укладання робочих зошитів з різних дисциплін особливо із загальноосвітньої підготовки майстерно реалізовується у Комунальному закладі вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Так, викладачі кафедри української філології Ненічська Леся Валентинівна та Романуха Юлія Володимирівна мають практичний досвід та на високому науково-методичному рівні опанували технологією створення робочих зошитів з української мови та літератури. Педагоги уміло оволоділи процесом добору, систематизації, узагальнення дидактичних матеріалів і формування на їх основі особливого типу навчальних посібників для вивчення літератури учнями. Складовими технології створення зошитів з української літератури є: визначення місця і ролі робочих зошитів у навчальному процесі; розробка проблемних запитань і завдань, що сприяють розвитку творчих здібностей школярів; передбачення форм контролю та їх змістового забезпечення; відбір ілюстративного матеріалу, науково-популярної інформації, кросвордів, виконання дидактичних ігор як засобу стимулювання пізнавального інтересу учнів до української літератури.

На фінальний тур Всеукраїнського науково-методичного Конкурсу «Педагогічний Оскар – 2023» до 12-ти номінацій було представлено 973 конкурсні роботи із 133 закладів фахової передвищої освіти. Автори Робочого зошита, Ненчинська Л.В. та Романуха Ю.В., посіли 2 місце у номінації «Контроль результатів навчання здобувачів освіти».

Ненчинська Л. В. народилася 28.11.1981 року у Вінниці в родині вчителів - третє покоління педагогів по батьковій лінії. У 2001 році закінчила Училище Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за спеціальністю «Початкове навчання». У 2004 році – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Українська мова і література). У 2011 році – Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» за спеціальністю «Педагогіка вищої школи».

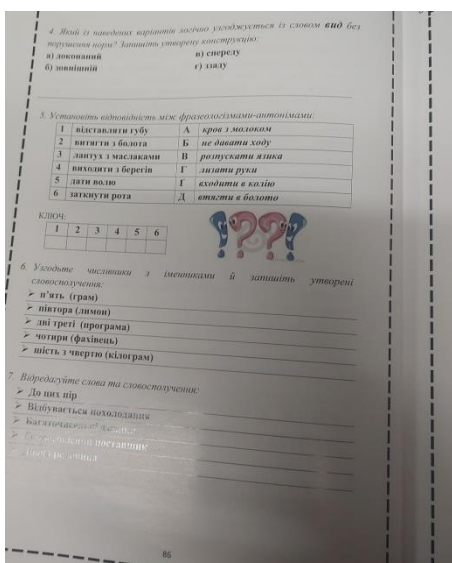
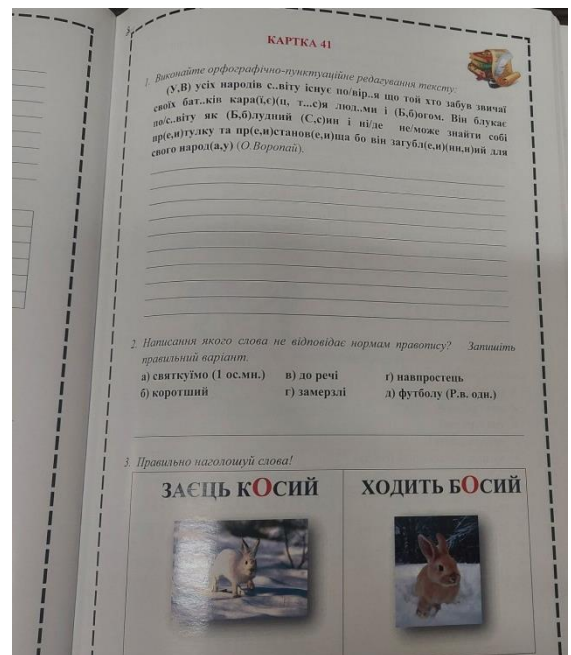
З 2001 року почала працювати лаборантом комісії викладачів української мови та літератури, а з 2004 року – розпочала педагогічну діяльність. Зараз викладає дисципліни філологічного спрямування, активно займаюся дослідницькою роботою, публікую статті та посібники,

бере участь у наукових конференціях, конкурсах педагогічної майстерності та

заходах, спрямованих на популяризацію української мови, літератури та культури. Працювала над розвитком волонтерського проєкту «Безкоштовні курси української мови». Постійно підвищує свою кваліфікацію, вивчає нові методи викладання та тенденції в галузі освіти.

Життєве кредо педагога: «*Не кажи світові про те, що ти хочеш зробити, а покажи, як ти робиш.*»

Педагогічне кредо: «*Успіх приходить до того, хто*

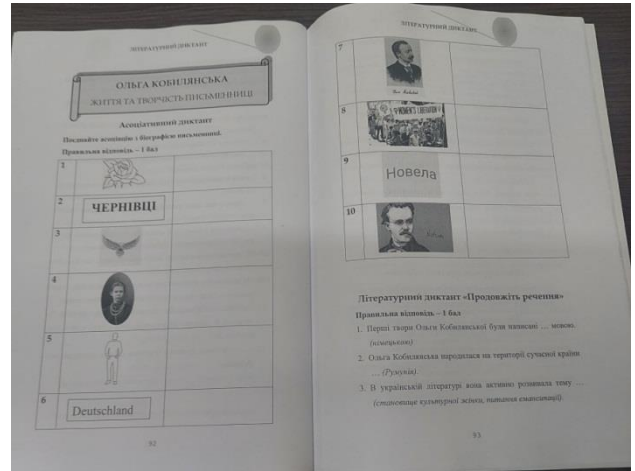
робить те, що найбільше любить».

У методичному доробку Ненчинської Л.В. є кілька робочих зошитів. Як-от:

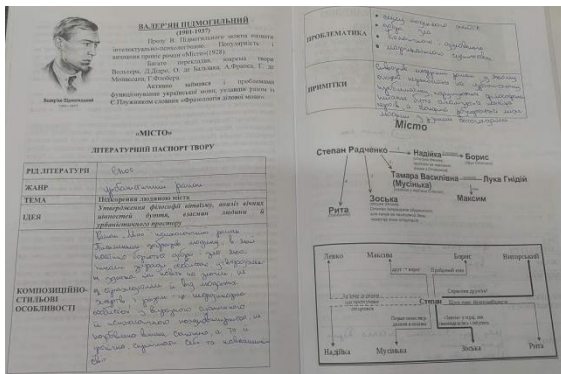
1) Робочий зошит з української літератури (підготовка до ЗНО) /уклад. Л. В. Ненчинська. Вінниця : ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2018. 160 с.

2) Ненчинська Л., Мазур Т. Тренажер з української мови для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання (60 карток). Вінниця : ТОВ «Твори», 2020. 124 с. (за цей зошит отримали диплом за зайняте III місце у Всеукраїнському конкурсі педагогічної майстерності «Педагогічний оскар» у номінації «Інновації у створенні й упровадженні сучасних методик, форм, прийомів викладання», 2021 р.)

3) Ненчинська Л., Романуха Ю. Калейдоскоп літературних диктантів з української літератури: навчально-методичний посібник для вчителя-словесника. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2021. 120 с.

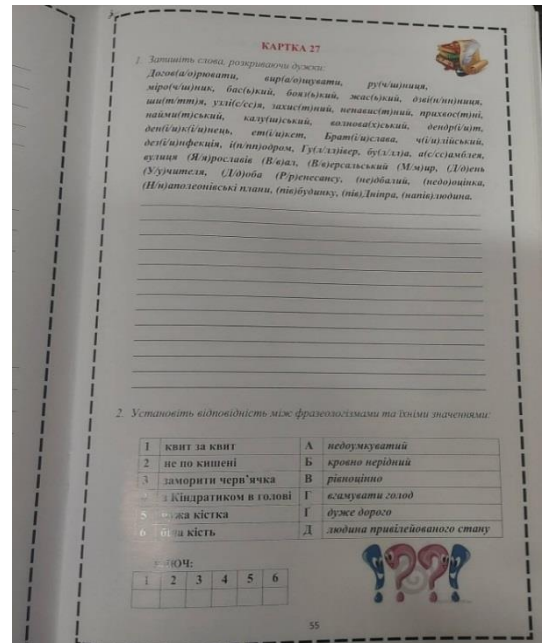
1) Робочий зошит з української літератури – це найкращий спосіб ефективної підготовки до ЗНО. У зошиті вміщено матеріали з усіх тем, передбачених програмою ЗНО: короткі відомості про письменників, літературні паспорти до кожного твору, основні теоретико-літературознавчі поняття, елементи аналізу художніх творів, підбірка цитатного матеріалу, додатковий матеріал з теорії літератури.

Добірка а вмістила все

для випускників, вступників, їх репетиторів, учителів та усіх, хто бажає якісну підготуватися до ЗНО з української літератури.

2) Навчально-методичний посібник містить різні види літературних диктантів для ґрунтовного вивчення творчості українських письменників кінця XIX - початку XX століття, швидкої та якісної перевірки отриманих знань здобувачів освіти. Запропоновані матеріали можуть бути використані під час проведення тематичного та підсумкового оцінювання на заняттях, у позакласній роботі та при підготовці до ЗНО. У навчально-методичному посібнику всі завдання згруповані тематично відповідно до програми з української літератури. Рекомендований для вчителів словесників.

3) Посібник укладено відповідно до чинної програми з української мови для закладів фахової передвищої освіти та програми зовнішнього незалежного оцінювання з української мови 2021 року. 60 карток-комплексів посібника вміщують завдання з фонетики, акцентуації, орфографії, лексикології, фразеології, синтаксису та граматики. Акцент у доборі мовного матеріалу зроблено на найбільш поширені випадки слово- та формовживання, у яких часто допускаються помилки.

Посібник призначено для якісної підготовки здобувачів освіти до проходження зовнішнього незалежного оцінювання з української мови.

Романуха Юлія Володимирівна народилася 23 травня 1984 року с. Селище Літинського району Вінницької області. 1999-2003 рр. – навчання в училищі Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського; 2003-2006 рр. – навчання у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського.

З 2006 року вчитель української мови і літератури та зарубіжної літератури Обласного наукового ліцею-інтернату Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»; з 2022 року викладач вищої категорії, старший викладач кафедри української філології Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Коло професійних інтересів та захоплень: сучасні педагогічні технології та методи співробітництва при формуванні

ключових компетентностей

студентів на заняттях української мови і літератури; формування та розвиток комунікативної культури здобувачів освіти; впровадження інтерактивних технологій у процесі навчання; літературно-пошукова робота; формування творчої особистості; розвиток творчих здібностей студентів; мотивація до вивчення предметів.

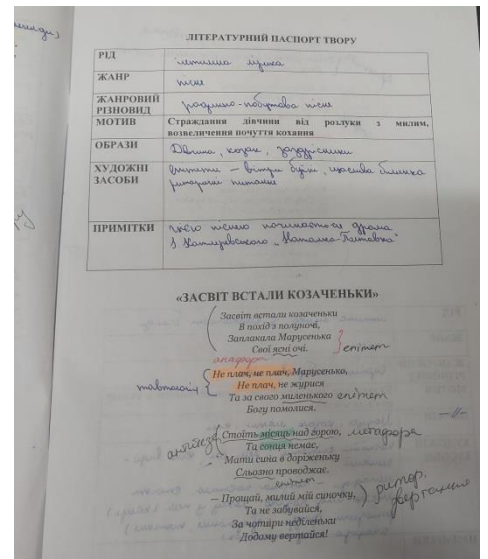
Життєве кредо: Якщо ви робите щось прекрасне й піднесене, а цього ніхто не помічає – не турбуйтеся: схід сонця – це взагалі найпрекрасніше видовище на світі, але більшість людей в цей час ще спить.

(Джон Леннон)

Якщо буде світло в душі, буде краса в людини; якщо є краса в людини, буде гармонія в домі; якщо є гармонія в домі, буде порядок у нації; якщо є порядок у нації, буде мир у світі.

Педагогічне кредо: Педагогічна ідея – це повітря, в якому розправляє крила педагогічна творчість. (В. Сухомлинський)

Професійна свобода педагога – основа його професійного зростання, умова досягнення професіоналізму. Професія педагога – одна з тих, яка

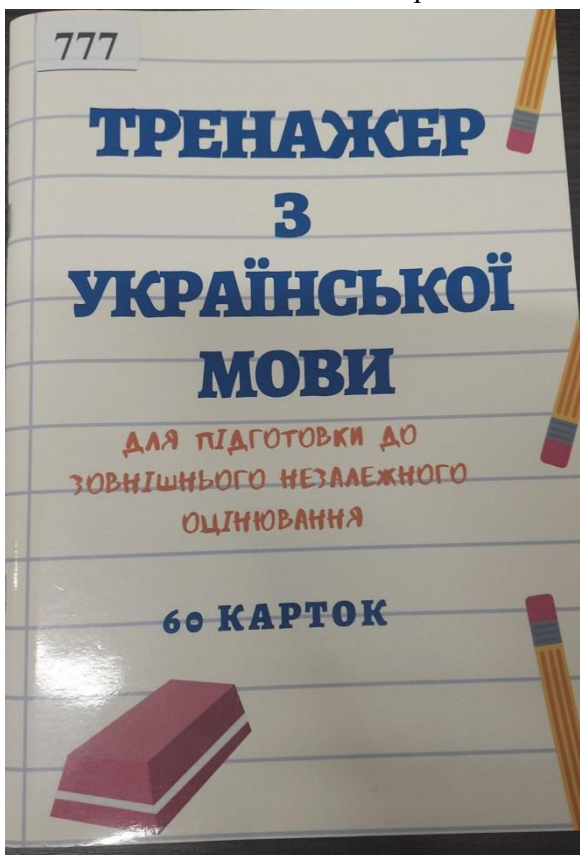

змушує людину весь час зростати, змінюватися відповідно до нових соціальних вимог, до нових запитів суспільства, до наступних поколінь, які привносять нові цінності, традиції, погляди, норми.

Актуальною проблемою сучасного педагога є правильний вибір освітніх технологій, методів та засобів організації процесу навчання. Вибір сучасних педагогічних технологій – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи викладача. Тільки завдяки ефективно підібраним педагогічним технологіям, методам та прийомам можна формувати ключові компетенції здобувачів освіти.

Творчі можливості, пізнавальні інтереси, самовдосконалення, самоосвіта, пошук свого шляху, формування внутрішнього стрижня особистісного зростання, та наявність професійної свободи є неодмінною умовою досягнення професіоналізму.

Кожен педагог за роки своєї педагогічної діяльності має арсенал технологій, методів та засобів організації процесу навчання. Тому метою написання посібника була можливість поділитися власним досвідом роботи та налагодження зворотного зв'язку.

використані під час проведення тематичного чи підсумкового оцінювання на заняттях, у позакласній роботі та при підготовці до ЗНО.

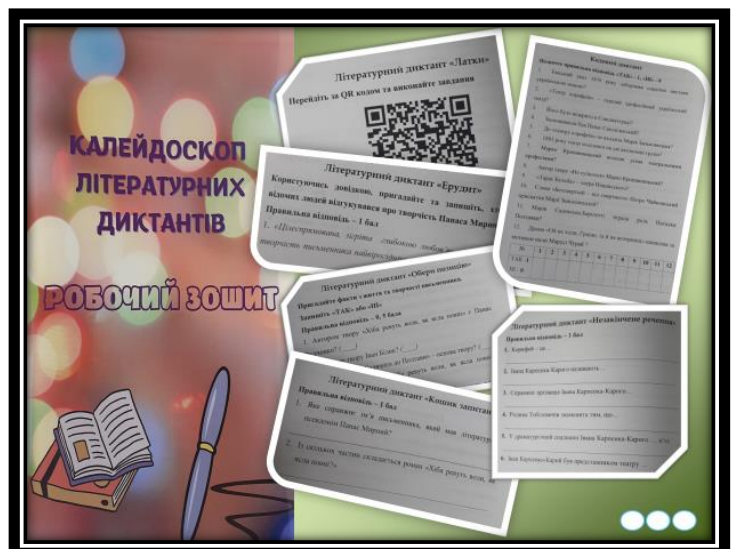
Навчально-методичний посібник урізноманітнить, полегшить та зробить більш цікавим, творчим і креативним заняття української літератури, допоможе краще засвоїти навчальний матеріал, підготуватись до ЗНО, узагальнити та закріпити отримані знання.

Робочий зошит відповідає вимогам Державного стандарту освіти та чинній програмі з української літератури. Усі

Передумовою виникнення робочого зошита був навчально-методичний посібник для викладачів «Калейдоскоп літературних диктантів», який згодом і став основою для написання зошита для студентів (учнів).

Інтерактивний навчально-методичний посібник «Калейдоскоп літературних диктантів» (робочий зошит для студента (учня)) містить різні види літературних диктантів для ґрунтовного вивчення творчості українських письменників кін. XIX – поч. XX ст., швидкої та якісної перевірки отриманих знань здобувачів освіти. У зошиті вміщено практичні завдання у формі літературних диктантів різного рівня складності. Деякі з яких можна виконувати на занятті, а інші – опрацьовувати самостійно. Усю інформацію та враження можна одразу занотовувати в зошит. Форма та різноманітність – це чудове доповнення будь-якої форми організації освітнього процесу – очного чи дистанційного.

Запропоновані матеріали можуть бути

завдання згруповані тематично відповідно до програми з української літератури. Рекомендовано для студентів I курсу (учнів 10 класу). Матеріали видано в авторській редакції.

Як зазначають авторки численних робочих зошитів: «Основна мета роботи в зошиті – навчати мислити здобувачів освіти, самостійно аналізувати художній твір, спонукати до творчості, посилювати інтерес до вивчення літератури, сприяти розвитку творчих здібностей, заохочувати до читання літературних творів, стимулювати пам'ять, розвивати мислення, сприяти формуванню вмінь і навичок аналізу літературного твору, формувати читацькі інтереси й насолоджуватися красою українського слова».

Стаття надійшла до редакції
19 жовтня 2023

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 378:373.2.011.3-51]:37.043.2-056.2\3

ТОКАР ЛЮБОВ

доктор філософії, викладач дошкільних
психолого-педагогічних дисциплін,

СОРОЧАН МАРИНА

доктор філософії, викладач дошкільних
психолого-педагогічних дисциплін,

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»,

***Abstract.** The article reveals the essence of the pedagogical experience of Maryna Petrivna Sorochan, Doctor of Philosophy, teacher of preschool psychological and pedagogical disciplines of the Communal Institution of Higher Education "Vinnytsia Humanitarian and Pedagogical College", the conditions of its use in the process of training future educators in order to ensure that they have an active approach to the development of the educational process abilities and skills of the individual, application of acquired knowledge in practice. Particular attention is paid to the formation of operational, motivational, moral and ethical, psychological readiness for professional activity in the conditions of inclusive education in preschool education institutions and inclusive competence in future educators. In his work, the teacher places the main emphasis on preventive interactive training forms of work aimed at forming the readiness of education seekers to organize the education of children with special educational needs.*

***Key words:** experience, readiness, future educators, inclusive education, children with special educational needs.*

Постановка проблеми. У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти вказано, що дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності [1].

Вихователь – це ключова постать, яка зреалізовує реформи в закладі дошкільної освіти, тому вважаємо, що особливо важливим

є забезпечення їхньої якісної педагогічної освіти і постійного професійного розвитку.

Специфіка роботи педагога в умовах інклюзивного навчання полягає у вирішенні різних навчальних, виховних, корекційних завдань; розробленні індивідуальної програми розвитку, навчання і виховання кожної дитини з урахуванням особливих потреб, труднощів; орієнтації на пізнавальні можливості дитини; створенні умов для адаптації дітей з особливими освітніми потребами та набуття ними важливих соціальних навичок, а це

висуває і відповідні вимоги до здійснення підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Проведене вивчення наукових джерел показало, що становлення інклюзивної освіти в Україні розпочалося значно пізніше, ніж закордоном. У нашій державі навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) довгий час здійснювалося сегрегаційним шляхом, тому і нині триває процес формування підходів та принципів інклюзивного навчання.

Так, у 2019 році введено новий Стандарт вищої освіти України підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалавра) галузі знань

01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 Дошкільна освіта, який розроблено згідно з вимогами Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту». У відповідності до якого майбутні педагоги закладів дошкільної освіти мають «розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.» [2, с. 10].

У стандарті виділено спеціальні (фахові компетентності), зокрема КС-10. «Вміння складати Індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути знайомими з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.» [2, с. 9].

В останні роки зросла кількість педагогічних та психологічних досліджень, у яких підготовка в ЗДО розглядається в контексті проблеми реформування системи дошкільної освіти, у дослідженнях Т. Жаровцевої, О. Пехоти, Т. Танько, Г. Троцько та інших розкрито зміст, етапи підготовки та розглянуто різні моделі реалізації інклюзивної освіти в ЗДО. Г. Косарева [3], акцентує увагу на тому, що в

цілому проблема підготовки фахівців ЗДО до роботи в інклюзивному середовищі нині стає досить актуальною, оскільки вихователі не в повній мірі усвідомлюють її сутність, недостатньо володіють відповідними знаннями й уміннями.

Мета статті - розкрити сутнісну характеристику передового досвіду Сорочан Марини Петрівни, викладача дошкільних психолого педагогічних дисциплін кафедри теорії, фахових методик та технологій дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Виклад основного матеріалу дослідження. Сорочан Марина Петрівна народилася 02 січня 1976 року у місті Вінниця. З самого дитинства Марина Петрівна мріяла бути педагогом, тому вступила до Вінницького педагогічного училища, яке успішно закінчила в 1996 році. У 2011 році – Вінницький державний педагогічний університет імені

М. Коцюбинського, а в 2017 – Уманський державний педагогічний університет імені П.Тичини. У результаті навчання отримала кваліфікацію викладача російської мови, вчителя зарубіжної літератури, соціальний педагог, вихователь дітей дошкільного віку, організатор дошкільної освіти, практичний психолог.

З 2015 року Марина Петрівна працює у коледжі викладачем дошкільних психолого-педагогічних дисциплін на кафедрі теорії, фахових методик та технологій дошкільної освіти.

Життєве кредо:

«Важливо не те як багато ми даємо, а як багато любові ми в це вкладаємо»

Педагогічне кредо:

«Тільки той стане справжнім учителем, хто ніколи не забуває, що сам був дитиною...» (В. Сухомлинський)

Тема та ідея досвіду обрані Сорочан Мариною Петрівною не випадково. Сьогодні в Україні відбувається формування нової освітньої політики, яка передбачає включення кожної дитини в освітній простір і цим

забезпечує реалізацію її права на освіту. Сучасна освіта повинна забезпечувати виховування й навчання дітей, які належать до різних етнічних груп та культур, говорять різними мовами, мають різні можливості, інтереси тощо. Тому заклад освіти має враховувати ці відмінності й не обмежуватись однаковим підходом до всіх дітей.

Кількість дітей, які потребують корекційного навчання, невпинно зростає. Окрім збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами (ООП), спостерігається тенденція якісної зміни комплексного характеру порушень у кожній окремій дитини. Інклюзивна освіта базується на ідеології, яка виключає будь-яку дискримінацію, забезпечує ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з ООП.

Марина Петрівна розробила анкету «Поняття інклюзії» для дослідження проблем та фактичної готовності вихователів та студентів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Так відповіді на питання «Наскільки Ви психологічно готові працювати з дітьми з ООП?» показали, що 35% опитаних вихователів, які вже працюють в ЗДО оцінюють свою готовність на 50%.

Більшість з них наголошують на: 1) психологічних і моральних труднощах; 2) проблемах у спілкуванні з батьками здорових дітей і дітей з ООП; 3) неготовності брати на себе відповідальність за результати, інколи непередбачуваної, поведінки дітей (аутоагресії та агресії по відношенню до інших дітей); 4) невпевненості у своїх знаннях щодо навчання і виховання дітей з різними нозологіями, та здатності донести ці знання до батьків.

Психологічна готовність студентів виявилась ще більш низькою. Усього 20% опитаних майбутніх вихователів психологічно готові до роботи в умовах інклюзії.

Невідомість, велика кількість стереотипів, невпевненість у своїх силах, відсутність досвіду роботи – усе це вплинуло на відповіді здобувачів освіти. Результати цього опитування

стали основою **мети** передового досвіду педагога:

формування готовності майбутніх вихователів до інклюзивного навчання.

Важливо навчити студентів застосовувати одержані знання, а також знаходити і творчо використовувати інформацію для прийняття компетентних рішень у майбутній професійній діяльності. З цією метою в процесі дослідження розроблено та апробовано тренінгову програму «Формування готовності до організації навчання дітей із особливими освітніми потребами», проходження якої сприяло підготовці майбутніх вихователів до усвідомлення глибинного змісту і сутності інклюзивного навчання, дозволило ознайомити їх із перевагами інклюзивного навчання та підготувало до роботи з дітьми з ООП [4, с.154].

Мета курсу: впровадження експериментальної методики формування готовності майбутніх вихователів до організації навчання дітей із особливими освітніми потребами.

Програма «Формування готовності до організації навчання дітей із особливими освітніми потребами», складалася з трьох модулів: «Розуміння інклюзії», «Особистісна готовність та відповідальність», «Практична діяльність», реалізація якої забезпечувала поєднання традиційних технологій та оволодіння методами вирішення квазіпрофесійних завдань на основі активного використання інноваційних технологій. Проведення міні-лекцій, майстер-класів, мозкових штурмів, ділових і рольових ігор та різних інтерактивних вправ, які імітували майбутню професійну діяльність, ставило студентів у визначену професійну роль, дозволяло їм самотійно і творчо застосовувати набуті компетентності, приймати аргументовані рішення, вчитися брати на себе відповідальність за їх виконання та наслідки, що забезпечувало комплексну підготовку студентів до роботи в умовах інклюзивного навчання в ЗДО.

Впровадження тренінгового курсу дає можливість отримати нові знання та закріпити

їх у практичній діяльності. Значне підвищення ефективності роботи досягається завдяки його особливостям, а саме: розв'язання всіх завдань забезпечується логічним поданням матеріалу - від загального до конкретного, від теоретичного до практичного та весь теоретичний матеріал модифіковано у практичні вправи. Курс складалася з трьох модулів. Тривалість його 18 годин (12 занять).

Під час проходження першого модулю студенти знайомляться з поняттям «інклюзія», «інклюзивне навчання», організацією освітнього процесу в інклюзивній групі, стратегіями міжнародного та українського законодавства, що стосується інклюзії.

Під час проходження другого модулю формується психологічна готовність до роботи з дітьми з ООП, відбувається зміна стереотипів і викорінення психологічних бар'єрів, прийняття дітей з ООП як рівних, формується толерантне ставлення до впровадження інклюзивного навчання у ЗДО.

У третьому модулі відбувається ознайомлення студентів з індивідуальними психо-фізіологічними особливостями дітей різних нозологій (розлад аутичного спектру, синдром Дауна, дефіцит уваги та гіперактивність). Саме ці нозології викликають найбільшу стурбованість серед опитаних нами вихователів, студентів та викладачів ЗВО. Розглядаються основні ознаки, прояви тієї чи іншої нозології, стереотипи, що закарбувались у суспільстві. Вивчаються ефективні способи взаємодії дорослого і дитини, особливості організації ігрової діяльності дітей та провідні технології роботи з дітьми та їх батьками.

З метою формування мотиваційної та психологічної готовності до роботи в ІОС нами були використані різні форми роботи.

Одним із ефективних прийомів формування позитивного мислення та підвищення мотивації до обраної професії було застосування **методу SWOT-аналіз**.

Студенти визначали переваги та недоліки інклюзивного навчання, свої сильні та слабкі сторони /риси, можливості та загрози, які можуть виникати під час роботи в ЗДО.

Кожна група презентувала свої пропозиції та разом з викладачем обговорювала, як перетворити свої слабкі сторони/риси у сильні, переваги – у реальні можливості, використати сильні сторони задля уникнення/знешкодження загрози.

Дієвим методом формування психологічної готовності та підвищення мотивації до роботи з дітьми з ООП, визначення особистих ресурсів для підвищення професійного рівня було впровадження мозкових штурмів «Оптимізм – реалізм», «Готовність до роботи з дітьми з ООП», «Мої ресурси» та рольової гри «Східний базар», під час реалізації яких студенти могли знайти в собі ті риси, які допоможуть почуватися впевнено під час роботи з дітьми в умовах ІОС, застосувати технології ситуативного моделювання.

Курс проводиться у вигляді факультативу. Також окремі модулі чи вправи можуть використовуватися під час вивчення інших дисциплін освітнього циклу, а саме «Інклюзивна освіта», «Дошкільна педагогіка», «Корекційна педагогіка», «Соціально-психологічний супровід дітей з ООП».

Досвіт Сорочан М. П. був представлений на обласному методичному об'єднанні практичних психологів та соціальних педагогів закладів вищої та фахової передвищої освіти «Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в закладах вищої та фахової передвищої освіти» у 2021 році. Матеріали тренінгового курсу були модифіковані для роботи зі здобувачами освіти коледжів, що підтверджує його актуальність та дієвість у роботі з дітьми різних вікових груп.

Учасники методичного об'єднання вивчили матеріали узагальненого досвіду роботи Сорочан Марини Петрівни, соціального педагога КЗВО «ВГПК», яка організувала методичне об'єднання в закладі та дійшли висновку, що запропонований досвід роботи можна рекомендувати до друку, а практичним психологам та соціальним педагогам коледжів використовувати у власній роботі.

Шляхи поширення досвіду. Результатом передового досвіду став захист дисертаційного

дослідження з вказаної теми та впровадження основних положень і результатів в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/25-1 від 07.12.2022), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1884/01 від 13.10.2022), Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» (довідка № 120/22-03-28-03 від 18.11.2022), Комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» (довідка №01-09/282 від 28.09.2017), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка №401 від 18.10.2022); виступ на методичному об'єднанні практичних психологів та соціальних педагогів закладів ФПО Вінницької області, написання наукових статей, виступи на науково-практичних конференціях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Методика підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання, дидактичні матеріали,

розроблені Сорочан Мариною Петрівною, можуть використовуватися в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти України з метою підготовки фахівців зі спеціальності 012 Дошкільна освіта та вчителів різних спеціальностей до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання у закладах освіти, післядипломній освіті, підвищенні кваліфікації та перепідготовки кадрів задля формування та розвитку готовності педагогічних працівників до роботи в інклюзивному освітньому середовищі [4, с.5].

Результати і матеріали роботи можуть використовуватися з метою подальшого дослідження проблеми підготовки майбутніх вихователів до впровадження інклюзивного навчання в освітньому процесі закладів освіти різних рівнів акредитації; для розроблення освітньо-виховних програм, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій для вихователів, фахівців команди психолого-педагогічного супроводу та батьків вихованців ЗДО [4, с.5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0615736-12#Text> (дата звернення: 29.10.2023).
2. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта/Педагогіка», спеціальність 012 – «Дошкільна освіта». К., 2019. *Стандарт вищої освіти України підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти – бакалавра – з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 012 «Дошкільна освіта»*. К., 2017. 20 с.
3. Косарева Г. Підготовка майбутніх вихователів до впровадження інклюзивних форм навчання в освітню практику. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. 2014. Вип. 9(52). С. 87–90. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2014_9_29. (дата звернення: 29.10.2023).
4. Сорочан М. П. Підготовка майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : дис...доктора філософії : 13.00.04 / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2023. 305 с.

Стаття надійшла до редакції
10 жовтня 2023

ЯКІСНА ПІДГОТОВКА ДО НМТ/ЗНО – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО ВСТУПУ ДО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

(вивчення досвіду викладача суспільних дисциплін Стасенко Анни

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»)

УДК 373.5.091.26 – 026.912 – 021.462

МАЗУРКЕВИЧ ВІРА

викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

На сучасному етапі розвитку освіти актуальним є вивчення, узагальнення та поширення педагогічного досвіду. Педагогічний досвід – сукупність знань, умінь і навичок, набутих у процесі безпосередньої педагогічної діяльності. Досвід відображає найбільш актуальні соціальні вимоги сучасного суспільства, забезпечує якісне вирішення завдань, виступає як організований, цілеспрямований педагогічний процес, результатом якого буде всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства.

Передовий педагогічний досвід стимулює творчі пошуки педагогів, сприяє розвитку педагогічної майстерності, педагогічних здібностей.

Предметом особливої уваги на кафедрі суспільно-гуманітарних наук став досвід викладача Стасенко А. М. з підготовки здобувачів освіти до складання НМТ/ЗНО з історії України.

Стасенко Анна Михайлівна у 2008 році закінчила з відзнакою історичний факультет Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського і здобула перший (бакалаврський) рівень базової вищої освіти за напрямом підготовки «Педагогічна освіта» (кваліфікація «бакалавр педагогічної освіти, вчитель історії»). У 2009 році закінчила з відзнакою магістратуру університету і отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Історія» та здобула кваліфікацію викладача історії, вчителя правознавства.

Викладачем суспільних дисциплін працює у коледжі з 2014 року.

Майстерно володіє методикою викладання, впроваджує в практику прогресивні форми і методи навчання, володіє прийомами активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Чітке пояснення матеріалу, логіка, послідовність, вміння виділити головне та навчити цьому студентів – головні риси педагогічного стилю викладача.

Декілька років підряд Анна Михайлівна є членом організаційного комітету з проведення Обласної олімпіади з історії України серед здобувачів освіти коледжів Вінниччини.

Сьогодення ставить перед викладачами нові завдання, пов'язані з умовами соціалізації, в тому числі виховання компетентної особистості. Особлива увага приділяється питанням мотивації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Успішне складання зовнішнього незалежного оцінювання з історії України є однією з умов вступу до закладу вищої освіти. Навчально-пізнавальні, професійні мотиви спонукають студентів опановувати теоретичні знання, на належному рівні засвоїти програмовий матеріал, зрозуміти особливості перебігу історичних процесів та явищ, осмислити причинно-наслідкові зв'язки подій.

Завдання викладача полягає у створенні педагогічних умов для успішної реалізації формули проходження тестування «систематизовані знання, сформовані предметні компетентності + досвід роботи з тестами».

Стасенко А. М. спрямовує освітній процес не на накопичення знань, а на формування у студентів знань, умінь оперувати ними.

Для викладачів історії України, які працюють на 1-2 курсах, Анна Михайлівна провела майстер-клас. Ця форма методичної

роботи є ефективним прийомом передачі досвіду навчання і виховання, тому що всі учасники заняття беруть активну участь в його проведенні.

В своїй роботі з підготовки здобувачів до складання національного мультипредметного тесту на заняттях та в позанавчальній виховній роботі Стасенко А. М. вдало поєднує прийом прямого і коментованого показу послідовності дій, методів, прийомів і форм діяльності з використанням тренажерів.

Мета тренажерів – допомогти учасникам, які готуються до тесту з історії України, вивчити й запам'ятати дати історичних подій. Це можливість попрацювати в аудиторії або онлайн із зображеннями пам'яток та з тестовими завданнями, що містять зображення історичних персоналій, які відповідають чинній Програмі ЗНО з історії України.

Викладач використовує **хронологічну таблицю** із запропонованими датами та подіями, які рекомендовані Програмою, адже вивчення дат є обов'язковим при підготовці до тестування.

За допомогою **Абетки** викладач формує знання студентами понять і термінів відповідного історичного періоду, щоб вони мали змогу розв'язати відповідні тестові завдання.

Важливе місце у підготовці до ЗНО з історії України відіграють **історичні атласи і контурні карти**, тому що завдання містять картосхеми для розпізнавання історичних подій та територіальних окреслень. Щоб засвоїти цю інформацію, викладач використовує онлайн тренажери – **карти (мапи)**, завдяки яким тестований зможе краще відпрацювати навички роботи із завданнями, що містять картографічний матеріал.

Стасенко А. М. формує у студентів навички розв'язання так званих «кластерних» тестових завдань, що з'явилися у тестовому зошиті з історії 2016 року, шляхом онлайн тестування або використання друкованих тестів такого типу.

Кластерні тестові завдання складаються з умови та 3-4 завдань до неї. В умові таких

завдань розміщене візуальне джерело, уривок з історичного документа або тексту, що репрезентує історичну проблему.

В ході роботи на заняттях викладач використовує складання кластеру (схематичного): посередині чистого аркушу у зошиті або на дошці записує ключове слово або речення, яке є стрижнем ідеї, теми. Навколо записуються слова або пропозиції, що відображають ідеї, образи, факти, які відповідають цій темі. Слова між собою поєднуються з ключовим словом (реченням) за допомогою рисочок-промінців. Промінці символізують логічний зв'язок між термінами. Результатом роботи є структура, яка графічно відображає міркування, визначає інформаційне поле теми.

Серед завдань тестовий зошит містить значну кількість **історичних персоналій для візуального розпізнавання**. Це враховується педагогом в роботі при підготовці до складання ЗНО/НМТ.

Належна увага приділяється викладачем **зображенням пам'яток**, що включені до Програми ЗНО з історії України (наказ МОН України від 26.06.2018р. № 696). Опанувати їх можна за допомогою онлайн тренажерів або посібників, які містять пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва з історії України, обов'язкові для розпізнавання.

Вивчаючи історичні персоналії та зображення пам'яток історії України, викладач використовує прийоми мнемотехніки, які сприяють тренуванню пам'яті, запам'ятовуванню інформації, зображень та імен на основі візуального мислення. Тобто береться інформація, необхідна для запам'ятовування, і підсвідомо перетворюється в образ шляхом асоціації. Найчастіше на заняттях використовуються ланцюжок, асоціативний куш.

Крім цього, у тестовому зошиті можуть трапитися історичні карикатури. Для багатьох це завдання виявляється складним, оскільки потрібно не лише візуально розпізнати зображення, а й проаналізувати його. Запитання із зображенням карикатур можуть принести

додаткові бали, тому викладач звертає увагу на деталі, які зображені на малюнку.

Карикатура – це смішне, спотворене зображення предмету або особи. Важливо зрозуміти, **що саме** автор хотів висміяти або акцентувати даним малюнком. Це завдання на перший погляд легке, але також потребує практики, уваги до деталей, на які обов'язково потрібно звернути увагу. Тому під час підготовки викладач готує десяток аналогічних завдань, щоб зрозуміти загальний принцип.

В умовах змішаного навчання, коли поєднується дистанційне і очне навчання, потрібно шукати цікаві форми роботи для закріплення матеріалу, які б сприяли швидшому засвоєнню вивченого та підготовці до ЗНО. Тому на заняттях з історії Стасенко А. М. використовує і рекомендує гру «**Історичний ланцюжок**», яка дає змогу не лише повторити, закріпити тему, а й показує рівень засвоєння її студентами. Суть гри: обравши тему, група працює ланцюжком – кожен по черзі називає дату і характеризує подію, що тоді відбулася, дотримуючись хронології, але не можна повертатися назад і робити великий розрив між датами з теми, яка закріплюється. Таким чином охоплюються всі події, що відбувалися в певний історичний період.

При підготовці до НМТ/ЗНО викладач робить наголос на розумінні навчального матеріалу, виборі оптимальних прийомів для виконання завдань, формує у студентів навички

роботи з онлайн тестами, сприяє удосконаленню техніки їх виконання (вчить самоконтролю часу, умовам визначення меж результатів тощо).

Плануючи виховну роботу, Стасенко А.М. передбачає проведення заходів, які висвітлюють історичні події, факти, традиції українського народу, акцентує увагу на важливість знань історії України.

Викладачем були проведені загальноколеджні заходи: вікторина «Ми – українці», ток-шоу «Хто зверху?», круглий стіл «Україна сьогодні – щит Європи», брейн-ринг «Сторінками Української революції».

Така робота формує громадянську позицію, духовність, національну свідомість, художньо-естетичну культуру, реалізує творчі можливості здобувачів освіти, сприяє застосуванню набутих ними знань на практиці.

Отже, вивчення досвіду роботи викладача Стасенко Анни Михайлівни з підготовки до складання ЗНО/НМТ з історії України переконливо доводить, що викладач добирає й використовує у своїй роботі ефективні форми, методи і прийоми, спрямовані на засвоєння знань та перевірки рівня сформованості у здобувачів освіти КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» передусім історичної компетентності, до елементів якої належать: хронологічна, просторова, інформаційна логічна, аксіологічна компетентності.

*Стаття надійшла до редакції
10 жовтня 2023*

ОБРАЗ ВИДАТНОГО ФІЛОСОФА Й ПИСЬМЕННИКА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ

УДК 821.161.2.09 Сковорода

ВАЦАК КРИСТІНА

студентка філологічного факультету

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Abstract. *The article reveals the relevance of writers' appeal to the image of Hryhorii Skovoroda in their works. The analysis of data about the writer is considered, namely: facts of biography and historical realities; formation of the character and worldview of the Ukrainian poet and philosopher.*

Generalizations about the principles of Skovoroda's pedagogical activity as a teacher, the essence of his methodology in teaching syntax and Greek, and the innovative features of his ethics courses are presented.

Ключові слова : Григорій Сковорода, письменник, філософ, образ, проза.

Постановка проблеми. В умовах формування сучасної культурологічної науки досвід історичного минулого є необхідним і важливим. Тільки через пізнання шляху гуманістичної думки вітчизняних передових постатей можна визначити сучасні завдання розвитку духовної культури нації. Велика роль в цьому належить великому філософу, поету, педагогу Григорію Сковороді, якого відносять до типових представників української просвітницької філософії. Саме філософська, психолого-педагогічна, етико-естетична мудрість геніального мислителя підказує нам стратегічний спосіб подолання духовної кризи – це консолідація державних, наукових, освітніх, мистецьких закладів і організацій, широких громадських сил суспільства на засадах загальнолюдських, моральних цінностей. У художній і науковій спадщині видатного українського філософа, письменника, педагога, митця залишається ще багато «білих плям».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першим, хто написав розлогий життєпис Григорія Сковороди, що й дотепер залишається важливим джерелом для вивчення його життя і творчості, був учень і друг – М Ковалинський («Житіє Григорія Сковороди»).

Відомі сковородинознавці Д. Багалій і В. Ерн доповнили життєпис біографічними відомостями, яких бракувало в М. Ковалинського. Серед дослідників життєвого й творчого шляху Григорія Сковороди – знані сучасні українські вчені: Ю. Барабаш, Г. Верба, І. Іваньо, Л. Махновець, І. Пінчук, М. Попович, Л. Ушкалов, Д. Чижевський, Валерій Шевчук, В. Шинкарук та ін. Активно досліджується творчість Григорія Сковороди у світовому науковому просторі (М. Вайскопф, Г. Гесс де Кальве, Магдалена Ласло-Куцук, Річард Маршалл, та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. 70-80-ті роки в українській літературі – це період активного розвитку історико-біографічного жанру, що проходив у загальному руслі інтересу до «мемуаристики, документалістики, письменницьких біографій». Як зазначає Б.І.Мельничук у статті «Повість про письменника», цей час був позначений «кількісним зростанням історико-біографічної літератури, а також змінами якісного порядку, зокрема помітним жанровим збагаченням». Новими творчими здобутками в цій галузі були розкриття внутрішнього світу героїв, психологічна заглибленість, намагання відобразити процес творення митця. У центрі уваги письменників – відтворення безпосереднього зв'язку між реальними подіями і світорозумінням персонажу.

У контексті загального розвитку біографічної прози помітно активізувалося звернення письменників до образу Григорія Сковороди, що було позначено прагненням відкрити в постаті свого попередника нові, зумовлені загальними і ідеологічними тенденціями риси. Крім того, саме історико-біографічна проза мала найбільші можливості для повного і всебічного розкриття цього образу. Письменники широко використовували біографію Сковороди, окремі факти з життя, творчу спадщину, народні легенди про нього. Докладність, глибинність образу митця посилювалася застосуванням психологічного аналізу у змалюванні філософа. У різні часи здійснювався різний підхід до трактування образу: від містика, аскета до бунтівника. Подібна розбіжність концепцій розв'язання характеру історичної особи пояснюється недостатністю його літературно-філософської спадщини, поверховим її прочитанням, ідеологічною позицією деяких дослідників.

Зрозуміло, що твори про Г.Сковороду, які вийшли у 70-80-х роках, не були першою

спробою освоєння образу українського мислителя, а їх автори спирались на певний досвід своїх попередників. Тому ми маємо змогу говорити про певну «історичну етапність» напряду розкриття образу. Через історико-біографічний тип його розробки (твори І.Срезневського, П.Куліша, В.Поліщука), художньо-філософські інтерпретації, що спричинили символізацію образу, збільшення його художньої умовності, узагальненості (П.Тичина, М.Рильський, Ю.Клен, В.Шевчук) українська література прийшла до освоєння образу на рівні діалогізму, взаємодії, який простежується у значній кількості літературних творів досліджуваного періоду.

Літературознавці неодноразово вказували на складність створення цілісного образу Сковороди в біографічній прозі. Це зумовлено «нечіткістю самої філософії образу, що відбиває нечіткість і недосконалість документально-біографічної першооснови», а також такою типовою на той час вадою жанру, як відсутність повноцінних засобів ідейно-художнього вирішення «поетичної біографії» незвичайної людини. У зв'язку з обмеженістю документальних даних постала дискусія про правомірність включення домислу автора в тканину життєпису. Більшість критиків висловлювала думку про те, що «домисел потрібний в художньому творі, важлива міра, смак, доцільність, ідейно-естетична вартість його». Але в той самий час помилкова акцентуація спричинила наявність неповноти оцінки, суттєвих хиб у численних працях про Сковороду. Склався досить далекий від реальності стереотип образу філософа. Постійне наголошення на його скромності, згадки про стоптані постолі, запліжену свитку, торбу і ціпок подорожнього заступили «риси інтелігентності, силу характеру, артистизм всебічно обдарованого мислителя і митця». Значна кількість творів досліджуваного періоду була спрямована на подолання цього трафарету, але досягти цієї мети вдавалося далеко не всім. На початку сімдесятих років з'явилися численні наукові розвідки про

Григорія Сковороду. Безпосереднім приводом до їх написання й публікації стало святкування 250-річного ювілею митця. Значна їх частина мала відверто популяризаторський характер і не внесла чогось суттєво нового у сквородинознавство. Але поряд з ними вийшли цілком оригінальні, ґрунтовні дослідження, об'єктом яких стали життєвий шлях Сковороди, концепції його філософського вчення, літературна спадщина. Так, на увагу заслуговує праця А.Ніжинець «На зламі двох світів». Книга побудована за такою схемою: короткий вступ і два основні розділи («У пошуках істини» та «Сковорода і Харківський колегіум»). Увага автора фіксується насамперед на тому, що «виводило Григорія Сковороду за межі вісімнадцятого століття, вело у майбуття, безсмертя» Докладно простежується, як наполегливо шукав український філософ істину, підкреслюється оригінальність його мислення. Найвищим ідеалом для Сковороди проголошується концепція «вольності», свободи. Змістовним елементом праці А.Ніженець виступає дослідження зв'язків поглядів мислителя з античною філософією, зокрема його роль у розвиткові ідей Епікура у площині української наукової думки.

Заслуга А.Ніжинець полягає у розкритті стосунків Сковороди з його сучасниками-поетами. У дослідженні український філософ показаний «велетнем думки, буревієм, що серед темряви і мракобісся на зламі вісімнадцятого й дев'ятнадцятого століття, руйнував застій думки, високо підніс ідею вільної, натхненної праці, ідеї щастя і прогресу людства».

Але незважаючи на вагомість досліджень найбільш цікавими з точки зору інтерпретацій образу мислителя є біографічна проза про нього. Значне місце серед художніх творів про Г. Сковороду 70-80-х років ХХст. займає роман І.Пільгука «Григорій Сковорода» (1971р.). Жанр твору сам автор визначив як «художній життєпис», адже в ньому чітка документованість фактів біографії та історичних реалій поєднується з емоційно забарвленою оповіддю про формування характеру й світогляду українського поета і

філософа. Історичні екскурси, що містять у собі оцінку тогочасної дійсності з позицій автора, покликані якнайповніше змалювати соціальне середовище, у якому жив Григорій Сковорода, зобразити «життя царського двора з його плітками й інтригами», деякі епізоди історії Запорізької Січі, події гайдамаччини й війни з турками. Усі ці події автор намагається подати крізь призму сприйняття філософа-гуманіста. Але у творі виразно простежується досить традиційне для радянської літератури «не поглиблене і творче самостійне прочитання «сковородинівського всесвіту», а збереження його (звісно, в адаптованому вигляді) в офіційно акцентованому лоні національної культури взагалі». Отже у творі постає традиційний образ мандрівного філософа з посохом і книгами у торбинці, що «подорожував по Україні, часом вчителював, а більше спостерігав страдницьке життя народу і перейнявся його болями».

Крізь увесь твір виразно проходить мотив утечі Сковороди від «сітей», в які прагнув спіймати його світ. Усе відкинув мандрівний філософ: і звабливість тихого родинного життя («Бо чорні дівочі очі плетуть сіті, в яких може запутатися людина. Ні, хай плетуться вони для інших... Не час ще прибиватися до берега спокою, коли душа рветься у простори...), і підступні й улесливі запрошення єзуїтів («Не залишали єзуїти переслідувати Григорія Савича, коли помандрував він в інші міста. По всій імперії Габсбургів були розставлені їхні хитро плетені, як павутиння, сіті.») і численні запрошення православного духівництва («Годі блукати по світу... Час причалити до пристані!.. ти будеш стовпом церкви і прикрасою обителі»). Крізь випробування проніс Сковорода свою духовну свободу, оберігаючи її від будь-яких зазіхань: «Мир ловить людей різними сітями, прикриваючи їх багатствами, почестями, славою, друзями, знайомими, покровительством, вигодами, утіхами й святинею». Автор розповідає про життя мандрівного філософа просто й переконливо, хоча й не уникає певної ідеалізації.

Подібним за ідейно-філософським рівнем, «меморіальністю» образу Сковороди є «Основ'янська повість» І.Ільєнка. У творі подано охудожнений переказ біографії Григорія Квітки-Основ'яненка. Автор намагався використати вчення Сковороди як певний стрижень повісті, але не спромігся піти далі прямого цитування літературно-філософської спадщини мислителя. Ми стикаємося з уже звичною трактовкою постаті «незвичайного любомудра», у якій переважає моралізаторство, повчальність. Головний персонаж повісті – Григорій Квітка – не вдається до творчого осмислення вчення Сковороди, сприймаючи його твори як сукупність готових рецептів: «Знову і знову перечитував він рукописні трактати Сковороди, шукаючи виходу з тісного лабіринту». У потрібний момент Григорій згадує той чи інший вислів, але це цитування не виглядає чимось природним, а здається більш схожим на стислий виклад етичних, світоглядних принципів українського філософа з метою їх популяризації. Самі лише спомини – без будь-яких спроб осмислення, інтерпретації. Тому можна говорити про повість І.Ільєнка як про свідчення «гальмівних тенденцій в українській прозі початку 70-х років ХХ ст.». Ми бачимо відсутність авторського особистісного освоєння образу, нових світоглядних ракурсів. Використання окремих відбитків філософського вчення Сковороди І.Ільєнком позбавлено цілісності, не відповідає авторській меті. Посередній художній рівень повісті підтверджується й тим, що твір залишився в журнальному варіанті й не був перевиданий книгою.

У сімдесяті-вісімдесяті роки до образу українського мислителя вже вкотре у своїй творчості звернувся В.Шевчук. Після виходу у кінці шістдесятих роману «Григорій Сковорода», який став значною подією в українській літературі завдяки якісно новому освоєнню образу, «глибинному алегоричному сенсу» твору, автор здійснив ще кілька спроб використання освоєного ним історичного матеріалу. Так, у книзі «Під вічним небом» у межах висвітлення життєдіяльності та

духовного внеску у скарбницю людської мудрості таких персоналій, як Сократ (розділ «На вчитель істини»), Григорій Сковорода («Осяяння») та Махатма Ганді («Велика душа»), автор намагався підкреслити загальнолюдську гуманістичну спрямованість ідей українського філософа, їх місце в розвиткові світової філософської думки. Здобутком твору є трактовка духовної спадщини Сковороди як закономірного вияву національного культурного прогресу нашого народу. Також В.Шевчук наголошує на тому, що як творчість, так і життя митця пройшли під знаком гуманізму, народолюбства. Загальними штрихами автор окреслив місце й значення Сковороди для української культури, пояснив причини його популярності серед сучасників – письменників, дослідників, читачів, актуальність його вчення: «він зумів сказати щось вічно цікаве, сокровенне, те що залишається в міжчассі, не старіючи й не бліднучи». Заслуговує на увагу цікава гіпотеза автора про створений Григорієм Сковородою курс вивчення поезії, що, як відомо, став причиною суперечок між ним і переяславським єпископом Никодимом Сребницьким. Оскільки текст поетики до нас не дійшов, В.Шевчук висловлює думку, що причиною конфлікту був не стільки зміст, скільки новаторська її форма. Автор вважає, що нею була збірка «Сад божественних пісень», яка є ніби своєрідним «зведенням всіх основних поетичних розмірів українського бароко». Тому обурення єпископа було зумовлено тим, що Сковорода відмовився від написання традиційного курсу поетики, подавши замість нього систему практичних вправ. Автор аналізує мотиви декількох пісень збірки, виділяючи в них відбиття філософських концепцій мислителя, наводить стислий виклад життєвих і творчих принципів Григорія Сковороди. В цілому твір має характер популяризаторського викладу вже освоєного історичного матеріалу і становить інтерес саме з цих позицій, адже чогось суттєво нового у сковородинознавство внесено не було.

У 1984 році з'явилася найвагоміша за змістом книга про Григорія Сковороду –

колективне художньо-філософське та історично-публіцистичне дослідження, що було здійснено І.Драчем, С.Кримським та М.Поповичем. Це найзначніша спроба осягнути феномен українського мислителя у широкому соціально-історичному контексті, з'ясувати глибинну суть цього культурного явища. У дослідженні на багатому фактичному матеріалі простежується життєвий і творчий шлях Сковороди, розкривається процес формування його світогляду. Автори використали архівні джерела, документи, численні історичні матеріали, мемуари, твори художньої літератури, що сприяло створенню цілісного, повнокровного образу, об'єктивності та неупередженості його трактування. Твір цілеспрямовано протиставляється тим інтерпретаціям образу Сковороди, в яких творчість митця зумисне відривається від історичних умов, національного ґрунту, тенденцій розвитку світового гуманізму. Широке й повноцінне тлумачення спадщини Сковороди сприяє створенню цілісного образу філософа, музиканта, поета, педагога – надзвичайної людини у всій її багатогранності.

Серед трьох авторів дослідження заслуга у розробці художнього його елементу належить, насамперед, І.Драчу. Він поставив собі за мету побачити й зрозуміти цей феномен української культури, яким є Григорій Сковорода, не в якості самодостатнього, вирваного з історичних реалій явища, а в усій багатогранності його зв'язків з тогочасною дійсністю, розвитком історико-філософської науки, етичними й естетичними настановами, що панували в суспільстві.

Частина дослідження І.Драч приділив питанню патріотизму Сковороди, в якому духовне здоров'я народу та його вільний культурний самовияв збігається із загальногуманістичними потребами світу. «Декому Сковорода здався людиною, байдужою до національного життя і національних прагнень. Посилались на його книжну мову, на індиферентність до української старовини. Та патріотизм Сковороди – це передусім не вірність звичаям і

навіть не потяг до землі, на якій він виріс...Сковорода любить рідний край по-своєму. В його патріотизмі безмежна синівська відданість невіддільна від гостро критичного ставлення до минувшини і сучасності. Йому чужа національна пиха, але він не може жити довго поза межами батьківщини, а на рідній землі йому достатньо свитини під голову – його домівкою стала вся Україна». Як бачимо, автор намагається спростувати офіційну фальш, заідеологізоване тлумачення постаті мислителя в радянському літературознавстві. Дослідження прийняте шанобливим, відповідальним ставленням до української історії та культури. Це було повноцінне «особистісне сприймання історії», що стало основою створення цілісного літературного портрета Григорія Сковороди.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз художніх творів дає змогу говорити про актуалізацію образу Сковороди в літературі досліджуваного

періоду, що було проявом активного розвитку історико-біографічної прози. У цей час з'явилися нові наукові розвідки й дослідження, були створені повісті й романи, у центрі яких – постать українського мислителя. На фоні значної кількості популяризаторських творів ювілейного характеру яскраво виділяються насамперед художній життєпис «Григорій Сковорода» І.Пільгука та колективне дослідження І.Драча, С.Кримського і М.Поповича. Ці твори були кроком уперед в освоєнні образу мислителя, відзначалися новизною авторської інтерпретації, що свідчило про поступове подолання в літературі тенденцій до меморіалізації образу Сковороди. Неординарна постать Григорія Сковороди – проповідника вічної актуальної філософії любові, свободи й духовності – потребує й подальших досліджень і осмислення з урахуванням контексту його доби та соціокультурного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Васянович, Г. Християнсько-філософський персоналізм Григорія Сковороди (до 300-річчя з дня народження): монографія. Львів: «Норма», 2022
2. Кабусь Н.Д. Витоки ідей сталого розвитку особистості і творчості Г.С. Сковороди. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». Харків, 2015. Вип. № 47. С. 234-247.
3. Новосад С. Розвиток творчих здібностей, самопізнання та самотворення у філософській концепції Григорія Сковороди: навч.-метод. посібн. Київ: НДІУ МОН України, 2009. 68 с.
4. Сковорода Г.С. Сад божественних пісень: поезії, байки, притчі, філос. трактати, листи. Київ: НКП, 2011. 334 с.
5. Сковорода Г. Буквар миру. Книга для сімейного читання, упорядкування, передмова та примітки Л. Ушкалова. Харків, 2015. 320 с.
6. Чижевський Д. Філософія Г.С. Сковороди. Харків, 2004. 272 с.

*Стаття надійшла до редакції
01 жовтня 2023*

БЕРНАРД ШОУ: «КАНДИДА» І «ПІГМАЛІОН». ПРОБЛЕМАТИКА І ХУДОЖНІЙ ЗМІСТ

УДК 821.111.09 Шоу Б.

КІСЕЛЬОВ ДМИТРО

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри зарубіжної літератури та основ риторики

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

«Кандида» (1895) – більш складна і найменше піклувався про технічні прийоми або суперечлива п'єса. Створюючи її, Шоу сценічний успіх. Багатьом (як режисерові

Менсфілду) вона показала нескенічною. Для неї важко було знайти антрепренера й акторів, критиків вона приводила в здивування. І разом з тим, це, мабуть, найзадушевніша п'єса Шоу.

Двом чоловікам – ідеалістам протиставлена, за задумом Шоу, жінка – реалістка, носій материнського початку, Кандида. Шоу називав цю п'єсу в листах до Еллен Террі «Материнською п'єсою» і прямо писав: «Кандида, говорячи між нами, це мадонна – нічого більше». Цей новий образ буде мати продовження у творчості Шоу, у його пошуках позитивного героя.

Вперше в Шоу питання про материнське покликання жінки виникає в «Кандиді» і сама Кандида стає образом жінки – матері, але ця теза проводиться в п'єсі досить складним шляхом. Кандида має дітей, але діти її не з'являються на сцені, і вона майже не говорить про них. Її діти – мабуть, ще більш відвернене і нереальне поняття, ніж діти Нори Гельмер. Материнська сутність Кандиди виявляється в іншому – у її відношенні до навколишнього світу, до всіх людей. Її любов до чоловіка давно вже набула материнського відтінку. Для неї цей зразковий християнин і чудовий оратор не є ні в якій мірі авторитетом; вона прекрасно розуміє, що він – усього-навсього «справжній поп»; але в той же час це – Джемс, її Джемс, якого вона вважає дорослим хлопчиком і за яким доглядає, як терпляча нянька.

І так само по-материнському, як до дорослого хлопчика, ставиться Кандида і до юного поета Марчбенкса. Вона готова слухати годинами його прерафаелітські вірші про ангелів і мадонн, що її цікавлять не більше, ніж проповіді чоловіка, вона прагне оточити теплом і затишком бездомного блукача.

До місії і проповідей свого чоловіка Кандида ставиться іронічно.

«Узяти хоча б наших парафіян церкви святого Домініка. Чому, ти думаєш, вони приходять на твої проповіді щонеділі? Так просто тому, що якщо протягом шести днів вони займаються тільки справами і загібанням грошей, то на сьомий їм хочеться забути і відпочити, щоб потім можна було зі свіжими

силами загібати гроші ще пущі колишнього. Ти просто допомагаєш їм у цьому замість того, щоб утримувати...».

Прямодушність Кандиди і її жалість до людей досягають свого апогею, коли вона відверто говорить чоловіку про Марчбенкса: «Чи простить він мені, що я штовхнула його до дурних жінок в ім'я моєї чесноти – моєї чистоти, як ти називаєш це? Ах, Джемс, як погано ти знаєш мене, якщо здатний говорити, що покладаєшся на мою чистоту і чесноту. З якою радістю я віддала б і те, і інше бідному Юджину – так само, як я віддала б свою шаль нещасливому, змерзлому жебраку, – якби не було чогось іншого, що утримує мене. Покладайся на те, що я люблю тебе, Джемс, тому що якщо це зникне, то на що мені твої проповіді? Порожні фрази, якими ти з дня в день обманюєш себе й інших!». Це неймовірне признание високої і щедрої душі приводило б в жах багатьох друзів Шоу і читачів «Кандиди». Шоу явно віддає свої симпатії «ідеалістові» іншого роду, поетові Марчбенксу. Він протиставляє цього юнака, бурлаку і мрійника, зігрітого високими ідеалами поезії і краси, пасторові Мореллу. Горда юність, що бунтує, протиставлена тут міщанському благополуччю і прописній моралі. Недарма саме Марчбенкс зумів розглянути з першого погляду і фальш сімейного побуту Мореллов, і принижене положення дружини пастора Кандиди. Але й Марчбенкс не цілком розуміє Кандиду. Марчбенкс уявляє, що це він відкрив їй очі на злиденність її існування, на самовдоволену обмеженість її чоловіка. Він сподівається, що Кандида піде з ним від чоловіка. У цьому позначається романтична наївність Марчбенкса. Кандида давно розуміє і справжню сутність свого чоловіка, і власне положення в родині. Але вона – дружина і мати, а тому свідомо охороняє сімейні ілюзії, усю цю удавану ідилію щасливої родини.

У 1897 році була написана п'єса «Учень диявола», у 1898 році – «Цезар і Клеопатра», у 1899 р. – «Звернення капітана Брассбаунда». У 1900 р. усі три п'єси вийшли окремим збірником, озаглавленим «П'єси для Пуритан».

У передмові Шоу пояснює зміст загального заголовка й обрушується на сучасну йому драматургію, насичену еротикою. Обурення Шоу і його критика спрямовані насамперед проти декадентської драматургії, що прикривалася проблемністю, психологізмом, ібсенізмом, а насправді зосереджувала всю увагу публіки на питаннях статті. «Так звані «проблемні» п'єси, - пише Шоу, - зазвичай бувають побудовані на тім же сексуальному інтересі. Автори цих п'єс ніякими проблемами не цікавляться... Їм показалося, що багато хто з ібсенівських героїнь – занепалі жінки. І вони намагаються створювати п'єси в дусі Ібсена, зробивши своїх героїнь занепалими (але при цьому, звичайно, гарненькими і добре одягненими). Тому всяка псевдоібсенівська п'єса – це звичайний сценічний ритуал, порнографічний настільки, наскільки можуть дозволити правила гарного тону».

Шоу підкреслює, що він не ханжа і не боїться зображення почуттів. Але він проти зведення всіх дій героїв лише до любовних спонукань і мотивів. Якщо додержуватися цього принципу, «ніхто не може бути хоробрим, або добрим, або великодушним, якщо він ні в кого не закоханий». Шоу пропонує своїм читачам заглянути в газети, де постійно скупко повідомляється про героїчні подвиги пожежних, поліцейський і лікарняних доглядальниць, що ризикували своїм життям для порятунку чужих. Невже вони робили все це тому, що були в когось закохані і комусь хотіли сподобатися?

У збірнику «П'єси для пуритан» Шоу пропонує увазі читачів драми, герої яких не керуються сексуальними мотивами. Шляхетна самовідданість Ричарда Деджена і природна доброта леді Сесилі стають джерелом їхньої великодушності і безстрашності. Політичні розуміння домінують і в Цезаря, і в зовсім ще юної Клеопатри над іншими спонуканнями і почуттями.

«Пігмаліон»: історія постановки, проблематика

Однією з найяскравіших п'єс Шоу стала п'єса «Пігмаліон», яка обійшла всі театри світу і сьогодні має успіх серед глядачів.

П'єса «Пігмалон» була написана в 1912-1913 р. робота над її постановкою ознаменувалася захопленням Шоу, що залишило помітний слід у його житті і творчості. Головна роль призначалася для відомої артистки Стелли Патрік Кемпбелл. Розмовляючи з нею про ролі, відвідуючи її будинок, Шоу усе більше закохувався в цю жінку. Йому було в цей час 56 років, їй – 47.

Відносини між Шоу та його дружиною Шарлоттою носили платонічний характер. Серед дрібнобуржуазних соціалістів з їхнім наївним розумінням жіночої незалежності зустрічалися такі шлюбні союзи. Головною ж причиною цих відносин було те, що Шоу і Шарлотта одружилися в дуже літньому віці. Коли для неї було небезпечно мати першу дитину. Шлюбних відносин, не освячених народженням дітей, Шарлотта не визнавала. Так виник цей дивний товариський союз, що тривав більш 40 років. Але незважаючи на щиросердечну близькість, що зростала, Шоу, мабуть, іноді почував гіркоту від сформованих відносин. Цю гіркоту бачимо у відповіді Шоу на питання, як він дивиться на шлюб. «Що я знаю про шлюб? Шлюб – це лавина, що юнак і дівчина обрушують собі на голову, потягнувшись за квіткою. Шлюб – це багаторічна героїчна праця батька і матері, що піднімають на ноги дітей. Я нічого не знаю про шлюб».

Не дивно, що за цих умов раптово налетіла пізня пристрасть, багато чого перевернула в житті Шоу. Це не було схоже на міцну дружбу із Шарлоттою або на сентиментально-лицарське обожнювання Еллен Террі.

Роль Елізи виявилася для міссіс Патрік Кемпбелл її сценічною вершиною. З приголомшливою майстерністю і переконливістю ця 47-літня жінка зіграла 17-літню квіткарку. Але сварки і бурхливі пояснення потрясли союз письменника й акторки, як і союз Еллізи Дуліттл і її «творця» Хігінса.

Стелла вимагала розлучення Шоу з дружиною. Шоу відступив – він занадто любив Шарлотту як друга. Її він ніколи б не приніс у жертву. У відповідь Стелла порвала з ним і раптово вийшла заміж за Людину, набагато молодшу від неї. Вона була в цей момент на вершині слави, запаморочливого успіху, багато хто домагався її руки. Їй було неважко помститися таким чином тому, кого вона дійсно любила.

Шоу писав Стеллі спочатку ніжні, потім запеклі листи. Їхні подальші стосунки все більше здобували відтінок гіркоти і взаємної образи. Від їхньої недовгої «фатальної» любові їм залишилося довічне листування. Воно лягло потім в основу п'єси Джерома Кітті «Милий брехун», що йде нині на сценах Нью-Йорка і Лондона.

У п'єсі «Пігмаліон» Шоу, використавши міф про Пігмаліона і Галатею, переніс його в обстановку сучасного Лондона. Але парадоксаліст не міг залишити міф недоторканим. Якщо міфічна Галатея була втіленою покірністю і любов'ю, то Галатея Шоу піднімає бунт проти свого творця; якщо Пігмаліон і Галатея античності одружилися, то герої Шоу ні в якому разі не повинні одружуватися. Так, врозріз, її традиційними уявленнями глядача, викликаними заголовком п'єси, склався її задум. Але логічний хід дії і правда образів потягнули письменника, і в багатьох відносинах він виявився набагато ближче до міфу і до душевних очікувань глядачів ніж хотів би.

Центральним образом твору стає образ квіткарки Елізи Дуліттл, яку професор фонетики Хіггінс, уклавши парі із своїм другом полковником Пікерінгом, обіцяє за півроку перетворити на герцогиню, тобто зробити з неї справжню леді.

Чарівність і незвичайність Елізи Дуліттл ми відчуваємо вже в перших діях, коли вона ще говорить на безглуздому вуличному жаргоні. Ми відчуваємо їх у її енергії, веселості, внутрішній гідності, суворій моральності, що вона зберегла у світі нетрів.

Тільки вимова відрізняє вуличну квіткарку від герцогині, але Еліза Дуліттл не збирається стати герцогинею. Це Хіггінс у своєму науковому ентузіазмі кричить, що за півроку перетворить Елізу на герцогиню.

Еліза тверезіше дивиться на життя – вона мріє стати продавчиною у великому квітковому магазині, куди її не беруть, тому що вона дуже погано говорить. Утім, сам Хіггінс визнає, що професія покоївки в багатому будинку або продавчині солідного магазину вимагає ще більш ретельної роботи над мовою, ще більш вишуканої вимови, ніж положення герцогині.

Із самого початку Хіггінс виявляє грубу байдужість до Елізи як до людини. Коли вона з'являється в нього в будинку, він не вітається з нею, не пропонує їй сісти і, переконавшись, що її діалект уже представлений у його записках, говорить їй: «Провалюйте!» Сама дівчина, що виросла в нетрях, усе-таки має уявлення про правила ввічливості, вона зауважує, що він міг би запропонувати їй сісти, якщо він джентльмен, адже вона прийшла в справі. У відповідь здивований Хіггінс запитує: «Пікерінг, як нам бути з цим опудалом? Запропонувати їй сісти або спустити зі сходів?».

Міссіс Пірс, економка, жінка з народу, і полковник Пікерінг, людина більш тонкої сердечної організації, почувають цю брутальність і намагаються навести на розум Хіггінса. Міссіс Пірс жадає від Хіггінса максимальної коректності в присутності дівчини.

Полковник Пікерінг увічливий з Елізою, пропонує їй сісти, називає її «місс Дуліттл». Згодом, ставши витонченою світською жінкою, вона говорить Пікерінгу: «А ви знаєте, коли по-справжньому почалося моє виховання? У ту хвилину, коли ви назвали мене місс Дуліттл... Це вперше розбудило мою повагу до себе».

Однак уявляти собі Хіггінса тільки буржуазним ученим було би спрощенням і перекичуванням задуму Шоу. Шоу всіляко підкреслює внутрішню волю Хіггінса. Зі знатними леді він тримає себе так само гордовито і грубо, як з Елізою. Його мати увесь

час говорить про невміння його поводитися у світі. Він зачіпає і ображає людей без усякого дурного наміру, просто тому, що вони нецікаві йому. Його цікавить тільки його наука. У відносинах Хігінса з людьми Шоу бачить конфлікт генія й обивателів.

Навчання Елізи закінчене набагато раніше завдяки її здібностям.

«Перетворення Елізи, з точки зору Шоу, мало спростувати думку про те, що соціальні бар'єри нездоланні: в дійсності вони заважають людям реалізувати закладені в них можливості. Шоу безмежно вірить в культуру, знання, які, за словами Хігінса, «знищують безодню, яка відмежовує клас від класа та душу від душі».

Виникає властива творчості Шоу тема бідності як сили, що гальмує інтелектуальний розвиток людини.

Шоу, можливо, першим усвідомив всемогутність мови у суспільстві, її виключну роль. У «Пігмаліоні» Шоу поєднав дві теми, що однаково хвилювали його: проблему соціальної нерівності і проблему класичної англійської мови. Але мова не є єдиним вираженням людської сутності. Вихід у світ до місіс Хігінс має єдиний промах – Еліза не знає, про що розмовляють у світі цією мовою.

Пікерінг також визнавав, що для Елізи недостатньо мати властиву леді вимову, граматику та словниковий запас. Вона повинна розвинути в собі властиві для леді інтереси. До тих пір, поки її серце і свідомість заповнені проблемами її старого світу – вбивствами через солом'яний капелюх чи сприятливою дією джина на настрій її батька, вона не зможе стати леді, нехай навіть і її мову неможливо буде відрізнити від мови леді.

Але Хігінс зробив фатальну помилку: він не подумав про живу душу людини, що була в нього в руках. Експеримент не проходить безкарно: Галатея повстає проти свого творця з усією силою ображеної й обуреної душі; вітер трагедії вривається в тісний світ салонів, де перевірялися результати експерименту.

Шоу зумів у своїй п'єсі висвітлити питання про соціальну нерівність людей. Новостворена Еліза залишається такою ж злиденною, якою вона була, коли торгувала квітами. Додалася тільки трагічна свідомість своєї убогості і безмежної нерівності між людьми. Усі докори Елізи Хігінсу відбивають саме цей момент: «Ви мене витягли з бруду! А хто вас просив? Тепер ви дякуєте богам, що усе вже скінчилося і можна кинути мене назад у бруд!.. Що зі мною буде? Що зі мною буде?.. На що я годжусь? До чого ви мене пристосували? Куди мені йти? Що мені робити? Що тепер буде зі мною?.. Раніш я торгувала квітами, але не торгувала собою. Тепер ви зробили з мене леді, і я уже нічим не можу торгувати, крім самої себе. Краще б ви мене не торкали!... Що з моїх речей належить мені.. Я хочу знати, що я маю право взяти із собою. Я не бажаю, щоб мене потім називали злодійкою...».

Для Шоу важливо епатувати глядачів, приголомшити їх під завісу яким-небудь несподіваним поворотом дії, зруйнувати їхні традиційні романтичні уявлення. Усі чекають шлюбу між Пігмаліоном і Галатеєю, цього вимагає й античний міф, покладений в основу п'єси. І саме тому впертий парадоксалист відмітає всіма очікуваний «happy end» і глузує зі здивованого глядача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Шахова К. Парадоксальний Шоу: Бернард Шоу. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 13
2. Гусев А. Квіти запізнитого кохання: «Пігмаліон», Бернард Шоу і місіс Кембл *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 5.
3. Заболотна В. Нетерплячий Брехт. *Український театр*. 1999. № 1-2. С. 2-4

Стаття надійшла до редакції
19 листопада 2023

**«ВІН БУВ СИНОМ МУЖИКА – І СТАВ ВОЛОДАРЕМ У ЦАРСТВІ ДУХА» :
ДО 210 РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА.**

Усний журнал на допомогу вчителю-словеснику.

УДК 821.161.2Шевченко+021.4

КОНІЧЕК ТЕТЯНА, провідний бібліотекар
НЕНЧИНСЬКА ЛЕСЯ, РОМАНУХА ЮЛІЯ,

викладачі кафедри української філології

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**1 сторінка. ВЕЛИЧ ОСОБИСТОСТІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Видатний український письменник, великий народний поет, геніальний прозаїк, драматург, перекладач, публіцист, політичний і громадський діяч, художник, живописець, майстер офорту та графіки, маляр, ілюстратор, портретист, графік, скульптор, актор, співак, режисер, драматург, театральний критик, філософ, історик, просвітитель, фотограф, мандрівник, винахідник, археолог, голос українського народу, революціонер, натхненник, дух українського народу, «батько нації», геній, пророк і совість нації, рок-зірка, справжній символ боротьби українського народу, світоч української культури, поет-символ України, людина універсальних обдарувань та інтересів, найвидатніший майстер українського образотворчого мистецтва, Великий Кобзар і Пророк, український геній (геній українського народу), Дармограй, Перебендя, символ України, національний пророк українського народу, людина серед людей, український Рембрандт, людина з надлюдськими обдаруваннями й надлюдською силою, провісник долі України, талановитий митець, апостол правди, мислитель, історик, етнограф, фольклорист, заступник знедолених, провидець, мислитель, великий патріот, найбільший революціонер нашого народу, син українського народу, людина незвичайної долі й неординарного таланту, що здобула світову славу.

З сучасного: «селф-мейд-мен» або «людина, яка зробила себе сама», хіпстер XIX століття, український Джедай, феномен українського народу, символ нації, світоч української культури, поет-символ України.

9 березня 2024 року виповнюється 210 років від дня народження українського поета Тараса Шевченка, який по праву вважається однією з найвпливовіших та найважливіших постатей української літератури та культури. Його життєпис – це історія людини, яка змогла розвиватися навіть у тогочасних реаліях.

Тарас Шевченко – один із найпопулярніших митців України всіх часів. Його постать – це ціла епоха культурного й літературного життя України XIX ст. Тож увіковічувати його продовжують і досі.

2 сторінка. НЕВІДОМЕ ПРО ВІДОМОГО

Про життя та діяльність одного з найвідоміших українських письменників можна прочитати в будь-якому підручнику, про нього написано безліч книг і видано багато публікацій. Здається, що про Шевченка всі вже давно все знають, але це тільки на перший погляд. Найкраще зрозуміти цю постать допоможуть маловідомі факти з його життя:

❖ Тараса Шевченка назвали Тарасом через близькість до іменин. 25 лютого, коли він народився, за юліанським календарем було свято Святого Тарасія.

❖ Тарас Шевченко був невисокого зросту – трохи більше 164 см.

❖ Він виріс в селі Керелівка, а не Кирилівка, як пишуть у всіх підручниках. Назва села походить від сільськогосподарського інструменту «керели», схожого на граблі.

❖ У Тараса були 5 рідних братів і сестер, шоста дитина померла. З усіх навчився читати й писати тільки він.

❖ Мама Тараса була вільною селянкою, яка одружилася з кріпаком. Один із дідів за матір'ю, Яким Бойко, мав кузню й пасіку. А батько чумакував.

❖ Перші гроші Тарас заробив, допомагаючи відспівувати небіжчиків. Він був помічником священника.

❖ Улюбленим напоєм Тараса був чай із ромом.

❖ Після смерті батька й матері все справді було сумно, але він не страждав усе життя, як про це пишуть. Коли Тараса викупили з кріпацтва, він виконував портрети на замовлення. Повернувшись в Україну, він малював дуже багатих і заможних людей за солідні гонорари.

❖ Тарас любив витратити гроші на одяг. Коли жив у Петербурзі й добре заробляв роботою портретиста, міг собі дозволити дорогі костюми. Тож він був знаним модником. У своєму щоденнику писав про величезне задоволення від придбання гумового плаща-макінтоша за 100 рублів, що було значною сумою для того часу.

❖ Геніальний художник Карл Брюллов намалював портрет поета Василя Жуковського. Його розіграли в лотерею серед імператорської сім'ї. І насправді тоді зібрали трохи більше половини суми, яку треба було віддати. За викуп віддали 2,5 тисячі рублів. Нині це – понад 40 тисяч доларів. Це дуже великі гроші на ті часи, співмірні з річним доходом маленького маєтку чи села. Але це не була найбільша сума, за яку викупали художників чи інших талановитих людей.

❖ До кінця життя Шевченко самонавчався в гравюрі й робив величезні нововведення. Він приїхав із заслання і сказав, що не хоче займатися олійними портретами, почав вчитися у гравера Федора Йордана. Тоді його називали російським Рембрандтом за манеру передавання світлотіні.

❖ Твори Тараса Шевченка перекладені ста мовами світу. Серед них японська, корейська, арабська й міжнародна мова – есперанто. Найбільше перекладів було здійснено німецькою, польською, англійською мовами.

❖ Найбільший міф – що Тарас писав для селян. По-перше, селяни не вмiли читати, і тільки десь наприкінці 19 століття їм почали розказувати, хто такий Тарас Шевченко.

Освічені люди тоді – переважно дворяни. Його публіка – вихідці з України, які про неї пам'ятали. З 30-х років у Петербурзі була мода на все малоросійське – українське. Це була найближча екзотика.

❖ Шевченко, очевидно, дуже любив калину. І в «Кобзарі» вжив це слово 385 разів.

❖ «Почав Кобзарем – закінчив букварем», – так говорив про творчість Шевченка Пантелеймон Куліш. У 1861 році видання «Букваря Южнорусского» – останньої прижиттєвої книжки Тараса Григоровича. Вона була написана українською мовою з використанням російських літер і призначалась для навчання грамоти в недільних школах.

❖ Найменше у світі видання Кобзаря має розмір близько половини квадратного міліметра, що менше за макове зернятко. Створив його український майстер Микола Сядристий. Гортати сторінки збірки можна лише кінчиком загостреного волоска через їхній неймовірно крихітний розмір.

❖ Усі кажуть, що Шевченко дуже мало прожив – 47 років. Але це була більш ніж середня тривалість життя чоловіків того часу.

❖ Тарас зробив усе, щоб ми героїзували й багато знали про козаків. Наприклад, про гайдамаків ми знаємо не з підручників історії, а з поеми «Гайдамаки».

❖ Кобзар обожнював зоряне небо.

❖ Український поет мав гарне почуття гумору, любив сміятися та смішити інших.

❖ Після заслання Шевченко міг стати професійним фотографом, принаймні його друзі бачили в цьому чудову можливість заробляти на прожиття. Проте Шевченка-художника така перспектива не вразила, адже в його душу глибоко запала думка про те, що «це справа фізики та хімії».

❖ Весна – особливий період для Шевченка, адже всі найголовніші події сталися саме в цей період його життя. 9 березня він народився. 25 квітня 1838 року став вільним від кріпацтва. 26 квітня 1840 світ вперше побачив «Кобзаря». 5 квітня поета заарештували, а 7 квітня 1857 року він отримав звістку про волю.

❖ У 1975 році один із кратерів на Меркурії був названий на честь Тараса Григоровича Шевченка.

❖ Крім того, на честь Шевченка названі морська затока в Аральському морі та вершина висотою 4 200 м на північному схилі Великого Кавказу, у Боковому хребті. Це ім'я дали їй українські альпіністи, які вперше зійшли на цю вершину Кавказу в 1939 році.

❖ 500 м² – площа найбільшого портрета Кобзаря. Написаний він у Харкові на стіні 17-поверхового будинку за адресою проїзд Садовий, 30 і внесений до Книги рекордів України. Графіті малювали ночами протягом двох тижнів.

❖ Культ Шевченка виник ще за його життя, почав зміцнюватися після смерті й перепоховання. Тоді 90% етнічного українства були селянами, тому Тарас майже всюди в шапці та кожусі, бо образ мав бути простим і зрозумілим. **Сьогодні ж Шевченко «об'єднує» український простір. Це – потужний маркер ідентичності.**

3 сторінка. ТАРАС ШЕВЧЕНКО Й СУЧАСНІСТЬ

Кобзар, зображення на купюрі в сто гривень, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, «Заповіт», вивчення творчості на уроках української літератури, НМТ – асоціації з прагуванням Т. Шевченка.

Сьогодні його можна називати справжньою європейською людиною, адже в ньому гармонійно поєдналися індивідуальність і душевна гармонія, самопізнання й духовна незалежність, неординарність мислення й бажання знати все, твердість натури й принципівість.

У 2019 році в інстаграмі з'явилась сторінка **Тараса Григоровича Шевченка**. На ній чоловік, схожий на українського поета, публікує фотографії та відео, а також знімає інстаграм-історії про життя Кобзаря в сучасному Києві. Усі наступні дописи – про те, як Тарас Шевченко знайомиться із сучасним життям у Києві. Він відвідує магазини одягу, публікує селфі, знімає «сторіз», їсть суші, гуляє містом. Крім того, коментує актуальні для

України події. Познаючись ближче з віртуальним Тарасом Шевченком можна за ніком в інстаграмі [@shev_che](#).

Також Тарас Шевченко має свою сторінку в найбільш відомій мережі «Фейсбук», де можна дізнатися багато цікавої інформації про українську культуру, актуальні новини та новинки книжкового світу.

Тараса Шевченка як одну з найпопулярніших постатей у культурі та мистецтві відтворено у філателії. Укрпошта з 2007 року започаткувала щорічний випуск шевченківських марок до 200-річчя від дня народження поета (відзначення 2014 року).

На сьогодні багато філателістичного матеріалу присвячено об'єктам, які носять ім'я Т. Шевченка. Філателістична шевченківська спадщина – це різні конверти, поштові марки, пам'яткові штемпеля до ювілейних дат народження, смерті, перепоховання поета, до ювілейних дат видань «Кобзаря», написання «Заповіту».

4 сторінка. БІБЛІОТЕКАР – У СКАРБНИЧКУ ВЧИТЕЛЯ

За роки, що минули після смерті Тараса Шевченка, накопичено величезний інформаційний матеріал про його життя та творчість. Видані цікаві спогади сучасників: художників, літераторів, істориків, громадських діячів, близьких поета, звичайних селян. У цих спогадах по крихтах відтворюється живий і неповторний образ Кобзаря, його світогляд. Кожна деталь, кожна характеристика мають безперечний інтерес для нас [9].

Зібрана багата літературно-образотворча спадщина митця, відновлено маршрути пересування, відоме коло осіб, з якими він зустрічався, у фондах музеїв зберігаються безцінні експонати, пов'язані з іменем поета.

Одна з таких крихт інформації по генеалогічній гілці сестри Тараса Катерини пов'язана з Вінниччиною. Зі спогадів журналістки Вікторії Марценюк: «На Вінниччині живе тричі правнучка Тараса Шевченка 87-річна Валентина Сушицька із Ладжижина Вінницької області. Це рід Катерини Шевченко, сестри Тараса. Вона вийшла заміж

за Антона Красицького, кріпака, як і вона. Разом жили у селі Зелена Діброва. У них народилося троє дітей: два сини та донечка Федора, прабабуся Валентини Соловеївни. Вона вийшла заміж за Онуфрія Бондаря. У них народився син Мартин – дідусь пані Валентини. Дід розповідав, що бачив Тараса Шевченка. Коли Мартину було дев'ять років, він грався у дворі, батьки були в полі. Невідомий чоловік розпитав, як його звати та де батьки, залишив 25 карбованців й записку. Що там було написано так і не узнали, бо родина була неписьменна, а лист забрав управитель.

Валентина Соловеївна так зветься через те, що батько, якого охрестили Сильвестром, ще з дитинства гарно співав. Коли прийшов час одержувати документи, батька Валентини записали на ім'я Соловей. Тато був схожий на Тараса і зовні, і за вдачею. Усі ці факти протягом багатьох років збирали родичі в документальну підбірку. У ній генеалогічне дерево, виписки із церковних книг і спогади багатьох відомих людей про батьків, дідів. Усе це зберігається в сімейному архіві подружжя Сушицьких.

Валентина Соловеївна Сушицька народилася на Черкащині. Потім родина Сушицьких жила на Донбасі, де Валентина Соловеївна працювала у передплатному відділі, завідуючою книжковим магазином на машинобудівному заводі. Відколи Бориса Петровича, чоловіка Валентини Соловеївни, перевели працювати на Ладжинську ТЕС, подружжя живе в Ладжині. Зі своїм чоловіком Борисом Петровичем прожили разом 46 років. Виростили сина Едуарда та онучку Мілу».

Зі спогадів пані Валентини: «Чоловік дізнався тільки через рік спільного життя, коли ми поїхали на екскурсію до музею Шевченка. Прийшли, хтось із робітників тамтешніх підходить вітатися й каже до мене сміючись: «О, онучка Шевченка пришла». Чоловік очі витріщив, все розказала йому. Досі жартує – добре, що в музей зайшли, хоч дізнався хто його жінка, – каже. – Син був в класі п'ятому, вихвалявся перед однокласниками цим фактом. Ті пішли до вчительки скаржитися, що Едік

таку дурню меле. Вчителька викликала мене у школу. Я все пояснила, всі були дуже здивовані. Але особливого ставлення до нього не було, і правильно. Усього треба вчитися самому».

В. Сушицька знає напам'ять практично увесь спадок Т. Шевченка. Вона прославляє пращура в поезії, яку творить сама. На полиці є товста книга під назвою «Коріння Шевченківського роду».

«Це мій родич Микола Лисенко, теж тричі правнук Тараса, написав. Зібрав тут відомості про всіх його нащадків. Зараз живе на Черкащині. І про мене тут є», – розповідає В. Сушицька [4].

Продовжує красноріччю тему книга **Анатолія Подолинного «Тарас Шевченко і Вінниччина»**.

Мета цього іменного словника – показати внесок науковців і митців Вінниччини до загальноукраїнської Шевченкіани. Крім нових імен у словнику подано й нові факти та подробиці, цікаві з наукового погляду, які проливають додаткове світло на вже відомі явища та постаті, привертають увагу до певних обставин і оцінок.

Чи є ще десь у світі поет, який відіграв таку важливу мистецьку та історичну роль в історії свого народу, як Тарас Шевченко? У цьому виданні можна знайти відповідь на це запитання. Ця книга допоможе глибше й повніше відчувати доленосне значення Тараса Шевченка для кожного з нас на наших «малих батьківщинах» у великій Батьківщині – Україні.

Подолинний, А. М. Тарас Шевченко і Вінниччина : іменний словник / Анатолій Подолинний; ВОУНБ ім. К. А. Тімірязева. – Вінниця : Едельвейс і К, 2012. – 104 с.

Своєрідним продовженням іменного словника є збірник **«З іменем Кобзаря : вінничани про Тараса Шевченка» упорядника Анатолія Подолинного**. У збірнику читачі мають змогу ознайомитися з текстами публікації науковців та митців-вінничан, що зробили вагомий внесок у Шевченкіану. Поважне місце відведене працям, які з'явилися вже в незалежній Україні. У

другій частині збірника подано художні твори вінничан про Шевченка, а саме: вірші М. Старицького, Є. Гуцала, В. Стуса, А. Бортняка, Н. Гнатюк, Г. Чубач, Т. Яковенко та інших.

З іменем Кобзаря : вінничани про Тараса Шевченка / упоряд. А. М. Подолинний. – Вінниця : Консоль, 2013. – 304 с.

Продовжує огляд книга **Олександра Ковалю «Тарас Шевченко на Вінниччині»**. Олександр Коваль – учитель історії, автор краєзнавчих досліджень, ініціатор експедиції з вивчення шляху Тараса Шевченка, який досліджував Вінниччину в 1846 році. Юні туристи-краєзнавці Гніванської СЗОШ № 2 поставили собі за мету вивчити шевченківський маршрут, дослідити історію та пам'ятні місця населених пунктів, сторінки біографій історичних постатей, зібрати фольклорно-етнографічний матеріал.

Перша половина XIX століття ознаменувалася національним піднесенням в усіх сферах життя. Особливий інтерес спостерігався до історії. Так, 1835 року в Києві був створений «Временный комитет для изыскания древностей». Пізніше його функції були передані «Временной комиссии для разбора древних актов», створеній 1843 року. У цій комісії протягом 1845-1847 років працював Т. Г. Шевченко.

Подорож Шевченка розпочалася 25 вересня 1846 року за маршрутом: Київ – село Морозівка Погребищенського району – Липовець – Брацлав – Шпиків – Джурин – Могилів-Подільський – Яришів – Муровані Курилівці – Дунаївці – Меджибож – Хмільник – Уланів – Київ.

Коваль, О. Тарас Шевченко на Вінниччині / О. Коваль. – Вінниця : Консоль, 2013. – 48 с.

Не можна лишити поза увагою збірку **«Шевченко на Поділлі : літературно - мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій» на**

Вінниччині». Це спецвипуск газети «Південний Буг» за 1992 рік.

У цій збірці зібрані інтерв'ю, поезії, окремі вислови, фотознімки найпочесніших гостей свята – письменників з різних міст і країн, присвячених Тарасу Шевченку.

Видання адресовано науковцям, учням, бібліотекарям, учасникам художньої самодіяльності, а також усім, хто шанує Кобзаря та вчиться берегти свою історію. Кожному, хто хоче організувати Шевченківський вечір, написати статтю, реферат, чи просто долучитися до невмирущого слова.

Шевченко на Поділлі : літературно – мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій» на Вінниччині» / упоряд. : В. Рабенчук, В. Лисенко . - Вінниця : Спецвипуск газети «Південний Буг» , 1992. – 72 с.

За час, що пройшов відтоді, як закінчилось земне життя Великого Кобзаря, його твори стали відомими у всьому світі, вони перекладені десятками мов, а його полум'яна поезія стала символом волелюбності, утвердження гідності людини, патріотизму та не втратила своєї актуальності й донині.

Творча спадщина поета спонукала й спонукає до вшанування його пам'яті. Тарас Григорович зробив велетенський внесок у пробудження та формування національної свідомості українського народу, у розвиток української та світової культури. Ідеї, думки, уся творчість Шевченкового генія стала тим живим феноменом, який далі розвивається вже в свідомості українського суспільства. Як актуально сьогодні звучать безсмертні Шевченкові слова:

*Свою Україну любіть,
Любіть її...во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.*

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. З іменем Кобзаря : вінничани про Тараса Шевченка / упоряд. А. М. Подолинний. Вінниця : Консоль, 2013. 304 с.
2. Коваль О. Тарас Шевченко на Вінниччині. Вінниця : Консоль, 2013. 48 с.

3. Марковська М. «Або щось добре, або велике ледащо». 42 факти про Тараса Шевченка, що не розповідають у школі. URL: <https://nus.org.ua/articles/abo-shhos-dobre-abo-velyke-ledashho-42-fakty-pro-tarasa-shevchenka-shho-ne-rozprovidayut-u-shkoli/> (дата звернення: 29.10.2023).
4. Марценюк В. «Всього Кобзаря знаю напам'ять» : Валентина Сушицька. URL : <http://www.gazeta.ua/articles/>. (дата звернення: 21.02.23.)
5. Подолинний А. М. Тарас Шевченко і Вінниччина : іменний словник. Вінниця : Едельвейс і К, 2012. 104 с.
6. Радіо перше. 10 цікавих фактів про Шевченка, які ви могли не знати. URL: <https://radiopershe.com/news/10-tsikavykh-faktiv-pro-shevchenka-i-aki-vy-mohly-ne-znaty> (дата звернення: 25.10.2023).
7. Твоє місто. Невідоме про відомого : 7 фактів про Тараса Шевченка. URL: https://tvoemisto.tv/news/nevidome_pro_vidomogo_tsikavi_fakty_pro_tarasa_shevchenka_84386.html (дата звернення: 25.10.2023).
8. Тут цікаво. Цього не розповідають в школі: 8 цікавих фактів про Тараса Шевченка, які мало хто знає. URL: <https://tut-cikavo.com/pro-ukrainu/vydatni-liudy/708-malovidomi-fakti-pro-tarasa-shevchenka> (дата звернення: 27.10.2023).
9. Чанін С. В. Великий рід великої людини : науково-популярний нарис. Київ : Елібре, 2008. 160 с.
10. Шевченко на Поділлі : літературно - мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій» на Вінниччині» / упоряд. : В. Рабечук, В. Лисенко. Вінниця : Спецвипуск газети «Південний Буг» , 1992. 72 с.

*Стаття надійшла до редакції
17 жовтня 2023*

СПВІВІДНОШЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ТА ХУДОЖНЬОЇ ПРАВДИ В ПОВІСТІ ЮРІЯ МУШКЕТИКА «СЕМЕН ПАЛІЙ»

УДК 821.161.2.09 Мушкетик

ЯКОВЕНКО ТЕТЯНА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології

МАЙДАНЮК НАДІЯ

студентка філологічного факультету

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

У статті досліджено проблему співвідношення історичної та художньої правди на матеріалі першого історичного твору Юрія Мушкетика «Семен Палій». У зв'язку із дослідженням умов, за яких була написана повість, та іншими творами, де епізодично зображуються герої, змальовані у повісті «Семен Палій», обґрунтовано авторську позицію щодо історичних подій та постатей періоду кінця XVII – початку XVIII століття.

Ключові слова: *історична повість, історична правда, історична достовірність, художня правда, факт, Юрій Мушкетик.*

Стан дослідження проблеми. Проблема структуривання історичної правди та її художньої версії знайшла своє вирішення у працях науковців різних часів, які стверджують, що в історичній прозі ці два начала мають бути органічно поєднані (Л. Александрова, Б. Мельничук, М. Сиротюк тощо). Так, сучасна дослідниця Л. Гарнашійська, зазначає, що «...історична проза розгортає себе як дискурс Я-виявів, рольових «програвань» письменником історичного матеріалу, де фактаж, документалістика

виступають лише канвою, на якій психологічно нюансуються характери...» [12, с. 139–140]. Класичною в літературознавчій науці стала думка одного з найперших дослідників української історичної прози М. Сиротюка з приводу зазначеної проблеми: «...якщо фактична історія складає зміст історичного матеріалу, його «матеріальне тіло», то поетична фантазія дає йому живу душу й красу, без яких про мистецтво й годі говорити» [11, с. 40]. Тобто правда історична та художня правда, певною мірою зумовлюючи та доповнюючи одна одну, становлять нерозривну єдність, адже тільки комплексне поєднання цих двох складових елементів історичного твору може дати цінний художній матеріал.

Однак, попри очевидну увагу літературознавців до заявленої проблеми, за словами М. Богданової тільки «звільнення національної свідомості від стереотипів і догм попередньої політичної доби відкриває нові дослідницькі можливості щодо осмислення минулого засобами художнього слова, узагальнення існуючих спостережень над історичною прозою, уведення індивідуальних художніх досягнень письменників у контекст літературознавчих уявлень про українську літературу ХХ століття» [2, с. 1].

Тому проблема художнього моделювання історичних осіб і постатей в аспекті художньої взаємодії історичної та художньої правди в прозі українських авторів ХХ століття становить безсумнівний інтерес і значення для сучасного літературознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із головних питань щодо проблеми визначення жанрової специфіки історичної прози є питання історичної основи твору. Достовірні факти вважалися найістотнішою ознакою творів історичного характеру. На цьому наголошували такі літературознавці, як О. Апанович, О. Бойко, М. Богданова, Л. Ромас, які основною рисою творів на історичну тему називали наявність у них лише реальних історичних осіб. Хоча літературна практика свідчить про те, що основу історичного твору складає органічна взаємодія документального

матеріалу та авторської фантазії, тобто історичної та художньої правди.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей художньої взаємодії історичної та художньої правди на матеріалі повісті Юрія Мушкетика «Семен Палій».

Виклад основного матеріалу дослідження. Історична проза Юрія Мушкетика відзначається високою достовірністю зображених автором подій, історичних епох, осіб, які створюються за законами художньої літератури, що свідчить про глибоку обізнаність письменника з документальними матеріалами різних історичних періодів, про високий рівень художнього та одночасно об'єктивного освоєння історичної дійсності.

Досліджуючи проблему співмірності художнього домислу та вимислу з історичною правдою в першій історичній повісті Юрія Мушкетика, слід зважати на рік та умови, за яких автор працював над нею. Свою літературну діяльність письменник розпочав ще у студентські роки. Перший його твір «Семен Палій» вийшов у 1954 році. Саме того року постановою ЦК компартії СРСР про 300-річчя «Переяславської ради», яка буцімто стала волевиявленням усього українського народу «про возз'єднання України з Росією», те «возз'єднання» підносилося, немов подія, особливо актуальна сучасності, оскільки саме тоді вперше офіційно рекламована «Переяславська рада», трактувалася як початок щасливого шляху, пригрітого «старшим» (московським) братом «молодшого брата» – України. Ця обставина викликає запитання-міркування: чи всю правду і чи переконливо виразив Юрій Мушкетик про особу легендарного Палія? І це дуже суттєво, оскільки постать Семена Палія насправді була не тільки історично значущою, та не менш суперечливою в оцінках дослідників.

Історія зафіксувала риси характеру Палія як визначної яскравої особистості, і також його діяння як історичної особи, котрі не слугували інтересам свого народу. То ж не випадково одні дослідники вітчизняної історії застерігали науковців від ідеалізації особи Семена Палія, а

інші – беззастережно звеличували його і протиставляли трагічним, але істинним героям-патріотам [1, с.146]. У таких «ідеологічно витриманих» дослідженнях Семен Палій поставав реальним, далекоглядним політиком, мало не сподвижником Петра I у «великому ділі» Росії і, тим самим, – поразці українських національно-визвольних державницьких сил, як виявилось, на довгі століття. Отже, площини інтересу та виміру твору й особи Палія багатогранні, а заодно і претензії до автора повісті, особливо – у плані так званої «актуальності»: окремі критики – співці «щасливої сучасності» доскіпувалися: воно то хоч і 300-річчя «возз'єднання», а все-таки, чому молодий письменник вдався до минулого? Відповідь тут не складна. Минуле тоді розглядалося як втеча від дійсності. Отже, про минуле, та ще українське, мали право писати лише обрані. Так мислили не лише функціонери комуністичного режиму. Подібну позицію відстоював і особливо авторитетний тоді Іван Ле, якому суперечив Павло Загребельний та Олесь Гончар [10, с. 159].

Історична тема була дозволена в літературі вибраним, «ідеологічно перевіреним» письменникам. Таким чином, повість «Семен Палій» і сам письменник, і повість «Семен Палій» з'явилися в українській літературі за складних політичних умов.

Питанням Переяслава 1654 року і його наслідків займалися не лише літератори, а й найвищі партійно-урядові інстанції, і не лише в Україні. Саме в той час патріарх науки, а тоді молодий талановитий історик Михайло Брайчевський написав знамениту статтю «Возз'єднання чи приєднання», у якій мужньо доводив: «Переяславська рада не була всенародною; на ній гетьман Богдан Хмельницький ставив питання не про возз'єднання, та ще й на віки, а про протекторат чи то турецького султана, чи то хана кримського, чи то короля польського, чи то московського царя на час, допоки Україна зміцнить свій державний суверенітет. Протекторат був звичним явищем для країн Європи. Частина учасників Переяславських

переговорів віддала перевагу близькому вірою московському цареві. Але й тоді на ту угоду пристали не всі: і частина полковників (у тому числі й Іван Богун), і старшини, і найзначніші церковні ієрархи. Та, власне, не було прийнято й самої угоди про союз – протекторат, оскільки розроблений урядом Хмельницького текст довго «вивчався» в Москві, а далі був «загублений». Решта гетьманів укладали інші угоди».

Отже, жодної всенародної угоди про возз'єднання двох народів не було, а була лише мова про певний протекторат, трактований царизмом не на користь України. Пізніше, скориставшись ситуацією, Москва приєднала до себе Україну – і це стало початком шляху до Руїни. А самого Михайла Брайчевського фізично не знищили, бо стаття набула широкого розголосу в зарубіжних країнах, але позбавили всіх прав людини і науковця. Одні письменники у цій ситуації почали закликати бути «навіки разом», інші вирішили скористатися нагодою, щоб повернути роздуми сучасників до діянь та пам'яті реальної історії. Як і писав великий Тарас: «Прочитайте тую славу від титла до коми та й спитайте тоді себе: що ми? Чиї, яких батьків діти? Ким, за що закуті?»

Пізнанням любові та ненависті, добра і зла, творення омріяної України стала наша історія для Юрія Мушкетика – автора «Семена Палія», а згодом «Прийдімо, вклонімося».

Юрій Мушкетик у повісті «Семен Палій», творчо трансформуючи історичну правду в художню, підсилює фактичну достовірність твору, використовуючи точні дати дійсних подій минулого, які, як відомо, є важливим компонентом загального ритму історичної прози. Уже на початку повісті автор зазначає точну дату виборів гетьмана Івана Мазепи: «Так в 1687 році закінчилися вибори нового гетьмана» [6, с. 230], а наступною датою є дата поїздки Мазепи до Москви: «Був липень 1689. Мазепа влаштувався їхати в Москву» [6, с. 271].

Взагалі, для першого історичного твору Юрія Мушкетика характерне послідове датування, що, крім фактологічної

достовірності, свідчить ще й про хронологічність описуваних автором подій (порушення ретроспективного та антиципаційного характеру хронологічної послідовності подій для повісті нехарактерне). Звичайно, історичні дати автор використовує в міру, щоб твір не перетворився на сухий хронологічний запис історичних подій, але їх введення у сюжетну канву твору значно підсилює фактографічну основу повісті. Крім того, історична достовірність твору увиразнюється введенням документально зафіксованих фактів – відомих битв, політичних договорів, грамот. В історичній повісті зображуються події періоду кінця XVII – початку XVIII ст., що визначають «вічний мир» між Польщею та Росією, який поставив «...останню крапку в процесі поділу українських земель у XVII ст.» [3, с. 179], Коломацькі статті («...на другий день по тому Українцев запитав Мазепу, чи не хоче він внести зміни в Коломацькі статті» [6, с. 279], які «...регламентували українсько-російські відносини» [3, с. 180]), Полтавська битва тощо.

Про достовірність описуваних подій свідчить наявність у творі Юрія Мушкетика як головних, так і другорядних героїв реально існуючих особистостей. Повнота відтворення історичної епохи розкривається через імена полковника Семена Палія, гетьмана Івана Мазепи, російського царя Петра I, польського короля Яна Собеського, шведського короля Карла XII, генерального писаря Кочубея, полковників Самуся, Абазина тощо. Автор достовірно зображує основні віхи їхнього життя, використовуючи категорію художнього вимислу для передачі внутрішнього стану героїв, їхніх думок та переживань, тобто для дослідження психології й філософії життя історичних постатей і простих селян, очевидців та учасників навіть тих подій, які у творі з'являються досить епізодично.

Важко стверджувати повну достовірність зображених історичних постатей, особливо гетьмана Івана Мазепи, у першій повісті Юрія Мушкетика «Семен Палій», адже відомо, за яких умов був написаний твір, що призвело до

нав'язування загальноприйнятої радянською владою версії трактування цієї історичної особи. Щодо умов роботи з історичними фактами сам автор у нарисі «Павло Полуботок» зазначає, що історики, письменники «...прочитували історію рідного краю не власними очима, а «очима старшого брата», який стояв за плечима й диктував, як і що їм писати, кого з наших предків якою фарбою малювати» [5, с. 223]. Проте позиція Юрія Мушкетика щодо образу Мазепи формується в іншому історичному творі – «Останній гетьман», – написаному значно пізніше (2010 рік). На сторінках роману з'являється образ Мазепи, змальований епізодично та опосередковано, більше через діалоги та роздуми гетьмана Кирила Розумовського. Так, одного разу на питання Кирила Розумовського, яким був Мазепа, генеральний підскарбій Михайло Скоропадський відповів: «Вчений дуже, розумний, гарний з себе. Хитрий був і трохи крутійський. Отож і себе перехитрив» [7, с. 167]. Автор не заперечує таких рис характеру Мазепи, як хитрість та крутійство, але спростовує версію зрадництва колишнього гетьмана, показує справжню його суть, зазначаючи, що Мазепа у всіх своїх діях керувався бажанням свободи: «Всім. Люду нашому, старшинам, козакам. Щоб не посилали на гибель кому там заманеться, на канали, в піски азійські. Щоб податок збирали свої, на власне військо, а не чуже, щоб полки чужинські не стояли на нашій землі» [7, с. 168].

Для підсилення достовірності описуваних подій письменник майстерно вплітає в художню тканину твору уривки з конкретно-історичних джерел, в основному, – листи Мазепи і Палія до російського царя, листи Палія до гетьмана тощо. Так, у більшості листів гетьмана Івана Мазепи до Петра I зводиться наклеп на фастівського полковника, в результаті якого Семен Палія вислали до Сибіру. Стовідсоткову достовірність листів встановити не можна, але історичний факт заслання Палія залишається фактом, який порізно оцінений в історичній та фольклорній літературі. З цього приводу історик О.

Апанович зазначає: «Деякі дослідники пояснювали усунення Палія Мазепою їхньою взаємопротилежною соціальною політикою. Мазепі не до вподоби був демократизм Палія, який встановив у своїй «палієвій державі» порядки, близькі до ладу Запорозької Січі. Вважали навіть, що Мазепа вбачав у фастівському полковникові можливого суперника – претендента на гетьманську булаву. У всякому разі народна пісня засудила віроломство Мазепи щодо Палія, зробивши акцент на моральному сенсі цієї події. Палій виступає в пісні як народний герой, «козацький батько» [1, с. 169].

Висновки. У повісті Юрія Мушкетика «Семен Палій» відображається важлива

проблему співвідношення історичної та художньої правди. Автор використовує історичний контекст для створення художніх образів та вираження власних ідей. Ця повість свідчить про те, як література може бути джерелом розуміння минулого та відображенням культурних цінностей суспільства.

Дослідження співвідношення історичної та художньої правди в літературі важливо для поглибленого розуміння як самої літератури, так і історії. Повість «Семен Палій» є одним із прикладів того, як ці дві сфери можуть взаємодіяти та впливати одна на одну, розширюючи наше розуміння національної історії та літературної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Апанович О. Велика ідея гетьмана Івана Мазепи. Київ : Либідь, 1993. 208 с.
2. Богданова М. М. Українська історична мала проза ХХ століття: проблеми жанру та стилю. *Бердянський державний педагогічний університет*. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16555/12-Bogdanova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 27.09.2023)
3. Бойко О. Історія України : посібник. Київ : Академія, 2002. 656 с.
4. Мушкетик Ю. Павло Полуботок. *Літературна Україна*. 1990. № 20.
5. Мушкетик Ю. Семен Палій. Київ : Вид-во «Дніпро», 1979. Т. 2. С. 223–519.
6. Етнонаціональний розвиток України: Терміни, визначення, персоналії / за ред. : Ю. Римаренко, І. Курас. Київ, 1993. 807 с.
7. Ромас Л. Засоби характеротворення національного героя в історичній повісті Юрія Мушкетика «Семен Палій». *Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту)* : зб. наук. праць. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2006. Вип. 5. С. 167-172.
8. Ромас Л. Роль контрасту у створенні образів в історичній повісті Юрія Мушкетика «Семен Палій». *Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту)* : зб. наук. праць. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2009. Вип. 9. С. 134-139.
9. Ромас Л. Сильові домінанти в зображенні степу та рослинної символіки в історичній прозі Ю. Мушкетика. *Український смисл* : зб. наук. праць, 2012. № 1. С.259 – 266.
10. Ромас Л. Типологія образів гетьмана в історичній прозі Ю. Мушкетика та П. Загребельного. *Актуальні проблеми літературознавства*. Дніпропетровськ : Вид-во «Навчальна книга», 2005. Т.16. С. 115-121.
11. Сиротюк М. Живий перегук епох і народів. Київ : Вид-во «Дніпро», 1981. 248 с.
12. Тарнашинська Л. Історична проза як дискурс оприявлення автора. Київ : Вид-во «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 134–144.

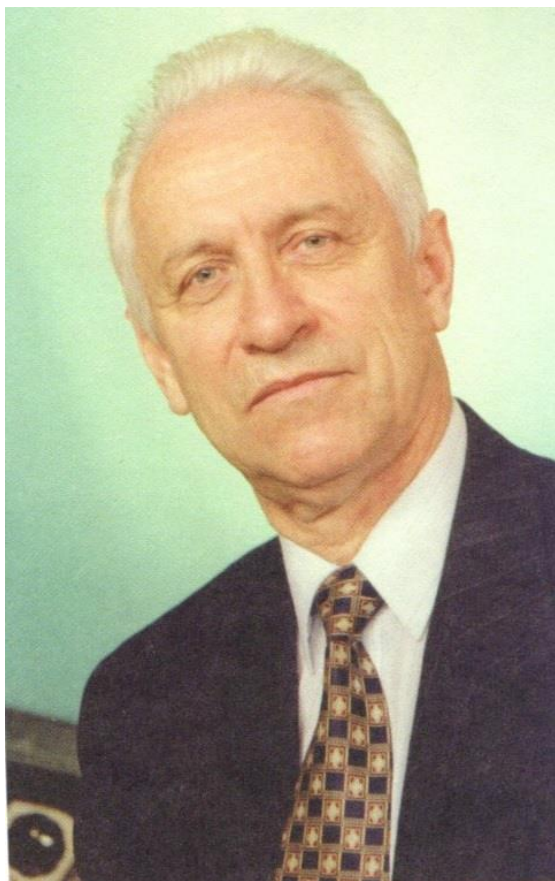
Стаття надійшла до редакції
29 жовтня 2023

А.Ф.ЗАВАЛЬНЮК. МУЗЕЙ ПОДІЛЬСЬКОГО БАХА

УДК 78.071.2 (477.44) Завальнюк +

ЧЕРЕВКО ВІКТОР*викладач факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

Без минулого не може бути сучасного і майбутнього. Народ, який розуміє цю безперечну дійсність стає творцем своєї історії і будівничим у зростанні національної культури і духовності, і саме тому не зникне в всесвітньому часовому просторі. Отже, відображення реалізму в історії і мистецтві – це могутня зброя як виховання суспільства так і підрастаючого покоління.

ЗАВАЛЬНЮК Анатолій Федорович – кандидат мистецтвознавства, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського, член Національної спілки композиторів України. Народився 28 квітня 1942 року в с. Клинци, Волочиського р-ну, Хмельницької обл. у родині вчителів. У 1967 році закінчив Львівську державну консерваторію ім. М. Лисенка, у 1983 – аспірантуру відділу музикознавства ІМФЕ ім. Рильського АН України. У 1983 році захистив

кандидатську дисертацію на тему «Типологія українських обрядових пісень та їх східнослов'янський субстрат».

Автор наукових статей, навчальних посібників, програм з фольклористики та історії української музики – всього біля 80-ти публікацій. Серед них «Збірник мелодій для гармонічного аналізу та сольфеджіо» (на матеріалах творів українських композиторів) і «Фольклорна практика» (рекомендовані Міністерством освіти і науки України); монографія «Микола Леонтович. Дослідження, документи, листи»; збірка українських народних пісень «Пісня - духовна скарбниця народу»; статті для журналу «Музика» Спілки композиторів України. Учасник міжнародних симпозіумів та наукових конференцій.

Протягом багатьох років А.Ф. Завальнюк досліджує життєвий і творчий шлях М. Леонтовича. Автор експозиції та організатор створення меморіального музею біля могили композитора М.Д. Леонтовича в с. Марківка на Вінничині.

У 1966 році молодий випускник Львівської консерваторії Анатолій Федорович Завальнюк отримує від голови Вінницького обласного товариства охорони пам'яток історії та культури, професора Вінницького педінституту В.М. Борщевського пропозицію зайнятися створенням проекту музею українського композитора М.Д. Леонтовича в селі Марківка, на території садиби його батька. Мотивацією щодо пропозиції слугувало те, що в консерваторії, в якій навчався Анатолій Федорович на той час працювали професори С. Людкевич, Ф. Колеса, А. Кос-Анатольський, - педагоги с прогресивним мисленням, і до того ж великі поціновувачі творчості композитора з Поділля. Оцінка творчості М.Д. Леонтовича Станіславом Людкевичем, неабиякої постаті в європейській музиці, є тому доказ: «... коли б

Леонтович не написав більше..., як «Щедрика», «Дударика», «Ой пряду», «Козака несуть», «Гра в зайчика», його значення в історії української хорової музики було б раз і назавжди запевнене...».

Дійсно, творчість Миколи Дмитровича, в стінах консерваторії вивчалась глибше, а головне пропагувалась звучанням геніальних обробок подільських пісень у виконанні професійних та аматорських хорових колективів Львова, та про життя композитора інформації було мало. Уроки гармонії, поліфонії, аналізу муз форм проводилися знаковими професорами європейського рівня С. Людкевичем, Кос – Анатольським, які постійно супроводжувалися прикладами з хорових творів Леонтовича.

Шлях до створення музею був тернистим. Він вимагав неабияких фінансових затрат, але основним завданням був пошук експонатів, документів, матеріалів, та особистих речей Миколи Дмитровича. Донька композитора, Галина Миколаївна, яка мешкала на той час в м. Тульчині з вдячністю передала для майбутнього музею сімейний альбом з фотографіями, меблі та фортепіаніно, до клавіш якого торкалися руки М.Д. Леонтовича в останні години його життя. Пошуки матеріалів велись у архівних фондах Вінниці, Києва, Львова, Хмельницького.

Наступним, і не менш важливим етапом у створенні музею став пошук фахівця для оформлення експозиції. Шлях проліг до Львова. По рекомендації професора М. Колеси, Анатолій Федорович звернувся до директора художнього фонду м. Львова, пана Міська, який відрекомендував йому відомого львівського художника-інтер'єриста Ярослава Ульгурського, надзвичайно чуйної людини, до того ж давнього поціновувача творчості М.Д. Леонтовича, зокрема, учасника аматорської чоловічої хорової капели «Гомін» при Львівському університеті імені Івана Франка. Без сподівань на оплату, як справжній патріот української культури, він узявся до роботи. Почалася багаторічна співпраця. «Це були, згадує Анатолій Федорович, чи не найкращі

роки нашого творчого життя, коли ми вечорами з художником, після виснажливої роботи над інтер'єром відпочивали, сидячи на східцях уже нової сучасної споруди, збудованої на кошти колгоспників села». Архітектурний проєкт споруди також був виконаний за ескізами Я. Ульгурського. З приємністю слід згадати імена людей, без яких створення музею було б нереальним. Це голова колгоспу села Марківки Іван Дишук, завідувач районним відділом культури П. Сорочинський, керівник району В. Криничний, та майбутня директорка музею Н. Рябошапка. Разом з жителями села вони допомагали будівництву приміщення музею, що було розташоване біля могили композитора.

Наближався ювілейний 1977 рік, який був оголошений UNESCO роком М.Д. Леонтовича. У Міністерстві культури був створений урядовий комітет. Це посприяло виділенню додаткових коштів, за які на Львівській скульптурній фабриці було виготовлене бронзове погруддя композитора за художнім проєктом Галини Кальченко, впорядковано могилу композитора та навколишню територію.

За десять років пошукової роботи А.Ф. Завальнюку вдалося зібрати для експозиції рідкісні матеріали. По перше, це оригінальний рукопис партитури Леонтовича «Козака несуть», рукопис варіанту обробки «Ой сів-поїхав», факсимільні відбитки рукописів всесвітньо відомих «Щедрика», «Дударика», титульних обкладинок Першої та Другої збірки пісень з Поділля, оригінальні збірки «Десятків» пісень Леонтовича, які видавались у 1920 році «Дніпросоюзом», партитури опери Чайковського «Черевички» з написом «Майбутньому українському композитору» від автора, та автографи хористів капели Кам'янець – Подільської семінарії, якою керував М.Д. Леонтович.

У музеї велика кількість старовинних фотографій родини Леонтовичів, великий портрет матері композитора, загальне фото батьків, сестер Миколи Дмитровича. У сімейному альбомі дружина Клавдія з братом

Олександром Жовткевичем – відомим скульптором. Великий інтерес у відвідувачів викликають фотографії Леонтовича серед викладачів та семінаристів епархіального училища, маловідома фотографія Першого українського національного хору, на якій серед хористів сам композитор, К. Стеценко, співачка М. Вольгемут-Литвиненко. Окремо – фотографії О. Кошиця, Б. Яворського, Г. Вірьовки, П. Козицького, та багато інших діячів культури.

В музеї зібрані майже всі видання творів Леонтовича, які виходили в різні роки в Україні та за кордоном. Цінними матеріалами експозиції є три живописні роботи художника Ярослава Унгурського, зібрання наукових праць, монографій про Леонтовича, видання нот, автографи.

У меморіальній кімнаті зібрані особисті речі родини Леонтовичів. У музеї звучать твори Леонтовича. У фондах музею зберігається партитура опери «На русалчин Великдень» з автографом М. Скорика, велика кількість фотоматеріалів з дарчими написами хористів діаспори, керівників українських хороших колективів П. Муравського, А. Авдієвського, С. Дорогого та інших.

Меморіальний комплекс з багатими фондами став осередком української музичної культури, і ці надбання музею, завдячуючи титанічній праці знаної і шанованої людини у фольклорному просторі України, професора Вінницького педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського А.Ф. Завальнюка, чекають молодих дослідників спадщини уславленого митця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дяченко В.П. М. Леонтович. Київ: Муз. Україна, 1985. 134 с.
2. Завальнюк А.Ф. Микола Леонович. Дослідження, документи, листи. Вінниця: «Поділля 2000», 2002. 236 с.
3. Завальнюк А.Ф. Микола Леонович. Листи, документи, духовні твори / Видання друге, доопрацьоване і доповнене. Вінниця: Нова книга, 2007. 272 с.
4. Микола Леонтович: Спогади. Листи. Матеріали: [В т.ч. статті, зап. кн. і листи композитора] / Упоряд. В.Ф. Іванов. Київ: Мистецтво, 1982. 238 с.

*Стаття надійшла до редакції
15 вересня 2023*

Сценарій ВСЕУКРАЇНСЬКОГО УРОКУ 2023-2024 н. р.

#максимально_коледжний

УДК 373.5.015.31:172.15

ТУРЛЮК СВІТЛАНА

заступник директора коледжу з виховної роботи

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

РОМАНУХА ЮЛІЯ

куратор академічної групи

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Тема: Живе і буде жити Україна, ніхто не спинить крил наших політ!

Мета: поглибити знання молоді про кращі риси національного характеру українського народу як передумову його сили й незламності; формувати активну громадянську позицію, утверджувати національну ідентичність на основі духовно-моральних цінностей українського народу; розвивати мотивацію до готовності в майбутньому захищати державу в лавах Збройних сил України, розвивати стійкість до впливів пропаганди країни-агресора; виховувати самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста й демократа, готового до виконання

громадянських і конституційних обов'язків; почуття гордості й приналежності до незламного українського народу.

Форма проведення: всеукраїнський урок.

Цільова аудиторія: групи першого курсу.

Обладнання та матеріали: мультимедійна презентація, музичний супровід, інтерактивна гра «Ромашка бажань», відеофільми, державний прапор, музична композиція для спільного виконання.

Хід заходу

(Звучать рядки поезії за сценою)

Україно моя ! Чисті хвилі ланів,
Променисті міста, голубинь легкокрила!
Україно! Сьогодні звірів-ворогів
Ти грудьми вогняними зустріла.

(Лунає звук вибуху)

Ведуча 1: Сьогодні наша Батьківщина переживає найбільше випробування в новітній історії – збройну боротьбу за незалежність і територіальну цілісність проти російського агресора.

Ведуча 2: Сучасна російсько-українська війна триває з 2014 року. Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну в лютому 2022 року остаточно зірвало маску з агресивного путінського режиму і відкрило нову сторінку героїзму, стійкості та, на жаль, втрат України в боротьбі за суверенітет і соборність.

(На екрані демонструється відео «Друга армія світу»)

<https://www.youtube.com/watch?v=LHzU9zfaioU>

Ведуча 1: Російська агресія спричинила справжню демографічну катастрофу. Станом на 01 серпня 2023 р., за даними ООН, загинуло 9 тисяч 369 цивільних українців, 16 тисяч 646 було поранено, 1,5 мільйона вимушено залишили домівки на окупованих територіях. Понад 8 млн. 200 тис. українців перебувають за кордоном.

Ведуча 2: У травні цього року президент Володимир Зеленський повідомив, що наразі Україні відомі імена 19 393 дітей, вивезених з країни російськими окупантами. На сьогодні вдалося повернути лише близько 400 дітей. Це лише сотні з тисяч...

Ведуча 1: Російські вироки знищують наш генофонд, українські діти представляють для них найбільшу небезпеку, бо інакше цього не можна пояснити.

Ведуча 2: У війни не дитяче обличчя, але це жахливе обличчя довелося побачити українським дітям.

(На екрані демонструється відео «Війна очима дітей»)

<https://www.youtube.com/watch?v=mixj8YUdHCw>

Ведуча 1: Ця війна не подібна на жодну іншу. Академіки намагаються знайти відповідь у прикладах з історії, на яких навчалися, але марно – там відповіді немає. Ця війна не схожа на війну в Іраці, тому що в Україні немає нафти.

Ведуча 2: Вона не схожа на Другу світову війну, тому що в Путіна є ядерна зброя. Вона не схожа на війну в Афганістані, тому що більшість населення, здається, на нашому боці.

Ведуча 1: Вона не схожа на холодну війну, тому що супротивник не є послідовником комуністичної ідеології.

Ведуча 2: Вона не схожа на війну в Північній Кореї, оскільки Росії не потрібні гроші, щоб привернути увагу. Вона прагне розширення контролю.

Ведуча 1: Попри велику кількість втрат, маємо й історичну перемогу – згуртовану націю, готову боротися за волю і свободу. Україна може покласти на широку підтримку громадян, бо на захист незалежності держави стали мешканці всіх без винятку регіонів нашої країни, і не тільки.

Ведуча 2: Українська історія збагатилася іменами нових легендарних постатей, які стали **ДУХОВНИМ ЩИТОМ УКРАЇНСТВА:**

(На екрані демонструється фото постатей)

Ведуча 1: Юлія Паєвська, позивний – «Тайра» – український військовий парамедик, «янгол війни».

Ведуча 2: Олександр Мацієвський, український військовий, якого розстріляли росіяни після слів «Слава Україні!».

Ведуча 1: Дмитро Коцюбайло, позивний – «Да Вінчі» – перший доброволець, якому присвоєно звання Героя України. 7 березня 2023 року загинув у боях за Бахмут.

Ведуча 2: Андрій Сірко – нейрохірург, керівник Центру церебральної нейрохірургії Дніпропетровської обласної клінічної лікарні ім. І. І. Мечникова. Особисто провів понад 700 унікальних, надскладних операцій, які врятували життя українським військовим.

Ведуча 1: Ірина Гук – волонтерка, керівниця фонду Leleka Foundation. Із 2014 року займається тактичною медициною, а саме постачанням критично важливих медичних засобів.

Ведуча 2: Фумінорі Цучіко – японський волонтер. Із початком повномасштабного вторгнення спеціально приїхав в Україну, щоб підтримати тих, хто був вимушений жити в харківському метро, переховуючись від обстрілів. Власним коштом відкрив кафе, в якому організував щоденне безоплатне харчування.

Ведуча 1: Руку допомоги обпаленим війною співвітчизникам простягнув і наш заклад освіти. Понад тисячу українців з Луганщини і Донеччини, Харківщини і Херсонщини, Чернігівщини, Полтавщини і Запоріжжя знайшли прихисток під одним дахом.

Ведуча 2: Підтримуємо й тих, хто сьогодні тримає фронт. Машина для леді-воїн, колишньої студентки коледжу Анастасії Євсєєвої, сотні окопних свічок, «Книга для воїна», гуманітарна допомога дітям Балаклії, постраждалим внаслідок трагедії на Каховському водосховищі – далеко неповний перелік наших благодійних справ.

Ведуча 1: У єдності, у великому прагненні до перемоги, українці пишуть нову історію.

Ведуча 2 Історії ж бо пишуть на столі.

Ми ж пишем кров'ю на своїй землі.

Ми пишем плугом, шаблею, мечем,

піснями і невільницьким плачем.

Могилами у полі без імен,

дорогою до Києва з Лубен!

Ведуча 1: Під час ворожої агресії український народ продемонстрував усьому світові нечуваний патріотизм, відданість Батьківщині. Попри сльози і гіркоту втрат, попри біль і руйнацію, Україна живе, протистоїть ворогові, відбудовується, єднається, не кориться, продовжується в криках новонароджених. Живе і буде жити Україна, ніхто не спинить крил наших політ!

Ведуча 2: Народ мій є, народ мій завжди буде,

Ніщо не перекареслить мій народ!

Пощезнуть всі перевертні й приبلуди,

і орди завойовників-зброд.

Ви, байстрюки катів осатанілих,

не забувайте, виродки, ніде:

– Народ мій є! В його гарячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде!

Ведуча 1: Нехай Господь захищає нашу рідну Україну та всіх її героїв і дає кожному незламність, невичерпну силу та мудрість.

Ведуча 2: Я мрію зараз про одне й те саме,
До Господа молюсь: Почуй, прости!
Хай всі сини повернуться до мами
Живими! Боже, – зглянься! Захисти!..
Аби мої брати прийшли додому,
Живими повернулися з війни!
Ми зовсім не бажали зла нікому,
Це вороги хотіли крові! Це вони!
Вони прийшли палити і вбивати,
Та мій народ не здався! Не скоривсь!
Ми встали, аби землю врятувати!
Б'ємось за тебе, Господи, – дивись!
Від горя почорніла Україна...
Та тверді духом доньки і сини.
Я знаю, що не станем на коліна,
Бо з нами ЗСУ – боги війни!
Ти не гнівися, Боже, не гнівися,
Ми дійсно молимося Тобі і їм.
Благослови, щоб хмари розійшлися,
Благослови нас повернути рідний дім

Інтерактивна гра «Ромашка бажань»

(Ведуча 1 бере паперову ромашку й озвучує перше бажання)

Ведуча 1: Загадаю бажання, найдорожче у світі!

Щоб настав мир в країні і не гинули діти,

(Далі передає ромашку Ведучій 2)

Ведуча 2: Щоб під небом блакитним колосилися ниви,

(Ведуча 2 передає «ромашку бажань» в зал першокурсникам, які по черзі відривають пелюстки й озвучують бажання)

- Щоб всіміхалися люди й жили дружно, щасливо.
- Щоб не плакали мами в журбі над синами,
- Перемога настала в боротьбі з ворогами.
- Щоб старенькі в достатку свій вік доживали,
- Щоб і пісня, і слова українські звучали.
- Щоб країна розквітла, незалежна і вільна.

Хай здійсниться бажання моє неодмінно!

- Є бажання шире й світле для країни й для людей:

Щоб життя було привітним, без ракет і без смертей.

- Щоб міцнішала держава і багатшала земля,
- Матір сліз не проливала, проклиначаючи життя.
- Хай усі на світі знають: мій народ піднявся з колін!
- Хай над Києвом правічним переможний лине дзвін!

(На сцену виходить студентка 21-ІМ Марія Лобода і читає поезію Тетяни Строкач «Вільна»)

ВІЛЬНА

Вільна, я буду вільна
Крізь біль й жахи війни!
Сильна, я дійсно сильна –
Доньки такі й сини.
Мужні та незрадливі,
Гинуть вони в боях,
Щоб я була щаслива
І майорів мій стяг!
Вільна, я буду вільна!
Воля у нас в серцях.
Духом такі незламні
Діти мої в віках!
Знов залунає пісня,
Заколоситься лан.
Я відрожусь, розквітну,
Зникнуть сліди від ран!
Вільна, я буду вільна!
Птахом злечу увись!
Янголи в небі світлім
Глянуть з любов'ю вниз.
Знатимуть – не даремно
З вірою в майбуття
Стали назустріч смерті,
Щоб зберегти життя!
В пам'яті будуть вічно
І у серцях живих,
Хто найдорожчу в світі
Землю свою зберіг!
Вдячність моя безмірна
Донькам своїм й синам!
Вільна, я буду вільна!
Бо я – ваш дім, ваш Храм!

(Звучить пісня «Моя Україна» у виконанні Іванни Барської, студентки 11-М групи)

Ведуча 1: Бажаємо вам сили та впевненості в завтрашньому дні, міцного здоров'я та злагоди в новому 2023-2024 навчальному році.

Ведуча 2: Хай живе Україна на своїх незорих просторах! Слава українському народові! Слава Україні!

(Учасники заходу та ведучі виконують разом з глядачами пісню «Ой у лузі червона калина». По завершенні свята всі присутні роблять світлини на пам'ять)

Використані інтернет-джерела та матеріали:

1. Тарас Олексик: «Ми виграємо цю війну незважаючи ні на що і напишемо нову історію, де, врешті-решт, не сила, а правда переможе!» URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/taras-oleksik-mi-vigrayemo-tsyu-vijnu-nezvazhayuchi-ni-na-shcho-.htm> (дата звернення: 14.03.2022).

2. Тетяна Строкач Російське вторгнення-2022 у віршах та піснях URL: <https://mala.storinka.org/тетяна-строкач-вірші-про-війну-в-україні-2022-відео.html> (дата звернення: 17.07.2023)

3. [Олеся Ланцман](https://zmina.info/articles/deportacziya-usynovlennya-perevyhovannya-ta-militaryzacziya-ukrayinskyh-ditej-zdijsnyuyetsya-za-inicziatyvy-ta-pidtrymky-vyshhogo-kerivnycztva-rf-pravozahysnyky1/) «Коли «евакуація», «оздоровлення» та «опіка» є ознаками геноциду: правозахисники підготували звіт про злочини Росії проти дітей» URL: <https://zmina.info/articles/deportacziya-usynovlennya-perevyhovannya-ta-militaryzacziya-ukrayinskyh-ditej-zdijsnyuyetsya-za-inicziatyvy-ta-pidtrymky-vyshhogo-kerivnycztva-rf-pravozahysnyky1/> (дата звернення: 01.06.2023)

4. Катерина Сердюк Омбудсман розповів, скільки українських дітей вдалося повернути додому URL: <https://tsn.ua/ukrayina/ombudsman-rozpoviv-skilki-ukrayinskih-ditey-vdalosya-povernuti-dodomu-2370898.html> (дата звернення: 15.07.2023)

5. Стасюк Л. Л. Живе і буде жити Україна, ніхто не спинить крил наших політ! URL: <https://naurok.com.ua/zhive-i-bude-zhiti-ukra-na-nihtu-ne-spinit-kril-nashih-polit-358342.html> (дата звернення: 28.08.2023)

*Стаття надійшла до редакції
10 листопада 2023*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДГОТОВКУ ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ З БІОЛОГІЇ

УДК 373.5.091.26 – 026.912 – 021.462:57

МИХАЛЬОВА ЛАРИСА

викладач біології

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Біологія як наука займає одне з провідних місць серед інших наук. Вона відіграє головну роль у вирішенні основних глобальних проблем людства, а також після засвоєння стає основою світогляду сучасної освіченої людини.

Вивчення біології є нелегкою справою, що зумовлено складністю і різноманітністю проявів життя.

Тестування з біології налічує 30 питань:

- з вибором однієї правильної відповіді (24 завдання);
- на встановлення відповідності (6 завдань);
- з вибором 3 правильних відповідей з трьох груп запропонованих варіантів відповідей (2 завдання).

На виконання тесту учасники матимуть 60 хвилин.

Щоб самостійно підготуватися можна використати довідники, тести, відеоуроки, канали, портали, матеріали та конспекти.

Розділіть теми за тижнями, які залишилися до ЗНО з біології.

Важливо обрати якісні матеріали для підготовки – підручники та посібники, які

рекомендовані Міністерством освіти, лекції, конспекти, відео- та аудіоматеріали.

Почати підготовку можна за 6 місяців, а краще за рік. Щоб повторити інформацію стисло, використовуйте готові конспекти, в яких є необхідна інформація з ілюстраціями, термінами, визначеннями. Приділяйте достатньо уваги вивченню та повторенню матеріалу, концентруйтеся на основних темах, робіть конспекти. Зверніть увагу на безкоштовні лекції та посібники з підготовки до ЗНО. Найшвидші форми підготовки під керівництвом репетитора або нам курсах. Перш, ніж обрати курси, подивіться безкоштовний вступний урок. Чим раніше починаєте вчити і повторювати – тим краще. Налаштовуйтеся за принципом індивідуальності, що вказує на біологічну неповторність кожної людини, особливості характеру, тощо.

Успіх складання ЗНО з біології залежить від використання різних типів пам'яті, повторення матеріалу, чіткого графіка навчання, концентрації на важливому.

*Стаття надійшла до редакції
10 листопада 2023*

У СВІТІ ДЖАЗУ

УДК 78.036.9

ДИМІНСЬКА ВАЛЕНТИНА, ПЕКУРАРУ ЛЮДМИЛА

викладачі музичних дисциплін

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

*«Все наше життя – суцільна імпровізація,
а значить все наше життя – суцільний джаз»*

Б.С.Ступка

«Тепер це зовуть роком, раніше це називалось буги-вуги, блюзом, ритм-н-блюзом... Назви можуть змінюватися, але музика, що надихає розум і серце, і, навіть, твоє притупування ногою в такт – все це тут. Зови цю музику рок, зови джаз, зови її як хочеш. Якщо вона змушує тебе рухатися, якщо ти просто кайфуєш, вона з тобою – назавжди».

Чак Беррі

«Джаз це - волелюбна музика, вона щира й креативна водночас, вона легко долає музичні канони, адже у природи натхнення – свої власні закони».

Т.Добко

Тема «Джаз» - одна із заключних тем розділу «Музика 20ст.» з навчальної дисципліни «Світова музична література».

Після засвоєння ключових тем «Музика як вид мистецтва. Короткий огляд історії музики до 17 ст.», «Виникнення та становлення опери», «Музичне бароко», «Віденська класична школа», «Романтизм» та «Музика 20ст.» студенти третього курсу факультету «Дошкільна педагогіка. Музичне мистецтво» складають екзамен. І, хоча, кожен історичний етап музичного мистецтва насичений, значимий і цікавий, саме період «Музика 20 ст.» в історії західноєвропейської музики особливо складний і багатогранний. Йому характерна величезна кількість найрізноманітніших напрямів і стилів, які часто протистояли один одному, претендуючи на унікальність, істинність та вічність.

Досить перерахувати ці напрями і її представників, щоб пересвідчитися у зазначеному: **імпресіонізм, веризм, експресіонізм, неокласицизм, неоромантизм, неофлюкlorизм, урбанізм, джаз.**

Також оглядово студенти познайомилися із підвидами авангардної музики. До неї входять: серійна музика, конкретна музика, алеаторика, пуантилізм, соноризм, символізм, натуралізм, модернізм, постмодернізм, кітч, рок-музика.

Рок-музика має велику кількість напрямків: від танцювального рок-н-ролу до важкого металу. Зміст пісень варіюється від легкого і невимушеного до похмурого, глибокого і філософського.

На перший погляд може здатися, ніби між музичним мистецтвом 20 ст. і всіма попередніми лежить прірва — такі великі відмінності у звуковому образі творів. Насправді у 20 ст., як і в будь-які інші епохи, **музика відображала емоційне і духовне життя людей.**

Порівняно з попередніми ст., темп життя людини пришвидшився, її ритм ставав більш жорстким і напруженим. Трагічні повороти історії — війни, революції, тоталітарні режими, поява ядерної зброї — не тільки загострили душевні суперечності, властиві людям в усі часи, але й поставили людство на межу знищення. Саме тому **тема протистояння життя і смерті стала ключовою в музиці 20 ст.**

Не менш важливою виявилася для мистецтва і проблема самопізнання особи. До музики увійшов таємний і дивний світ снів, неусвідомлених бажань і інстинктів. Новий зміст вимагав нових форм, і багато композиторів дійшли ідеї радикального оновлення музичної мови.

Музиці початку 20 ст. властиві різке посилення ідейно-стилістичної конфронтації між різними напрямками, стрімка зміна художніх течій.

Проблематикою творів є:

- протистояння добра і зла;
- національні втрати і традиції народу;
- повернення до джерел совісті і моральної чистоти людини;
- піднесення національної і духовної зрілості сучасника.

Також студентам важливо усвідомити, що для культури 20 ст. характерний її поділ на *масову* й *елітну (елітарну)*. Термін «масова культура» виник у 50-х роках і означає культуру, творці якої орієнтуються на середньостатистичного споживача. Вони не намагаються підняти культурний рівень людини, а навпаки, самі свідомо «опускаються» до рівня посередності. Твори масової культури дають людині психічне розвантаження і не вимагають особливих розумових зусиль з її боку для сприйняття. Вони створюють нереальні образи, міфічних героїв, «загорнутих» у приємні обкладинки книжок, аудіо-та відеокасет та дисків. Це всілякі герої бойовиків (наприклад Рембо у виконанні С. Сталлоне), фільмів жахів (маньяки з фільмів У. Крейвена), вестернів (ковбої у виконанні К. Іствуда), фантастичних фільмів (герої «Зоряних війн»), реклами тощо. Завданням майбутніх вчителів музичного мистецтва є здатність протистояти низьким проявам посередньої музики та виховувати у своїх вихованців прагнення до високого мистецтва.

І серед всієї строкатої низки музичних напрямів і стилів західноєвропейської і американської музики 20 ст. джазу, за програмою, відведено зовсім мало часу. Саме ця проблема спонукала авторів звернути увагу на цей наймолодший і найдемократичніший напрям, розширити і поглибити знання студентів шляхом створення методичних рекомендацій, написанням статті та проведенням відкритого інтегрованого заняття.

Отже, **джаз** – музичний напрямок, який отримав початок наприкінці 19 – початку 20

століття у Сполучених Штатах. Виникнення його – це результат переплетення двох культур: **африканської та європейської**.

Ця течія об'єднує у собі *спірічуелс* (церковні піснеспіви) американських негрів, африканські *народні ритми та європейську гармонійну мелодію*.

Його характерні риси: *гнучка ритміка*, в основі якої лежить принцип синкопіювання, *використання ударних інструментів, імпровізація, експресійна манера виконання, що відрізняється звуковою та динамічною напруженістю*, що часом доходить до

6 принципових джерел синтезу джазу:

1. Ритми Західної Африки;
2. Робітничі пісні (work songs, field hollers);
3. Релігійні пісні (spirituals);
4. Світські пісні (blues);
5. Американська народна музика минулих століть;
6. Музика менестрелів та вуличних духових оркестрів.

екстатичності.

Спочатку джаз був поєднанням регтайму з елементами блюзу. По суті, він вилився з цих двох напрямків. Особливістю стилю джаз насамперед є індивідуальна та неповторна гра віртуоза-джазмена, а імпровізація наділяє цей перебіг постійною актуальністю.

Існує шість принципових джерел синтезу джазу:

1. *Ритми Західної Африки;*
2. *Робітничі пісні (work songs, field hollers);*
3. *Релігійні пісні (spirituals);*
4. *Світські пісні (blues);*
5. *Американська народна музика минулих століть;*
6. *Музика менестрелів та вуличних духових оркестрів.*

Після того, як сформувався сам джаз, почався безперервний процес його розвитку та видозміни, що спричинили появу різних напрямків. Нині їх налічується близько тридцяти. Ось основні із них:

1. **Новоорлеанський** або «традиційний» - джаз, що визначає стиль музикантів, які виконували джаз в Новому Орлеані в період між 1900 і 1917 рр.

2. **Свінг** - одна з форм американської джазової музики, що виникла на початку 1930-тих та була популярною до 1950-тих рр.

3. **Симфоджаз** - концертний сплав популярно – розважальної й танцювальної симфонічної музики з джазовими виконавськими елементами.

4. **Бібоп** або просто боп — джазовий стиль, що розвинувся на початку 1940-х.

5. **Біг-бенди** - тип оркестру, що спеціалізується на виконанні переважно джазової музики і складається з двох груп — ритмічної та мелодичної (духової).

6. **Мейнстрім** - напрямок у певній області (науковій, культурній, медійній тощо) для певного періоду часу.

6.1. **Північно-східний джаз**. Виник на початку 20 ст. у Новому Орлеані. Музика гаряча і швидка. **Страйд** - техніка гри на фортепіано, пов'язана з партією лівої руки джазового піаніста, де постійно чергуються басові звуки на першій та третій долях з вищими акордами на другій та четвертій долях чотиридольного розміру

6.2. **Стиль Канзас-Сіті** - джазовий напрямок, який стосується музики біг-бендів міста Канзас Сіті (США) 1920-х років.

6. 3. **Джаз Західного узбережжя** – аналогічно хіп-хоп Західного узбережжя. Це музика та виконавці із західного регіону США, на противагу хіп-хопу Східного узбережжя

7. **Кул-джаз** - стиль сучасного джазу, що розвинувся наприкінці 1940-х років і поширився переважно серед білих музикантів.

8. **Прогресив-джаз** - нові методи аранжування сучасної джазової музики.

9. **Хард-боп** - джазовий стиль, який розвинувся з бібопу і кул-джазу, увібравши в себе елементи соулу, церковної музики (госпел) і блюзу.

10. **Модальний джаз** - експериментальний напрямок у джазі, що з'явився у 1950-х роках і пов'язаний з переходом від традиційної

тональної організації та формоутворення музики до ладового принципу

11. **Соул-джаз** - це піджанр джазу, який містить вплив хард-бопу, блюзу, соулу, госпелу та ритм-енд-блюзу.

11.1. **Джаз-фанк**- джаз із акцентом на сильну частку електрифікованим звуком...

12. **Фрі-джаз** - течія сучасного джазу, що з'явилась у 1960-х і характеризується повною свободою в гармонії та колективною імпровізацією.

13. **Креатив** - новизна підходу, творче рішення певного виду діяльності.

14. **Ф'южн** - синтез музики року та джазової імпровізації.

15. **Постбоп** – поєднання елементів бопу, хард-бопу, модального джазу, фрі-джазу.

16. **Бісід-джаз** - поєднанням елементів джазу і фанку 1970-х років та танцювальної музики 1990-х років або хіп-хопу.

17. **Смус-джаз** - комерційна різновидність джазу яка в 1970-і роки виділилась із музики ф'южн.

18. **Джаз-мануш**—циганський джаз. Цю назву впровадив гітарист Джанго Рейнат у 1930-х роках. Оскільки він сформувався у Франції, він також відомий як джаз-мануш.

Таке різноманіття і різнобарв'я музичних стилів та напрямів, юний вік джазу, його найдемократичніша сутність мотивували викладачів та студентів 31м групи до проведення відкритого заняття «**У світі джазу**».

Оригінальним був його початок: студенти зайшли у аудиторію в супроводі ритмічної енергійної музики С.Джопліна «**Артист естради**». Допомагав запалити процес ходу фрагмент із фільму

за участю легендарного Ч. Чапліна. Ініціативу перехопив елегантний містер Джаз. Він майстерно керував інтелектуальною

розминкою і, скориставшись допомогою чарівної квітки

«Музика 20 ст.», швидко спрямував аудиторію у світ джазу. Лавина цікавої

інформації полилась із уст ведучих, яка збагачувалась чудовими слайдами презентації та відеорядом.

... Історія світової музичної культури знає багато композиторів, які своєю творчістю внесли вагомий вклад в розвиток цього виду мистецтва. Одним з таких новаторів був **Джордж Гершвін**.

Особливою цікавинкою для слухацької аудиторії і стало знайомство із основоположником американської музики Джорджем Гершвіном.

Українець за походженням (він був сином емігрантів із Одеси), проживши вкрай коротке життя, зумів зробити для американської культури більше, ніж усі композитори разом взяті.

Надзвичайно талановитий, музикальний (його мелодії так і струменіли нестримним потоком), автор першої американської опери із життя негрівської бідноти «Поргі і Бесс», створив шедевр світового масштабу. Серед калейдоскопу підслуханих у народу інтонацій: блюзів, спірічуелсів, духовних гімнів, трудових негрівських гімнів, вуличних пісеньок перлиною, безумовно, є колискова Клари «Summertime». Цікаво, що знаменита "Summertime" Джорджа Гершвіна була створена на основі української колискової **«Ой ходить сон коло вікон»**.

Надихнувшись українською піснею, композитор виплекав з неї оперну арію, яка

згодом стала однією з найвідоміших у світі мелодій, що має нині тисячі версій.

Також Джордж Гершвін був сміливим новатором у жанрі оркестрової музики. Втілюючи свою мрію про синтез класичної симфонії і джазу, він вперше створив свого роду чудо. *"Рансодія в стилі блюз"* - так називається його видатний твір - став революційним гаслом, підхопленим композиторами усього світу. І, звичайно, ми не могли оминати етапи *становлення українського джазу*.

Одним із центрів українського джазового мистецтва вважають Одесу, однак перший офіційний український джаз-бенд виник в Харкові під керівництвом студента музично-драматичного інституту Ю.Мейтуса у 1924 р.

В 1930-тих джаз уже повсюдно розвивається у великих українських містах: Харкові, Одесі, Дніпропетровську, Києві.

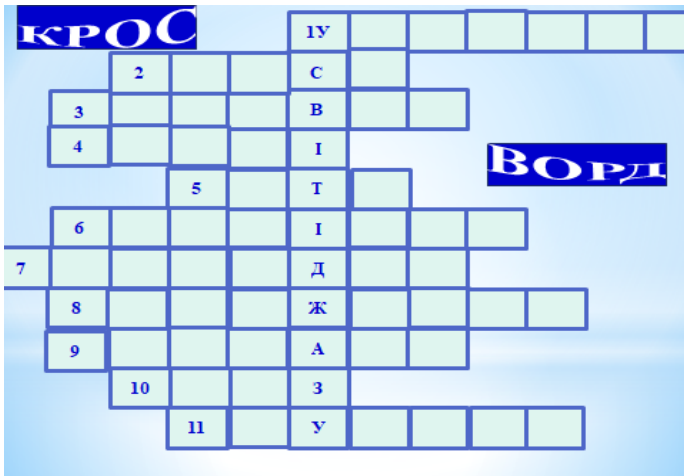
У Львові, який в 1930-роках перебував у складі Польщі, також діяла низка джазових ансамблів.

Найгірші часи для розвитку джазу настали у так званий період "ждановщини", коли комуністи почали боротись з проявами "націонал-буржуазності" в культурі. Тоді під удар полетіли опера про Богдана Хмельницького і фільми Довженка. Що ж тоді говорити про музику, яка прийшла з ворожої США. Якщо ще у 1920-30-тих писали, що джаз — це "грубий, але хльосткий і пікантний ритмічний і тембровий апарат, придатний для танцювальної музики та для дешевих "музичних підмальювань" в театральному ужитку", то уже в кінці 1940-их радянські пропагандисти волали про те, що "сьогодня он играет джаз, а завтра родину продаст".

Лише під кінець хрущовської "відлиги" джаз почав відроджуватись в Україні. Зокрема, у 1962 році з'являється київський джаз-оркестр "Дніпро", Київський джаз-клуб, який стає першим джазовим клубом України.

Перший джазовий фестиваль відбувся в 1967 році — київський "Джаз-сейшн". Після отримання незалежності джаз в Україні набув таких природних для нього рис свободи та

імпровізації. В першій половині 1990-тих відбулось відродження українського ф'южну, зокрема “Джаз Вуйко Бенд”, “Ег. J. Orchestra”, “Схід-Side” та “Брати Блюзу”.

1. Країна, з якої в Америку емігрували батьки Гершвіна.
2. Місто, з якого в Америку емігрували батьки Гершвіна.
3. Основоположник американської джазової музики.
4. Найголовніший учитель Гершвіна.
5. Один із основних елементів джазу.
6. Головний герой опери Гершвіна.
7. Жанр симфоджазового концерту Гершвіна.
8. Одне з первинних значень слова «джаз».
9. Попередник джазу.
10. Один із стилів джазу.
11. Пізніше значення слова «джаз».

Одним найбільш джазових “опен-ейр” джаз-фестивалів є Jazz Koktebel.

Після незаконної анексії півострова російськими окупантами — фестиваль переїхав на Одещину. Також ми безмежно горді з того, що наше місто у джазовому просторі займає провідне місце. Так, міжнародний джазовий фестиваль Vinnytsia Jazzfest був започаткований у 1996 році і у довоєнному 2021 році Вінниця святкувала срібний джазовий ювілей. Під цим незмінним девізом уже понад 25 років на джазовий фестиваль у Вінницю з'їжджаються кращі джазмени України і світу, дипломатична верхівка іноземних посольств і європейських культурних інституцій і всі шанувальники жанру.

- Відповіді.**
1. Україна. 2. Одеса.
 3. Гершвін. 4. Хамбіцер.
 5. Ритм. 6. Поргі.
 7. Рапсодія. 8. Збудження.
 9. Регтайм. 10. Блюз.
 11. Блукати,

VINNYTSIA JAZZFEST — один з головних музичних брендів міста та найстарший постійно діючий джазовий фестиваль

незалежної України.

Цікавим

фактом є те, що гостем і виконавцем 17 фестивалю був єдиний син Е. Фітцджеральд Рей Браун. Окрім цього, завдяки дослідницько-пошуковій і творчій роботі, студенти продемонстрували за даною темою цікаві факти, поетичні рядки та цитати про всесвітньо відомих джазових виконавців: Д.Еллігтона, Л.Армстронга, Т.Монка, Е.Фітцджеральд, Ч.Паркера, О.Пітерсона. і українських: Ю.Мейтуса, Л.Яблонського, Г.Гачічеладзе, А.Алексаєва, М.Левицького, художнього керівника та диригента Вінницького

о муніципального оркестру «ВінБенд» - заслуженого артиста України Валерія Новосада, тести за темою

«Джаз», хронологічну таблицю життя та творчості Дж. Гершвіна, кросворд « У світі джазу» тощо.

Високу майстерність фортепіанного виконавства продемонстрували викладачі та студенти і цього разу. У їхньому виконанні прозвучали відомі і популярні джазові твори зарубіжних і вітчизняних композиторів: С. Джопліна Концертний вальс « Бетена», Дж. Гершвіна « Вистукуй в такт », Б.Лейна. «On a Clear Day », М. Дворжака « Джазовий етюд», Т. Кочієвої « Листок з альбому», М. Шмітца « Котяче авто», М. Шмітца «Ввечері», Ю.Весняка

« Джаз – вальс », Г. Саська «Блюз із « Джазової сюїти», І.

Кириліної « Не будь козою ».

Велику вдячність за проведення та участь у заході висловлюємо викладачам Пекурару Л.Г., Димінській В.К., Мазур А.М., Черевку В.А., Островській І.О. , Нагорнюк В.Г., Алікіну О.І.,

Гаврилюк О.А. та ст. 41м гр. Сікорській І., ст. 21м Олійнику В., ст. 11м. Портнягіній К., **між людьми».**

ст. 31м Коваль А., Цвик С., Холод юк М., Поліщук Я., Томчук А., Сінчук Є.

На завершення майбутні вчителі музичного мистецтва виконали «Гімн дітей України» у джазовій обробці.

У радісному підйомі, під звуки « Запорізького маршу » у спільному виконанні Джаз-бенду ВПС США та України викладачі та студенти залишили глядацьку аудиторію.

Отже, ми переконалися, що в наш час джаз зайняв вагоме місце у сфері високого мистецтва. Він вважається досить престижним, роблячи вплив на розвиток світової музичної культури.

Про значимість джазу свідчить той факт, що щорічно з 2012 року 30 квітня ЮНЕСКО було проголошено Міжнародним днем джазу . Мета святкування: «підвищення ступеня інформованості міжнародної громадськості про джаз як про силу, що сприяє **миру, єдності, діалогу і розширенню контактів**

Стаття надійшла до редакції
19 жовтня 2023

ЗАХИСТИ СЕБЕ САМ!

УДК 342.7

РУБАН ВАЛЕРІЙ

викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Конституція України гарантує громадянам України такі права :

- право на повагу до його гідності (ч.1. ст.28) ;
- право на свободу та особисту недоторканість (ч.1 ст.29);
- право невідкладного ознайомлення з мотивами арешту чи затримання (ч.4 ст.29);
- право на невідкладне роз'яснення прав (ч.4 ст.29);
- право з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою адвоката (ч.4 ст.29);
- право у будь – який час оскаржити в суді своє затримання (ч.5 ст.29) ;
- право вимагати негайного повідомлення родичів про свій арешт чи затримання (ч.6 ст.29);
- право вимагати негайного звільнення, якщо протягом 72 – х год. з моменту затримання особі не було вручено вмотивованого рішення суду про тримання її під вартою; (ч.3 ст.29);
- право не бути підданим катуванню, жорстокому , нелюдському або такому, що принижує його гідність поводженню чи покаранню (ч.2 ст.29);
- право на недоторканість житла (ч.1 ст.30);
- право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст.40);
- право на правову допомогу, яка надається безкоштовно у передбачених законом випадках та на вільний вибір адвоката своїх прав (ч.1 ст.59);

- право на відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди, завданої безпідставним засудженням, у разі скасування вироку суду як неправосудного (ч.4 ст.62);
- право звертатися за захистом свої прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини(ч.3 ст.55);
- право не доводити свою невинуватість у вчиненні злочину(ч.2 ст.62);
- право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом яких є Україна (ч.4 ст.55);
- право відмовитися надавати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначено законом (ч.1 ст.63).

І. Як захистити себе під час нападу і при цьому «не наврочити собі » кримінальну відповідальність?

Самооборона – це дії людини, яка захищається від нападника. Кримінальним кодексом України визначено, що перевищення самооборони – це умисне заподіяння тяжкої шкоди нападнику, яка не відповідає небезпечності посягання або обставинам захисту.

Головне при самообороні – обеззброїти нападника. Будь-які інші дії можуть кваліфікуватися як напад та перевищення самооборони, що тягне за собою кримінальну відповідальність. Тобто, як тільки напад припинився, важливо припинити самооборону.

При перевищенні самооборони законом передбачено дві статті Кримінального кодексу:

- стаття 118 «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони» –

найсуворіше покарання позбавлення волі на строк 2 роки;

- стаття 124 «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони» – найсуворіше покарання - обмеження волі терміном до 2 років.

Незалежно від наслідків, людину не притягнуть до кримінальної відповідальності, якщо суд визнає, що людина діяла у стані необхідної оборони, уявної оборони, або у стані крайньої необхідності.

Необхідна оборона – це заподіяння нападнику шкоди, яка є необхідною і достатньою для негайного відведення чи припинення посягання.

Уявна оборона – це дії, пов'язані з заподіянням шкоди, коли реального посягання не було, але особа неправильно оцінила обставини та помилково припустила наявність нападу. Наприклад, коли нападник погрожує та каже, що має зброю, але не демонструє її відкрито. Насправді ж зброї немає.

Крайня необхідність – це дії потерпілого, якщо небезпеку не можна було усунути іншим чином.

Для самооборони дозволяється використовувати зброю, якщо:

- нападає озброєна особа;
- нападає група (дві або більше) осіб;
- для припинення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення.

Коли нападника деактивовано та він вже не становить загрози, потрібно викликати швидку, поліцію та адвоката. Важливо до приїзду адвоката не надавати жодних свідчень.

На жаль, неприємності нас можуть чекати не тільки від хуліганів чи розбійників, але й від тих, хто має нас захищати - від правоохоронних органів. Правоохоронні органи - це ті, хто від імені держави повинен захищати наші права й законні інтереси. Такий висновок напрошується після вивчення законодавчої бази, що регулює їхню діяльність. Але на практиці ми часто зустрічаємося із ситуацією, коли порушниками наших прав стають саме представники правоохоронних органів. Чому

так трапляється? Існує дві основні причини зловживання представниками правоохоронних органів своїми посадовими повноваженнями й нашою правовою неграмотністю.

Як поводитися при затриманні поліцією, особливо якщо поліцейські перевищують свої повноваження. А таке на жаль трапляється. Сподіваюсь, що мої роз'яснення допоможуть вам надалі не стати жертвою нелегітимних дій поліцейського. А якщо все ж таки це відбудеться - із честю вийти із ситуації, що склалася.

Як поводитися в ситуації, коли вас викликають у поліцію? Що робити, коли поліцейські бажають з вами спілкуватися, а ви з ними - ні? Явка в поліцію обов'язкова в тому випадку, якщо є повістка, виписана за конкретною кримінальною справою, вручена під розписку особисто вам. Повістка повинна містити таку обов'язкову інформацію:

- кого викликають (ваше прізвище й адреса);
- у якості кого викликають (свідок, підозрюваний, обвинувачуваний, потерпілий);
- мета виклику (допит); до кого викликають (прізвище слідчого);
- куди викликають (повна назва й адреса органу поліції); дата й час вашої явки;
- наслідки неявки (примусовий привід через органи МВС).
- повістка повинна бути з печаткою установи та на відповідному бланку.

І головне - ви маєте право знати, з якого питання вас викликають до поліції. Тому у повістці повинні бути зазначені номер кримінальної справи й номер статті Кримінального кодексу України, за якою її порушено. Якщо цього немає, то є підстава сумніватися в наявності єдиного законного приводу для виклику в поліцію, тобто в наявності кримінальної справи. Одержавши правильно оформлену повістку, ви повинні з'явитися поліцію.

Якщо ж ви одержали повістку, у якій зазначена мета виклику - не допит, а опитування, бесіда, подання пояснень і викликає вас не слідчий, а оперуповноважений, знайте, що таку повістку можна проігнорувати.

Адже оперуповноважений взагалі не має права виписувати повістки. А між допитом і бесідою є величезна різниця. Допит веде слідчий під протокол і попереджає про відповідальність за правдивість свідчень, що викладаються вами. Від допиту відмовитися практично неможливо. А от дача пояснень - це ваше суто добровільна справа. Хочете сприяти працівникам поліції - будь ласка, не хочете - ніхто не може вас змусити це зробити.

Тепер розглянемо ситуацію, коли вас намагаються затримати й доставити в поліцію. Насамперед треба запам'ятати, що активно пручатися цьому процесу не можна, тому що вас відразу ж обвинуватять у злісній непокорі законному розпорядженню або вимозі працівника поліції при виконанні ним службових обов'язків. Це призведе до того, що вас, швидше за все, притягнуть до адміністративної відповідальності за ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Так звичайно роблять, коли людину необхідно "легально" затримати в стінах поліції на кілька діб. Що ж робити?

Перше, добре запам'ятати, що вимога працівника поліції повинна бути законною. Тобто, у поліцейських повинні бути підстави для вашого затримання й вони повинні вам повідомити про них негайно при затриманні, як того вимагає ст. 29 Конституції України. їх відмовки, що вам усе пояснять у поліції, у жодному разі не повинні вами прийматися. Коли ви потрапите в поліцію, там вам повідомлять цілу низку підстав, у тому числі й тих, про які ви навіть не підозрюєте, наприклад, що ви нецензурно лялися й порушували громадський спокій.

Друге, пам'ятайте, що вас оберігає ст. 19 Конституції України, яка гарантує те, що ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачене законодавством. Тому, поки вам не пояснять законну причину затримання, ніхто не може вас примусити йти в поліцію. Існує вичерпаний перелік підстав для затримання:

- якщо особу застали безпосередньо під час здійснення злочину (правопорушення) або відразу після нього;

- якщо потерпілі або очевидці прямо вкажуть, що саме ця особа вчинила злочин (правопорушення);

- якщо на підозрюваному, на його одязі, при ньому або в його житлі були виявлені явні сліди злочину;

- якщо особа намагається втекти або не встановлена особистість підозрюваного.

Третє. Якщо ж все-таки поліцейські наполягають на затриманні, вимагайте складання протоколу затримання прямо на місці, а не в поліції. У протоколі неодмінно повинна бути зазначена дата й час вашого затримання, прізвище й посада співробітника поліції, що вас затримує, суть вашого затримання з обов'язковим посиланням на норму закону, що його передбачає.

Четверте. Якщо затримання все ж таки відбулося, вимагайте негайно повідомити вашим родичам про місце вашого перебування або прямо зв'яжіться з вашим адвокатом. Право на юридичну допомогу й на повідомлення рідним про місце вашого перебування передбачене тією ж ст. 29 Конституції України.

П'яте. Будучи затриманим, нічого не підписуйте і не ведіть жодних переговорів з поліцейськими. Пам'ятайте, що коли вас затримали як підозрюваного у скоєнні злочину, то час затримання минає через 72 години, якщо не буде пред'явлена постанова судді про обрання вам запобіжного заходу утримання під вартою. А якщо вас затримали за адміністративне правопорушення, то час вашого затримання минає через 3 години після того, як буде встановлена ваша особа. От чому так важливо, щоб протокол про затримання був складений негайно, у момент затримання, із вказуванням точного часу затримання.

Шосте. Ніколи не залишайте безкарним порушення ваших особистих прав і свобод. Нагляд за органами внутрішніх справ здійснює прокурор, і про всяке "свавілля", що чинили з вами в поліції, обов'язково опишіть у своїй скарзі в прокуратуру.

II. ЗНАЙ СВОЇ ПРАВА:

Обов'язки працівників поліції при спілкуванні з громадянами

Патрульний (постовий) повинен звертатися до громадян з повагою на „Ви”, свої вимоги і зауваження викладати в переконливій формі. При зверненні до громадянина він повинен привітатися з ним, після чого приклавши руку до головного убору, назвати йому своє прізвище, звання та пред’явити на його вимогу службове посвідчення і повідомити мету звернення. Якщо до патрульного (постового) звертаються громадяни, він також зобов’язаний прикладати руку до головного убору, уважно вислухати і вжити заходів за їхніми заявами, а в необхідних випадках пояснити, куди слід звертатись для вирішення поставленого питання, (ст.. 141 Статуту Патрульно-постової служби поліції України).

На вимогу народних депутатів, посадових осіб і громадян патрульний (постовий) зобов’язаний назвати своє прізвище, місце служби і пред’явити службове посвідчення.

(ст.. 142 Статуту Патрульно-постової служби поліції України).

З підлітками патрульно-постові наряди повинні поводитися також ввічливо, як і з дорослими. (ст.. 146 Статуту Патрульно-постової служби поліції України).

При звертанні до громадянина працівник поліції зобов’язаний назвати своє прізвище, звання та пред’явити на його вимогу службове посвідчення. У взаємовідносинах з громадянами працівник поліції повинен виявляти високу культуру і такт. (ч. 2 ст. 5 Закону України „Про поліцію”).

За яких підстав Вас можуть затримати працівники поліції:

- з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу;

- з метою встановлення особи;

- з метою складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов’язковим;

- з метою забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні

правопорушення;

- коли Вас застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;

- коли очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вкажуть на Вас, що саме Ви вчинили злочин; коли на Вас або на Вашому одязі, при Вас або у Вашому житлі буде виявлено явні сліди злочину;

- якщо є підстави вважати Вас підозрюваним у вчиненні злочину а Ви намагаєтеся втекти або не маєте постійного місця проживання.

Про затримання особи обов’язково складається протокол. Адміністративне затримання може тривати більше ніж три години лише у виняткових випадках, при цьому особа яка його здійснює зобов’язана протягом двадцяти чотирьох годин повідомити прокурора. Затримання підозрюваного у вчиненні злочину не може тривати більше 72 - х годин.

За завідомо незаконні затримання, винна службова особа притягається до кримінальної відповідальності згідно ст. 371 Кримінального кодексу України.

Обов’язки правоохоронців при затриманні особи :

Поліція забезпечує право на юридичний захист та інші права затриманих і взятих під варту осіб, не пізніш, як через 24 години повідомляє про їх місце перебування близьким родичам, адміністрації за місцем роботи чи навчання і в разі необхідності вживає заходів до негайного надання їм медичної та іншої допомоги;(ч. 5 ст. 5 Закону України „Про поліцію”).

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган; (ч. 2 ст. 261 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Про арешт підозрюваного або обвинуваченого і його місце перебування слідчий зобов’язаний повідомити його дружину або іншого родича, а також сповістити за

місцем його роботи.

Якщо обвинувачений є іноземним громадянином, то постанова про арешт направляється в Міністерство закордонних справ України; (ст.. 161 Кримінально-процесуального кодексу України).

Умови застосування сили або спеціальних засобів працівниками поліції :

Працівники поліції мають право застосувати заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою для припинення правопорушень, подолання протидії їх законним вимогам, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на них обов'язків;(ст. 200 Статуту Патрульно-постової служби поліції України; ст.. 13 Закону України „Про поліцію”).

Застосуванню сили, спеціальних засобів повинно передувати попередження про намір їх використання, якщо дозволяють обставини. Без попередження фізична сила, спеціальні засоби можуть застосовуватися, якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю громадян чи працівників поліції;(ст.. 201 Статуту Патрульно-постової служби поліції України; ч. 2 ст. 12 Закону України „Про поліцію”).

Проведення особистого огляду та огляду речей :

Особистий огляд та огляд речей, допускаються з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення; (ч. 1 ст. 260 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Про арешт підозрюваного або обвинуваченого і його місце перебування слідчий зобов'язаний повідомити його дружину або іншого родича, а також сповістити за

місцем його роботи.

Якщо обвинувачений є іноземним громадянином, то постанова про арешт направляється в Міністерство закордонних справ України; (ст.161 Кримінально-процесуального кодексу України).

Умови застосування сили або спеціальних засобів працівниками поліції :

Працівники поліції мають право застосувати заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою для припинення правопорушень, подолання протидії їх законним вимогам, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на них обов'язків.

(ст.. 200 Статуту Патрульно-постової служби поліції України; ст.. 13 Закону України „Про поліцію”).

Застосуванню сили, спеціальних засобів повинно передувати попередження про намір їх використання, якщо дозволяють обставини. Без попередження фізична сила, спеціальні засоби можуть застосовуватися, якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю громадян чи працівників поліції.

(ст.. 201 Статуту Патрульно-постової служби поліції України; ч. 2 ст. 12 Закону України „Про поліцію”).

Проведення особистого огляду та огляду речей:

Особистий огляд та огляд речей, допускаються з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення; (ч. 1 ст. 260 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Особистий огляд може проводитись уповноваженою на те особою однієї статті з оглядом і в присутності двох понятих тієї ж

статі; (ч. 2 ст. 264 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Огляд речей, ручної поклажі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети можуть бути піддані оглядові за участю двох понятих під час відсутності власника (володільця); (ч. 4 ст. 264 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Про проведення особистого огляду чи огляду речей складається протокол або про це зазначається в іншому протоколі.

Речі й документи, які є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються; (ч. 1 ст. 265 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Проведення обшуку та виїмки:

Обшук проводиться у тих випадках, коли є достатні підстави, що знаряддя злочину, речі й цінності, здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети і документи, які мають значення для встановлення істини в справі чи забезпечення цивільного позову, знаходяться в певному приміщенні або місці чи в якій-небудь особи.

Обшук проводиться також і в тому випадку, коли є достатні дані про те, що в певному приміщенні або місці знаходяться розшукувані особи, а також трупи чи тварини.

Обшук проводиться за вмотивованою постановою слідчого з санкції прокурора чи його заступника, за винятком житла чи іншого володіння особи.

У невідкладних випадках обшук, за винятком житла чи іншого володіння особи, може бути проведений без санкції прокурора, але з наступним повідомленням прокурора в добовий строк про проведений обшук та його результати. Обшук житла чи іншого володіння особи, за винятком невідкладних випадків, проводиться лише за вмотивованою постановою суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, обшук житла чи іншого володіння особи може бути проведено без постанови судді; (ст. 177 Кримінально-процесуального кодексу України). Виїмка проводиться у випадках, коли є точні дані, що предмети чи документи, які мають значення для справи, знаходяться в певної особи чи в певному місці. Виїмка проводиться за вмотивованою постановою слідчого. Примусова виїмка із житла чи іншого володіння особи проводиться лише за вмотивованою постановою судді; (ст. 178 Кримінально-процесуального кодексу України). Обшуки і виїмки, крім невідкладних випадків, повинні провадитись удень; (ст. 180 Кримінально-процесуального кодексу України). Обшук і виїмка проводяться в присутності двох понятих і особи, яка займає дане приміщення, а при відсутності її - представника житлово-експлуатаційної організації або місцевої ради депутатів. Обшук і виїмка в приміщеннях, що їх займають підприємства, установи і організації, провадяться в присутності їх представників. Під час обшуку по можливості повинна бути забезпечена присутність обшукуваного або повнолітнього члена його родини, а при необхідності - також і потерпілого. Обшукуваним, понятим і відповідним представникам повинно бути роз'яснено їх право бути присутніми при всіх діях слідчого і робити заяви з приводу цих дій: ці заяви підлягають занесенню до протоколу; (ст. 181 Кримінально-процесуального кодексу України).

Обшук особи та виїмка у неї предметів і документів можуть бути проведені без постанови у таких випадках:

-при фізичному захопленні підозрюваного уповноваженими на те особами, якщо є достатні на те підстави вважати, що затриманий має при собі зброю або інші предмети, які становлять загрозу для оточуючих чи намагається звільнитися від доказів, які викривають його чи інших осіб у вчиненні

злочину;

- при затриманні підозрюваного;
- при взятті підозрюваного, обвинуваченого під варту;
- при наявності достатніх підстав вважати, що особа, яка знаходиться в приміщенні, де проводиться обшук чи примусова виїмка, приховує при собі предмети або документи, які мають значення для встановлення істини в справі.

Особи, які беруть участь у виконанні даних слідчих дій, повинні бути однієї статті з особою, яку обшукують чи у якої проводиться виїмка; (ч.3–4ст.184 Кримінально – процесуального кодексу України). При обшуку або виїмці можуть бути вилучені лише предмети і документи, які мають значення для справи, а також цінності і майно обвинуваченого або підозрюваного з метою забезпечення цивільного позову або можливої конфіскації майна; (ч.1 ст.186 Кримінально-процесуального кодексу України).

Якщо Вас викликають до суду, прокуратури, відділу поліції, Вам необхідно :

- знати, в якості кого Вас викликають;
- по можливості заручитися допомогою адвоката ;
- обов'язково з'явитися у вказану

установу та у визначений час, за неможливості – повідомити особу, котра Вас викликає ;

- давати лише правдиві показання і пояснення.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право : знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права (правозахисника, тощо), який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо вона не володіє мовою, якою ведеться провадження, оскаржити постанову по справі. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягується до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи. (ч. 1 ст. 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ :

1. Конституція України. Прийнята на 5 – й сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., №254 к/96 –ВР. Відомості Верховної Ради України.1996, № 30.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Київ : Правова єдність. Редакція юридичних видань..2015.
3. Кримінальний Кодекс України. Київ : Правова єдність. Редакція юридичних видань..2015.
4. Про організацію роботи із запитами на публічну інформацію в Національній поліції України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 7.02.2017р. № 30.
5. ІНСТРУКЦІЯ з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення в органах (підрозділах) Національної поліції України, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27.04.2020 р. №357.

*Стаття надійшла до редакції
21 жовтня 2023*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 373.22:37.091.313

КЛИМЕНКО ОЛЬГА

*спеціаліст вищої категорії, викладач-методист**КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

Анотація. Досліджено питання, пов'язані з процесом підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності в закладах дошкільної освіти. Визначено умови ефективного застосування проектного навчання у підготовці майбутніх педагогів; представлено форми та методи навчання, що забезпечують підготовку майбутнього педагога до організації проектної діяльності; доведено необхідність означеної підготовки.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, метод проектів, навчання проектуванню, класифікація проектів, структура проекту, етапи проектної діяльності, умови успішного впровадження проектної діяльності.

Постановка проблеми. Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [2]. Усвідомлення цих пріоритетів в освіті потребує вмінь педагога організувати такий формат життєзабезпечення у закладі дошкільної освіти, в якому дитину сприймають як головний суб'єкт розвитку в освітньому процесі. Цілісний підхід до розвитку дитини дає змогу прогнозувати педагогічні зусилля як єдиний неперервний процес становлення потенційних сил особистості на різних вікових етапах [6]. У зв'язку з цим постає питання про вибір нових форм організації педагогічного процесу в закладах дошкільної освіти, за яких педагог може реалізувати цілі особистісного рівня розвитку дитини. Особливо актуальним стає пошук форм спільної діяльності дорослих (педагогів, батьків) і дітей. Однією з таких привабливих і результативних форм спільної діяльності дітей дошкільного віку і дорослих є проектна діяльність.

Проектна діяльність – це створення вихователем таких умов, які дозволяють дітям самостійно або спільно з дорослим відкривати новий практичний досвід, здобувати його експериментальним, пошуковим шляхом, аналізувати його і перетворювати. Проектна діяльність охоплює різні сторони розвитку

дошкільників, починаючи з молодшого віку. Організація проектної діяльності дітей дозволяє здійснювати педагогу інтеграцію практично всіх освітніх ліній, оскільки передбачає взаємодію дітей один з одним і вихователем, їх активне співробітництво і творчість, пізнання і працю [1]. Інтеграція є одним з провідних принципів реалізації змісту освітніх програм дошкільної освіти, що дозволяє повніше врахувати інтереси, бажання, потреби, можливості і задатки кожного вихованця задля своєчасного цілісного розвитку дитячої особистості. Саме тому особливої уваги набуває підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення психолого-педагогічної літератури свідчить, що у сфері освіти досліджуються такі аспекти проектної діяльності: становлення методу проектів (Д. Дьюї, У. Кілпатрик, Є. Коллінгс, Е. Паркхерст, С. Френе, С.Т. Шацький); закономірності педагогічного проектування (В.П. Беспалько, І.Н. Бухтіярова, В.В. Гузеєв, Т.Ф. Левін, О.С. Полат); теоретичні й концептуальні положення проектної технології в педагогіці (Н.В. Борисова, Т.В. Качеровська, О.Е. Коваленко, О.М. Пехота, Г.М. Романова та інші); технологія психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого і дитини (Т.О. Піроженко),

організація проектної діяльності дошкільників (М.Є. Веракса, Н.В. Гавриш, В.А. Деркунська, Л.А. Швайка); проектні технології в закладах дошкільної освіти (Ю.Д. Буракова, О.О. Євдокімова, Г.Ю. Кравченко, Н.Ф. Кугуєнко).

Мета статті: полягає у розкритті основних шляхів підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності

у закладах дошкільної освіти та обґрунтування можливостей курсу «Проектна діяльність у навчальних закладах» у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Проектна діяльність розглядається як конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту. Проектна діяльність належить до унікальних способів людської практики, пов'язаної із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задумів. Проектування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту [1]. Проектна діяльність – це форма навчально-пізнавальної активності, що полягає в мотиваційному досягненні свідомо поставленої мети по створенню творчого проекту, забезпечує єдність і наступність різних сторін процесу навчання, є засобом розвитку особистості суб'єкта навчання. Проектна діяльність є також інтегративним видом діяльності, який синтезує елементи інших видів діяльності: навчальної, пізнавальної, ігрової тощо [5].

Стосовно проектної діяльності дошкільника, то це різноманітні, засновані на поточних і перспективних інтересах дитини види самостійної діяльності, поведінки і досвіду. Проектна діяльність заснована, з одного боку, на взаємодії з дорослими, а з іншого – на основі постійного розширення самостійних дій дитини (власні проби, пошук, вибір, маніпулювання

предметами і діями, конструювання, фантазування, спостереження-вивчення-дослідження). У проектній діяльності дитина відчуває себе суб'єктом, оскільки отримує можливість бути самостійним, ініціативним, активним діячем, який відповідальний за досвід своєї діяльності, свої вчинки [1]. Сутність проектної діяльності в закладах дошкільної освіти полягає в активізації і підтримці інтересу дітей до позначених в даній діяльності різноманітних проблем. В основі проектної діяльності лежить розвиток пізнавальних інтересів дітей, вміння самостійно застосовувати отримані уявлення в типових ситуаціях, орієнтуватися в інформаційному просторі, заповнювати відсутні знання і набувати вміння, розвиток критичного мислення. Керівництво проектною діяльністю веде до зміни позиції педагога. З транслятора готових знань він перетворюється в організатора пізнавальної діяльності своїх вихованців і допомагає дитині у пошуку вирішення поставленої або виявленої нею проблеми. Педагог допомагає дітям самостійно знайти рішення, «відкрити» нове знання і привласнити його на рівні досвіду. В ході виконання проекту діти вчаться самостійно шукати інформацію, робити висновки, підбирати способи викладу знайденого матеріалу для однолітків, молодших дітей [там само].

Як зазначає Л.А. Швайко, специфіка проектної діяльності потребує від вихователя певних знань і вмінь, зокрема: знання форм і методів здійснення; володіння системою розвинених компетентностей у галузі технології моделювання, конструювання та реалізації педагогічного процесу на основі особливостей розвитку дітей; зміни традиційної технології взаємодії з ними. Аспекти, що необхідно враховувати педагогові, проводячи роботу над проектом, полягають у діагностиці та плануванні освітньо-виховної роботи на засадах проектного підходу, стимулюванні навчальних дій дитини на основі пізнавальних інтересів та життєвих потреб, контролі і корекції здобутих дитиною знань, умінь та

навичок, аналізі освітніх результатів [4, с. 42-43].

Під час організації проектної діяльності передбачається наявність у педагога як суб'єкта означеної діяльності комплексу спеціальних проектних здібностей. Вони виявляються в умінні: ефективно здійснювати проектну діяльність і навчати цьому дітей; активізувати їхню пізнавальну діяльність шляхом постановки навчально-виховних проблем; організувати проектну діяльність різного рівня самостійності відповідно до індивідуальності та вікових особливостей кожної дитини [там само]. Актуальність підготовки майбутнього педагога дошкільної освіти до проектної діяльності зумовлена її основними завданнями, які полягають у тому, щоб навчити педагога самостійно здобувати знання та застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти розвитку комунікативних здібностей; розширити коло спілкування; прищепити уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати та аналізувати інформацію, висувати гіпотези, робити висновки. Підготовку майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності доцільно здійснювати за двома напрямками: 1) включення проектування у процес вивчення різних фахових дисциплін, передбачених навчальним планом; 2) введення у навчальний план підготовки педагогів дисципліни з основ проектної діяльності. Мета навчальної дисципліни полягає у набутті магістрантами компетентності в організації проектної діяльності дітей у закладах дошкільної освіти, в оволодінні навичками

практичної діяльності щодо управління проектною діяльністю дітей дошкільного віку. Відповідно до мети визначено такі завдання дисципліни: формування фахової компетентності як необхідної умови надання якісних освітніх послуг; теоретична і практична готовність майбутніх педагогів до організації проектної діяльності у закладах дошкільної освіти; підготовка майбутніх педагогів до створення проблемних ситуацій та запитань як основи проектної діяльності; підготовка до управління дослідно-творчою діяльністю дошкільників; оволодіння майбутніми педагогами способами презентації та оцінювання результатів проектної діяльності дітей; розвиток ціннісного ставлення до творчої діяльності дітей; підвищення освітнього і фахового рівня.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності дітей залежить від: удосконалення змісту лекційних і семінарських занять; орієнтації на особистісний і професійний досвід магістранта, його індивідуальні запити; застосування активних форм і методів навчання; розробки завдань, що сприяють розвитку творчого мислення педагога, удосконаленню дослідницьких та проектних умінь; вироблення чітких критеріїв оцінювання навчальних досягнень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого дослідження потребують умови підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти до педагогічного проектування в системі методичної роботи вихователя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремінь. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Закон України «Про освіту» (2017) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Козак Л.В. Застосування проектних технологій у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології. *Педагогічний процес: теорія і практика* : Збірник наук. праць. 2013. Випуск 1. С. 54-64.
4. Метод проектів у діяльності дошкільного закладу / [укладач Л.А. Швайка]. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 203 с.

5. Оршанський Л. Метод проектів у системі підготовки сучасного вчителя трудового навчання URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_3_15.pdf.
6. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Науково-методичний посібник. Серія «Дитина замовляє розвиток». Тернопіль: Мандрівець, 2010. 140 с.
7. Проектна діяльність у навчальному закладі: робоча навчальна програма [для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта освітній рівень II (магістерський)] / Л.В. Козак, О.О. Ліннік. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. 23 с.

Стаття надійшла до редакції
11 листопада 2023

МЕТОДИЧНО-ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ У ВИКЛАДАННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

УДК 378.016:811.112.2

ФЕДОРЕНКО ОЛЬГА

викладач кафедри германської та слов'янської філології
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Анотація. Стаття присвячена актуальній темі, а саме дидактично – методичним принципам викладання німецької мови, в якості першої та другої іноземної. В основі викладання будь-якої дисципліни, у тому числі й іноземної мови, полягають дидактичні принципи – тобто, вихідні положення, які визначають стратегію і тактику навчання у кожний момент навчального процесу, оскільки вони пов'язані з цілями, змістом, методами, прийомами, організацією навчання і виявляються у певному взаємозв'язку та взаємозалежності. У навчанні будь-якому предмету, виходячи з його специфіки, реалізуються певні дидактичні принципи. Серед них можна виділити загальнодидактичні, загальнометодичні, специфічні, спеціальні та інші принципи. Принципи, описані в статті, були запропоновані та апробовані на практиці методистам та викладачами, які працювали над створення курсу підвищення кваліфікації вчителів на викладачів німецької мови *Deutsch Lehren Lernen (DLL)*. В даній роботі акцентується увага на тому, що для планування вдалого, практично – орієнтованого заняття чи уроку з німецької мови, варто брати до уваги такі фактори як вік, цільові потреби, психологічні особливості учнів чи студентів навчальної групи, та кінцеву мету заняття. Метою принципів є досягнення максимальної комунікації та взаємодії студентів та учнів протягом заняття та створення таких умов, щоб і надалі німецька мова могла бути застосована, при потребі, у мовному середовищі.

Ключові слова: результат, розвиток, мовні навички і вміння, навчальний матеріал, методичні принципи, комунікація.

Постановка проблеми. Проблеми та виклики сьогодення вимагають від вчителів пошуку нових методів та цікавих дидактичних прийомів, які б уможливили реалізацію низки практично орієнтованих задач та цілей уроку з метою досягнення учнем вільної комунікації та взаємодії з носіями мови. Адже урок не має бути лише орієнтований на вивчення граматичних правил та догм без того, щоб надалі мати змогу застосовувати їх на практиці.

Метою статті є розроблення практичних рекомендацій із організації занять з німецької

мови відповідно до дидактично-методичних принципів, які є цілком обґрунтованими та доцільними для вивчення іноземної мови у старшій школі та для студентів філологічних факультетів. Проаналізувати принципи та методи, запропоновані методистами Гете Інститут та розглянути можливість їх практичного застосовування, з метою вдалого палнування практично – орієнтованого заняття з німецької мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ефективного навчання німецької мови

лінгводидактика встановлює загальні теоретичні основи та практичні настанови, які виражені у вигляді принципів навчання та реалізовані в методиці. Сучасні принципи навчання розкривають способи втілення найважливіших висновків з дидактичних закономірностей в практиці уроку, як основної форми організації навчання. Тому не викликає сумнівів те, що реалізація цих закономірностей на в процесі викладання німецької мови повинна супроводжуватись і здійснюватись саме за допомогою певних принципів. Дослідженню проблеми принципів навчання німецької мови присвячені праці та публікації низки вчених. Безсумнівно - дидактичні принципи навчання іноземної мови мають достатньо давню історію і пов'язані з виникненням та розвитком класно-урочної системи навчання. Термін «принцип» (лат. *principium* – «основа», «первоначало») – це першооснова, закономірність, згідно з якою повинна функціонувати та розвиватись система навчання з того чи іншого предмету. **Звичайно, можна стверджувати, що** саме принципи навчання дають відповідь на слідуючі запитання «Як організувати навчальний процес?», «Як досягнути поставленої навчальної мети?» У зв'язку з цим наразі приділяється велика увага теоретичній базі навчання і вивчення іноземної мови, а саме дидактично-методичним принципам навчання, які повинні служити орієнтиром для викладачів та вчителів.

До певного часу основними методами та принципами навчання іноземної, зокрема німецької мови, запропоновані вітчизняними методистами, були наступні: принципи наочності, посильності, міцності, свідомості, науковості, активності, індивідуалізації та мотиваційного забезпечення навчального процесу. До методичних принципів вчені відносять принципи комунікативності, домінуючої ролі вправ, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, урахування рідної мови. Якщо у сучасній вітчизняній методиці дидактичні та методичні принципи розглядаються як окремі групи, то

зарубіжні вчені навпаки наполягають на тому, що всі принципи входять до одної групи. Відповідно до європейських стандартів володіння іноземною мовою теоретичний курс «Deutsch lehren lernen» (DLL) в рамках підвищення кваліфікації вчителів та викладачів німецької мови виокремлює наступні дидактично-методичні принципи, які лежать в основі викладання іноземної мови і допомагають досягнути високих результатів.

1) індивідуалізації учнів (*Lernerorientierung*) – означає навчання, яке направлене на учнів, що враховує їх індивідуальність, інтереси та потреби при вивченні мови. Навчальні матеріали та форми роботи розробляються з врахуванням здібностей та особливостей визначеної групи. Учням пропонуються на вибір різноманітні завдання, у відповідності з чим викладач застосовує індивідуалізовані методи роботи;

2) принцип діяльнісно-орієнтованого навчання (*Handlungsorientierung*) – урок німецької мови, який проводять за цим принципом, готує учнів застосовувати їх лінгвістичну компетенцію в активній діяльності. Вчитель повинен на кожному уроці спонукати учнів до активної діяльності за допомогою рольових ігор та розігруванню реальних ситуацій в іноземній країні. В діяльнісно-орієнтованому навчанні іноземної мови учасники взаємодіють з матеріалом, який вивчається, з партнерами по спілкуванню і при цьому здійснюють які-небудь рухомі дії, наприклад, інсценування автентичної ситуації (похід до ресторану, ситуація на вокзалі, в аеропорту і т.д.)

3) Комунікативні ситуації, автентичні мовні події та учбові матеріали, які фокусуються на «комунікативній спрямованості» як вищій навчальній меті належать до засад комунікативного принципу навчання («*Kommunikationsorientierung*»).

4) Активізація учнів (*Lerneraktivierung*) передбачає, що учні, які під час уроку активно займаються навчальним предметом, «пропускають кожне завдання через себе», обдумують і потім обговорюють. Варто

відзначити, що цей принцип перекликається з принципом активності учнів. Правильна активізація пізнавальної діяльності є запорукою високих результатів у навчанні. Всі учні активно беруть участь протягом уроку за допомогою групових методів роботи, цікавих питань та обговорень, з цією метою варто регулярно змінювати соціальні форми роботи. Учні та студенти обмінюються між собою набутими знаннями та досвідом, самі помічають мовні структури чи намагаються описати їх закономірності, рефлектують по отриманні результату і є більш зосередженими і вмотивованими. Вони все глибше розвивають розуміння того, як вони могли б вивчати мову в автономному режимі;

5) Міжкультурна орієнтація (Interkulturelle Orientierung) передбачає зв'язок лінгвістичних дій під час вивчення з певними культурними та соціальними контекстами. Важливо, щоб протягом уроку було створено побільше таких ситуацій навчання, в яких учень може дізнатися особливості поведінки в іншій культурі та адекватно проявити себе в іншомовній комунікації. Індикатором даного принципу є те, що учні на уроці здобувають знання і комунікативні стратегії і можуть коректно орієнтуватися в німецькомовному середовищі.

6) Системи діяльнісно-орієнтованих завдань (Aufgabenorientierung). Цей принцип тісно пов'язаний з діяльнісно-орієнтованим принципом. Згідно з структурною навчальною діяльністю завдання та вправи повинні забезпечувати не тільки ознайомлення учнів з іншомовним матеріалом, але й навчати активним діям. Вони повинні ініціювати спостереження та висновки самих учнів. Система завдань та вправ орієнтує на діяльність в іншомовному середовищі та готує до неї. Навчальні завдання повинні активізувати пізнавальну діяльність учнів, а також розвивати у них самоконтроль та рефлексію.

7) Компетентнісний підхід (Kompetenzorientierung) передбачає максимальну замученість всіх компетентностей протягом уроку. Урок має бути спланований таким чином, щоб в кінцева мета мала

практичне застосування і реалізовувалась за рахунок певних кроків. Даний принцип також передбачає можливість перевірити в кінці заняття на скільки учні володіють вивченим матеріалом і чи здатні самостійно застосувати ту чи іншу компетентність на практиці, в реальному житті. Звичайно всі навички неможливо якісно розвинути чи проконтролювати протягом одного заняття. Тому даний принцип передбачає, що мета уроку має бути поділена на декілька частин, і відповідно доцільним є активізація окремих компетентностей, як, наприклад, слухання чи говоріння.

8) Підсилення автономії учня (Förderung der Lernerautonomie). Завданням вчителя чи викладача у рамках даного принципу полягає у підтримці учня на шляху вивчення німецької мови, але в той же час забезпечення йому достатньо часу та відповідних умов для саморефлексії та самоаналізу. Хід уроку варто планувати таким чином, щоб мати змогу активувати уже досягнені мовні навички, але також сприяти вивченню нових та інтегрувати їх в процесі навчання.

9) Орієнтація на багатомовність (Mehrsprachigkeitsorientierung) передбачає поєднання вже набутих мовних структур та паттернів з іншої іноземної мови з метою удосконалити мову, яка наразі вивчається. Тому в рамках даного принципу урок має поєднувати набутий досвід учнів чи студентів та надати змогу активувати його.

10) Залучення цифрових медіа (Integration digitaler Medien). Даний принцип приймає до уваги той факт, що все більше учнів та студентів прямо або опосередковано застосовують цифрові засоби в опануванні іноземної мови, зокрема німецької. Вони активно використовують смартфони та планшети на уроках, здійснюють при потребі пошук на німецькомовних сайтах, використовують лексичні онлайн тренажери, працюють на різних онлайн платформах і т.д. Цифрові медіа під час уроку можуть стати чудовим мотивуючим інструментом в опануванні німецької мови, оскільки вони

роблять урок динамічнішим та цікавішим в багатьох аспектах. Застосування медіа можуть також полегшити роботу вчителя, оскільки вони в певний момент краще допомагають в опрацюванні отриманої інформації та під час комунікації між учнями.

Як бачимо, європейські методисти більшу увагу приділяють особистісно - орієнтованому навчанню і це цілком закономірно, адже навчальний процес, особливо в рамках реформ НУШ, має бути скерованим на те, щоб учень мав змогу отримані знання максимально вдало використати надалі на практиці. Доцільно ще раз узагальнити вище згадані принципи у формі практичних рекомендацій для вдалого планування уроку німецької мови:

- Заняття з іноземної мови повинне містити різноманітне рольове спілкування школярів, широке застосування дискусійних прийомів у вигляді обговорення проблем, використання країнознавчого матеріалу, ілюстрацій, фото та відео. Таке навчання розвиватиме уяву учнів та сприятиме підвищенню їх мотивації.

- Вчителям потрібно займатися організацією самоосвіти учнів, яка повинна бути підпорядкована в першу чергу повному засвоєнню кожним учнем відповідно до його індивідуальних особливостей та індивідуальних темпів мовного та мовленнєвого матеріалу.

- Робота над лексикою має відбуватися паралельно в двох напрямках: вчити окремі, ізольовані слова і працювати над лексикою в тексті. Запам'ятовування окремих слів є важкими для учнів. Для засвоєння ізольованих слів дуже важливим є їх розташування у певній системі, оскільки це полегшує запам'ятовування.

- Виконання кожних вправ та завдань повинне супроводжуватися роз'ясненням їх функціонального призначення, що буде створювати психологічну установку та моделюватиме реальні комунікативні завдання учнів.

- Будь-яке пояснення мовного матеріалу слід завершувати виконанням вправ, що демонструють функціонування виучуваного явища в мовленні, його застосування в розв'язанні актуального для учня завдання. Практикуючи усне мовлення, не варто повторювати один і той же мовний матеріал. Моделі, структури, зразки, що вивчаються, є не метою навчальної роботи, а засобом будови висловлювань, які забезпечують взаєморозуміння у спілкуванні.

- Вчитель може ігнорувати ті мовні й мовленнєві помилки, які не порушують комунікативного акту. Це підвищує мовленнєву активність учнів. Вони стають більш активними в усному мовленні й під час читання і не бояться робити помилки.

- Для підвищення інтересу до вивчення німецької мови у старших класах доцільно враховуються інтереси та нахили учнів. Це дозволить розширити загальний кругозір учнів, вирішувати загальноосвітні завдання, і, звісно, підвищує рівень практичного володіння мовою.

Вище зазначені дидактично - методичні принципи дозволять покращити якість занять з німецької мови, за допомогою їх реалізації на уроках, прослідковуються найважливіші висновки з дидактичних закономірностей. Варто зазначити, що питання специфіки дидактично - методичних принципів на сучасному етапі вивчення німецької мови й надалі залишається відкритим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех П.О., Биркун Л.В. Концепція викладання іноземних мов в Україні.
2. Бойко Н. В. Шкільний курс німецької мови з методикою викладання: Навч. методичний комплекс дисципліни / 2008. 176 с.
3. Німецька мова в школі, 2012р. №1

4. Funk Hermann, Kuhn Christina, Skiba Dirk, Spaniel-Weise Dorothea, Wicke Rainer E. «Aufgaben, Übungen, Interaktion» Vorschau DLL4: unter Mitarb. v. Julia Ricart Brede – München: Klett-Langenscheidt, 2017.

5. Funk, Hermann. «Methodische Konzepte für den Deutsch als Fremdsprache – Unterricht». In: KRUMM, Hans-Jürgen et al. (orgs.) Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Ein internationales Handbuch, v. 1, Berlin/New York: de Gruyter, 2010, S.940–952.

6. Goethe-Institut «Handbuch zur Durchführung einer Fort- und Weiterbildung mit Deutsch Lehren», 2013, S.11

Стаття надійшла до редакції
19 жовтня 2023

ОБЕРТИНСЬКА ДАР'Я

студентка філологічного факультету

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Керівник – Клочко Тетяна, викладач кафедри української філології

Нащо?
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отойді я
І лани і гори —
Все покину, і долину
До самого Бога.
Стану у небесних храмах,
Мов несамопитий,
Богу руки цілувати,
З Богом говорити.
Може, Він про те не знає,
Що онде на світі
Нігде правди відшукати
Його рідним дітям?
А ,може, нема в світі
Зовсім тої правди?
Нема й того Бога?
Коли поруч з земним раєм
У пекло дорога?
Чуєш, Боже?
Де ти? Хто ти?
Хіба ти не бачиш?
Як ридають твої доньки?
Матері як плачуть?
Як сини один за одним
Голови складають?

За свободу і за волю
Безстрашно вмирають.
Як колись, так і тепер
Сипляться снаряди.
Ворог знає лиш одне:
Вбити й грабувати.
Скільки їх вже полягло
В наших чорноземах:
Вбивць, катів, гвалтівників...
Скільки ще їх треба
В землю нашу посадить,
Кров'ю окропити,
Щоб нарешті розцвіли
Соняхи наліті?
Їм одне не зрозуміть,
Не збагнуть ніколи:
Як це – у свободі жить,
Що це - запах волі.
Моя Україна – рай земний.
Живуть тут вільні люди.
Рабів із нас вам не зробить
Покори тут не буде!
Чекали квітів? Славних од?
Пісень хвалебних, маршів?
Гостинно стрів вільний народ?
Одне питання – нащо?

ХАБУДА КАРІНА

студентка філологічного факультету

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Керівник – Клочко Тетяна, викладач кафедри української філології

МАРІЙКИНА ВЕСНА

Ранок. 24 квітня 2022 року. Марічка прокинулася від незрозумілого звуку за вікном. Злякано зіскочивши з ліжка, вона кинулася до вікна. Заглянувши туди, вона побачила, як двоє горобців намагаються поділити шматочок хліба. Це вони, влаштувавши суперечку, перервали і без того неспокійний сон дівчинки. Зрозумівши що трапилось, Марічка заспокоїлась. На обличчі дівчинки промайнула легенька посмішка, яка тепер нечасто з'являлася. Взувши капці, вона пішла на кухню. Мама в цей час готувала сніданок, під її очима були помітні синці та зморшки, які не мали вкривати ще таке молоде обличчя. Відчувалася тривога. Її вона намагалася приховати, коли біля неї поруч була Марійка.

- Сонечко, ти вже прокинулася? Зараз будемо снідати.

Протираючи очі, які так не хотіли розлучатися зі сном, Марійка пішла у ванну кімнату. У дзеркалі перед нею стояла худорлява дівчинка дванадцяти років з блідою шкірою та довгим каштановим волоссям, яке було турботливо заплетене мамою у дві косички. Щоки і ніс були вкриті ластовинням, а зелені очі зачаровували, неначе крізь них можна було побачити зелений ліс, або галявину, вкриту свіжою травою. Здавалось, крізь ці очі на світ дивилася весна. Під очима, як і в мами, були синці від нечастого сну.

Після того як Марічка вмилась, вона посміхом повернулася до мами на кухню. У повітрі літав приємний запах млинців. Він створював особливу атмосферу, яку хотілося розтягнути на довший час, щоб у ній сховатися від усіх страхів і тривог. Марічка повністю занурилась у свої думки, але раптом засвистів чайник і розполохав їх усіх.

Після сніданку Марічка з мамою вийшли надвір порати господарство, хоча це було важко

назвати господарством: десяток курей та пес Хитрун.

На диво, сьогодні небо не кричало від пронизуючих його ракет та літаків. Погода буда похмурою, проте спокійною, чим додавала могутності та загадковості. На вулиці панувала тиша, яка де-не-де ненадовго переривалась то криком півнів, то гавканням собак.

Село було під окупацією вже декілька тижнів. Із жителів залишилося близько десяти людей, всі інші виїхали, більшість з них встигли ще до окупації.

Після порання мати взяла з собою Марійку до баби Галини, бо саму вдома залишати боялась. У баби Галини вони брали молоко. Старенька мала козу і віддавала його даром, тому що жила одна, а собі і двом котам багато не треба було. До того ж, це була остання людина, з якою можна було поговорити. Вона була знахаркою, могла вилікувати недугу, або й дати пораду. В селі про неї говорити порізному: хтось із нею товаришував та поважав її, а хтось боявся, говорив, що відьма.

Мешкала баба Галина на сусідній вулиці. Її хату можна було відрізнити від інших здалеку. Охайна, вибілена, під вікном весною та влітку такі квіти росли... Подвір'я завжди прибране, стоїть охайний парканчик. Ніхто не розумів, як баба Галина все це встигає, враховуючи те, що їй було вже під сімдесят. Але бабця на це завжди говорила: "Як Бог дасть, то все вспіється".

Баба Галина сиділа на лавці під парканом, дуже вже вона любила це місце. Марічку та її маму вона побачила ще на початку вулиці і чекала поки ті підійдуть ближче, щоб привітатись.

- Добридень, Галино Матвіївно!

- Здоровенькі були, діти!

За дві хвилини вони вже сиділи у хаті та розмовляли.

- Чула щось про свого Дмитра?

- Та які там новини, як тут і по телефону не подзвониш. Останній раз розмовляли ще до окупації. Говорив, що на Азовсталь їдуть. Ну ви вже про це сто разів чули.

- Чула, чула... По дорозі нікого не зустріли?

- Під словом "нікого" бабця мала на увазі руських.

- Та ні, вже кілька днів їх не видно.

За балачками вони просиділи ще близько години, після чого вирушили назад додому. В Марічки ще крутилась в голові фраза баби Галини "Чула щось про Дмитра свого?". А й справді, як там тато? Чи здоровий? Чи живий?.. Мама завжди говорила, що тато поїхав охороняти Київ і що там зараз безпечно, проте Марійка відчувала, що правди в цих словах немає. За роздумами Марічка і не помітила, як вони вже дійшли додому. Раптом почулися звуки вибухів. Від них вже сильно і не жахались, але про всяк випадок, вони спустились у погріб. Цю ніч їм не судилося провести в теплому ліжку. Мама повторювала одну й ту саму фразу: "Все буде добре", від чого на душі ставало ще страшніше, неначе ці слова хотіли заспокоїти перед неминучим.

Попри постійні вибухи, які лунали не надто близько, але й не надто далеко, їм вдалося заснути. Прокинулись вони вже зранку. Не почувши нових пострілів, вирішили повертатися до будинку. На щастя, будинок не зачепило, шибки цілі. Мама зразу взялася топити піч та готувати сніданок. Марічка виглядала у вікно, можливо, сподіваючись знову побачити тих кумедних горобців, які ненадовго подарували б їй усмішку. Як раптом вона побачила вже знайомі їй військові форми. Це були вони - окупанти. Вони прямували саме до їхнього будинку. Побачивши їх, пес Хитрун кинувся гавкати, захищаючи свою територію. Він теж вже бачив їх раніше. Одного разу, коли окупанти перевіряли хто з селян залишився, один із них вирішив поглузувати з пса, підсунувши до нього ногу. Певно хотів побачити, що той буде робити. Але Хитрун вмить вхопився за черевик та прокусив підошву.

- Ишь какой! - вже хотів замахнутися щоб вдарити пса, але в цей момент з'явилась Марійка та заступилась за Хитруна.

Окупант не став сперечатись, разом із іншими він пішов далі.

Цього разу вони несли щось незрозуміле, наче в пакетах з магазину. Мама з Марічкою вийшли у двір, нічого не кажучи вони просто дивились на подальші дії орків. Ті зайшли у подвір'я, поставили один з тих самих незрозумілих пакетів ближче до Марійки з мамою.

- Вот, гуманитарная помощь. - мовив один з окупантів.

Марічка стояла за спиною у мами, хоча іноді виглядала, показуючи, що вона не боїться їх. Мама глянула в пакет. Там було борошно, дві консерви і маленька пачка макаронів. Точно такі ж продукти були завжди у магазинах в сусідніх селах, та і в тутешньому також. Всі продукти були українського виробництва.

На маминому обличчі промайнула насмішкувата посмішка. Вона жбурнула пакет ногою.

- Заберіть це! Нам від вас нічого не треба.

Її очі були сповнені ненависті, здається, ще мить - і вона готова була їх розірвати, неначе левиця, яка захищає своє потомство. Марійка, затамувавши подих, мовчки спостерігала. Її руки тремтіли, мама це відчувала.

- Ах вот вы какие,- мовив один з орків, - к ним с добром, а они вот как.

Один із окупантів підійшов ближче.

- Нам известно, что муж твой тоже этот... Нацист... Так вот гляди, чтобы вами не увлеклись как сообщниками, или еще хуже...

Марійка відчувала щось незрозуміле. Чи то його обличчя було таке гидке, чи то ненависть за всі їхні діяння вирували у крові, але вона стримувалась, зціпивши зуби аж до болю. Вона розуміла, що зараз вона лише безпорадна дівчинка, яка своїми діями може наразити на небезпеку ще й маму. Мама просто мовчки стояла, допоки ті не покинули подвір'я і не пішли далі.

Після цього мама обняла Марічку і знову повторила: "Все буде добре". Вони повернулись

назад до хати. В Марічки до сих пір перед очима стояло обличчя того окупанта, який говорив з мамою. Худе, заросле бліде обличчя, вкрите зморшками. Очі були незрозумілого сірого кольору, погляд був як у дикого звіра, людського там мало що було. Марійка намагалася відволіктись на щось інше, аби більше не згадувати цього.

Минали дні. Всі вони були схожими, нічого особливого не траплялося. Під час обстрілів спускалися в погріб. Потім назад. Окупанти більше не приходили на подвір'я, лише проїжджали вулицями, або зупинялися в центрі села. Вони любили грабувати покинуті хати, оселятися в них, випорожнювати погребі, не залишаючи після себе жодного чистого метру. До будинків, у яких ще залишалися люди, з такими намірами підходити боялися. Але одного дня вони все-таки наважилися піти до баби Галини. Видно дуже вже зголодніли, коли на таке пішли. Увірвавшись на подвір'я, вони пішли до хліва, де стояла коза. Баба Галина захищала своє господарство як могла, згодом взяла вила і почала вимахувати ними перед орками:

- Ану давай! Ходи! Іроди прокляті! Переколю всіх і не подивлюся, що зброю в руках тримає!

Руські до останнього вдавали, що не чули баби. Пролунав постріл. Коза жалюгідно скрикнула, злягла і більше не зробила жодного звуку. Баба Галина не витримала, вона підбігла до того окупанта, що застрелив козу і хотіла вже замахнутися, як відчула, що її груди пропікає металева куля. Вила випали з рук, ноги більше не тримали і вона відчула, як сили покидають її.

- Андрюха, ты чего?

- А че, она чуть на Ваську с вилами не бросилась.

- Так не положено же!

- Не говорите, берите козу!

Постріл було чути і на сусідніх вулицях. Марічка з мамою теж чули. Мама відразу зрозуміла, що і до чого. Марічка злякано перевела погляд на маму в надії побачити в її

очах щось утішне, щось, що може заспокоїти в цю хвилину.

- Не бійся, все буде добре... - Мама обійняла Марічку так сильно, що, напевне, якби вона зробила це на дві хвилини раніше, то вона і не почула б пострілу. Якби час можна було повернути назад то, напевно, вона так і зробила б.

Після цього минуло ще кілька днів. У цей час наші воїни підбиралися все ближче. До окупованого села залишалось не так вже й багато.

Окупанти сиділи в хаті баби Галини, до якої вже встигли перебраться.

- Ты слышал, наших сегодня утром на блокпосту положили.

- Как?

- Вот так, огонь с артиллерии открыли и все.

- И что теперь?

- Не знаю, следующих команд еще не поступало, будем ждать.

Довго чекати не довелося. На другий день прийшло розпорядження про обшук і допит усіх селян щодо задачі координат окупантів та співпраці з ЗСУ. Обшук почали з хати Жидавського. Його хата стояла на краю села. Він був місцевим п'яницею, тому і виїжджати він не дуже збирався. Односельчани говорили, що за пляшку і матір рідну готовий був продати. Через це його недолюбили і ще від початку окупації почали підозрювати в зрадництві.

Зайшовши на подвір'я, окупанти кинулися шукати Жидавського. Довго шукати не довелося. В закинутій на перший погляд хаті, в якій вже давно не топилася піч, за столом спав Микола. Біля нього стояв гранчастий стакан і недопита пляшка самогону. Здається, що від перегару, який стояв там, можна було знепритомніти.

-Эй, ты! Вставай!

У відповідь було незрозуміле бурмотіння.

-Вставай, кому говорю!

Лише через декілька нових спроб їм вдалося розбудити Миколу. Він хотів поглянути в очі окупанту, проте його погляд роз'їжджався,

неначе очі хотіли оминати того. Знову прозвучало незрозуміле бурчання.

-Командир, он двух слов связать не может. Что же он нам скажет?

-Ну и пусть пьяный, зато врать не сможет.

-Эй ты! Ты что нибусть о бригадах, что к нам подходят, знаешь?

-Командир, мы так ничего не сможем узнать.

-Ты прав, несите сюда ведро с водой.

Через кілька хвилин на п'яного Миколу полилася крижана вода, від якої у нього перехопило подих та на хвилину зупинилося серцебиття, а потім прискорилося. Його очі широко розплющились і тепер він вже міг поглянути на того, хто говорив з ним.

- Говори, черт тебя побери! Сдавал наших?

- Та ви що. Нічого подібного, чесне слово!

- Правду говори!

Окупант навів на Миколу зброю, щоб налякати.

- Та чесно ж кажу, я нічого! Он Ірку Гайдамакову краще б спитали, у неї Дмитро воює. Може, якимось і здавала вас.

- Не врешь?

- Ось вам хрест!

Після цього рашисти покинули Миколу і пішли до будинку Марійки. Ті саме сиділи за столом, пили чай. Тут почувся гавкіт Хитруна. Було видно, як до воріт підходять. Мама відчула щось недобре.

- Марічко, послухай мене! Якщо щось трапиться зі мною - тікай! Не вибігай на дорогу, там стоять їхні блокпости. Краще вже біжи посадками і полями. Це єдиний вихід, але будь обережна. І пам'ятай, чуєш? Пам'ятай, я завжди буду поруч. І тато також.

Чомусь в цей момент слова мами звучали неначе прощання. В Марійки на очах з'явилися сльози, але вона швидко заспокоїлась. Вона не хотіла, щоб мама побачила її слабкість.

-Залишайся в будинку, ні в якому разі не виходь!

Після цих слів мама вийшла до них надвір і про щось говорила. Хитрун безперервно гавкотів, не полишаючи своєї позиції. Це почало нервувати одного із окупантів. Того, хто говорив із мамою тепер і ще того разу, коли

вони приходили з "гуманітарною допомогою". Він вистрелив... Гавкання Хитруна змінилось на жалюгідне скавуління з останніх сил. У Марічки навернулись сльози. Вона вже хотіла вибігти, але згадала слова мами. Вона не могла її підвести. Вони ще довго говорили про щось із мамою, аж раптом той самий окупант дав їй ляпаса.

-Отвечай!

Цю фразу почула і Марічка в будинку. В її очах оселився страх і нерозуміння, чого вони хочуть. За що вони так з мамою.

Попід руки маму тримали ще двоє орків, аби та не вирвалась.

Марійка почула, як мама почала щось кричати, схоже на швидкі прокльони. А потім сталося це... Окупант навів на неї зброю і кричання змінилось на тихе хрипіння.

Марійка не могла повірити своїм очам. Їй здавалося, що це все просто безглуздий сон, який ось-ось обірветься і вона прокинеться зранку у теплому ліжечку, а мама буде готувати сніданок. Але ні... Цього разу це був не сон. "Все буде добре". Слова мами не виходили з голови. Дівчинка затуляла рот, аби не закричати від жаху. Що вона тепер буде робити? Куди вона одна піде? В її голові змішались горе і страх. Руки трусились, ноги не слухались. Це був найстрашніший момент у її житті. Окупанти покинули тіло мами там, де вона зробила останній видих, а самі пішли до хати. Певно шукали Марійку. В неї почалася паніка. Куди ховатись? Що робити? Вона зиркнула на шафу, яка була нещільно підсунута до стіни. На щастя Марійка була худорлява, тому їй вдалося пролізти туди. Затамувавши подих, вона чекала, що буде далі.

Двері відчинилися і вона почула, як по дерев'яній підлозі проскрипіли важкі кроки. Ніхто не сказав ні слова. Кроки по черзі лунали з усіх кімнат і ось пролунали в тій кімнаті, де була Марійка. Вона відчула, як між цим чудовиськом і нею відстань зменшувалася. Тепер він стояв біля самої шафи.

- Детский сад - гигикнув руський, думаючи, що дівчинка у шафі. Відкривши дверцята, він побачив лише одяг, який висів по обидві

сторони та невеликого плюшевого ведмедика, який сидів у центрі шафи й неначе насміхався з наївності окупантів.

- Убежала.

- Командир, прикажете искать?

- Да черт с ней, с этой девкой, какая от нее польза.

Після цих слів скрипіння підлоги почало віддалятися аж до вхідних дверей. На хвилину воно завмерло, а потім двері відчинилися і тупотіння було вже за вікном. Дівчинка ще трохи просиділа за шафою, аби ті точно пішли. Її тіло продовжувало тремтіти від жаху. Скоро мало вечоріти, тому вона не гаяла часу. Зібравши із собою необхідні речі, вона чекала допоки потемніє.

Цього дня ніч була хмарною і довкола нічого не було видно. Марійка обдивилась, чи немає ніде окупантів поблизу і кинулась тікати. Вона вибігла з вулиці, потім навпростець кинулась у поля, з яких вже можна було перебігти до посадки, де її ніхто не побачить і не стане шукати. А звідти просто прямо, байдуже куди, але тільки не назад.

Дивно, те місце, яке вона так любила і називала своїм домом зараз змушує її тікати як можна далі. Ця думка краjala їй серце. А в голові крутились одна за одною одні й ті самі думки: мама, яку вбили на її очах, бідолашний Хитрун, який всього лиш захищав своє, тато, про перебування якого невідомо нічого, баба Галина. Все це туманило голову. Вона просто бігла, не озираючись назад та не дивлячись вперед. По її щоках текли сльози. Їх не можна було зупинити. Стільки горя довелось взяти на свої плечі маленькій дівчинці, яка тільки починала розуміти цей світ. Марічка вже забігла в посадку. Вона відчула, як через щось перечепилась, але не звернула особливої уваги. Під ногами шаруділо ще минулорічне листя. Раптом світ занімів, усе зупинилось, у вухах з'явився незрозумілий свист і дівчинка впала на землю.

Прокинулась вона в добре освітленій кімнаті, біля її ліжка стояла крапельниця і якесь обладнання.

- О, вже прокинулась? Молодець! Швидко йдеш на поправку!

Перед нею стояв лікар. Обличчя у нього було добре та привітне.

- Де я?

- У лікарні,- посміхнувся лікар , - тебе хлопці наші знайшли.

- А що сталося?

- Ти наступила на розтяжку. Нogu довелось ампутувати, уламки роздробили кістку вщент. Але нічого, скоро ти поїдеш на реабілітацію. Зробимо тобі протез і будеш як новенька. Обережніше треба бути зараз! Кругом може чекати небезпека. А як ти так?...- не закінчивши фразу, змінив тему лікар.

Марійка розказала все як було. Із нею було її свідоцтво про народження, що дуже допомогло. Лікар був здивований, скільки всього пережила дівчинка. Він слухав до останнього, затамувавши подих.

-Я піду, мені вже час. Та й тобі треба відпочивати. За тобою будуть наглядати медсестри. Клич, раптом що.

Тепер Марійка почувалась у безпеці. Її не турбувало те, що вона втратила ногу, вона вже не хотіла плакати через маму. Вона відчула, як подорослішала за цей час. Потроху до неї почали повертатися мужність і сміливість. Вона була впевнена, що все найстрашніше вже позаду.

Минуло близько місяця. Марійка вже була на реабілітації в Німеччині. Вона вчилася ходити з протезом, робила великі успіхи. Вона вірила, що зовсім скоро повернеться туди, де вже не буде видно слідів від обстрілів, туди, де буде панувати мир і спокій. Додому. Вона не знала як тримається без мами й тата... Відчувала, що запхнула це горе далеко в себе і вичікує сприятливих умов для того, щоб його випустити...Може, весною...Наступної весни, коли не буде війни...Вдома...

ВИМОГИ
до підготовки науково-методичних статей
Збірника «ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу»

До оформлення статей висуваються такі вимоги (Бюлетень ВАК України.– 2009.– № 5):

Матеріали, надіслані до редакції, повинні торкатися актуальної проблематики, факти мають бути викладені з максимальною точністю.

Поданий рукопис **наукової статті** мусить бути структурований у такий спосіб: Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлення мети та основних завдань дослідження. Виклад основного матеріалу дослідження. Висновки та перспективи подальших досліджень та містити УДК.

Рукопис **статті з методики** повинен містити: методичну доцільність задекларованої розробки, аналіз попередньо набутого досвіду, розбудову заняття в розгорненому вигляді, практичну вагомість напрацювання та результати впровадження.

До рукопису додаються анотації (українською та англійською мовами), у яких повинна бути чітко сформульована основна ідея статті та стисло обґрунтована її актуальність (обсяг 6-8 рядків), а також ключові слова та словосполучення. При викладанні матеріалу необхідно дотримуватися норм сучасної літературної мови та стандартизованої термінології, уникати позанормативних форм і конструкцій.

Робочі мови журналу: українська, англійська.

До друку у Віснику приймаються статті – результати оригінальних науково-методичних здобутків, які раніше ніде не друкувалися (мінімальний обсяг – 7 А4, максимальний – 12 сторінок, з урахуванням списку літератури, таблиць, графіків, схем та ілюстрацій).

До редакції подавати рукописний варіант статті (з підписом автора чи авторів) та електронну версію публікації.

Рукопис готується за допомогою текстового редактора версії Microsoft Word 7 і вище.

Параметри сторінки: розмір паперу – А4 (книжна орієнтація), усі поля – 2 см, шрифт Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1,5.

До статті додаються: короткі відомості про автора (авторів): прізвище, ім'я, по батькові; науковий ступінь, вчене звання, категорія, педагогічне звання, повна назва установи, де працює чи навчається автор; посада, номер контактного телефону.

Редакційна колегія залишає за собою право редагування та коректури поданих матеріалів. Однак, відповідальність за зміст статей несуть автори.

Список використаної літератури оформляти відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 та в порядку цитування.

Шановні дописувачі Вісника!

Для отримання довідок, надання зауважень та пропозицій просимо звертатись на

Viber 097-211-64-54 або e-mail: heorhiivna@gmail.com

Медіа-редактор: к.пед.н., доц. Марценюк Олена Георгіївна

НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ, НАВЧАЛЬНЕ, ДОВІДКОВЕ ВИДАННЯ

Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

Відповідальність за підбір, точність наведених на сторінках журналу фактів, цитат, статистичних даних, дат, прізвищ, географічних назв та інших відомостей, а також за розголошення даних, які не підлягають відкритій публікації, несуть автори опублікованих матеріалів. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Матеріали публікуються в авторській редакції. Передрукування матеріалів, опублікованих в журналі, дозволено тільки зі згоди автора та видавця. Будь-яке використання – з обов'язковим посиланням на журнал.

ВИПУСК 3 (44)

Засновник та видавець:

Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Реквізити редакції та видавця:

Адреса: 21019, м. Вінниця, вул. Нагірна, 13
Телефон: (0432) 57-50-42, 68-62-25
<https://vgpk.edu.ua/>

Ціна: договірна